This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

EX BIBLIOTHECIS GUDBRANDRI VIGFUSSON et FRIDERICI YORK POWELL olim alumni, partim ab hoc legatis, partim emptis, a. MCMIV.

B. 1. 12. 45

ÆDES CHRISTI
in Academia Oxoniensi

Ármann á Alþingi

eda

almennur Fundur Islendínga

Ársrit

fyrir búhölda og bændafólk á Islandi.

Þridji Árgángur

fyrir árid 1831.

Utgefid af

Þorgeiri Gudmundsſyni og Baldvíni Einarsſyni
Cand. theolog. Stud. juris.

Kaupmannahöfn 1831.
Prentad hjá C. Græbe & Syni.

Øllum Islendíngum.

en ſérílagi øllum

Koſtgæfnum og árvøkrum Búmønnum,
Trúum og dyggum Vinnuhjúum,
Audſveipum og námfúſum Unglíngum.

Senda

Þorgeir Gudmundsſon og Baldvín Einarsſon

kvedju ſína!

Nú ſendum vér ydr hinn þridja árgánginn af árriti voru Armanni á Alþingi, og inniheldr hann þetta.

1) Fjøgr kvædi; hin fyrſtu þrjú eru af prófeſsóri og leyndarſkjalaverdi Finni Magnúsſyni, og hid fjórda af bónda nokkrum á veſtrlandi. Amtmadr B. Þorſteinsſon ſendi oſs þad, og mæltiſt til ad Armann veitti því móttøku.

2) Samtal á milli útlends embættis manns, og Islendings þeſs, er lézt dønſku kunna; ritad af mér Baldv. I hinum fyrirfarandi árgaungum hefi eg med dæmiſøgum leitaſt vid ad ſýna, hvad ljótt þad ſé ad vera dønſkuſkotinn, ſem þó mørgum þykir hinn meſti frami, (og eins þókti mer í úngdæmi minu, því eg viſsi þá eigi

betr). J þetta ſinn hefi eg á líkann hátt viljad gefa mønnum í ſkyn, ad þeir ſem eru hvad dønſkuſkotnaſtir ſkilji ſjaldnaſt hreina dønſku betr enn adrir, nema midr ſé, og verdi þá ad athlátri, er þeir verda uppvíſir ad ſlíku.

3) Framhald af ritgjørd þeirri er byrjadi í árgánginum í fyrra, og nefndiſt ſtutt og einfaldt yfirlit yfir bjargrædisveguna á Islandi bædi á fyrri og ſeinni tímum. Framhaldid byrjar í ødrum kapítula ens fyrſta þáttar, og talar um gardyrkjuna. Þeſsi kapítuli er ritadr af mér Baldvini eins og ſá í fyrra. Var þad eigi tilgángr minn í þetta ſinn ad kenna gardyrkju, því bædi var eg lítt fær til þeſs, og líka hafa menn nú margar bækr á íslenzka túngu er þad kénna; heldr hitt, ad ſafna þeirra manna reynſlu ſaman á einn ſtad, er mér annadhvørt var kunnugt um, eda eg hafdi leſid í annara manna ritgjørdum; og þarnæſt draga álýktan af þeim hvad ætla mætti um þad, hvørt gardyrkjan gæti ordid algeng í landinu eda ekki; þarnæſt ad ranſaka hvílíka nytſemi hun gæti veitt landinu, og lokſins hvad hafi tálmad hennar framførum híngadtil. Eg viſsi ad Bjarni preſtr Arngrímsſon á Melum í Borgarfirdi hafdi ritad ágætan bækling um þetta efni; en þar ſjaldan verdr ſagt allt þad um einn hlut í fyrſta ſinni, er ſegja mætti, og eg þóktiſt ſjá ad hønum hefdi ſézt yfir í ſumu, virdtiſt mér ad þad þyrfti nýrrar ranſóknar vid. Er þad og eitthvørt hid mikilvægaſta efni fyrir landid, einkum þar nytſemi gardyrkjunnar leikr ſvo mjøg á tveim túngum; þvíad ef menn kæmuſt ad fullri raun um, ad gardyrkjan gæti aldrei ordid ad gagni í landinu, þá væri þad vel gert og naudſynligt ad leida almenníngi þad fyrir ſjónir, ſvoad engin verdi framar tíma og erfidi og tilkoſtnadi til ſlíkrar atvinnu, er menn gætu betr varid á annan hátt; gætu menn

þaramóti fyrirſéd hid gagnſtæda, ad gardyrkjunni gæti ordid framgengt, ad hun væri gódr vidrauki vid bjargrædid og efldi landſins krapta í gódum árum, og varnadi ſulti í hallærum og ſtrídstíd og ſ. frv. Þá er þad eigi ſídr ljóſt, ad þad væri vel gert ad gefa almenníngi áſtædur fyrir þvi, þvíad þad mætti verda ſérhverjum einſtökum manni, og öllu landinu til ens meſta hagnadar. Eg hefi leitazt vid ad bera þeſsar gagnſtædu meiníngar ſaman vid reynſluna, eptir því ſem eg hefi haft bezt vit á, og haldid hvörugri meira fram enn mér virdtiſt reynſlan og adrir atburdir leyfa. Eg veit ad mér muni hafa ſézt yfir í mörgu, og vil eg af alvöru bidja alla góda menn ad leidrétta þad, og lofa mér ad vita hvar eg hefi farid villt, og tek eg allar ſlíkar leidréttíngar med innilegum þökkum.

4) Sendibréf um tóvinnu á Islandi, ritad af ónefndum manni. Er þad audſéd ad bréf þetta er eigi höfundſins fyrſta pennafar, og þad ætlum vér hverjum manni ljóſt, ad hann hefir þekkt þann hlut ad fullu, er hann reit um. Vér vónum ad þeſsi ritgjörd ſé velkomin öllum mönnum þeim, er eigi er ſýnt um tóvinnu, því þad er þó hverjum manni hagr ad vanda hana ſem meſt, (ſjá blſ. 190 hér á eptir). Sérílagi er þad eptirtektaverdt er hann ſegir frá prjónavefnadinum; og væri þeſs ad óſka ad hann gæti ordid almennari.

5) Stutt bréf til ſvars uppá þad undangengna ritad ad Baldv. Einarsſyni.

6) Sendibréf um penníngabreytingarnar á Islandi, ritad af hinum ſama manni, er um tóvinnuna ritad hefir. Tilgángr höfundſins er ad gefa mönnum leidarvíſir til ad botna í hinum margflóknu peníngabreytingum á Islandi, og mun margr árna honum góds fyrir þad.

7) Annad bréf um ſama efni ritad af Baldvini.

Einarsſyni. Tilgángr høfundſins var ad leida arſakirnar til ens ſvonefnda vøruverds í ljós; ad ſýna þann óſtødugleika og óviſſu ſem hann ollir í kaupum og ſølum; og lokſins ad þeſsi vøru reikníngr ſé til einkis hagnadar þeim mønnum, ſem hafa ſkapad hann og halda honum vid lídi.

8) Stutt áviſan til ad fernísera trésmídar, ſamantekid eptir tilmælum vorum, af prófeſsor Forchammer, og útløgd af Baldv. Einarsſyni. Þar fernísinn eigi einasta géfr trésmídum fagrt útlit, heldr og einnig er bezta vørn móti raka, (ſem nógr er í Islandi á fleſtum ſtødum), þá ætlum ver margir ſmidir muni þakka høfundinum fyrir þenna góda leidarviſir.

9) Stutt ávíſun til ad verka Klipfiſk; hún er ritud af Kaupmanni Fr. Sveinsſyni á Ønundarfyrdi, á danſka túngu, en útløgd á íslenzku af Baldv. Einarsſ. Þar ſvo mikill munr er á verdi á velverkudum og illaverkudum fiſki, þá eigum vér þad víſt ad ritgjørd þeſsi verdi ſjáfarbændum ad miklu gagni.

10) Um verdlag á íslenzkum varníngi í Kaupmannahøfn vetrinn 1830—31, ritad af Bald. Einarsſyni.

Þegar menn ſkoda þennan árgánginn, áſamt þeim í fyrra, þá er þad audſéd, ad ver leitumſt vid ad nálgaſt hid ſama takmark á tvennan hátt: fyrſt med því ad ſemja ritgjerd ſem inniheldur yfirlit yfir bjargrædisvegina alla í einu; og í annan ſtad med því ad útvega og prenta ritgjørdir um einſtøk efni. Hin fyrnefnda ritgjørdin talar, og á ad tala um bjargrædisvegina yfirhøfud, hvern eptir annan, um þeirra áſigkomulag, (aptrfarir, framfarir), þeirra nytſemi, og lokſins um þeirra jafnvægi ſín á milli. Má því enginn ætlaſt til ad finna í þeſsari ritgjørd ſmáſmugliga fyrirſøgn fyrir nokkru einſtøku verki, eda nákvæmar reglur vid nokkra einſtaka athøfn, en þar þær eru þó mjøg naudſynligar, innfelaſt þar hinum ritgjordunum, ſem árliga eiga ad koma í Ármanni (áſamt yfirlitinu yfir bjargrædisvegina). Slíkar eru ritgjordin um geitfjárrækt í fyrra, og fleſtar af þeim ſem eru í þeſsum árgángi, ad undanteknum kapitulanum um gardyrkjuna, ſem er framhald af yfirlitinu. Hofum vér gert þad med áſetningi ad ſkipta ſtarfi voru í þeſsa tvo flokka; því menn þekkja áldrei þad einſtaka til fulls, nema þeir þekki þad heila, og heldr ekki þad heila, nema þeir þekki þeſs einſtoku parta.

J fyrra lofudum vér tveim ritgjordum í ár, en vér hofum ekki getad efnt þad í þetta ſinn; onnur þeirra var um þilſkipaveidar, og hin um ſkinnaverkun; þá fyrri hofdum vér þegar fengid frá atorku og merkismannsinum kaupmanni Scheving í Flatey, en þar rithofundrinn hafdi gengid framhjá nokkrum hlutum, er oſs virdtiſt hæfiligt ad útſkýra í ſomu ritgjord, og oſs þókti miklu ſkipta ad fá ſlíks manns reynſlu og álit um allt þad er vidkemr þeſsu efni, bádum vér hann ad veita oſs þad eptirlæti, ad útſkýra þá, og tengja þeim vid ritgjordina; hann lofadi því, en komſt þó ekki til þeſs ádr ſkip færi utan í hauſt fyrir annriki, en vér væntum ſvars í vor, og kemr hún þá ad næſta vori ef gud lofar; fyrir hina ritgjordina um ſkinnaverkun, gátum vér ekki fengid rúm í þetta ſinn, af því vér tókum ritgjordirnar um peningabreytingarnar og klipfiſksverkun, en vér lofum henni aptr ad ári. Ennframar lofum vér dálitlum ritlingi um ad ~~kenna~~ bornum ad leſa, og ef vér getum komid því vid, ritgjord um ſkógana á Jslandi, og um túna og engja ræktun. Hvad meira kann ad verda vitum vér enn eigi.

J tilliti til ritgjordarinnar um túna og engja ræktun dyrfumſt vér ad bidja voru gódu landa ad gefa oſs ávíſun um:

1) hvørnig túngardar verdi bezt hladnir, bædi med tilliti til laganna, løgunar og efnis.
2) hvør nytſemi ſé í varanligum túngardi.
3) hvør nytſemi ſé í þúfna ſléttan.
4) hvørt betra ſé ad bera vel á einn hluta túnſins eitt eda tvø ár, eda treina áburdinn á hann allan hvørt ár.
5) hvør nytſemi ſé í ad veita vatni af mýrum.

Hugvekjur og ritlingar áhrærandi þeſsar ſpurníngar, eina edr fleiri, edr allar, og hvad annad er vidkemr jardarrækt, eru oſs yfrid velkomnir, hvadan ſem þeir koma, einkanliga þegar þeir eru bygdir á reynſlu, og vér vonum ad enginn, ſem veit nokkud um ſlíka hluti, ſynji oſs ſlíks lidsinnis í ſvo mikilvægu málefni, er vidkémr velferd þjódarinnar.

Ad endíngu, þøkkum vér ydr, heidrudu og elſkudu landar! af øllu hjarta, ſem hafid ſtyrkt vort fyrirtæki, hvørt heldr med hluttekníngu eda med rádum eda med ritgjørdum; bidjum vér ydr ad virda þennan árgáng á betra veg eins og hina, og ad álíta vora litlu vidleitni ſprottna af laungun til ad taka þátt í því med ydr, í framandi landi, ſem vidkémr foſtrjørd okkar allra.

Gud veri med ydur øllum!

Skrifad í Kaupmannahøfn þann 20 Martii 1831.

Islands - prís.

Lag. Druen voxer paa vor Klode.

Príſi jardar paradíſir
prjálgjørn ſkáld í Sudurheim,
víſt er ſatt ad vormuſt lýſir
vænum ſunna løndum þeim,
:,: eilíft ſumar ſamt er ſkrád
ſvæfi manna ſtyrk og dád :,:

Vér um aldid Eyland ſyngjum
undir lagid nordurſkaut,
er af ſnjós og klakakýngjum
kenna hlýtur marga þraut,
:,: hólms þó meingid hefir fleſt
hvorki kropps né ſinnisbreſt :,:

Akurlønd og eikarſkóga
ecki ſjáum príſaſt hér,

fold og haf þó fólki nóga
færa bjørg, ſem reynum vér,
:,: græn oſs jørdin géfr blý *)
gjólum vetrar húſum í :,:

Ecki þekja Jſlands kalda
audnir róſa blómſtrin vøld,
ecki velli vora tjalda
veglig náir lilju-fjøld,
:,: fegra ſkraut þó finna má,
ſkjóda vorra kinnum á. :,:
(þó af graſi gefr nægd
gud, ſvo naud er frá oſs bægd)

Gull um Fróns ei glóir ſanda,
glampar ſíſt í jøkulſtraum,
fær ei heldur fólki granda
fjalla Mammons þrælkun aum,
:,: og án gulls þad gétum ſéd
gód ánægja veitaſt réd. :,:

Þótt ad ſumra ſakna megi
ſælukoſta fjera-land,
mun og ſatt ad margur tregi,
mannkyns þúngt er vakti grand

---

*) ſkjól, þ. e. vér búum í torfhúſum.

:,: ríkjum ſkjóſkum, ſkkum í,
reyndiſt ei ad ſkada því. :,:

Dyrin grimm er grandá mønnum,
grøs er drepa fiør og þrótt
eiturs ſnáka búna bønnum
bannvænuſtu peſtarſótt
:,: heilnæm íſs ei hýſir grund
holl í vøku ſem í blund :,:

Múkatrú og marga villu
mær er plága Sudurlønd,
bænda lýdſins ánaud illu
adal hin ei kúgar ſtønd,
:,: ſtríd ſem heimtir bál og blód
blíd ei hylliſt Islands þjód :,:

Þvi mun aldrei Ey vér ſhyngjum
oſs er veitt líf og frid,
allskyns ſæld og auradyngjum
eru betri hennar grid,
:,: árſæld bleſsiſt Iſáſlód
Islands róſom liſt þjód. :,:

Forfedranna gladværd og ydjuſemi.

Lag: Margar grétu meyarnar á Fróni.

Øldin ſkla fyrtum íſs á ládi
farſæld hýſa bús af nægt er þádi,
opt ſig þreytti, ennid ſveitti,
ablans neytti
gjaldaſt greidt er nádi

Vinnuſamir valla leti unnu,
vyrdíng frama gódum þegnum kunnu,
hvør þá gledi, holla gédi,
heidra rédi,
ſálar téda ſunnu.

Føgur kvæda fundu lyſtug ſmídi
fleſtra gæda lífs þau meintu prídi,
gamlir ſúngu, eins þeir úngu,
hymnum túngu
kætdiſt þúngur kvídi.

Nú vill øldin unna fæſt þeim hljómi
eydaſt kvøldin ſtyrd í þagnar tómi,
hrygd því fremur, hjartad lemur,
hreldu kremur
drúnga í gremju grómi.

Heldur ſkal hyllunſt lángaſkinna
hinum midur ſælunnt er banna,
frá ſá huldi, harma kuldi,
hvarum þuldi
meſt er ſkuldin manna.

Vor þau réttu verkin keppnir rækjum;
vel ad léttiſt naud, en braudid ſækjum;
þrautir hægja, harma lægja
hér ánægja
kaun og bægja ſkækjum.

Ydjan þarfa yndi lær í ljódum,
eptir ſtarfid feginni hvíldum gódum,
dreckjaſt ſárin frjó nær árin
færa kárin
konnu klár af módum.

Bónda-Víſa.

Lag: Annars erindi rekur.

Lángt burt frá borgar glaumi
og búnum prjáli hofmanns ſal,
hjá bláum bjarga ſtraumi
mín bygd er lág í grænum dal;

Kriſtalls ſól ſiſt þar broſti,
ſín ei tól *) finnur loſti,
ljæſt þó ſkjól ſkúrum mót og froſti.

Ei kráſa kryddud fæda
minn kitlar góm né útlend vín,
og dragtin dýrra klæda
hún dregſt ei yfir beinin mín.
búſé mér, mat og klædi,
mitt því lér, heilnæm bádi,
hyrd'eg hér, beidiſt ei ønnur gædi.

Voldugra vinnu leidi
ei veikja ſkal mín beinin ſterk;
óþarfur tíd ei eydi,
hún yndæl rann vid nytſøm verk;
dubl **) og ys drykkjuſvína,
dár og gis, þau ſem hrína
fær á mis fara bygd vid mína.

J ljúfum fadmi frygda, ***)
eg fann þá beſtu ſælu lífs,
þar blídka hjartad hrygda
nær hrídir dundu þrauta kífs,

---

*) medøl til ſællífis; loſti þýdir ſællífi.

**) tabl, ſpil.

***) frigd, þ. e. elſka, áſt. Frigdarfadmur ſ. ſ. áſtarfadmur.

kiær mér ann kvinnan mæta,
kiæti tamin, færir ſæta,
hag minn kann kónga fremur bæta.

Sá ánægdi Sjáfar bóndi.

Lag: Bý eg ſveita-fólkum í. ꝛc.

Bý eg ſjáfar-ſídu vid
ſvipfríd Rán hvared Alfødurs droſir mót brúdi
vorra þrátt ad víſa ſíd
veifa føldum til bur Fornjóts knúdi.
heima-ſætur hennar tídt
hreifa danſi til ſkémtunar mjøg roſknri módur,
ſtundum ſvo med fas dáfrídt
feta gédſtilltar út-ſkamtad rjódur.
brúdar-gángi liprum líkt
lífgaſt hjón ad ſkoda ſlíkt
øldúngs hirna Ægirs fer
útlit dætra nær hegdun þá ſér.
Brúdargángi liprum líkt
lífgaſt hjón ad ſkoda ſlíkt,
þøgn er heiløg þærum kríng
þeim uns vel gedſjaſt hljód þeſſa ſlíng.

Sé eg ſadmi Fjørginar
frá mjøg tídt hvared gulltoppar bylgjunnar bruna
morgun-tíd á, margir þar
Míſſings um braut ſér þrátt fullir una.
Trés á fallda Sunna ſenn
ſendir geiſla líkt freyunnar tindrandi tárum,
lipur ſædýr ida enn
aptni mót, vør ad kippaſt úr bárum;
    Drottni fœra þackir þá
    þeir ed klaklauſt landi ná
    fyrir veitta hjálp og hlíf
    heill og gledi vid ſálu og líf.
    Drottni fœra þackir þá
    þeir ed klaklauſt landi ná,
    rauſt ſú fødurs eyrum ad
    vølg ſér þreyngir ſem hvereinn um bad.

Sé eg bleſſun Drottins dýr
dyngt í kaſir af ſkipum hjá vørinni verdur,
bjargar-ſkortur frá oſs flýr
feitur ríklíngur ſelſt vída þerrdur;
hákall, lýſi firdum fær.
fleſtallt géfa því Danir oſs mjøg þarft ímóti,
ſá er heppinn ſem því nær,
ſídur meinaſt hann korn og vín þrjóti,
    fiſki móti fé og ſmér
    falt hjá ſveita-hændum er,

hvad ſkal vanta þarfligt þá
þad ſem nota' og vel hugkjæta má;
fiſki móti fé og ſmér
ſalt hjá ſveitabændum er,
ørlát nóg er náttúran
nægja læt eg mér ſkamtinn vel þann.

Sé eg blóm á bockum lár
blika, ſtjørnum lík, nátt-døgg þá hnøppum med hneitir;
hírar lifna Baldursbrár
brúnarødlum ſlíkt ánægju veitir;
ſkarfa vex í klettum kál
kriddjurt ſætuſt og lækníng vid kvillum góð kénda
lífgar hreſſir líf og ſál
lúrna' af ſkyrbjúgi ſjáfar-farenda;
grøs og rætur ótal enn
ilma ſmeck-ſæt kjør med tvenn;
ber margkynjud loſtæt løg
leiſa gómnum til ſælgætis mjøg;
grøs og rætur ótal enn
ilma ſmeckſæt kjør med tvenn,
ørlát nóg er náttúran
nægja læt eg mér ſkamtinn vel þann.

Í klettum ſjáfar heyriſt hám
hvellar, dillandi fuglar þá rómſældir reyna

land fugls tenórs rauſt órám,
Rónar ſaung-kór med, baſſann ſer treina;
bergmál eins ſem ørſkot fló
einum kletti frá lidur til hamars og hædar;
beds til únga flug med fró
fjadra-veifendur herda, nóſtædar
úngum bjargir veita vel,
veida ſíld um drafnarhvel,
ſeila drætti á hverja hlid,
hvørn í hladfiſki vér brúkum ſid;
Ungum bjargir veita vel
veida ſíld um drafnar hvel,
þángad ſvølur fliúga flóds
finna ſadníng til hagnadar góds.

Sé eg ſkérjum ſelir á
ſvæfaſt feitir, þar veltaſt og ſtundir ſér ſkytta,
ſtórra nota þjód til þá
þeſſa veida kann nótir ſem hitta;
marar-ſvína mergd á land
margopt hleypur og ſtórhøppin frábrugdin fleiri;
Ragnkélſin í ridid band
reyna ſkreppa, þó ſilúngar fleiri;
nóg er gott vid ſídu ſæs
ſitt ból feſta lád um ſnæs,
verum gladir! gøfgum þann
Gud, hvørn vegſamar øll náttúran.

Mög er gott vid ſídu ſæs
ſitt böl feſta lád um ſnæs,
ſúpid, brædur! ſjómanns-ſtál
ſem er gladur hvern dag og mál.

Eptir ad menn höfdu mataſt og ſúngid víſur þeſsar, tóku ſumir ad ſtínga upp búdir forfedranna, en ſumir töluduſt vid þarí kríng. Einn ſtack upp búd Snorra goda, annar búd Skapta lögmanns, þridji búd Gudmundar ens ríka, fjórdi búd Halls af Sídu, og fimti búd Þorgeirs á Ljóſavatni, og ſ. frv. Gengu menn ad þeſsu verki med miklu kappi og gledi.

Amedal þeirra ſem gengu á tal vid adra menn var Önundr. Hann hafdi furdad ſig mjög á, ad hinn útlendi madr ſkyldi taka þátt í ſnæding Íſlendinga og ſaung þeirra, og allri annari gledi, og tala málid ſvo vel, ad öllum þótti þad hin meſta furda. Eptir máltíd gekk Önundr á tal vid hinn útlenda mann, ávarpadi hann á danſka túngu, og reis þaraf eptirfylgjandi ſamtal.

Önundr. Gú Dag, herr Gróſſérí!

Utlend. (ſkin vid hönum gladliga, en veit þó ekki hvadan á ſig ſtendr vedrid). God Dag! God Dag! De tager viſt Feil.

Önundr. Nei, nei! Jeg forſikkrer Dem jeg gjør aldrig Feil udi denne Verden.

Utlend. Jeg beder om Forladelſe! Jeg mener at jeg kan ikke være den Perſon, De anſeer mig for. Jeg er ikke Grosſerer.

Önundr. Vaba? (hvad behager) (hann ſkilr ekki)

Utlend. Jeg ſiger, jeg er ikke Grosſerer.

Önundr. Sqa! hvad er De ſaa, er De þá Kaptein paa Havſkibene?

Utlend. Nei. Jeg er en danſk Embedsmand, jeg kom hertil for at ſee Island.

Önundr. O! Hvad vilþud De koma hér for at betragta disſa Kletter og Jøkler, og Mændene ere jo ikke andet end Tosſehoveder. De vil Fanen ikka bliſa danſkir, þog man gjør ſig al úmak for det.

Utlend. Er de Danſk maae jeg ſpørge?

Önundr. Ja! ſaagot ſom halvdanſk, thi jeg boer i Nærheitin af Hovedſtaden, ſom er det eneſta Plads ſem duar noget i heila landet.

Utlend. De er altſaa Islandſk, jeg ſyntes ogſaa at jeg kunne høre det paa Deres Tale.

Önundr. Paa min Tale? Nei det er reent umøgeligt. Matroſerne ſige mig at jeg ſnakker græsſelig deilig Danſken. Islandſken bryder jeg mig nu ikke om, og ſkiøndt hun Moder min var Islandſk, ſaa hafer min Fader været Danſk, det behøfar ingen at ſige mig, thi danſk Blod er i mér. Jeg hafer ogſaa altid anſtreingjad mig for at plukke alt Islandſk utaf mig, ſaa at jeg ſkula mig med ad vera ganſke Danſk.

Utlend. (Verdr forvida og veit ei hvad hann á ad ſegja,) De ſpøger min Ven!

Onundr. Nei! Djefelen gale i mig om jeg gjør!

Utlend. (hriſti høfudid og vildi vikja talinu til einhvörs annars, og ſegir): lad os ikke tale mere herom! Men ſig mig engang: I hvilket Forhold ſtaaer De til dette Althing?

Onundr. (ſkilr ekki, teigir fram álkuna) Baba!

Utlend. Jeg ſpørger i hvilket Forhold de ſtaaer til dette Althing.

Onundr. Jeg hafer ikke haft neitt Folald hér til Thinget, men her ere mange andre ſom have Folalder; En Mand i min Karret kan ekki at ride paa en Folaldskapel; thi De maae vite, at jeg hafer verid Aſſiſtint i Hovedſtaden.

Utlend. (gat ekki gert ad ſér ad hlægja, og margir ſkynſamir Landr litu hvörr á annan, því þeir ſkildu mikiu betr; en útlend. lét ſem hann hefdi ſkilid rétt og ſegir:) Ja det er ogſaa rimei

ligt. Men det er en meget ſmuk Heſte-Race. De har her i Landet.

Önundr. Vaha! (Þegir, ſanſar ſig aptr.) Ja, min Herre! Heſtene koma hreint i Raſeri, da de ales paa Hafrar.

Utlend. (Verdr hiſſa og hriſtir höfudit.) Vid ſkulum heldr tala Islenzku, því eg ſkil hana þó betr, þó ekki ſé það vel, heldr enn þú ſkilr Dönſku; þér erud víſt óvanr vid ad tala hana.

Önundr. (biſtr.) Eg verd ad gera ſem þér viljid, en engin Islenzku vil eg hafa, allra ſveraſt fellur mér það, ad þeſsir íslenzku Toſſahovedder eru ad giöra ný ord, þeir eiga ad lána ordin frá Danſken, og alle Sprøk, alltadeinu einsog þeir taka til láns í kaupſtadinn.

Utlend. Haldid þér ad vér ſéum ekki upplýſtari heldrenn forfedr vorir, þegar ad málin minduduſt í fyrſtu.

Önundr. Það er nokkud ad ſpyrja um? Jú ædimikid, það er forſkil, eins og ſvart og hvítt.

Utlend. Og þeir hjuggu þá til málid ſvo hreint og fagrt, eigum vér þá ad eydileggja það, og lána uppá það, þángadtil það er ordid gialdþrota, og má þjóna ſkuldanautunum eins og ambátt, álíka eins og þeir ſem gera miklar kaupſtadarſkuldir. Væri það ekki miklu ſómaſamligra fyrir okkr ad mynda þar ord ſamkvæmt málſins anda, ſem þau vanta, eins og forfedr vorir, heldrenn ad lána önnr útlend endalauſt. Vér danſkir mæltum á ſömu túngu eins og þér í fyrndinni; en vér fórum ad lána af útlendum, og héldum því ſvo lengi fram, ad vér miſtum nærri allt vort eigid mál, og fengum annad í ſtadinn. Nú erum vid búnir ad gera úr því dágott mál, og vonumſt nú ad láta þad ſkemmaſt framar.

Önundr. Eg bryder mig ekke um Sprokid, en eg vil gera heila landid hádanſkt, því þá gætu menn gert alla hluti, eg foragta Jsland med Liv og Sjel.

Utlend. (reidugligr.) Látid engan mann heyra þennan óſóma. Jsland á ekki ad verda danſkt; framar enn Danmörk á ad verda íſlenzk; þú gætir ekki heldr komid því til leidar þó þú værir kóngr. Þú kynnir ad ſönnu ad geta gert Jslendínga ad einhvörju ödru ótæti, ſem hvörki væri Jslendſka né Danſka, álíka eins og grautrinn ſem þú talar, þad er hvörki Jslenzka né Danſka, og í rauninni ekkert mál. Danmörku er engin þægd í því, ad þú eda adrir nidrdrepi þjódarandanum. Danmörk veit þad vel, ad ſérhvört ríki er eins og líkami mannſins, hans kraptr og heilbrygdi er ekki komin undir því, ad allir líkamans partar ſéu eins lagadir, því þá væri hann enginn líkami, heldr klumpr, eins og tré eda ſteinn, heldr hinu, ad líkamans partar ſéu ólíkir (két, bein, blód, ſínar, innífli, heili, hjarta, túnga, lifr, nýru og ſ. frv) og hvørr fyrir ſig ſem allra fullkomnaſtr. Enginn neitar því ad hjartad ſé ekki tignari partr í líkamanum enn lifrin, þó mundi þad verda køllud heimſka, ef einhvørr vildi gera lifrina ad hjarta, eda því mjøg líkt, mundi þad og eigi fara vel; hitt mundi ſérhvørr gódr lækni reyna ad gera lifrina ſem líkaſta ſjálfri ſér, ef hún aflagadiſt med einhvørju móti. Líkt er því varid med ríkin og þeirra ýmſu parta. Far þú nú, gódr madr! ef þú villt hafa rád mín og ven þig af allri þeſſari Dønſku, ſem þú ſýniſt hafa ſvo mikid af, og í rauninni er engin Danſka, og berdu þig ad gera þig ſem íslenzkaſtan aptr, þá mun þér betr vegna.

Vid þeſſi ord hneigdi hinn útlendi madr ſig fyrir hønum, og ſnéri ſér frá hønum til annara og fór ſvo af ſtad. Ønund ſetti hljódan; hønum þókti ſkømm ad verda fyrir þeſſu af útlendum manni; hann viſſi ekki hvadan á ſig ſtód vedrid; hann dró ſig í hlé, og reid einmana heim af þínginu. Þíngheimurinn gerdi gis ad hønum í fyrſtu, en menn kendu ſeinaſt í brjóſti um hann; þókti og minkun ad því ad nokkr

Islendíngr ſkyldi þurfa ad þola ſlíka áminníng af útlendum manni.

Eptir þetta ridu menn heim af þíngi til búa ſinna, og ſegir ekki frá tídindum fyrri enn vorinu eptir, er menn bjugguſt til Alþíngis aptr. Ridu menn þángad álíka fjølmennir eins og árinu fyrir, og tjølduðu búdir ſínar kvøldinu fyrir Jónsmeſſu. Ønundr hafdi verid fálátari enn ad venju um vetrinn, því hann þóktiſt óvirdtr hjá øllum bædi íslenzkum og dønſkum. Danir gengu og meira í berhøgg vid hann eptir þetta, ſvoad hann þóktiſt ſjá ad eigi mundi vinſkapr þeirra hafa haſt djúpar rætr. Ønundr reid einnig til þíngs; gékk hann ſtrax til búdar Sighvats; Sighvatr ſat á palli og taladi vid Þjódólf; hann heilſar þeim; þeir taka vel kvedju hans, og bjóda hønum ad ſitja; hann þiggr þad og ſetſt nidr á milli þeirra.

Sighvatr. Hvad er þér á høndum, Ønundr minn?

Ønundr. Erindi hef eg vid þig, Sighvatr! og vildi eg helzt ſnakka med þig alleina.

Sighvatr. Eigi mun þad vera þeſsháttar, ad Þjódólfr, fóſtbródir vor, megi eigi heyra þad, og ſé þér nokkr vandi á høndum, þá er hønum ekki ſídr annt enn mér ad veita þér þann ſtyrk er hann má.

Önundr. Þad trauſt ber eg til hans, en eg er meiri rádaþurfi enn fjár, og ætladi eg þartil meira af þér enn hønum.

Sighvatr. Þó ſvo ſé, þá látum Þjódólf vera hjá oſs, þvíad eigi er ſýnt hvørr okkar kann betri rád þegar áliggr; en þú, ſeig fram naudſyn þína.

Önundr. Þid vitid ſjálfir ad eg var med ykkr ad uppdaga þetta Alþíng fyrir 3 árum; þid munid ad mig var þad mikid ímóti, enda vill þad nu verda mig til ólukku, því ſídan þad kom, blífr eg foragtadr af øllum útlendum og innlendum. Nú vil eg bidja ykkr ad géfa mér góð rád til ad geta undgengid þeſſi óbehaganligheit.

Þjódólfr. Sérdu þad ekki, madr guds! hvad til þeſs kémr? Þú hefir verid ſvo montinn, þókſt øllum meiri, og verid þó hvørjum manni veſælli.

Sighvatr. Vid ſkulum ekki ſæra hann, Þjódólfr minn! hann hefir ekki bedid okkr þeſs, heldr um góð rád. Mitt rád er þá, ad þú géfir þig lítid fram á þínginu, því eg heyri ad mál þitt er eins og fyrri, og verdr þú þá ad athlátri; ſídan ſkalltu fara heim med mér eda hønum Þjódólfi, og vera med okkr þángad til ad ári. Þú ſkallt leſa gømlu ſøgurnar og heyra húſsleſtr, og lifa réttu bóndalífi hjá okkr, og ſkulum vid þá ſjá hvørt þér þykir þad ekki eins gott eins og kaupſkada lífid, þegar framm í ſækir; ſídan ſkulum vid rída til alþíngis allirſaman ad næſta vori, og ſkulum vid þá gera eins og fyrri, þú ſkallt, Önundr! halda fram med öllum nýúngum og telja þeim allt til gildis, en Þjódólfr ſkal mæla á móti þeim, og telja öll tormerki á þeim, en eg ſkal leggja úrſkurd á, eda ſegja hvad mér þyki réttaſt. Þetta ſkulum vid ekki géra af kappgyrni, heldr til þeſs ad leita ſannleikans, og ſkoda hvorn hlut ſem beſt á allar hlidar. Þú ſkallt, Önundr! ad víſu virda allar útlendar þjódir, en enganvegin óvirda þína eigin þjód fyrir þad; þú ſkallt leggja allan hug á betranir og nýúngar þær, er gagna mega landinu, en ekki fyrir þad ad þær eru útlendar. Þú ſkallt leggja nidr alla þína útlenzku ſidu, og leitaſt vid ad gera födurlandi þínu ſóma í öllu.

Önundr þakkadi þeim félögum tillögur ſínar, og gékk til búdar ſinnar. Eptir þad lögdu menn ſig til hvílu. Um morguninn ſnemma kom Ármann og ſté uppá ſteininn, og tók þannig til orda:

Islendíngar og gódir menn!

Mikil gledi er mér ad ſjá ydr hér í annad ſinn ſvo fjölmenna á þeſsum helga ſtad forfedra vorra, og ſýnir þad rækt ydar til þeirra. Eg óſka ydr allra heilla og hamíngju med þetta ykkar fyrirtæki! Skyldt er mér ad efla þíng þetta med øllu móti, en þar eg ſé eigi hvørſu þad megi takaſt betr enn med því, ad láta ydr ſjálfa tala hvørja vid adra um naudſynjar ydar, þá ætla eg ad fara ofan af ſteininum og gefa þeim rúm er vill.

Armann fór nú ofanaf ſteininum, og ſteig uppá annan lægri bak vid hann. En þad vard ſem fyrri ad enginn vildi verda fyrſtr til ad fara uppá ſteininn; menn þøgdu og litu hvørr uppá annan; Þjódólfi leiddiſt þad um ſídir og kallar hátt ſvo allir heyrdu.

Hvad á þetta lengi ad gánga? Bóndaſon hvar ertu? hananú, vertu nu ekki lengr ad bræda hann! fardu nú ſtrax uppá ſteininn, og láttu þér nú ſegjaſt: Segdu nu eitthvad ſem vér getum grædt á.

Þegar Bóndaſon heyrir þetta, hleypr hann í ſkyndi uppá ſteininn og hneigir ſig fyrir þíngheiminum á allar hlidar. Hann var blódrjódr út undir eyru, og ætladi ekki ad géta komid upp neinu ordi fyrir feimni, lokſins vard hónum þetta ad ordum:

Mér vard þad á í fyrra ad lofa framhaldi af rædu þeirri ſem eg hélt þá. Eg vildi eg hefdi þagad, því þá hefdi engin ſkylda rekid mig uppá ſteininn aptr. En þar loforđid verđr ekki aptrtekid; og enginn af ydr vildi leyſa mig frá því, ſvo verd eg ad ſegja ydr þad ſem eg veit um gardyrkjuna á Íslandi í fám ordum. Hvört þú gétr grædt nokkud á ſøgu minni, Þjódólfr! veit eg ekki, þó þykir mér þad líkligt, ef þú lætr hana verda krøptuga í verkunum, annars ekki.

B. E.

ſtutt og einfaldt

Yfirlit

yfir

Bjargrædisvegina

á

Íslandi

bædi á fyrri og ſeinni tímum

Fátt er of vandliga hugad!

(Framhald)

Annar Kapítuli

um gardyrkjuna.

§. 1.

Um gárdyrkjuna í fornöld.

Eg ſýndi ydr í fyrra, félagar gódir! nægar rökſemdir fyrir því ad forfedr vorir hefdu ſtundad akuryrkju hér í landi í fornöld, en menn þykjaſt einnig hafa nockrar rökſemdir fyrir því, ad þeir hafi lagt nockra ſtund á gardyrkju; þó eru þær miklu færri, og má þad ætla hún hafi verid miklu ſjaldgæfari og ófullkomnari enn akuryrkjan. Rökſemdirnar eru þeſsar:

1. Ordshættir þeir ſem til eru í málinu og dregnir eru af káli eda þeſs brúkun.*) Virdaſt þeir ad ſanna, ad kál hafi verid brúkad og til matar haft í fyrndinni, því hvornig mundu þeir vera ordnir til á annan hátt? Einn á medal ſlíkra ordshátta er þeſsi: Ecki er ſopid kálid, þó í auſuna ſé komid. Fleiri eru ordshættir þeſsu líkir.

---

*) Eggerts og Bjarna Ferdabók 2 P. blſ. 680.

2. [illegible] er finnaſt í hinum gömlu ſögum. Eg hefi ekki leſid allar Íslendingaſögur, og man enn minna úr þeim, en þó man eg eitt dæmi til þeſs, og er þad í Laxdælu. Þar ſegir ad Gudrún Óſvífrsdóttir hafi heimt þá brædr, Þorlák og Bolla, til máls vid ſig í laukagard ſinn, þegar hún breiddi í ſundr fyrir þeim línklædi þau alblódug, er Bolli fadir þeirra hafdi borid þá hann var veginn, og hún hvatti þá til hefnda eptir hann. *) Hefir þeſsi laukagardr án efa verid nokkurskonar kálgardr, þótt vér eigi vitum meira frá honum ad ſegja. Eggert Olafsſon og Bjarni Pálsſon ſegja ad fyrir utan ſögurnar, beri vor andligu og veraldligu lög vitni um hid ſama, en einkanliga Járnſída og Jónsbók; en ekki hefi eg getad fundid þad; þó munu þeir ſatt ſegja, því ekki eru þeir vanir ad fara med ſkrum.

3. Menn þykjaſt hafa ſéd leyfar eptir kálgarda frá fornöld. Kammerſekreteri Olafr Olafsſon ſegir í ferdabók ſinni, ad hann hafi ſéd leyfar af gardi eda tópt, hjá [illegible] á Kallsá í Iſafjardar ſýſlu; heldr hann ad þar hafi verid

---

*) Laxdælaſaga, Kap. 60.

Kálgardr í [illegible] Gerdu Heſſi, var 20 ferhyrndir fadmar ad flatamáli.

Þeſſa virdaſt mér töluverdar rökſemdir fyrir því, ad gardyrkjan hafi tídkaſt á landi voru í fornöld, og getum vér þó eigi ſtært oſs af henni vid forfedrna, edr borid hana á móti akuryrkju þeirra; en eigi vitum vér hverjar maturtir þeir hafi haft, edr hvar adferd þeirra hafi verid. Gardyrkjan mun hafa aflagſt med ellu af ſömu orſökum eins og kornyrkjan, og þad ſama mun hafa tálmad endrnýjan beggja.

§. 2.

Um endrnýjan gardyrkjunnar.

Sýſlumadr Giſli Magnúſſon, er kalladr var enn víſi, vard fyrſtr til ad gera tilraun med gardyrkjuna eins og akuryrkjuna, ad því ſem mér er kunnugt, og heppnadiſt hönum þad vel. Eptir hann komu þeir Gottrup lögmadr á Þingeyrum og Jón Wielsſtrup í Brokey, ſem eg mintiſt á í fyrra §; gekk þeim bádum vel. Einſtakir menn tóku þetta eptir, ſvoad þeir Eggert Olafſon og Bjarni Pálſon fundu einſtaka maturtagarda hér og þar í landinu á ferdum ſínum, en fleſta ſunnanlands, *) þó voru þeir ecki margir. Eptir 1750 voru margir framkvæmdarmenn uppi, ſvoſem Amtmadr Magnús Gíslaſon, Sýſlumadr Magnús Ketilsſon, Landfógeti Skúli Magnúsſon, Próſaſtrinn Bjørn Halldórsſon í Saudlauksdal, Sýſlumadr Bjarni Halldórsſon á Þíngeyrum, Løgþíngisſkrifari Sigurdr Sigurdarſon á Hlídarenda og fleiri. En ſá ſem þó var þeſſara efniligaſtr var ſnillíngrinn Eggert Olafsſon, en honum var kippt burtúr heimi þeſſum í blóma ſínum, þegar hann vildi flytja ſig á bújørd þá, er hann hafdi valid ſér til ad géra tilraunir ſínar, og var þad landinu hinn meſti ſkadi, enda hefir þad grátid hann manna meſt. Eg gét allsént grátid þegar eg hugſa til þeſſ.

Eptir 1760 fór gardyrkjan í vøxt; ſtudladi fjárpeſtin til þeſſ og annar bjargrædisſkortr. Stiftamtmennirnir Thodal, Levetzov og Olafur Stefánsſon, og Stiftpróſaſtrinn Markús Magnúsſon í Gørdum á Alptaneſi leitudust vid ad útbreida hana í kríngum ſig, og ſvo gerdu fleiri, hverr hjá ſér, ſvoad um aldamótin hafdi henni farid nockud fram ſumſtadar. Konúngr og hid

---

*) Sjá ferdabók þeirra á ýmſum ſtødum, einkum bls. 660, 955, 957, og fl.

konúngliga Landbúſtjórnarfélag, höfdu og gert ſitt til ad efla hana.

Meſt fór gardyrkjunni fram á ſtyrjaldarárunum frá 1807 til 1814. Sýnir þad berliga ad þá verdi þeir fegnir ad lúta ad kálinu þegar hardnar um, er ádr bannſúngu þad medan vel lét í ári, og kaupmennirnir færdu heim allsnægtir heim í hladid. Þeir ſem á þeſſu tímabili og ſídan hafa lagt hróſverda ſtund á gardyrkju eru ſvo margir ad eg enganvegin gét talid þá alla. Mér er raun í því, ad eg gét ecki nefnt alla þá ſem hafa ſkarad framúr, og leitaſt vid ad leidbeina ödrum, því þeirra nöfn ættum vér ad geyma hjá oſs ſjálfum og nidjum vorum til uppörfunar; eg þecki einúngis þeſſa: Kaupmann Lewer á Akureyri, Dannebrógsmann Þorlák Þorláksſon í Skridu, Próſaſt Pétr Péturſſon á Vídivöllum í Skagafirdi, Konferentzrád og Amtmann Stefán Þórarinsſon, Preſtinn Bjarna Arngrímsſon á Melum, Konferentzrád Magnús Olafsſon Stephenſen, Próſaſtinn Síra Þorvald Bödvarsſon, Bóndann Sigurd Sigurdarſon á Raudabjarnarſtödum, Kaupmanninn Bogoe á Húsavík, og Jakob Havſteen á Hofsós. Eigi ad ſídr ætla eg ad eigi fleiri enn tuttugaſti hvörr búmadr hafi kálgard, og af þeſſum held eg ad einaſta fjórdi hvörr madr hafi þeirra nockur töluverd búnot, hinir gjöri þad af marglæti og til ſmekks, og má þá eigi kalla ad gardyrkjunni ſé komid lángt ennþá.

§. 3.

Um íslenzk Gardyrkjurit.

Eg hefi ekki viljad ordlengja gardyrkjuſøgunna meira enn þetta, því preſtrinn Bjarni Arngrímsſon á Melum hefir ſøgt hana vel og greiniliga í ſínum ágæta ritlíngi „um gardyrkjunnar naudſyn og nytſemi" og getr hverr leſid hana þar ſem vill frædaſt betr; en ádrenn eg fer lengra, ætla eg ad telja ydr bækur þær, er eg veit til ad ritadar hafi verid um gardyrkju á íslenzka túngu.

1) Amtmadr Magnús Gíslaſon kvad hafa útgéfid ritlíng nokkurn á íslenzku til vegleidſlu handa bændum í Gardyrkjunni, en ekki hefi eg ſéd hann.

2) Eggerts Olafsſonar Lachanologie, ágæt bók.

3) Atli og Grasnytjar prófaſts Síra Bjorns Haldórsſonar hafa nokkud um gardyrkju.

4) Magnúſar Ketilsſonar Tilraunir med nokkrar ſádtegundir og plontur.

5) Kammerſekretéra Olafs Olafsſonar urtabók.

6) Trojels rit um Kartoflunaſla, útlagt á íslenzku.

7) Kaupmanns Lewers óviſſan til jardepla ræktunar.

8) Konferentzráds og amtmanns Stefáns Þórarinsſonar óviſſan um þá hendtuguſtu maturtarækt.

9) Arngríms Bjarnaſonar handhægt gardyrkju kver.

10) Jóns Kjernesteds rit um gardyrkju. Þetta hefir verid ſkrifad um gardyrkjuna, og er þad ekki allítid.

Þjódólfr. Nei, þad er ekki lítid, þad er nóg til ad leſa heilann vetr. En þegar litid er til allrar koſtgæfni er menn hafa lagt á ad útbreida gardyrkjuna bædi med ritum og uppörfunum og eptirdæmum; þá mættu menn leidaſt til ad trúa ad gagnsmunirnir muni ekki vera ſtórir, fyrſt hún er ecki ordin algengari en þetta. Eg á engan kálgard, eg hefi aldrei gétad lagt mig nidr vid þeſsháttar, eg hefi ætíd álitid þad fyrir mannalæti, verkatöf og heimſku, og ſvo eru fleſtir. En er þá nokkurt gagn í gardyrkjunni, þad þarf eg ad vita fyrſt, ádrenn eg fer ad leſa allar þeſſar reglur, ſem allar þeſsar bækur geyma. Gerdu ſvo vel og fræddu mig um þetta, Bóndaſon!

Ønundr. Já, min ſel! er þad ſo, man behøfar ecki ad undirſækja þad.

Þjódólfr. (drepr titlínga til Ønundar og ſegir) eg verd ad heyra røkſemdir fyrir hvørjum hlut, ádr enn eg fellſt á hann. Ønundr þagnadi, en Bóndaſon tók til orda:

§. 4.

Um Gardyrkjunnar nytſemi.

Vída er talad um nytſemi gardyrkjunnar, og vída er hún ſýnd og ſønnud, ecki er því um ad kenna. Stiftamtmadr Olafr Stefánſſon ſegir í riti ſínu um gagnsmuni af ſaudſé *), ad af vetrgømlum ſaud megi hægliga ná 30 máltídum fyrir einn mann, og 50 máltídum af gømlum ſaud, þegar kjøtid ſé høggvid nidr í ſpad, og ſvid og ſlátur talid med; en ef kjøtid ſé brúkad med káli, þá megi brúka í tvøfaldt fleiri máltídir, og því áttu allir búmenn ad eiga ſér kálgard. „Eg hefi átt þann kalgard" ſegir hann ennframar „ſem hefir fædt fólk mitt hérum 40 manna einuſinni á dag frá midjum Augúſti mánudi til midsvetrar, til jafns vid 15 tunnur mjøls, ſvo margra mjøltunnu kaup áleit eg gardinn hafa ſparad mér, fékk eg þó 30 tunnur kálrapí og bótſelſkra róta ad auki, ſem til middagsſædu voru brúkadar allt til vordaga árid eptir;“ þetta ſegir þeſſi nærgætni og reyndi búmadr, og hefi eg enga orſøk til ad rengja ord hans.

---

*) Sjá Isl. lærd. I. fél. rit, blſ. 86.

Landsfógeti Skúli Magnúsſon heldr í ſínum ødrum vidbætir vid „Sveitabóndann“ *) ad ſérhvørr bóndi géti fjølgad fólki ſínu um helſmíng, med því ad leggja tilhlídiliga ſtund á jardarrækt, og væri þad gullvægt, því þá gætu bændr lagt meiri ſtund á ad rækta jardir ſínar, og fólktalan í landinu gæti þá komiſt nálægt því ſem hun var í fornøld, og ordid helſmíngi ſtærri enn nú er hún.

En enginn held eg hafi betr lýſt nytſemi jardyrkjunnar enn preſtrinn Bjarni Arngrímsſon á Melum í hans krýnda verdlaunariti um gardyrkjunnar naudſyn og nytſemi, en þar ydr mun þad rit kunnugt, þá vil eg eigi fara um þad fleirum ordum.

Nú vard hróp mikid og kall á þínginu, og tøludu allir í ſenn; gat Bóndaſon ſkilid ord þeſſi á ſtángli: Æ! eg hefi aldrei heyrt gétid um þad, eg hefi aldrei ſéd... og ekki eg heldr — Jú eg á hana, en eg hefi ekki komiſt til ad leſa hana enn — Nei, ſvei mér hafi eg komiſt...

---

*) Isl. l. l. fél. rit, 6. B. blſ. 167 og 168.

fólk hefir annad ad.... nidrí kiſtu — Börnin rifu hana ſundr. — Jú eg hefi leſid hana, en eg man ekki gløggt hvad þar ſtendur — Eg man þad allvel, en aldrei er gód víſa of opt kvedin. Æ ſegdu okkr hvad hún hefir inni ad halda. Æ já! lofadu okkr ad heyra, bleſſadr!

Bóndaſon vard forvidá þvíad þetta gékk lánga hríd, en þegar hann fékk ſér hljóds, tók hann ſvo til orda: þad er mér mikid eptirlæti ad þér gyrniſt ſvo mjøg ad vita nokkud um þeſſa gódu bók, mun eg nú láta þad eptir ydr, og ſegja ydr hvad eg man af því:

Ritkíngrinn byrjar á fráſøgn um gardyrkjuna á Islandi frá fornøld og allt fram ad árinu 1820, og hefi eg þegar ſagt ydr ágrip af henni þó nokkru muni; þad er inngángrinn. En þá er ritinu ſkipt í þrjá þætti. Sá fyrſti telr þær nytſømuſtu maturtategundir ſem geta vaxid hérí landi, talar líka fátteitt um medferd þá er hvørri tegund hlýdir, og um þeirra einkakoſti. Sá annar þátturinn talar um gardyrkjunnar mikilvægu naudſyn á Islandi, og hinn þridji um hennar nytſemi. En þar gardyrkjunnar naudſyn verdr eigi réttiliga ſýnd, nema búid ſé ad ſýna hennar nytſemi ádr, þá ætla eg ad ſleipa um rødinni hjá honum, og ſegja ydr fyrſt hvørnig þonum ſegiſt um gardyrkjunnar nytſemi, og ſídan frá því ſem hann talar um hennar naudſyn.

§. 5.

Framhald.

Meiníngar Síra Bjarna Arngrímſsonar yfir ávøxtinn af gardyrkjunni.

Preſtrinn ætlar ſvo til ad á 20 hundrada jørdunni ſé kalgardr 15 fadmar á hvørn veg af fjórum, gérir hann og rád fyrir ad bóndinn haldi gildann vinnumann og úngling, og tvær gildar vinnukonur auk húsfreyu. Alls ætlar hann bóndanum ad hafa 10 manns í heimili med børnum og ómøgum. Med þeſſu fólki, ſegir hann, ad hann géti reiſt gard þenna á 8 eda 10 døgum ad hauſtlægi, einkum ef bæarhúſin taki af gyrdíngunna á einn veginn, en í allra lengſta lagi á 12 døgum. Ønnur ſtørf vid gardinn megi af hendi leyſa á þeim tímum, er eigi ſé annad naudſynligt ad idja, ſvoſem ad tedja hann ad hauſti og pæla, og aptr einuſinni ad vori, og er þad dag ſenna. Hann ætlar til ad gardrinn þurfi alls eins manns vinnu í 15 daga, ekki alla í einu, heldr ſmátt og ſmátt, ſvo hann géti ſtundad ønnur ſtørf ad auki, eptir því ſem þurfa þyki. Fyrir fræid ætlar hann 1 Rbd. medan menn géti eigi aflad þeſs ſjálfir, og fyrir ambod eda verkfæri 1 Rbd. 48 ſ. Gardr ſá ſem er 15 fadmar á hvorn veg af fjórum, er 225 ferſkeittir fadmar ad flatamáli. Fimtúngurinn af því, ſegir hann gángi frá fyrir göturnar milli bedanna, og eru þá eptir 180 □ fadmar. Í fjórdúng þeſſa yfirbords, ſem er 45 □ f. ætlar hann til ad ſád ſé káli, ſem engar ætiligar rætur hefir, en í hina þrjá fjórdúngana (ſem eru 135 □ f.) rótum; nú ſé þad margreynt, ad af hverjum 12 □ f. (þ. e. bletti, ſem er nálægt 3½ fadmr á hvorn veg af fjórum) fáiſt ein tunna af rótum í medalári, ef eigi breſti rækt eda umhyggju, og fáiſt þá alls 11¼ tunna af 135 □ f. Hann ſegir ad menn géti farid ad neyta káls úr gardinum frá 1 Augúſt og ſtundum fyrri; leggr hann gagn þad ad jöfnu vid 1¼ ſkirtunnu, er menn hafi af kálinu frá 1 Augúſt til October mánadar enda, en ſkir þetta metr hann til jafns vid 3 vættir fiſka, eda 6 tunnur fjallagraſa, eda 1¼ tunnu mjöls. Auk þeſs ſem brúkad var um ſumarid, gérir hann rád fyrir ad enn fáiſt 2 ſteinſergdar tunnur af ſúrkáli, og ſegir hann þad ſé margreynt, ad 1 tunna þaraf ſé eins notadrjug í búi manns eins og ſkirtunna eda 2 vættir fiſka.

Ad ſvo mæltu gérir hann reikníng, og ber koſtnad og ábata ſaman. Reikníngur þeſſi er ſvona.

Inntekt.

Naturta notkan frá 1 Aug. til Octóbr. mánadar loka, metin vid 1½ t. ſkirs, ſama ſem 3 vættir fiſka, gjørir eptir reidu ſilfurs dagpríſum (þá) fyrir 1 Vætt 5 Rbd. . 15 Rbd. ꞉ ß.

2 tunnur ſúrkáls móti 2 tunnum ſkirs, hver á 10 Rbd. 20 — ꞉

11¼ tunna af rótum, hverjar 3 metnar vid eina ſkirtunnu, og því hver þeirra vid 26⅔ fiſka, eda 3 Rbd. 32 ß. 37 — 48

verdur tilſamans ——— 72 R. 48 ß.

Utgjøld.

Fyrir útſædisfræ hérum . 1 Rbd. ꞉ ß.

Ein pálreka og ønnur gardverkfæri árliga . . . . . 1 — 48

Vinna ad gardinum, ſem nákvæmar er tiltekin í bókinni, reiknar hann ad verdi 15 dagsverk alls, en 1 dagsverk og fædi utan ſláttar á 7 fiſka, hvørn á 12 Rbſ. verda 84 ſk. Þetta bleipur í 15 daga . . . 13 — 12

verda ſvo útgjøldin alls ——— 15 R. 60 ß.

---

enn ávinningurinn . . . . 56 R. 84 ß.

eptir ad búid er ad draga útgjøldin frá inngjøldunum. Eptir þetta gérir rithöfundurinn reikning yfir koſtnad og ábata ad géra mann út til ſjóſar í vorvertíd í medalári, og er ſá reikningur ſvona:

Inntekt.

2 hundrada hlutur af ýmſu fiſkitagi, þorſki, ýſu, ſmáfiſki, ſkötu og ſl. gérir optaſt um 4 vættir af marfiſki, ſem í hærſta lagi mætti kanſké ſetja á	20 Rbd. ſ ß.
240 hviſlig höfud af aflanum 1 hundrad (tólfrædt) á 8 fiſka, á 12 rbſk. . . .	2 — ſ
Lýſi ágétſkaſt ad muni verda í hærſta lagi 10 merkur á 12 rbſk.	1 — 24
Kviſtur hérumbil ½ fjórd. á 2½ fiſk á 12 rbſk. . . .	ſ — 30
(annad tros, ſvoſem kútmagar, heilagfiſki og ſl. gengur til dagligs ſodmatar).	
Þetta gérir	23 R. 54 ß.

Utgjöld.

2 fjórd. ſmjörs, mörkin á 12 rbſk. er	5 Rbd. ſ ß.
2 fjórd. af mjöli og fiſki, hvorjar 4 mkr. á 12 ß. . . .	1 — 24
Skinnklæda [illegible] . .	1 — 24
	7 — 48

Flutníngr hinsvegar frá	7 Rbd.	48 ß.
Húſaviſt og fodníngar kaup, hérum ½ fjórd. ſmjörs	1 —	24
Aflans heimflutníngr ſett ad koſti	2 —	=
verdr alls	10 Rbd.	72 ß.
og ábatinn	12 Rbd.	78 ß.

Eptir þetta víkur rithøfundurinn til þeſs hvorſu dýrmætur vortíminn ſé, og hvarſu mikid menn géti ſkarfad heimilinu til gagns um þann tíma, þegar þeir eru heima; en ſá ſem liggi í verinu géti ecki tekid hendi ſinni til neins, er búſtørfum vidkémur, og ſé þad mikill ſkadi, ſem ſatt er; Vill hann nú reikna þennan baga, og gérir þad á þennan hátt:

Hann gérir rád fyrir ad madurinn ſé 6 eda 7 vikur í verinu, en í þeſſum 6 eda 7 vikum ſéu 38 virkir dagar. Fædi og kaup reiknar hann hér ecki nema 5 fiſka, þvíad fædid ſé ad nockru leiti tekid af aflanum í verinu; fiſkinn reiknar hann á 12 ſkildínga, og 5 fiſkana eptir því á 60 ſk. (þ. e. dagsverk og fædi fyrir einn dag,) og þegar þad er lagt ſaman fyrir þá 38 virku daga ſem hann er í verinu, þá verda þad alls 190 fiſkar, eda 23 Rbd. 72 ß. Þeſſa 23 Rbd. 72 ß. þykir honum ad bóndinn miſſi med vinnu miſſirnum vid heimilid, ſé því rétt ad reikna þá á medal útgjalda til

verferdarinnar. Nú voru útgjøld ádur reiknud ad vera 10 rbd. 72 ſk. Þar vid eigu nú ad bætaſt nefndir 23 rbd. 72 ſk. Nú verdur þad alls . . . . 34 Rbd. 48 ß.
Nú reiknadiſt øll inntektin . . 23 — 54.

hefir þá bóndinn haft . . . 10 Rbd. 90 ß. ſkada á útgérdinni.

Ef menn nú vilja vita hvørſu miklu ábatasamara þad hefdi verid fyrir bóndann ad vera heima, eda láta vinnumanninn vera heima og rækta gardinn, og gánga ad ødrum ſtørfum, þá verda menn ad leggja ſaman þad ſem ádan reiknadiſt ad verda einſkjær ávinníngur á kálgardinum nefniliga . . . . 56 Rbd. 84 ß.
og ſkadann ſem bóndinn hafdi á útgérdinni, þvíad hann hefdi ſloppid hjá hønum, ef madurinn hefdi ſetid heima; ſkadinn var . . . . . 23 — 72

hefir þá bóndinn . . . . . 80 Rbd. 60 ß. meira ábata á því ad vera heima og rækta kálgardinn.

Þjódólfur. Þad var ſkárri øgnin! Mikid er ad menn vita ekki þetta og annad eins! Hefdi eg bara vitad þetta! Eg hefi nú búid í 30 ár ef gud loſar mér ad liſa til næſta árs, og hefdi eg fengid þeſsa 80 dali á hverju ári, þad hefdu ordid ein þrjú eda fjogur hundrud dalir, nóg fyrir eina jörd! Er þad ecki ſatt? Bóndaſon! hefdu þad ecki ordid einir 300 dalir?

Bóndaſon. Jú þad er miklu meira.

Þjódólfur (kippiſt vid og fórnadi upp höndunum). Miklu meira! er þad miklu meira? og þetta hef eg allt miſt fyrir vitleyſuna úr mér!

Bóndaſon. Þad hjálpar ecki ad rífa ſig í handarbökin fyrir þad, ſú tíd er lidin og kemur ecki aptur.

Þjódólfur (hálfaumur) Já, þad er ſatt! (hreſsir ſig aptur) Eg ſkal ſtrax í hauſt gera mér kálgard, og láta þá ſyni mína leſa gardyrkjukverin, og ſvo ſkal eg ſenda þá til Preſtſins ad vori ad ſjá hvornig hann fer ad. Þeir ſkulu ecki fara eins og eg, þeir ſkulu læra þad, já þeir ſkulu læra þad! þá vona eg þeir géti nælt.

Bóndaſon. Villtu nú vita hvad mikid þú hefdir grædt í 30 ár á gardinum, eda ertu nú búinn ad reikna þad?

Þjódólfur. Já! Nei! Nei! (í hálfum hljódum: ó! eg vildi eg kynni ad reikna); (hátt) hvad er þad mikid?

Bóndaſon. Þad er meira enn 2400 Rbd.

Þjódólfur. Tvö þúſund og fjogur hundrud dalir; á! ſagdirdu þad? tvö þúſund og fjögur hundrud dalir! Nú, er eg hreint hiſſa! þad er nóg fyrir margar jardir. Lofadu mér nú ad ſjá! 400 fyrir 20 hundrada jördina, 800 fyrir tvær, 12 hundrud fyrir þrjár, 16 hundrud fyrir fjórar. Var þad ſvo meira?

Bóndaſon. Já! þad er nóg fyrir 2 jardir enn.

Þjódólfur. Fyrir 6 Jardir alls! Mikid var eg viſſi ecki þetta! Eg kann þó ad búa í ein 15 eda 20 ár enn, ef gud lofar! hvad grædi eg þá mikid?

Bóndaſon. Á 15 ár grædir þú meira enn 12 hundrud dali, en ef þú lifir í 20 ár, þá grædir þú 16 hundrud dali.

Þjódólfur. Gudi ſé lof! jæa! eg ſkal ecki lofa miklu!

Sighvatur. Er þeſſi reikningur réttur, Bóndaſon! má eg ſpyrja? Mér vyrdiſt eins og hér ſé eitthvad bogid.

Þjódólfur vard fyrri til ſvars enn Bóndaſon og ſegir: ó! er hann rángur? er hann vitlaus? Þar ló allténd ad, ad þad yrdi minna og mjórra í raſſinn ad tarna; ſvona er þad!

Bóndaſon. Eg veit þad ecki ſvo víſt, Sighvatur minn! og þó mér ſýndiſt eitthvad þá legg og ecki til þeſs. Madurinn fèck verdlaun fyrir ritid, og er þó líkaſt til ad þad ſè rètt.

Sighvatur. Ritid kann vel ad vera launa verdt fyrir þad, þó þad ſè ecki oldúngis gallalauſt. Sýndu mèr margar bækur ſem eckert er ad! Mèr þykir Ritid ágætt og vel ſamid eins og þèr, þegar á allt er litid, og eckert hefi eg ſèd betra þeſskyns. En menn mega ecki þegja yfir göllunum fyrir þad, ef þeir eru til ſkada, og tálma höfundſins tilgángi, til þeſs hefir hann víſt ecki ætlaſt. Nú tálmar þad höfundſins tilgángi med ritid, ef hann hefir gèrt ofmikid úr gardyrkjunni, og eins ef hann hefir gèrt oflítid úr henni, þó miklu minna. Viljir þú, Bóndaſon og þèr gódir menn og fèlagar! leyfa mèr ad fara uppá ſteininn ſnöggvaſt, þá vil eg ſegja ydur hvad mèr finnſt athugaverdt vid reikninginn.

Allir gáfu jákvædi til ad Sighvatur færi uppá ſteininn. Hann gèrir ſvo og tekur þannig til orda:

§. 6.

Framhald.

Athugaſemdir vid reikninga Síra Bjarna Arngrímsſonar.

Gódir menn og fèlagar!

Þad fyrſta ſem kynni ad virdaſt athugaverdt vid reikninga Síra Bjarna Arngrímsſonar er þetta: ad verdid er ſvo hátt á øllu, en þad er í rauninni enginn galli, þvíad rithøfundurinn vard ad fylgja því verdlagi ſem var á øllu, þegar hann reit bókina. Kémr þad og í ſama ſtad nidr, því þegar ſami reikningsſtofn er hafdr vid útgjøldin eins og inngjøldin, þá er þad ſama í rauninni hvørt eg reikna inntektina t. d. fyrir 100 dali og útgjøldin fyrir 50, eda eg reikna ſømu inntektina fyrir 50 dali, og útgjøldin fyrir 25, því þau eru réttr helmíngr vid inngjøldin hvørt ſem heldr er. Þad verdr adeins nockud meira í munni þegar verdid er hátt. En ef ſum matvæli hafa ſtígid og ønnur fallid í verdi ſídan bæklíngr þeſsi var ritadr, þá gétr hvørreinn gért ſér reikníng eptir því verdi ſem nú er á hvørjum hlut, og eptir þeim reikningsſtofni ſem Preſtrinn brúkar, ef hann er annars réttr.

Mér þykir þad ad ſønnu mikid, ad ſúrkálstunna ſé eins búdrjúg eins og ſkyrtunna eda korntunna eda 2 vættir fiſka; þó kann þad ad vera, þegar fólkid er ordid vant vid kálmeti, og læt eg þad ſvo vera ad ſinni.

Þad kynni mønnum enn ad virdaſt yfirſjón, ad rithøfundurinn hefir ekki gért reikníng fyrir koſtnadinn til ad byggja gardinn í fyrſtu, en hún er þó ad víſu lítilsverd, því eg géri rád fyrir ad bóndinn hafi ekki ſvo mikid ad láta idja á hauſtdaginn, ad hann megi eigi vel miſſa fólk ſitt til gardhledſlunnar án mikils baga, menn verda og ad koſta nokkru til alls; ef madr vill eignaſt ſkip, þá koſtar þad útlagda aura, en gardurinn þarf ekki ad koſta nema vinnu fólkſins, og þarf bóndinn ad fæda þad hvort ſem heldr er. Hitt er meiri athuga vert, er hann ætlar til ad bóndinn hladi þennan ſtóra gard allan í einu; þad er margopt ad vedráttan og önnur hauſtverk banna mönnum ad vera ſvo lengi ad gardahledſlu ad ſlíkr gardr verdi búinn; eg vil því heldr ráda mönnum til ad hlada minni gard í fyrſtu, og bæta ſvo fleirum vid, þángadtil þad yfirbord er umgyrdt ſem Síra Bjarni tiltekr, eda meira eda minna eptir velþóknun. Er þad eigi fyrir verknadarins ſakir alleina ad eg ræd til þeſſa, heldr hins ad eg hefi ſjálfr reynt ad betr ver í litlum gördum enn ſtórum, því gardrinn ſkýlir betr í þeim litlu, en meſtr munr er á því á ſléttlendi, því ſé gardrinn ſunnaní brattri brekku þarf þad ekki, Ber bezt ad gardrinn ſé heldr aflángr þar ſem því verdr vidkomid, og liggi gardſins lengſtu hlidar í auſtr og veſtr, þá verdr meſt ſkjól ad gardinum fyrir nordanvindum.

Þetta hefir nú farid nógu vel. En þegar eg kém til þeſs er rithöfundrinn reiknar fyrir vinnumiſſir hann, er bóndinn lídi fyrir verferdarinnar ſakir, þó kémſt eg hreint í rádaleyſi. Eg villiſt ſjálfr á þeim villigötum ſem hann hefir farid, og er þá engin von ad mér gángi greidt ad leidbeina ödrum þar yfir, þó vil eg freiſta þeſs og ſer þad ſem má.

Þegar rithöfundrinn talar um útgjöldin til urtagardsins, þá reiknar hann fædi og dagsverk fyrir manninn ſem ad honum vinnur í 14 daga, en gétr hans ad engu hvörki fyrr né ſeinna, en fyrir manninn, ſem er í verinu, reiknar hann fædi og kaup í 38 daga, eda fyrir ſvo marga virka daga ſem eru í rúmum 6 vikum. Hvörnig á eg ad ſkilja þetta? Þad lítr alltadeinu út eins og rithöfundrinn hafi gért rád fyrir ad bóndinn væri vinnumannslaus, og tæki því kaupamann bædi til ad fara í verid og líka til ad vinna ad kálgardinum, því ef hann hefdi talad um vinnumenn, þá ſjá allir ad daglaunin eru mikilſtil of mikil. Landfógéti ſál. Skúli Magnúſſon reiknar kallmannsfædid í ſínum Sveitabónda *) á 3½ fiſk á dag; og verda þá daglaunin hjá Síra Bjarna eptir því 3½ fiſkr, því hann reiknar fædi og daglaun til ſamans á 7 fiſka. Nú eru 300 virkir dagar í árinu, og fengi vinnumadrinn 3½ fiſk í kaup hvörn dag af þeim, þá fengi hann

---

*) Isl. l. l. fél. rit, 4 Bindi bls. 148.

1050 fiſka í kaup um árid, þ. e. 4 hundr. og 90 fiſka á landsvíſu. Vilji menn nú vita hve mikid þad er í peníngum, fiſkurinn reiknadr á 12 ß. eptir rithøfundinum, þá eru þad 131 Rdd. 24 ß. og mun mørgum búsſbændum þykja þad nógumikid.

En nú ſegiſt høfundrinn ecki géra rád fyrir neinum kaupamanni, heldr er hann ad leggja nidr hvørt betra ſé fyrir bóndann ad láta vinnumann ſinn róa út, eda ad láta hann vera heima vid gardyrkju, og þá ſjáum vér ſtrax ad honum hefir ſkjátlaſt bíſna mikid med vinnumannskaupid, því ecki dugir ad géfa vinnumanninum meira í kaup einn dag í árinu enn annann, heldr verda menn ad jafna því nidr á alla dagana jafnt, ef menn annars vilja reikna þad med vid hvørt handarvikid vid búid. Þad er allt ødru máli ad gégna, þegar menn taka kaupamenn til einhvørrar vinnu, því þá géfa menn aldrei ſvo lítid kaup ad þad ſé eigi miklu meira enn vinnumannskaupinu ſvarar hvørn dag. Hér af er þá audſéd hvad mikla villu þad orſakar í búſkapar reikníngum manna, ad reikna útgiøld vid hvørt þad verk ſem bóndinn lætr ſín vinnuhjú géra, einsog hann hefdi fengid til þeſs kaupamann, því útgiøldin verda í raun og veru ólík, og þó hafa margir af vorum beztu búſkaparreikníngum þennan galla.

Eg ſagdi ádan ad rithöfundrinn hefdi verid ad leggja nidr hvört betra væri fyrir bóndann ad láta vinnumanninn róa út í vorvertíd, eda ad láta hann vera heima, og ad hann hefdi reiknad fædi og kaup fyrir þann ſem var í verinu, um alla virka daga (því drottinsdaga alla á hann víſt ad faſta), og ekki handa þeim, ſem var heima, nema fyrir 15 daga. Þetta þykir mér undarligt, mér ſýniſt ad hann hefdi átt ad reikna hönum fædi og kaup fyrir eins marga daga eins og hinum ſem var í verinu, því þad var ofmikid ad ætlaſt til ad hann ſkyldi ſofa og faſta í heila (38—15) 23 daga, auk allra helgidaganna, því hann talar ekkért um fædi á þeim, og er þá bezt ad láta hann ráda því. En Preſtrinn hefir kannſké hugſad ad vinna mannſins þá dagana ſem hann ecki ynni ad gardinum, mundi ſtandaſt á vid fædi hans og kaup, ſvoad ekki þyrfti ad taka þad til greina í reikningnum; en eg veit ekki hvad ſveitabændr þeir, er géta miſt vinnumann ſinn frá heimili um vortímann, láta vinnumenn ſína ſtarfa, ef þeir eru heima, og vinna eigi ad gardyrkju, ſvoad þeir fái fædid borgad og ſlíkt kaup ſem Síra Bjarni tiltekr. Eg veit ad ſönnu ad þeir gætu látid þá ſtarfa ad engja og túna ræktun ſvo þeir yrdu vel ſkadlauſir, enn þad er ekki ſídr hjá almenníngi ennþá, ſvo eigi tjáir ad géra rád fyrir því ámedan.

En þótt vér færum nú þetta ſvona til betra vegar, þa verdr reikníngr Síra Bjarna ſamt rángr. Á blſ. 68 reiknar hann mötu vermannsins ámedal útgjalda, og dregr hana þar ámedal annars koſtnadar frá aflanum, en á blſ. 69 reiknar hann mötuna í annad ſinn, í þeim 5 fiſkum ſem hann reiknar honum hvörn virkann dag í fædi og kaup, og dregur hana þar aptr frá eptirſtödinni af aflanum frá blſ. 68. Líka reiknar hann mötuna minna á blſ. 68 enn á hinni 69du. Á hinni fyrri reiknar hann 2 fjórd. ſmjörs þ. e. 40 fiſkar, og 2 fjórdúngar af fiſki og mjöli, hvörjar 4 merkur á 1 fiſk, alls á 10 fiſka, verdr allt ſaman 50 fiſkar; en á blſ. 69 gerir hann fædi og kaup vermannſins 5 fiſka hvörn virkann dag (því ſunnudeginum ſleppir hann einsog ádr er ſagt), þad er 2 fiſkum minna enn ella vegna ſódmatarins, því annars reiknar hann hvörttveggja á 7 fiſka. Nú reiknar Landfógéti Skúli Magnúſſon í ſínum Sveitabónda kallmannsfædid 3½ fiſk ſamkvæmt Búalögum; þegar þeſſi 3½ f. er dreginn frá 7 f. verdr eptir 3½ f. og er þad kaupid ſem Síra Bjarni ætlar vinnumanninum. Þegar þeſſir 3½ fiſkr eru dregnir frá þeim 5 fiſkum, ſem hann ætlar vermanninum hvörn virkan dag, verdr eptir

1½ f. ſem er mata hans dagliga um ſømu tíd. Matan verdr þá eptir þeſſu í 38 daga 57 fiſkar þ. e. 7 fiſkum meiri enn hún var reiknud blſ. 68, ſvoad preſtrinn hefir ekki einaſta reiknad møtuna tviſvarſinnum ómedal koſtnadarins, heldr 7 fiſka ad auki. Reikningr hans á blſ. 68 og 69 hefdi eptir hans undirlagi átt ad vera ſvona:

Allt aflans verd		23 R. 54 ß.
Hérfrá dregſt koſtnadrinn: mata (50 f.) og kaup vermannſins í 38 daga	22 R. 84.	
Skinnklæda nýdſla. . .	1. 24.	
húſaviſt og ſodningarkaup	1. 24.	
aflans heimflutningr . .	2	
		27 R. 36 ß.
verdr þá ſkadinn ſem bóndinn hefir		3 R. 78 ß.

og er hann þá 7 rd. 12 ß, minni enn hjá rithøfundinum.

Eg ætla ecki ad tala meira um þennan reikníng, hann verdr allavega rángr hvørnig ſem med hann er farid, og vil eg miklu heldr búa til annan nýan, og vita hvørnig þad ſer.

§. 7.

Framhald.

Nákvæmari yfirvegan um þad, hvørt betra ſé ad gera menn út til ſjófar í vorvertíd, eda ad ſtunda gardyrkju.

Vér ſkulum taka bóndann ſem rithøfundrinn nefnir ſjálfr á blſ. 52 í bók ſinni. Vinnumadrinn, ſem hann heldr, hefir vardveitt ſaudi bónda um vetrinn, og mátti bóndi eigi miſſa hann; ellegar drengrinn hefir gért þad og bóndi ſjálfr, en vinnumadrinn hefir róid út um vetrinn. Þetta má nú vera hvørt ſem vill. Bóndinn þykiſt ekki hafa neitt naudſynligt ad láta vinnumanninn ſtarfa heima um vorid, fram ad ſlætti, hann ætlar ſér ad koma øllum vanaligum vorverkum af med drengnum og kvennfólkinu, hann hugſar ſig því um hvad hann ſkuli afráda, hvørt hann ſkuli láta hann róa út eda vera heima og ſtunda gardyrkju. Hann þykiſt ſjá, ad þó vinnumadrinn þurfi minna fædi í verinu, þá vinniſt þad nokkud upp aptr á tilkoſtnadinum, og þad því heldr ſem honum ſé óhægra ad láta ſmjør og átmat úr búi ſínu, enn ad láta vinnumanninn drekka mjólkſopann úr kúnum med ſér ok fólkinu. Hann leggr því fædid heima og í verinu hérumbil ad jøfnu. Kaup má hann gjalda ſlíkt hid ſama, hvørt hann er eda fer, ſvoad þad kémr þá líka í ſama ſtad.

Hann gétr þá ei annad enn grenſlaſt eptir hvørs ábata hann gétr vænt í medalári af vorvertídinni og kálgardinum, hvørju fyrir ſig, og velr þad ſem mønnum reyniſt ábataſamara, þvíad hann gétr aldrei vitad hvørnig aflaſt muni eda ſpretta þad árid, en medalárin eru fleſt, og hin jafna hvørt upp annad.

Leiti hann nú í Síra Bjarna Arngrímsſonar riti, þá finnr hann ad ábatinn af gardinum
er í medalári . . . . 72 R. 48 ß.
og af vorvertídinni eins í medalári 23 — 54
þegar þad ſídara tal er dregid frá
hinu fyrra, verdr eptir . . . . 48 R. 90 ß.
er ſýnir hve miklum mun þad ſé ábataſamara ad vera heima og rækta gardinn, því tilkoſtnadrinn verdr hinn ſami, eins og ádr er ſagt.

En ef bóndinn er forſjáll madr, þá lætr hann ſér ekki lynda med þeſsa fyrſtu ályktun, hann ſkodar þetta málefni grandgæfiliga, og velltir því fyrir ſér á allar hlidar vid verk ſitt á daginn. Þad fyrſta ſem eg gét til ad hønum falli í hug, er þetta: ad þar Bjarni Preſtr ſé ecki áreidanligri í reikníngum ſínum enn ſvo, ſem nú hefi eg ſýnt ydr, þá ſé hønum varligar trúandi til þeſs ſem hann ſegir um uppſkéru ſína úr gardinum, eda um jøfnud matúrtanna á móti ødrum matvælum;

en þar hann mun heyrt hafa, ad Síra Bjarni hafi verid rádvandr madr, og enn bezti gardyrkjumadr, þá efar bóndinn ekki eins mikid þad fyrra eins og hid ſídara, því hønum gat ſézt yfir í því á móti vilja ſínum. Bóndinn þorir ſamt ekki annad enn ad ſlá af ágóda upphædinni úr gardinum, allt ad helfmíngi; lengra vill hann ekki fara, því hann ætlar ad enginn muni ſkrøkva meiru enn helfmíngnum, allraſízt í ófyrirſynju; en hann þorir heldr ekki ad fara mikid hærra, einkanliga ef hann býr í hardinda ſveitum, því hann veit þetta, ad þad ſakar ekki þó uppſkeran og notin reyniſt hønum meiri, enn hann gerir rád fyrir fyrir fram. Helfmíngrinn af gardsávextinum hjá Síra Bjarna: 72 rbd. 48 ß. er: 36 rbd. 24 ß., og er þad enn 12 Rbd. 76 ß. meira enn vertídarhluturinn, ſem var 23 Rbd. 54 ß., og vogiſt hann til ad færa ſig nokkud lengra upp, ſvoſem til 40 eda 50 R. þá verdr mismunurinn enn meiri, og eptir þeſsu verdr þad enn fýſiligra ad ſkunda gardyrkjuna.

En nú gét eg til ad bóndanum komi þeſsu næſt til hugar ad þad þurfi áburd í maturtagardinn. Eg heyri ſagt ad ekki veiti af einum tadheſti til hvørra 4 □ fadma, og þurfa þá 45 heſtar í þann gard ſem Síra Bjarni gérir rád fyrir *)

---

*) Mikid má drýgja áburd í garda med því ad berja eda mylja mykjuna ſér einſamla, blanda henni ekki

(180 □ ſ. ad fráreiknúdum gøtunum milli bekanna); mun þá bóndi ſjá, ad túnvelli hans muni bregda vid ad miſsa allan þennan áburd. Hann kann ad víſu ad finna rád til ad auka áburdinn med ymiſu móti, ſvoad vøllrinn miſsi einkis í, en hann hugſar þá eptir ad ef hann ver þeim hluta áburdarins, ſem hann þyrfti ad bera í maturtagardinn, til ad rækta einhvern ſkika út vid túngardinn, ſem jafnan fer í órækt, þá mundi hann á ſtuttum tíma ávinna einsmikid med því, áſamt vorvertídar aflanum, eins og med gardinum. Hann gérir þá þennan reikning:

Þegar eg heſ aukid áburdinn um 40 heſta, þá ber eg þá á hálfa adra dagſláttu út vid vallargard, og fæ af þeim eptir 3 ár ½ kýrfódurs. Eg geri rád fyrir ad kýrin mjólki 1200 potta um árid, þridjúngurinn þaraf er 400 pottar, pottinn met eg ei meira enn á 3 ß. ſvo eg ſé viſs um ad eg ſæti ekki of hátt; þad
verdr. alls . . . . . . 12 R. 48 ß.
vinnumanninn læt eg róa vorvertíd, og fæ . . . . 23 — 54 ß.

Þad er alls ſaman . . . . 36 R. 6 ß.

ſamanvid moldina í bedunum, heldr ſé henni í hverja fræholu jafnódum og ſád er í bedin, og er ekki ólíkligt ad þá þurfi minna í ofannefndann gard.

ſem er eins mikid eins og ávinníngrinn, ſem hann gérdi rád fyrir ad hann fengi úr maturtagardinum. Þad kann vel ad vera ad nefndr áburdarauki kynni ad géfa meira gras enn þridjúng kýrfódurs, og líka ad kýrin kynni ad mjólka meira enn 1200 potta um árid, en hún kann líka ad mjólka minna*), og þaradáuki kynni maturtagardrinn ad reynaſt verr enn ad helmíngi vid þad ſem Síra Bjarni ſegir, ſvoad bóndinn mundi láta þad ſtandaſt á í huga ſínum.

Vid þeſsa ſkodun mundi bóndanum eigi þykja gardyrkjan ſkýſlig, en hann mundi þó eigi hætta med hugleidíngar ſínar ad ſvo búnu. Hann mundi renna huga til, ad ef vinnumadrinn er heima, þá hefir hann 23 daga afgángs af gardvinnunni (ſjá blſ. 45), ſem hann gétr gengid til annara ſtarfa, annadhvørt farid á graſafjall eda gengid ad túna og engja ræktun á einhvørn hátt, ſem géfur hagkvæmann ávøxt, og Bóndaſon mun ſeinna leggja nidr fyrir ydr, þegar hann talar um þad efni; en ef hann liggr í verinu, þá hefir bóndinn ekkert gagn af hønum, nema einberan hlutinn. Hann gétr ad vísu látid hann gánga í vinnu ſydra, ſem menn nú kalla púlsmenſku, ſvo ſem uppá dønſku, þó þad ſé engin danſka, en mønnum þykja verkalaunin verda ærid ódrjúg, og lítid afgángs ad lokunum. Þad er og margreynt ad úngir menn ſpillaſt mjøg vid þad, ad liggja mjøg lengi í útverum á Sudurlandi, einkum á vorin; bóndi mundi því heldr vilja láta vinnumann ſinn vera heima, þegar hann hefdi engan baga vid þad, því hønum mundi ant um velferd hjúa ſinna. Þetta ſem nú hefir eg talid mundi gera enda á allri efaſemd hjá bándanum, og mundi hann láta vinnumann ſinn ſtarfa ad maturtarækt, og annari jardyrkju heima.

---

*) Hvad misjafnt kýr mjólki vita allir menn, ſem hafa ſéd kýr mjólkadar, en þeim ſem kynnu ad vilja ſjá lærdra manna dóma þarum, víſa eg til Stiftamtm. Olafs Stefánsſonar ágæta rits „um not af nautpeníngi" í hins Isl. l. l. fél. ritum, 6 B. blſ. 71—78.

Enginn taki ord mín ſvo, ad eg vilji ráda ſveitabóndanum til ad yfirgéfa ſjóinn med øllu, landid er ekki komid ſvo lángt enn, ad þad ſé møguligt. Eg veit ad margir vitrir menn hafa ſagt ad ſveitabóndinn ætti ad vera ſveitabóndi og ekki ſjómadr, og ſjómadrinn ſjómadr, og ekki ſveitabóndi undireins*), en þeir hafa ei gætt vel ad øllu. Sveitabóndinn gétr ekki verid án fiſkjar, hann er bædi krøptug fæda, og ſvo handhæg um ſláttin, ad engin matartegund gétr komid í ſamjøfnud vid hann. Sífeldt braud er leidigjarnt, og á heldr ekki vel vid Island; ſífeldr ſpónamatr er og leidinligr og óhandhægr um ſláttinn. Sjáfarbændurnir eru ad hinu leitinu hvorki ſvo margir eda ſjølmennir, ad þeir géti dregid ſvo mikinn fiſk ad landinu ſem þeſs þarfir krefja. Sveitabóndinn verdr því ad ſenda ſjálfr til ſjófarins til ad útvega ſér fiſk, en hann verdr ad géra þad á þeim tíma, ſem hann hefir minſt ad ſtarfa heima, en þad er vetrartíminn. Þó ætla eg ad vér ættum aldrei ad ſenda menn til ſjáfar ſudr á land úr Nordrlandi, ef fiſkrinn ekki væri ſvo naudſynligr um ſláttinn, og til matarbrigda, eda ef vér gætum fengid hann med ødru móti, því optaſt held eg ad vér høfum ſkada á því. Minn reikníngr yfir vetrarvertídar útgerdina verdr ſvona:

Skinnklædi	2 R. 48 ß.
4 pr. ledurſkæda	1 — 32
8 pr. ſjóvetlinga	„ — 48
Fyrir engli, ſaxblød, kippubønd, lifrarílát tátyljur, og annad ſmávegis . .	3 — „
Heſtajárn undir 2 heſta	1 — 64
Fyrir brúkun á reidíng og reipum .	„ — 48
Medgjøf med 2 heſtum	2 — 48
Peníngar til heykaupa	2 — „
— — fyrir gódgerdir	1 — „
Fyrir ad ſækja hlútinn ad vorinu:	
heſtaleiga fyrir 4 heſta	6 — 64

Hlutn	21 R. 64 ß.
géfa undir þá 4 ſem ſendir verda ſudr, 10 fiſka fyrir hvorn	2 — 32*)
Járn koſta hérum	3 — 32
3 reidíngar	, — 48
Brúkun á 3 klifberum	, — 48
Brúkun á 4 pr. reipa	1 — ,
Tjaldleiga	, — 32
	29 R. 64 ß.
Vetrarvertídar-hlutinn géri eg 7 vættir, vættina á 4 Rbd.	28 — ,
og vantar þá	1 R. 64 ß.

til þeſs ad bóndinn ſé ſkadlaus, en hann vill vinna til þeſs, til þeſs ad géta fengid fiſkinn.

Nú kynni einhvörr ad ſegja ad vinnumadrinn létti á fædinu heima þann tíma ſem hann ſé í verinu, eg hefdi átt ad líta til þeſs í reikníngnum, þá mundi ſkadinn ekki hafa ordid ſtór, ſem reikníngrinn ſegir. Þetta er nú ekki ólíkligt, en þó held eg þurfi ad ſkoda þad, ádrenn vér reiknum 12 vikna fædi frá koſtnadinum, ad frátekinni mötunni; því fyrſt er þad, ad ſú matmódir, ſem hefir mörg hjón í heimili, ſér ekki miøg ſtóran mun á, hvørt hún hefir einum manni fleira eda færra ad ſkamta, ad minſta koſti þarf hún ekki ad ſjá mikinn mun á því; þarnæſt er húsbóndanum óhaganligra ad láta ſmjør og átmat úr búi ſínu, enn ad láta vinnumanninn borda vel þeſs ígildi heima af mjólkurmat og annari dagligri fædu. Þaradauki gétr og vinnumadrinn unnid fyrir meſtum hluta fædis (ad ullunni frádreginni) annadhvørt vid tóſkap eda ſmídar. Þad er ſatt, tóſkapr er nú ekki ábataſamr, allra ſízt þar ſem hrodaliga er gengid frá hønum, en þó er betra ad ſtarfa ad hønum enn engu. I Eyafjardar kaupſtad gengr 1 Pd. ullar á 16 ß. en 32 pr. ſokka mætti gánga á 28—32 ß. ef eins mikid væri géfid fyrir prjónles þar, eptir gædum, eins og annarſtadar. Nú fáſt hérumbil 3 pr. ſokka úr 2 Pd. af gódri og hreinni ullu, og verdr þá reikníngrinn ſvona:

---

*) Þeſsi reikníngr er einkanliga gérdr fyrir þá, ſem géra menn ſudr úr Nordrlandi, eda þá ſem eiga eins lángt ad ſækja til ſjáfar.

2 Pd. af ull, á 16 ß.	32 ß.
3 pr. ſokka, á 28 ß.	84
og verdr þá ávinníngrinn.	52 ß.

en þar vinnumadrinn þarf lángan tíma til ad vinna þad ad ullu, ad ſvari 3 pørum ſokka, þá verdr ávinníngrinn ekki nærri nógr fyrir fædi hans; og þar vinnumenn eru þaradauki latir og ólægnir vid tóſkap, ſem þó ekki ætti ad vera, og fæſtir eru ſmidir, þá vil eg þó ſlaka ſvo mikid til, ad léttirinn á fædinu verdi 2 eda 3 dala virdi, þegar vinnumadrinn fer til ſjáfar, ſvoad koſtnadr og ábati ſtandiſt á endum (ſjá reikninginn.) En þá er eg þó hræddr um ad eg géri ofmikid úr ábatanum af útgerdinni, því bædi verdr koſtnadrinn opt miklu meiri, enn eg hefi ſett hann, þegar illa fellr, og líka mun þad verda miklu optar, ad hlutrinn verdi minni enn 7 vættir, heldr enn ad hann verdi þad eda meira; þeſsauk hefi eg ekki gért rád fyrir neinum vanhöldum, ſem opt kunna uppá ad koma, og menn kæmuſt hjá, ef þeir ſætu heima.

Enn kynnu menn ad finna ad því, ad eg hefi reiknad leigu fyrir heſtana ſudr, eins og bóndinn hafi ordid ad leigja þá, og ekki átt þá ſjálfr; en fyrir hinu ſé rád ad gera, ad hann eigi þá ſjálfr, og ſé hönum betra ad brúka þá til ſudrferdarinnar, enn ad láta þá ſtanda heima í högunum. Hértil ſvara eg: ad ef bóndinn ekki ſendi eptir fiſki ſudr á land, þá gæti hann haft miklu færri heſta. En þótt heſtar lifi meſt á útigángi til ſveita, þá mega menn þó ekki ætla ad þad ſé ſama hvört margir eda fáir heſtar gánga í landinu; þeir bíta og troda engi og haga og jafnvel tún, mönnum til óbætanligs ſkada, og þad er öldúngis víſt, ad ſá mikli heſta fjöldi ſem ſumir menn hafa framyfir allar þarfir, er ſannr graſormr í landinu, ſem hvorgi ætti ad finnaſt. Líka koma heſtar allopt á hey til ſveita, uppeldid koſtar og nokkud; og þegar á þetta allt er litid, þá vona eg ad menn láti ſér lynda þad, ad eg hefi reiknad leiguna.

Af øllu þeſſu, ſem nú hefir eg ſagt, ætla eg ad øllum mønnum ſé ljóſt: ad reikníngr Síra Bjarna ſé rángr; ad Sveitabændr verdi ad ſenda vinnumenn ſína til ſjáfar í vetrarvertíd, enn þá ſem komid er, en megi aldrei láta þá liggja þar í vórvertíd, heldr vera heima, og leggja ſtund á gardyrkju og adra jardyrkju af øllu megni.

Þér gætud ennframar, gódir menn og félagar! ſéd af því, ſem nú hefi eg ſagt, ef ykkr hefir ſkiliſt þad, hvørs eg vildi óſka; eg vildi óſka ad ſjáfarbóndinn yrdi ſvo fjølmennr og framkvæmdarſamr ad hann einn gæti dregid ſvo mikinn fiſk ad landinu, ſem þad þarf med, ſvo ſveitabændr þyrftu ekki ad hjálpa hønum til þeſs, og ad nokkrir innlendir menn, ſem ættu jagtir, vildu flytja fiſkinn frá Sudr og Veſtr-landinu til Nordrlandſins, og annara ſtada á landinu, ſem þeſs þyrftu med, ſvoad ſveitabóndinn þyrfti ekki ad fara lengra eptir hønum enn til næſta kauptúns; þeir ſem flyttu fiſkinn ættu ad fá þad í ómakslaun, ſem þad koſtar ad ſækja fiſkinn ſudr, og væri þad ſamt bádum hagr. Eg ætla ekki ad tala meira um þad í þetta ſinn, eg vona ad Bóndaſon minniſt á þad ſeinna ef g. l. Minn adal tilgángr var ad ſýna þad ſem mér fanſt rángt eda adgætſluverdt vid reikninga Síra Bjarna, og þad hefi eg gért ad ſvo miklu leiti ſem ávinningin af gardinum óhrærkt, og ſamjöfnun hans vid vorvertídar hlutinn. Hinum ödrum reikníngunum ſem finnaſt í riti Preſtins ætla eg ad ſleppa, því ſérhvörr gétr prófad þá á líkan hátt, eins og eg hefi prófad hina. Ad eg hefi vikid á fleiri hluti, ſem eiga ſkildt vid efnid, vona eg ad þér fyrirgéfid mér. Eg hefi þá ekki meira ad tala, og máttu nú, Bóndaſon! fara uppá ſteininn aptr, eda þá einhvörr annar, því nú fer eg ofan; (hann fer).

Þjódólfr. Minna vard um ábatann, Bóndaſon! enn þú ſagdir eptir Preſtinum. Þad er þó undarligt ad þeir ætla ſér ad hæna okkr ad ſér, þeſsir lærdu menn, med því ad ljúga okkr fulla, og lofa okkr þar gulli og grænum ſkógum ſem ekkert er. Þeir hugſa kannſké, ad vér ſéum ſvo vitlauſir bændurnir ad vid ſjáum ekki hvort vér höfum mikinn eda lítinn ábata eda ſkada, á því eda því; alltadeinu eins og þeir hugſi ad vér munum aldrei hætta aptr, ef þeir geta narrad okkr til ad byrja! En þegar þeir lofa okkr ſvo miklu, og géra allt ſvo audveldt í ordi þá hugſum, vid, ad ekki þurſi nema ad benda med fíngrunum og leggjum ſvo enga alúd á verkid. I ſtuttu máli vid ætlum ad tala ávøxtinn inní hýbílin, og hyggjumſt grípa himin høndum, en þá fer allt útum þúfur þegar til kémr. Nei! þeſs meira ſem reynſlu vora og ſøguſøgn þeirra greinir á, þeſs úfúſari verdum vid til ad fallaſt á rád þeirra, því vid høldum ad þeir hafi viljad narra okkr. Jó, hvad eigum vid ad hugſa?

Bóndaſon. Satt er þad; Þjódólfr minn! óforſjálliga er þad gért ad halda þeim hlut meira fram enn hann er verdr, er menn vilja koma almenníngi til ad ſtunda. En eg þori ad ſegja þér þad uppá víſt, ad enginn gérir þad med vilja. Þeir ſem hafa ritad um gardyrkjuna hafa verid gódir gardyrkjumenn; hafa þeir byggt reiknínga ſína á eigin reynſlu, og mun enginn géta vítt þá fyrir þad, en þegar vidvaníngurinn byrjar, þá vantar hann kunnáttu alla og handlag, leggr og enga áſtundun eda alúd á gardinn, hvørki fyrr né ſeinna. Þará ofan bætiſt, ad aldrei vex eins vel í nýum gardi á fyrſta og ødru ári, eins og hinu þridja, allraſíſt jardepli, líka vaxa jardepli betr í gørdum, ſem hladnir eru í úthaga, enn heima í túninu. En ekkért af þeſſu vita menn eda athuga, heldr ſtínga menn upp einhverja gardholu í túninu, ſá í hana ad nafninu, ſá lítid eda ekkert og hætta vid ſvobúid.

Þjódólfr. Hvad ætli menn géti verid ad tefja ſig á þeſſu góda gardverki, þegar menn eru búnir ad reka ſig einuſinni á hvad þad er ónýtt. Eg ſegi fyrir mig, eg ſkal aldrei ſkipta mér um þad. Mér heyrdiſt líka á hønum Sighvati þarna, ad þegar bezt gérdi þá ſtædiſt koſtnadr og ábati á endum, eda var ekki ſvo?

Bóndaſon. Satt var þad ad nokkru leiti en þó ekki ad øllu. Hann ſýndi (blſ. 56) ad þad væri ætíd órád ad géra mann út í vorvertíd; hann ſýndi líka (blſ. 51) ad koſtnadr og ábati vid gardinn ſtædiſt á endum, þegar hann reiknadi áburdinn og vorvertídarhlutinn, en þú verdr líka ad gæta ad því, ad hann ſetti ávinníng þann, ſem Síra Bjarni gérir, nidr til helſmínga, en fyrri má vera enn ad ſøguſøgn Preſtſins og reynſluna greini ſvo mikid á. Eg þykiſt géra vel ad eg minka ávaxtar upphæd Preſtſins um rúma 20 dali, og verda þá ſamt eptir 52 Rbd.; áburdinn í gardinn reiknadi hann 12 Rbd. 48 ß. (ſjá blſ. 51) og vorvertídarhlutinn 23 Rbd. 54 ß. (ſem þó ad Sighvats áliti ætíd verdr minni enn tilkoſtnadurinn, þegar hvorttveggja er ſkodad útaf fyrir ſkg.) Minn reikníngr verdr því ſvona.

ávøxtrinn úr gardinum . . . 52 Rbd. = ſ.
hér frá dregſt:
áburdr í hann . . 12 Rbd. 48 ſ.
og vetrarvertídarhl. . 23 Rbd. 54 ſ.
36 Rbd. 6 ſ.

verdr þá ábatinn af gardinum 16 Rbd. 6 ſ. meiri enn af vorvertídinni og áburdinum, þegar honum er varid ødruvíſi. Sighvatr ſagdi þaradauki, ad þar vinnumadrinn ekki þyrfti nema eina 15 eda 16 daga til gardvinnunnar, þá gæti hann tekiſt á hendr ønnur holl og notadrjúg ſtørf fyrir bóndann. Eg verd ekki alleina ad ſamſinna þeſſu, heldr ætla eg ad þau ſtørf megi finna, ad minſta koſti í mørgum ſveitum *) ad vinnumadrinn gæti áunnid bóndanum adra 16 dali, ſvoad bóndinn bæri þá 32 dølum meira úr býtum, enn ad láta hann liggja í verinu.

Alleina þetta ſídarſta ſýnir ennframar, Þjódólfr minn! ad þad ſé einſætt fyrir ſveitabóndann ad láta vinnumanninn vera heima um vortímann og ſtarfa ad gardyrkju og annari jardarrækt, og

---

*) Þad er óviſt hvørt túngardahledſla og túna ſléttan géte ordid ad tøluverdu gagni á útſveitum; reynſlan verdr ad ſkéra úr því. I.

þad eins þó gardyrkjan géfi ei meira af ſér enn Sighvatr tók til, því allt þad ſem vinnumadrinn ſtarfar annad enn ad kálgardinum, þad hefir bóndinn ſamt framyfir þad, ſem hann fær vid þad ad láta hann vera í verinu, og þad kann opt ad verda mikilsvirdi.

Þjódólfr. Gét eg ekki látid vinnumanninn vera heima ſamt, þó eg ekki ſkipti mér um gardyrkjuna? mér ſtendr ſkuggr af henni; en vinnumadrinn gétr ſtarfad þetta annad ſem þú og hann Sighvatr talar um, og gért mér annad eins eda meira gagn med því, enn í verinu.

Bóndaſon. Jú þad held eg þú gætir, en þú yrdir þá ad láta hann ſtarfa eitthvad annad enn þad, ſem þú hefdir afkaſtad án hans, þó hann hefdi ekki verid heima, þú verdr ad láta hann hlada túngard, eda ſlétta þúfur, eda veita vatni af mýrum, eda annad þeſsu líkt; en hitt væri þó betra fyrir þig ad leggja rækt vid gardinn líka, því þó hann gæfi þér ekki nema ſvoſem 15 dala virdi, ad frareiknadri mykjunni, þá væri þad þó gott ad taka þad med.

Þjódólfr. Já! og þó minna væri, ekki veitir okkr af ſamt. En ef madrinn áynni eins mikid med hinu verkinu þá dagana ſem hann annars tefdiſt vid gardinn, væri þá ekki beſt ad reſja ſig ekki vid þetta góda ſádverk, eg vil allra helzt komaſt hiá því?

Bóndaſon. Ef þú viſſir þad fyrir víſt ad önnur vinna væri eins ábataſöm, þá gætir þú gért hvört þú heldr vildir. En nú vil eg kénna þér annad rád, og mun þér líkaſt vel á þad: berdu þig ad bæta gardvinnunni á þig og kvennfólkid, auk hins ſem þú hafdir ádr ad ſtarfa, og láttu ſvo vinnumanninn gánga frátafalauſt ad ſínu viſſa verki, þá fær þú hvörttveggja, bædi ávöxtinn af því og gardinum, án þeſs ad koſta meiru til.

Þjódólfr. Tarna var óſkarád, já þetta ſkal eg upptaka, eg ſkal láta kvennfólkid plampa, þær géra ekki annad þarfara gódu konur.

Bóndaſon. Taladu ſómaſamliga um kvennfólkid, Þjódólfr minn! Satt er bezt, þær hjálpa okkr hérna í Islandi hvad þær géta, og þær gérdu þad betr, ef þær gætu, en vid megum ekki gleyma því ad þær eru veikari enn vér, og ætladar til ad bera fleira enn oſs er áſkapad.

Þjódólfr. (í hálfum hljódum) Eg ſkal fara ſem næſt um þad; (hátt) þú ſegir ſatt, Bóndaſon!

Önundr. Þó eg ekki er ſveitabóndi, þá held eg þad er allt for ſvert ad leggja vind uppá hvörttveggja; menn mega ekki tvíſkipta ſig ſtrax.

Þjódólfr. Þar kémr þú med tólf kónga

vitid, Ønundr! Alltént ertu ſvo viljugr!! (Klappar á øxlina á honum), vid ſkulum ekki tala meira um þad ad tarna! En þú, Bóndaſon, heyrdu; mér lýſt ſkrattaliga á alla þeſsa reikninga ſem þid erud ad koma med, og engum ber þó ſaman. Skúli Magnúſon hafdi ſinn reikning; Olafr Stiftamtmadr ſinn; Síra Bjarni hafdi ſinn; Sighvatr hefir ſinn, og þú hefir þinn. Hvad á nú þetta og annadeins ad þýda? þid ætlid ad rugla okkr bændurnar med øllum þeſsum reikningi og gólgabrá, (algebra). Mig furdar ad ſønnu ekki á lærdu mønnunum, því þeim þykir allt ónýtt og vitlauſt, nema þad ſem vid ſkiljum ekkért í; en ad þú, ſem ert réttr og ſléttr bóndaſon eins og vid hinir, ſkulir vera ad ſetta þig og bretta med alla þeſsa reikninga, þad er hørmuligt og grátligt. Eg vil þú látir þér hægt!

Bóndaſon. Veiztu nú, Þjódólfr minn! nema þeſsir reikningar ſéu allir réttir?

Þjódólfr. (biſtr) Allir réttir? Ertu med vitinu! eins og ſami hluturinn géti verid ſvona og hinseiginn undireins!

Bóndaſon. Géfdu mér nú hljód, Þjódólfr minn! Þú veizt þad ſjálfr, ad ekki ſprettr túnvøllrinn hjá þér eins þad eina ár eins og þad annad, og þó þad ſpretti vel í þínu héradi, þá kann ad vera grasbreſtr í ødru, já þad kann ad ſpretta vel hjá þér og illa hjá hønum nágranna þínum.

Þjódólfr. Já, þad er ſatt; já, þú ſegir ſatt.

Bóndaſon. Alltadeinu er um maturta gardana, þeir ſpretta ekki alltént eins, og ekki allſtadar eins, og eigi heldr kunna menn ad nota ſér þad eins vel allſtadar, ſem í þeim ſprettr. Héraf ſérdu þá, Þjódólfr minn! ad reikníngarnir géta ordid margvísligir.

Þjódólfr. Já, þú ſegir ſatt! Þad er ómøguligt ad géra einn faſtann reikníng yfir ſlíkt; eg ſé þad núna. Nú ſkulum vid þá ſleppa því; en ſegdu mér, gétr maturtaræktin ordid allſtadar ad gagni á landinu og í øllum árum? hér kunna ad vera einhvørjir á þínginu fleiri enn eg, ſem vilja vita þad.

Bóndaſon. Vel er ſpurt, Þjódólfr minn! en þúngt er úr ad leyſa.

§. 8.

Um þad hvørt gardyrkjan muni géta ordid ad notum allſtadar á landinu, og í øllum árum.

Vid ranſókn vora um gardyrkjuna á Islandi í fyrra, virdtiſt oſs þad líkligaſt, ad korn mundi géta vaxid á fleſtum ſtødum í landinu í gódum árum; nú vaxa fleſtar maturtir betr og líkligar ar enn korn, og getum vér þá álýktad ad þær géti vaxid allſtadar í landinu, og þad þó nockud hardt ſé í ári. Reynſlan ſtadfeſtir þetta, ad ſvo miklu leiti ſem eg þekki til. Árin frá 1752 til 1758 voru ſífeld hardindi og illvidri og eldgos, og dóu þá 9000 manna úr ſulti*); eigi ad ſídur uxu maturtir vel á fleſtum af þeim fáu ſtödum, ſem þær voru ſtundadar; og jafnvel korn, þar ſem til var reynt med þad. Þetta vitna þeir Eggert Olafsſon og Bjarni Pálsſon í ferdabók ſinni á mörgum ſtödum. Á medal annars fundu þeir kálgard á preſtsſetrinu Bardi nordr í Fljótum, ſem kallad er mikil hardinda ſveit, og var hann allvel ſprottinn. Preſtrinn Síra Sigurdr ſagdi þeim, ad hann hefdi þá haft þennan kálgard í 20 ár, ſér til heilſubótar**). Á þeſſum tímum veit eg fáa menn á útſveitum ſem hafa lagt mikla alúd á maturtarækt, en nockra ſem hafa reynt þad, og hefir þad heppnaſt misjafnt, eptir árferdi og athygli. Síra Olafr Þorleifsſon á Kvíabekk í Olafsfirdi hefir haft dálítinn kálgard í mörg ár, og veit eg ekki til ad gardr hans

---

*) Sjá Dr. Hannesar biſkups Finnsſonar ypparl. rit um mannfækkun í hallærum. Í ritum hins Ísl. L. L. fél. 14 B. blſ.

**) Sjá Eggerts og Bjarna ferdabók blſ.

hafi nokkurntíma ordid úfrørr, þó hann hafi fengid meira eda minna eptir árferdi. Kaupmadr Bogøe á Húſavík nordr á Tjørneſi hefir nú haft þar kálgard nærſtum því í 20 ár; eg hefi ekki verid ſvo heppinn ennþá ad géta fengid ad vita uppſkéruna árliga, en þad má eg ſegja, ad aldrei hefir kálid brugdiſt. Síra Ólafr á Kvíabekk og Kaupmadr Bogøe í Húſavík hafa þarámóti optaſtnær fengid góda uppſkéru af margskonar káli og rótum, og ſtundum af jardeplum. Nú liggr Ólafsfjørdr og einkanliga Húſavík mikid nordarliga, og ekki lángt frá takmrøkum ens ſvokallada kuldabeltis, því Raudinúpr (yzti höfdinn) á Sléttu, og nordaſti hlutinn af Strøndum ſkaga úti þad; og gétum vér þá ályktad ad margskonar kál og rætr (ſvoſem næpr gulrætr og fl.) vaxi allvel hvervetna í landinu í fleſtum árum; ad margar káltegundir muni ſjaldan bregdaſt og ſumar aldrei (t. d. grænkál, undir og yfir — jardar kálrapi, og einkanliga ſnitkál) hvad hardt ſem verdi. Síra Bjarni Arngrímsſon bjó á Melum í Borgarfirdi, og gétum vér eigi ſvo vel dregid dæmi af hans reynſlu til annara hérada, ſem eru meiri hardinda ſveitir; þó er opt kallt á Sudrlandi og grasvøxtr engu meiri enn nyrdra. Hann ſegir ad kál og rætr hafi aldrei brugdiſt ſér, og ſumarid 1818, ſem raunar var eitt af þeim bágustu kálárum, hvar, ſem tilſréttiſt, ſegiſt hann hafa fengid einſtøku bótſelſkar og Matrætur, ſem hafi verid 4 og 5 merkur, og hefir þad verid hans gódu umhyrdíng og kunnáttu ad þakka.

Jardepli eru án efa ſá bezti jardarávøxtr ſem nú vex hér í landi, einkanliga ámedan menn ekki kunna ad hagtæra káli og rótum, og eru ordnir vanir vid ad leggja ſér þad til munns, en þau bregdaſt miklu optar enn kál og rætur í øllum hérødum landsins; þau þurfa líka vandadra gardſkædi og jørd enn káltegundir,[1] ef vel á ad fara; þær vaxa ſamt í fleſtum árum, ef þær fá hendtugann gard og góda jørd og byrdíng, og þad á útſveitum. Þannig hefir kaupmadr Bogøe á Húſavík margópt fengid allvæn jardepli úr gardi ſínum; Klauſtrhaldari Einar Gudmundsſon á Hraunum í Fljótum hefir ſád tviſvar til jardepla, heppnadiſt hønum þad ekki illa í fyrra ſinni, því þá var gott ſumar, en í ſeinna ſinni miklu midr, þá lét ekki eins vel í ári, þad var 1829, og brugduſt jardepli allſtadar nordanlands þad ár. Annar úngr og efniligr bóndi í ſømu ſveit Þorlákr Þorláksſon á Illugaſtødum reyndi til med jardepli í ſama ſinn og Klauſtrhaldarinn, og gékk hønum þad ólíka. En kál og rætur uxu prýdiliga í hvørttveggja ſinn hjá bádum. Klauſtrhaldarinn fékk 8 tunnur fyrra árid af næpum og rótum, en Þorlákr Þorlákſon framundir 20 tunnur þad ſeinna. Mig ſkortir ennþá fráſagnir um nógu margfalda og lángſama reynſlu á nógu mörgum ſtödum á útſveitum, til þeſs eg géti lagt nockurn áreidanligann dóm á þad, hvört jardepli muni géta varid þar til hlýtar. Eg gét einaſta til ad vöxtr þeirra muni verda þar torveldr, nema ſvoſem annadhvört ár, einkum vegna þeſs, ad þar er ſvo ókafliga rigníngaſamt, þegar útá lídr ſumarid, þó hefi eg enn góda von um ſæmiliga heppni þar ſem brattar brekkur eru á móti ſudri, einkum þar ſem vallendt er ſunnan í melum utantúns, en viſsari dómr um þetta verdr ad bída ſíns tíma. Eigi ad ſídr ættu menn ad géra þar margfaldar og ydugligar tilraunir á mörgum ſtödum, til ad géta fengid viſsu um þetta mál.

En þeſs viſsari er eg um ad jardepli vaxa vel í fleſtum ödrum til ſveita á Nordrlandi. Kaupmadr Lewer á Akureyri hlód ſér ſtórann jardeplagard, ſunnaní ſnarbrattri brekku, í gili því ſem gengr beint upp frá kaupſtadnum. Gardrinn hefir rúma dagſláttu ſtærd ad flatamáli, eda hérum 1200 □ álnir; í honum er leirjörd, full af ſmá möl og ſteinum. Ádrenn hann hlód gardinn var gilsbakki þeſsi, einsog ſvo margir adrir gilsbakkar í landi voru, til einkis eda miög lítils nýtr, þad var óáſjálig vallendis brekka med litlu og lágu graſi, og med ſmáſlogum, en þeſsi gódi og hróſverdi gardyrkjumadr hefir nú ſidan árid 1808 fengid 70 tunnur jardepla árliga úr þeſsari ſømu brekku, auk tøluverds af káli og rótum. Eg hefi ſjálfr ſéd þennan kálgard í blóma ſínum í Agúſt mánudi, og er þad ſú ſælligaſta brekka, ſem eg hefi ſéd á øllu Íslandi. Eg ſtardi lengi á hana med hrærdum huga; eg hugſadi margt, og á medal annars þetta: „gódr Gud hefir þó géfid okkur margar brekkur adrareins og þeſsi er, hamíngjunni ſé lof! en engin af oſs hefir þó brúkad neina af þeim einsog þeſsi útlendíngr! Ad minnſta koſti vard hann fyrſtr til þeſs ad ſýna oſs, ad Gud hefir géfid oſs frjóſſama jørd og hagſælar árstídir *); og — þad ſýniſt þó eins og vér trúum honum ekki. Þad er þó ſem mér ſýniſt? ófrjóſſom og óáſjálig brekka

---

*) Eg meinti: ad jørdin væri ſvo frjóſſam, og himinbeltid ſvo hagkvæmt, ad fleira gæti vexid enn villijurtir einar í landi voru, ja! ad yfirgnæfd af gódum maturtum gæti vexid hjá oſs. Margir Islendingar høfdu ad ſønnu lagt ſtund á gardyrkju ádr, en engann veit eg hafa hladid maturtagard á ſvo ólíkligum ſtad ad almenn. dómi, nema Síra Pétr einn á Vídivøllum, og engann veit eg hafa fengid ſlíkann afla ſem hann hefir fengid, úr jardeplagardi ſínum.

er þó ordin ad hinni frjóſſomuſtu í öllu landinu, fyrir eins manns framkvæmd, og Guds gædſku! Vér höfum þó vit og krapta eins og hvörr önnur þjód, hvad á þá ad aptra oſs? Fardu og ſegdu brædrum þínum, ad jördin þeirra ſé frjóſſamari og himinbeltid hagſælara enn þeir ætla!“ Þeſſu var mér ſkotid í brjóſt, og nú er eg ad bera mig ad hlýdnaſt því.

Eg þarf ekki ad ſegja ydr, ad þad ſpretti ekki ætíd eins í gardinum hvört ár. Kaupmadr Lewer hefir veitt mér þad eptirlæti ad géfa mér reikníng yfir inntektir og útgjöld vid gard ſinn í þau 22 ár, ſem hann hefir haft hann, og gét eg því gért ydur ljóſa grein á öllu. Þriſvar ſegir hann ad hafi ordid vaxtarbreſtr, nefnilíga 1821, 1825 og 1829, og hafi þá vart ætiligr ávaxtr fengiſt; hin 19 árin hafi hann fengid fra 60 til 100 og þaryfir, árliga, medaltalan þaraf muni vera 70 tunnur; þad gerir alls (í 19 ár) 3330 tunnur. Hann virdir tunnuna á 2 Rbd. 64 ß. Þad verdr fyrir allar tunnurnar 3546 Rb. 64 ß. Gardſtædid ſegir hann ſér hafi verid eptirlátid ad gjöf í fyrſtu *),

---

*) Þad lítr eins út eins og egandinn hafi tekid aptr gjöf ſína, þegar hann ſá hvad búid var ad gerá úr henni.

Flutníngr		3546 Rbd. 64 ß.
en ſídan ſelt fyrir . .	250 Rb.	
ſem hann reiknar á medal útgjalda.		
Tilkoſtnad til gardſins reiknar hann árliga 50 R. þad er alls í 22 ár . . .	1100 —	
verda þá útgjøldin tilſamans		1350
og hreinn ávinníngr . . .		2196 Rb. 64 ß.*)

Kaupmadrinn bætti því vid, ad tilkoſtnadrinn væri þó gérdr meiri enn hann hefdi verid í rauninni, líka væri avøxtrinn heldr vanadr enn aukinn; og þad ſé eg ad ekki virdir hann jardeplin mjøg dýrt, þvíad Síra Pétr Pétrsſon á Vídivøllum virdir tunnuna á 3 Rbd. og kallar þad gott verd, en hann mun kunna ad færa ſér þær í nyt betr enn adrir, og mun eg víkja á þad ſeinna. Áburdinn kann hann ad virda minna enn ſkyldi, þar hann ekki hefir neinn túnvøll, en hann þarf aptr ad kaupa hvørt handarvikid vid gardinn fyrir útlagda aura, ſem bóndinn gétr gért med fólki ſínu, án þeſs ad vanrækja ønnur venjulig ſtørf. Eg heyrdi ad ſønnu ad honum Gunndi þókti þad áætlan ádan, og ſvo kynnu fleiri ad vera, en þá ſveit veit eg ſem ekki hefir minna fyrir ſkafni, nefniliga Fljót í Skagafirdi, þar ſæta allir ſjó og landi undireins, og eru þar þó margir ſem eigi hafa minna landgagn enn bændur fram til ſveita; Fljót hafa ad viſſu verid köllud ördugaſta ſveit, en mikil var þar vellídan ádrenn aflinn lagdiſt frá Nordrlandinu, eda fyrir 1806. Géti nú Fljótamenn ſætt ſjónum ón þeſs ad vanrækja landid, þá géta ſveitamenn ſætt maturtaræktinni ón þeſs ad vanrækja ſín vanalign ſtörf. Eg ſet nú ad ſveitabóndinn gérdi ſér annanneins gard einsog Kaupmadr Lewer, og fengi úr honum 70 tunnur af jardeplum einsog hann (auk káls og rótna ſem ádr eru metin,) eg ætla ekki ad reikna honum tunnuna dýrari enn Lewer, þ. e. á 2 Rbd. 64 ß. og þá fengi hann 187 Rbd. fyrir 70 tunnr Nú ætla eg ad leggja vel í, og ætla eg ad virda áburdinn og annann tilkoſtnad á 87 Rbd. og verdr þó ſá hreini ábati 100 dalir, og verdr hann þá á vid afgjald af tíutíu til hundrad hundrudum í jördu. Gardrinn verdr þá bóndanum eins gódr einsog þetta jardagóts, ſem ekki þykir lítid hjá bændafólki. Héraf ſézt þá hvad ſá hefir bætt jörd ſína, ſem hefir hladid gódann kálgard og Kartöflugard á hentugum ſtad, og hvad vér vanrækjum og hvörſu vér ſláum hendinni á móti guds gáfum.

---

*) Høfundrinn hafdi reiknad ávøxt og útgjøld úr gardinum, ádr hann fékk þennan reikning, eptir ágétſkan, og hafdi hann gért bædi ávøxtinn minni og tilkoſtnadinn meiri enn reikníngrinn ſýnir, og hann hefir verid í raun og veru.

Nu kynnu menn ad ſegja, ad eigi þætti enn fullreynt, og því vil eg telja fleiri dæmi. Dannebrógsmadrinn Þorlákr í Skridu í Hörgárdal, hefir med heidursverdri áſtundan og koſtgæfni lagt ſtund á allskonar maturtarækt um mörg ár, og med ſlíkri heppni ſem var ſambodin hans koſtgæfni. Eg hefi ekki ordid ſvo heppinn, ad eg hafi fengid ad vita hvad fengr hans hefir verid mikill í medal ári af neinu; fæ eg þeſsvegna eigi frædt ydr á því í þetta ſinn, og fer þad mikid illa. Hitt gét eg ſagt ydr med viſsu; ad honum hefir heppnaſt vel med jardeplaræktina eins og annad. Síra Hallgrímur Thorlacius í Miklagardi kvad hafa verid mikid lánſamr med jardeplarækt, en frekara veit eg ekki um afla hans eda adferd.

Allir þeſsir eru í Eyafjardar Sýſlu; en í Skagafirdi hafa einſtakir menn gért tilraunir med gardyrkju líka. Á medal þeirra er merkismadrinn Síra Pétr á Vídivöllum, og Jakob ſál. Havſtein í Hofsósi mér kunnugaſtir. Um hins ſídarnefnda afla og adferd veit eg harla lítid, annad enn þad ad heppnadiſt honum allvel, en mér er þeſs kunnugra um allar tilraunir Prófaſtsins, því hann hefir veitt mér þann velgérning, ſem fáir adrir hafa gért eins vel og gódfúsliga, ad ſegja mér nákvæmliga frá öllu þarad lútandi; og þar fráſaga hans er ad mínu áliti ſvo merkilig og lærdómsrit í þeſſu efni, þá ſkal eg ſegja ydr ágrip af henni ſeinna. Nú vil eg einaſta géta þeſs, ad Próſaſtinum hefur heppnaſt allvel med jardeplin, og er þad meſt ad þakka hans ſtøku og margbreyttu tilraunum, og gódu umhyrdíng, þvíad hann hefir ekki átt vøl á gódu gardſtædi. Hann byrjadi med jardeplaræktina 1809 á ſextugs alldri, og hefir á þeim 20 árum, ſem ſídan eru, lídin fengid 350 tunnar jardepla; þegar þeſſum 350 er ſkipt med árafjøldanum 20, þá ſjáum vid ad hann hefir fengid rúmar 17 tunnur árliga, (þegar øllum fenginum er jafnad nidr á þau); ávinníngrinn hefir þá ordid 51 R. árliga, þegar jardeplatunnan er virdt á 3 Rbd, og í 20 ár eru þad 1000 dalir; þarfrá dreg eg 300 dali fyrir áburdinn, verda eptir 700 Rbd. Þetta er nú auk káls og rótna. Um þennan tíma hafa komid 2 misvaxtar ár, þad annad fékk hann 5, og hitt árid 6 tunnur; þad ſídara var 1827, en árid eptir fékk hann 25 tunnur. Þegar bezt lét í ári fékk hann 28 tunnur, og í ſama ſinn 40 tunnur af rótum og næpum auk kálsins; þad gaf hann kúnum, og þóktiſt fá þad vel borgad vid mjólkur vøxt og gædi. Þetta fékk hann af gardrúmi ſem jafnadiſt vid dagſláttu ad flatamáli, eda 900 □ f.

Eg gét ekki ſagt ydr frá fleiri manna tilraunum enn þetta; en mér þykir ad þetta ſé nægiligt til þeſs ad géta gért þá ályktun: ad jardepli géti vaxid til gódra búnota í fleſtum árum til ſveita á Nordurlandi, og þá líkliga allſtadar annarſtadar á landinu þar ſem eins ſtendr á eda betr.

Þjódólfr. Tarna var gód og bleſſud ſaga, Bóndaſón! ſvona vil eg láta ſégja mér frá, En heyrdu nú! þeſſa ſögu eiga þeir félagar vorir ad þakka mér eins mikid einsog þér, því hefdi eg ekki verid, þá hefdir þú ekki ſagt okkur þeſſa ſögu. Eg verd ad ſegja þad ſem mér býr í brjóſti; eg gét ekki þagad eda jánkad allt eins og þeir hinir; þú ſkallt ekki kæra þig um þad, Bóndaſon! þó eg ſé ekki ſvo mjúkmæltr, eda þad ſem þeir kalla fínn í Reykjavík. Eg hefi aldrei gétad lært þennan útlenzka fínleika eda hvad þad heitir, ad ypta öxlum og játa öllu, og tala mjúkt í hvörs manns eyra, hvad ſem eg hugſa, þad kvad heldr engum takaſt ad læra þad til fulls nema ógna ſtórum mönnum ſem heita Hoff — Hoff — Hoff, og þá er ekki von ad eg géti lært þad.

Bóndaſon. Hoffmenn?

Þjódólfr. Já! Já! rétt! Hofmenn.

Bóndaſon. Já ſleppum því! þad er danſka ſem vid ſkiljum ekki. Vænt þykir mér um ad þér líkar vel ſaga mín, því þá kann hún ad hafa góda verkan hjá þér; en þú ert ekki nema einn, og . . .

Þjódólfr. (grípr framí) Einn er hvørt einn; betri er ſmár fenginn enn ſtór enginn; gættu ad því! en þú ſkalt ekki ſkæra þig af því, ſá ſem talar margt verdr einhverntíma ad tala eitthvørt ord, ſem einhvørjum líki; eg ſkal hafa auga á þér, vertu viſs!

Bóndaſon. Eg ætladi ad ſegja, ad þó mér þækti vænt um loſid þitt, þá metti eg þó mótſagnir þínar miklu meira, því loſid þitt kann bædi ad vera lítt grundvallad, og gérir heldr ekkert gagn, ef þad ekki gérir neitt íllt; en mótmæli þín géra ekkert íllt, en verda opt ad miklu gódu. Mun eg og eigi vita þig þó þú sért eigi ſvo mjúkmæltr, því þad er ekki nema í noſunum á þér, þó þú ſegir eitthvad.

Þjódólfr. Jæa, Bóndaſon! þad er vel ad þú ert ekki ſtrítinn; þú hefdir ekki ábatann á því.

Önundr. Þad má eg ſegja, ad ekki vildi eg þola allar þeſsar Fornermelſur, ſem þú tilføjar eda — eda — gérir honum, þú átt ad tala med honum ſkikkanliga.

Þjódólfr. (Hálbroſandi) Manſtu ekki, Önundr. ?

Önundr. Þagnar.

Þjódólfr. Nú hefir þú ſagt oſs nokkud um nytſemi gardyrkjunnar um hríd, nú vildi eg þú ſegdir oſs nokkud um hennar naudſyn, eda var ekki einn þáttrin hjá honum Síra Bjarna um þad?

Bóndaſon. Vel ſpyr þú enn, Þjódólfr! en vandi er úr ad leyſa ſvo vel ſé; þó má eg freiſta hvørſu þad vinnſt.

§. 9.

Um Gardyrkjunnar naudſyn.

a. Margir lída ſkort, þó góð ár ſéu.

Vér þurfum ekki ad vita meira enn þad, ad gardyrkjan ſé nytſamlig eda gagnlig, til þeſs vér ſjáum ad hún ſé naudſynlig. Margir lída ſkort, og þótt vel láti í ári, ſvoad þeim veitir ekki af ad fá nokkurn vidbætir vid bjargrædid. Þegar fátæklíngrinn veit ad hann gétr vænt ſér nokkurs bjargrædis úr hladbrekkunni, þá fer hann þeim mun fyrri ó fætur á morgnana á vordaginn, ef nokkur dugur er í honum, og ſtíngr ſér upp gardkorn med ellſtu børnunum, og nú fær hann ſtrax gódan og hollann vidrauka vid bjargrædid, ſem hann ekki hafdi ádr, því hann gat aldrei farid til ſjáfar. Hann fær ad víſu undireins tøkuvertann vidrauka vid erfidid, en ſá ſem vill hafa fullan magann, má ekki hlífa ſér; hann fær þó naumaſt meira ad ſtarfa enn margr ríkisbóndinn ſem hann ſvo kallar, því optaſt er þad ad þeir erja hverjum manni meira, og þeſsvegna verda þeir ríkir, en ſá ſem ekki vill vinna, hann á ekki heldr ad fá mat, og hann fær hann líka ſkornum ſkamti. Þeſsi vidrauki vid bjargrædid er því mikilsverdr.

b. Gardyrkjan gétr ordid hjálparmedal í hardindum og ſtrídstíd.

Vér høfum ſéd, ad gardyrkjan gétr ordid gódr bjarggrædisauki fyrir fátæka bændr, hann getr líka ordid þad fyrir hina efnugri, og þó ríku. Þad er margopt ad þeir bjargrædisvegir ſem nú tídkaſt í landinu, kvikfjárrækt og veidiſkapr, ríraſt ſvo mjøg í hallærum, ad þeir fá ei fædt landsfólkid, þó meſti ſparnadr ſé vidhafdr, en þar vér høfum nú ſannfærſt um þad af dæmum þeim, er eg ſagdi ydr ádan, ad margar róta og káltegundir bregdiſt ſjaldan, og ſumar aldrei med øllu, þá mætti gardyrkjan verda dýrmæt adſtod í ſlíkum hallærum.

Þjódólfr. Ekki ætla eg þad mundi verda mikid ſem yxi, þegar legdi ad med hardindum fyrir alvøru, og þad lítid þad kynni ad verda, þá yrdi þad víſt þad lélegaſta af øllu.

Bóndaſon. Svolángt ſem okkar reynſla nær, þá bregdaſt ſumar kál og róta-tegundir aldrei, eins og ádr er ſagt, og þá þori eg ekki ad fara lengra á medan hún ekki breytir ſøguſøgn ſinni. En þar ſem þú ſegir, ad þad verdi þá þad lèligaſta ſem vaxi, þá er þad ekki ſatt. Grænkál er þad bezta og ljúffengaſta kál í kálgrauta, allrahelzt med dálitlu af kjøti; yfir- og undirjardar kálrapar eru matarmiklir, ad því ſem káltegundir eru, og má brúka þá bædi í kálgrauta og eins í mjólkurmat. Snitkálid veit eg ekki gløggt hvernig bezt er ad brúka, en þá mundu menn finna ráð til þeſs, er ſulltrinn þrengdi ad ødrum megin. Fara menn og ei eptir því, þegar ſá ófridargeſtr ber ad dyrum, hvort þad er ljúffengt eda koſtmikid eda ekki, ſem er fyrir hendi. Menn leggja ſèr allt til munns þegar ſvo er komid, menn eta ſkinn og ſkóbætr, og hey og lyſt, og allt þad ſem tønn feſtir á; þánggrauta nefni eg ekki, þeir þykja þá herramanns matr, og er þó munr á þeim eda kálgrautum og ødru kálmeti, hvernig ſem þad er brúkad.

Þjódólfr. Já, þú ſegir ſatt, Bóndaſon! en ekki mundu menn þó lifa lengi á ſømu káli.

Bóndaſon. Ekki þykir mèr ólíkligt ad menn mundu lifa biſna lengi á því, þó ekki væri annad, ef þad þó ekki ſkorti. Menn vita dæmi til ad menn hafa haldid í ſér lífinu um lángan tíma á þónggraut meſt matar, og er þó ædi munr á hvad kálid er hollara enn þad. Í Englandi er félag nokkurt, ſem hefir þann tilgáng ad ſýna hvad heilnæmt þad ſé ad lifa af jardarávextum einum, limir þeſs hafa bundid þad ſvardögum aldrei ad neyta annars enn jardarávaxta, og ſvo verdr hverr ad géra ſem inn kémr í félagid; þykjaſt menn ſjá, ad þeir ſem í þeſſu félagi eru, verdi heilſubetri og lánglífari enn adrir menn eptir tiltölu. Af þeſſu ræd eg, á medal annars, ad menn mundu géta haldid í ſér lífinu um lánga tíma á einſömlu kálmeti, edr þá meſt matar. Fæſtir þurfa líka ad lifa á því einſömlu, því fleſtir hafa dálítid af mjólk, og þeſſutan kroppa menn um beinin á ſkepnum ſínum fyrſta og annad árid.

Þjódólfr. En þegar þad er búid, þá er þó ekki annad til enn kálid.

Bóndaſon. Þad er ſatt, en þá ſkánar vedráttan optaſt nær aptr, og géta menn þá fengid allskonar garda ávexti, jardepli, næpur og rófur, og margir hafa haldid eptir fáeinum ſkepnum.

Þjódólfr. Nei, nú ſkeikar þér Bóndaſon! þegar vedráttan batnar, þá eru hardindin á enda.

Bóndaſon. Ég held ad þér ſkeiki ſjálfum, Þjódólfr minn! Þegar fyrſta og annad hardind-

Bónid er lidid, þá ſkánar ad ſönnu vedrid apturſtnaer, en þá eru líka allar byrgdir þrotnar, og peníngrinn fallinn, ſvoad enginn er bjargrædisſtofninn. Jordin ſkrýdiſt grænu graſi og ljómandi blómſtrum, en þá er engin ſkepnan til ad bíta þad, eda mjög fáar; en þar vér erum eigi ſkapadir til ad gánga nidrlútir og bíta graſid, þá er ekkért bjargrædi fyrir hendi; menn verda ad deya. Svona gékk þad í ſtóru hardindunum 1777—1781 og aptr 1784—5, ſóſkid þó allrameſt ſeinuſtu árin, þegar vedráttan fór ad batna. Þá hefdi verid gott ad eiga væna kálgarda, og ellrént þegar eins áſtendr, því þad er þó öllum mönnum ljóſt, ad þá mættu þeir koma ad miklu gagni og verja töluverdu mannfalli.

Aldrei er gardyrkjunnar naudſyn audſénari enn í ſtrídstíd, þegar engar eda mjög litlar kornvörur koma til landſins; því þá géta menn drýgt og bætt allan ſinn mat med garda ávöxtum álíka eins og med mjöli. Þetta ſáu menn á ſeinuſtu ſtyrjaldartídinni, og því byrjudu ſvo margir med maturtarækt á þeim árum, og mátti þarum ſegja: ad neydin kéndi naktri konu ad ſpinna. Eg held þad væri ſannr velgjörníngr fyrir landid ad þad kæmi ein 10 ára ſtirjöld, ſvoad engar matvörur kæmi, því þá er eg viſs um ad maturtaræktinni færi meira fram á þeim tíma enn á heilli öld eda tveimr, ef ekki kæmi ſtórhardindi ámedan; en þá mætti kalla ad okkr væri kent ótid med hardri hendi.

c. Gardyrkjan gæti mínkad þau ſkadligu og ſífeldliga varandi kornkaup.

Margir hafa talad ſkorinordt um þad á undan mér, hvorſu ſkadlig þau miklu kornkaup ſéu fyrir Islendínga. Vér géfum fyrir þad alla vora aleigu, og ſumir miklu meira, já! vid géfum úr okkr vitid fyrir þad; því ſvo eg ſleppi því, ad vér vanrækjum vora eigin jardarrækt fyrir kornid ſem útlendir færa okkr ſvoſem í ordlofsgjöf heim í hladid, þá er þad þó ekkert vit ad láta burtu beztu aura úr búi ſínu fyrir þad, ſvoſem ſaudakjöt. Eg held líka ad landinu væri betra og haganligra, ad láta ekki ſvo mikid í burt af fiſkinum fyrir kornid, þad ſjá þó allir, ad þad eru ekki nema matvæla ſkipti, og er vanſéd hvörr hagr í því er. Eigi gérdu ſvo forfedr vorir göfgir; þegar þeir árid 1264 gáfu ſig undir Noreg, þá áſkildu þeir ſér einar 6 ſkipshladníngar af allskonar varníngi, *) og hefir þá adflutníngr af korni verid ſára lítill, því bædi voru þá ſkipin minni, og fólks talan miklu meiri enn nú, og þó var velgengnin

---

*) Skilmálarnir eru prentadir aptanvid Jónsbók 1709 blſ. 473.

miklu meiri. Landfógéti Skúli Magnúsſon og Konferenzráð Jón Eiríksſon tala mjøg ſkorinordt um kornkaupin okkar Islendinga. Sá fyrrnefndi ſegir,*) ad 5000 tunnur mjøls hafi fyrrum endiſt miklu betr handa 70,000 mans, en 15,000 tunnur handa 50,000 mans á hans tídum. Hinn ſídarnefndi ſegir ámedal annars **): ad kornvørurnar hafi í øllum tøxtunum verid ſettar lægra enn þær hafi koſtad í rauninni. „Eg er viſs um þad“ ſegir hann ennframar, „ad þad hefir verid gért í allrabeztu meiníng, nefniliga, ad almenníng ſkyldi því ſídr ſkorta vidrværi, en afleidíngin hefir ordid gagnſtæd tilgánginum, því alþýdan hefir látid þetta lága verd koma ſér til ad vanrækja þann bjargrædisveg, ſem ætíd verdr hinn faſtaſti máttarſtólpi og grundvøllr fyrir hennar eigin lífsuppheldi, og verzlunarinnar framførum; eg meina hér jardyrkjunnar vanrækt, ſem átti þeſs hægra med ad magnaſt, ſem jardyrkjan þegar ſnemma á 17 øld var mikid veiklud. Undireins hefir alþýdan vikid of mikid frá hinum réttu íslenzku búnadarháttum og lífnadarháttum, og einkanliga í þeſs ſtad vanid ſig á ad brúka miklu meiri útlenzkann varníng, og þar ſumdeil korn, enn landſins áſtand leyfir. Og þaraf hefir leidt, ad innbyggendanna lífsuppheldi er ſmámſaman ordid æ valltara og valltara,“ — „Vid þetta er almenníngr kominn í fátækt, og botnlauſar ſkuldir, ſem hefir eydt hans krapti til ad rækja ſína bjargrædisvegi ſem ber.“ —

---

*) I ødrum vidbætirnum vid ſinn ſveitabónda í hins Isl. l. l. ſél. rit, 6 B. blſ. 166.

**) I hans ágæta riti om den bedſte Handels-Indretning for Island, blſ. 20—30.

Stríðstíðin ſeinaſta er ſá bezti vitnisburdr um þad, ad vér þurfum ekki eins mikid korn eins og vér nú kaupum, þvíad þótt eigi léti þá vel í ári, og aflalauſt væri fyrir öllu Nordrlandi og vídar, þá vard þó enginn mannfellir, en menn komuſt úr kaupſtadarſkulldum ſínum velfleſtir; og hefdi gardyrkjan þá verid ordin almenn, þá hefdi ekki borid mikid á kornſkortinum. Eg ætlaſt ekki til ad menn ſkuli ekkért korn kaupa, því þad væri ofætlan, heldr vil eg ad menn kaupi eigi meira enn þad ſem þarf til ad drýgja og bæta annann mat, nema eigi ſé annar matr til. Ad menn géti drýgt og bætt allan þann mat med garda ávöxtum, ſem menn annars bæta og drýgja med korni, er margreynt; þad ſáſt bezt á ſtrídstídinni. Ur jardeplum má géra mjólkurgraut ſvo gódan, ad eigi er óljúffengari enn þunnr hríſgrjónagrautr (ſem Danir kalla velling), þad gét eg ſjálfr vitnad; Eg bordadi ſlíkan graut hjá Prófaſtinum Síra Pétri Pétrsſyni á Vídivøllum, og viſſi eigi annad enn þad væri hríſingrjónagrautr fyrri enn á eptir, og þókti mér þad mikil furda. Líka má drýgja og bæta mjólk med rótum og næpum. Spadſaup má bæta med káli einſømlu, en helzt áſamt med nokkru mjøli, en þad má þá vera miklu minna. Eg þekti ſtórbæ nokkurn í Skagafirdi ſem var vanr ad brúka hérum 8 eda 10 tunnur mjøls á ári hverju; ſeinna fór húſbóndinn ad leggja ſtund á maturtarækt, og þá ſagdiſt hann ekki taka nema 2 tunnur og hálftid af grjónum til ſælgætis, og handa géſtum ſínum. Þannig gætu menn mínkad kornkaup ſín ótrúliga, ef menn legdu ſlíka alúd á maturtarækt ſem vera ætti; menn kæmi þá líkliga ſjaldnar í ſtórar kaupſtadar ſkuldir, gætu og varid varníngi ſínum til ad kaupa adrar naudſynja vørur, ſvoſem húſavidu, eda þá peninga, ſem gæfi landinu ſtyrk til frekari framkvæmda med tímanum.

Sá løſtr fylgir enn því mikla kornáti ſem nú tídkaſt í landi voru, ad veikindi fara í vøxt, einkum yktſýki eda lidaveiki, og ſú ſvokallada gikt, ſem nú kvelr og kremr únga og ...

Þjódólfr (grípr frami) já, þad var ſatt!

Bóndaſon. (Heldr áfram; únga og gamla; þetta hafa læknar ſagt mér, og þykir mér ill ſagaen maturtirnar eru læknismedøl á móti þeſsum og mørgum ødrum ſjúkdómum. Sjáfarbóndinn eda þurrabúdarmadrinn hefir meſta þørf á maturtum til ad kridda fiſkinn ſinn med, og þynna blódid. Med því ad ſtunda maturtaræktina, gæti dálítill jardarblettr ordid hønum ad miklu gagni, hann yrdi hønum bædi ad mat og medølum, og er þad mikilsvirdi. Sjáfarbóndinn hefir líka gódan tíma á milli ſjóvedra til ad vinna ad gardinum og þrýſa hann; hønum er þad miklu betra enn ad fara í kaupſtadinn og ſlæpaſt þar allan daginn, eyda þar peníngum og koma daudadrukkinn heim ad kvøldi. Af øllu þeſsu ſjáum vér, ad þegar gardyrkjan væri ordin almenn, þá minkudu kornkaupin tøluverdt af ſjálfu ſér, og væri þad mikill hagr fyrir landid í margann máta, og vil eg eigi fara fleirum ordum um þad ad ſinni.

d. Gardyrkjan gæti hjálpad til ad fólksfjøldinn jykiſt í landinu.

Svo er edli mannſins háttad, ad afkvæmi hans fjølgar med árafjøldanum; á ſama hátt vex fólkstalan í ſérhvørju landi, ef ekki koma tøluverdir hnekkir, ſvoſem hallæri, ſtríd eda drepſóttir, ſem eyda mannkyninu venju framar, og eins er því háttad í landi voru. Eigi vita menn med viſsu hvørſu ſtór fólkstalan hafi verid hér í landi í fornøld, en ſú er þó ætlan lærdra manna, ad þá hafi verid her í landi hundrad þúſundir tólfræd, (120000,) en á 14 øld, og einkanliga í plágunni ſtóru eyddiſt landsfólkid mjøg, og hefir aldrei nád tølunni ſídan. Sumir ſegja ad fyrir bóluna ſtóru hafi fólkstalan verid 70,000, en þad er óvíſt, hitt er víſt ad ſídan hefir fólkstalan aldrei ordid meiri enn rúmar fimtíu þúſundir, því þegar hún hefir verid komin ſvo lángt, þá hefir ætíd komid eitthvad ſem hefir eydt fólkinu aptr, og ſeinaſt dó rúmr fimtúngr alls landsfólksins í óáraninu frá 1777—85. (ſjá b. F. Mſ. í Hall. blſ. 161.) A þeim 45 árum ſem ſídan eru lidin, er nú ſkadinn bættr. Nú var fólktalan 1785 hérum 39500, en nú er hún 50,200, hefir hún þó aukiſt næſtum því um hálft þridja hundrad á hvørju ári. J fyrra eda árid 1829 jókſt hún um 800; gæti nú maturtaræktin og ønnur forſjálni og framkvæmd, med guds adſtod, komid í veg fyrir nýtt mannfall, þá yrdi fólkstalan ad ødrum 45 árum lídnum, hérum ſextíu þúſundir, og ſ. frv. En til þeſs ad meiri fólksfjøldi géti lifad í landinu útheimtiſt, ad menn efli bjargrædisvegina, og bæti nýum vid, þar ſem því verdr vidkomid. Maturtaræktin gæti nú ad vorum og margra annara dømi ordid nýr bjargrædisvegr í landi voru, og þá er hún einnig þegar á allt þetta er litid, yfrid naudſynlig fyrir landid.

Engin taki ord mín ſvo, ad eg ætli ad fólkid ſé nú ordid of margt, eptir því ſem á bjargrædisvegunum ſtendr. Nei, þad ſýnir vinnufólksſkortr ſá, ſér allir kvarta yfir; því þeir bændr ſem vanta hjú, gætu haldid fleira fólk, og unnid betr ad jørdinni. Hitt er ekkért áreidanligt merki, ad allar jardir eru bygdar (um eydijardir tala eg ekki), og ſumar af tveim og þremr; þad kémr til af því, ad allir vilja gipta ſig ſem vetlingi géta valdid, eda verda lauſamenn, en enginn vill vera vinnumadr, og er þó ſtétt ſú einhver en nytſamaſta landinu. Eigi ad ſídr er rádligaſt ad byrja ſtrax á ad efla og auka bjargrædisvegina ſmátt og ſmátt, því ſlíkt gériſt eigi allt í einu.

e. Maturtarræktin gétr veitt landinu krapt til ad byrja adra jardarrækt.

Ef ad vér nokkurntíma ſannfærumſt um, ad allskonar engja og túnarækt ſé bædi møgulig og nytſamlig á fleſtum ſtødum í landinu, (ſem eg enganveginn efa,) þá munum vér leggja allan hug á hana; en þá mundi margr verda ſá, ad hann ſkorti bjargrædi, og mundi hønum verda þad fyrri ad rádi, ad leita til ſjáfar eda annad til ad leita ſér bjargar, því magaþörfin er brádeins og barnsþörfin; en þegar hann fengi gódan bjargarbætir úr kálgardinum ſínum, þá gæti hann haldiſt vid heimilid og ſtarfad ad ýmſum jardarbótum. Sá ſem vildi taka vinnuhjú til ſlíkra og annara ſtarfa, gæti og miklu betr komid því vid, ef vinnuhjú væri ad fá, þegar hann ætti gódan urtagard; hinir ríkari menn er vildu verja atorku til ad koma jörd ſinni í gott lag á ſtuttum tíma, ſæu þá og minni þurd á ſínum vanaliga gróda enn ella. Heraf ſézt þá ad gardyrkjan er naudſynlig til ad ſtydja og ſtirkja alla adra jardarrækt.

Þjódólfr. Vel hefir þú nú talad, Bóndaſon! og dável ſkilſt mér þad alltſaman ſem þú ſegir; þó er einn hlutr enn ſem vekr hjá mér tortriggni, og kann þad ad ſannaſt hér eins og endrarnær, ad aldrei er opt vandliga hugad. Þeſsir ordſnápar eins og þú ert géta gért allt líkligt fyrir okkr bændunum. En ſegdu mér nú! hvad kemr til þeſs, ad þeir verda ekki allirſaman ſtóraudugir, ſem leggja ſtund á maturtaræktina? Þeir mættu verda hvörjum manni audugri ſýniſt mér, þeſsir kálmenn, og þó þekki eg engann af þeim ſem er ríkr ad marki. Annadhvört er þad alltſaman ſkrum ſem þid ſegid um nytſemina af gardyrkjunni, eda þá ad henni fylgir einhvør hrædilig óbleſsan, eins og ødru nýabrumi. Segdu mér nú hvad kémr til þeſs arna?

Bóndaſon. Alltént finnr þû eitthvad til, Þjódólfr minn! og þegar ad er gætt, þá eru þínar mótſagnir allar merkiligar, því þær hjálpa allar til ad ſtyrkja þad ſem eg hefi ſagt, og eins mun fara í þetta ſinn. Þekkir þu ekki marga menn ſem eru hvørjum manni framkvæmdarſamari og draga mikid ad heimili ſínu, og ſamt ſem ádr verda aldrei audugir.

Þjódólfr. Jú, eg þekki marga. Eg hefi t. d. þekkt nokkra ſjáfarbændr, ſem hafa verid hvørjum manni fiſknari, og aflad meira enn allir adrir, og þó aldrei ordid audgir menn, og ſumir aldrei gétad lifad. Aptr hefi eg þekkt adra ſem aldrei hafa haft neina ſjáfarútvegi, eda mjøg litla, og eigi haft betri jardir til ábúdar enn hinir, þeir hafa ordid meſtu ríkismenn, og opt gétad hjálpad hinum.

Bóndaſon. Horfdu nú á! þad fer ekki alltént eptir addráttunum.

Þjódólfr. Þaggér þeir fara ekki ad eins og menn! Þeir eyda og ſpenna øllu, og þó þeir ættu heilt kóngsríki, þá gengi þad brádum í ſølurnar líka.

Bóndaſon. Ekki er áſpilan og eydſluſemi ætíd ordſøkin. Þeſsir beztu gardyrkjumenn fyrir nordan ſem eg nefndi ádan eru fleſtir efnugir menn, tveir af þeim hafa komid ſonum ſínum til menta, og verdr þad útdragsſamt.

Þjódólfr. (grípr framí) Hamíngjunni ſé lof, ad eg hefi aldrei tekid uppá henni vitleyſunni þeirri! Preſtrinn var aldrei nema ad nauda á mér um hann Jón litla, en eg þoldi ad heyra þad, þad er nóg af þeſsum ſvaungu Stúdentum þó hann gángi undan. Eg læt hann læra ſamt þad ſem hønum er þarfi í hjá preſtinum mínum og mér; eg hugſa ekki uppá annad enn ad hann verdi gódr bóndi, og þar ſkal eg ekkért tilſpara (lágt) Tarna held eg hønum Ármann líki, ef hann heyrir þad.

Bóndaſon. (lætr ſem hann heyri ekki og heldr áfram.) Einn af þeim er kaupmadr, eg meina hann Lewer á Akureyri, en þar hann hefir lítid verid ridinn vid verzlan um lánga tíma, þá hefir hann ſtundum haft lítid annad til lífsuppheldis fyrir ſig og ſitt hús, enn gilsbakkann fyrir ofan kaupſtadinn; þad gérir hønum ſóma en engan vanſa.

Þjódólfr. Eg held þú ſegir þetta ſatt, Bóndaſon! þó mér þyki mikid. En hvad kémr þá til þeſs ad matjurtagardyrkjunni hefir eigi ordid meira framgengt her í landi í ſvo lángum tíma?

Bóndaſon rendi augunum hvatliga til Þjódólfs, og fram og aptr, og þegir um hríd, og tekr ſídan til orda: Ekki lýſir þeſſi ſpurníng minni greind og eptirþánka enn hinar, en þad ſé eg ad ekki hæfir þú þeim ſem þú átt tal vid, og mun eg eigi takaſt á hendr ad leyſa ſpurníng þína.

Þjódólfr. (biſtr) Laglígr ertu núna! hvad villtu þá vera ad trana þér fram á manna fundum, ef þú getr ekki leyſt úr einföldum ſpurníngum bænda; þér hefdi þá verid nær ad ſitja heima á raſſinum og tína grös med ömmu þinni eda annad ſlíkt.

Bóndaſyni lá vid ad reidaſt, þó hann léti ei á því bera, ſvaradi engu, en tók ſtrax til orda.

§. 10.

Um þad hvad tálmad hefir matjurtagardyrkjunni.

a. Þekkíngarleyſi og vanadómar.

Menn kynnu ad freiſtaſt til ad trúa ad þad tálmadi gardyrkjunni meſt ad hún væri ónýt, en eg hefi nú ſýnt ydr ad þad er ekki. Eg þori ad ſegja, ad þeir fleſtu ſem eigi ſtunda gardyrka géta hvorki leidt fullkomnar rökſemdir ad því; ad gardyrkjan ſé nytſamlig eda hinu gagnſtæda; ad hún ſé óþörf; hvorttveggja mundi fara þeim eins ólagliga vel fleſtum. Færi það og ad vonum. Þeir hafa ekki leſid gardyrkjubækurnar, allraſíſt med eptirtekt; ſjálfir hafa þeir eigi gjört neina tilraun med gardyrkju; og hvadan eiga þeir þá ad fá rökſemdir hvort heldur fyrir því eina eda hinu ødru? En nú kémur vaninn og hleypidómar; leggjaſt þeir ſvo þúngt á þá metaſkálina er veit frá gardyrkjunni, ad ærinn krapt þarf til ad vega upp á móti henni. Eg þykiſt því ekki fara villt, þó eg ſegi ad það fyrſta ſem tálmar framförum gardyrkjunnar ſé þekkingarleiſi og vanadómar. Enginn láti ſér það í hug koma ad eg ſegi þetta løndum mínum til laſts, því þetta ſama ſéſt í øllum løndum, og hjá øllum ſtéttum, meira og minna eptir áſigkomulagi. Og ſé það ſvo ſem ſumir mæla, ad Iſlendingar ſéu þýngri fyrir enn adrar þjódir ad veita nýúngunni móttøku, þá kémur það ad víſu af engri illri eda óſæmiligri rót, heldur af ſtøduglyndi því og faſtheldni ſem er einn adalþáttur í ſkaplyndi þeirra. Hvørr getur álaſad þeim manni, er eigi vill taka vid nýrri trú, á medan hann ekki veit hvort hún er eins gód eda betri enn ſú ſem hann hafdi ádur? Hvørr getur álaſad þeim manni, er eigi ſér ad rádum þeſs, er rædur hönum ad yfirgefa bjargrædis útveg hann, er hann hefir haft alla æfi, og fedur hans fyrir hann, á medan hann ecki veit hvort ſá er betri er bodinn er? Mundum vér eigi hlægja ad þeim, ef þeir ſkipta ad öllu óſédu? jú þad: væri óds manns ædi! Iſlendíngar vilja hafa viſsu fyrir ſér, þeir vilja hafa ſannfærandi rökſemdir, en enga óviſsu, og eigi heldur ofbeldi; En þegar búid er ad ſannfæra þá med lempni, hvörr er þá fúſari til ad fylgja ſannfæringu ſinni enn þeir? Hvörr kappſamari, hvörr ſamvitsku-ſamari? — Þetta er ecki geip, og ecki ſkjall; eg ſkal færa yckur dæmi til þeſs úr ſögunum: Oláfur konúngur Tryggvaſon ſendi Þángbrand preſt til Iſlands til ad boda kriſtni, hann fór fram med ofbeldi en engum rökſemdum, hann mátti því hverfa aptur eyrindislaus ad meſtu; já, hann þóktiſt géta ſagt konúngi þad uppá víſt ad kriſtni fengi aldrei vidtöku á Islandi; þad hefdi og aldrei ordid, ef allir hefdu farid ad eins og hann. En vard þad þá ſem hann ſagdi? nei lángtfrá! Þorgeir Godi á Ljóſavatni þurfti ecki meira enn 24 kluckuſtunda umhuxan, og rædu korn, er hann varla mun hafa flutt á lengri enn hálfri kluckuſtund; þá tóku allir kriſtni; en þeſsi ræda var viturlig, hún var ſannfærandi, hún var lögud eptir þjódarinnar ſkaplyndi, og til ad uppræta þá efaſemi, er menn høfdu um trúna; og eptir ad trúnni var vidtaka veitt á þennan hátt, ſtyrktiſt hún meir, og meir, rétt eins og af ſjálfu ſér, alleina vid þjódarinnar eptirþánka. Bágt gékk þad ad koma landinu undir Noregs kónga, en brádum ſáu landsmenn, hvad konúngsſtjórnin hafdi gott til ad bera, og hvad hefir nokkurntíma verid einlægara og ſtødugra enn trúſkapur þeirra og hlýdni vid konúnga ſína. En ſidaſkiptin ſeirni, eda Reformatíonin ſem menn ſvo kalla, var henni eigi veitt meiri mótſtada á Jslandi enn annarſtadar á Nordurløndum? en eptir ad menn høfdu fengid þeckíngu á henni, þá vard engin mótſtada. Og hvørſu hefir eigi kriſtindómurinn þroſkaſt og ávaxtaſt í landinu ſídan? Allir ljúka upp ſama munni um þad, ad almúginn í Jslandi eigi ſér ecki maka ad grundvalladri þekkíngu á trúarbrøgdunum, og ad gudrækni. Þetta er óſegjanliga fagur vitnisburdur fyrir þad land ſem enga almúgaſkóla hefir! látum hann aldrei følna! Ecki þókti mikid koma til Jónspoſtillu í fyrſtu; og af hvørju? af því þeir þekktu hana ecki; en eptir ad þeir høfdu fundid þann krapt og þá føgru málſnild og alla þá koſti ſem hún geymir, þá þókti þeim engin bók mega koma til jafns vid hana. Eg vil taka eitt dæmi enn; hvørnig gékk þad ekki med vefſtolinn danſka, þegar menn vildu koma honum á gáng hér í landi; 1722 fékk Jón Biſkup Arnaſon vefſtól til Skálhollts. Þórdur rádsmadur í Háfi lét géra annann eins, og var hann fluttur til Hólaſtóls ad undirlagi Skúla Magnúsſonar, er þá var Sýſlumadur í Skagafjardar ſýſlu. Annar eins var gérdur og ſettur nidur hjá honum ſjálfum á Ökrum. Einn var ſmídadur enn og fór hann til Þíngeyra. 1750 gaf Skúli Magnúsſon ſinn vefſtól burt nordur í Eyafjörd; 1751 kom vefjarſmidja til Leyrár, og 1752 klædavefſmidjan til Reykjavíkur og Beſsaſtada. Allir vita nú hvörr munur er á ad vefa í íslendſka vefſtólnum eda í hinum danſka, og þó ſegir Skúli landfógéti Magnúsſon ad árid 1782 hafi eigi verid fleiri enn 9 vefſtólar í öllu landinu hjá almúga; 2 í Borgarfirdi, og 7 í Eyafirdi; en ætli menn hafi vitad þad þá? nei ecki ſvo glöggt, ad þad mætti heita ſannfæring, þvíad þá hefdi hvörr keppſt vid annann ad útvega ſér danſka vefſtólinn eins og raun gaf ſeirna vitni. Þegar menn voru ordnir ſannfærdir um nytſemi hans, þá þóktiſt enginn gildur bóndi vera nema hann ætti danſkann vefſtól; en þad vard þó eigi fyrri enn um og eptir aldamótin, eda 80 árum eptir ad ſá fyrſti vefſtóll kom til landſins. Svona eiga allar nýúngar ördugt uppdráttar hjá oſs í forſíu, á medan vèr þeckjum þær ekki til fulls; kémur þad og medfram til af því, ad vèr erum ordnir ſvektir á ſumum nýúngum, en gætum ekki ad því, ad óheppnin hefir optaſt verid oſs ſjálfum ad kénna, annadhvort öllum eda einſtöku mönnum.

b. Kunnáttuleyſi.

Eg vík til þeſs aptur ſem eg ſagdi ſtrax, ad kénſli þaù ſem menn hefdu borid á veſſtölinn danſka, hefdu eigi mátt heita ſannfæríng, fyrri enn núna um aldamótin; en eg vildi eigi þarmed ſegja ad menn hefdu eigi haft nockurskonar óviſsa njóſn um nytſemi hans. Mun og mörgum hafa baggad þad medfram, ad þeir eigi kunnu ad fara med hann, þó þeir vildu. Ekki mun því og háttad med gardyrkjuna, margann mun kunnáttuleyſi letja, og þad er þad annad er eg hygg ad meſt tálmi gardyrkjunni. Þad ſkadar ecki á einn heldur á tvo vegu; fyrſt aptrar þad mörgum framkvæmdar manni ad reyna til med gardyrkju, því hann þykiſt ekki kunna þad, og er þad ſök ſér, enn hitt er verra, ad kunnáttuleyſid ſpillir ſvo mörgum tilraunum; og þá er búid; hann fáir ecki aptur madurinn ſá; en géri hann þad, þá ver hann þó miklu minni umhyggju og koſtgæfni enn fyrra árid, því hann á þad ſvo ſem víſt, ad þad verdi ecki til neins. Nú fer og verr enn ádur. Gardyrkjan er á enda. Þad ſem kynni ad ſýnaſt undarligaſt er ad þetta verdur ſtundum fyrir hinum ſkynſømuſtu mønnum. En óheppni þeſsi er ecki til óhags einúngis fyrir hann ſem bakadi ſér hana og vard fyrir henni, heldur og einnig fyrir alla ſveitina, því nú þykir øllum ſem fullreint ſé í þeirri ſveit. Hefir þad því verri afleidíngar ſem madurinn, ſem tilraunina gérdi, er í meira áliti. Eg hefi kallad þad óheppni þegar hinar allrafyrſtu tilraunir lánaſt ekki ſtrax, en þad er þó í rauninni engin óheppni, heldr náttúrligr atburdr ſem fylgir øllum tilraunum í fyrſtu. Eg hefi talad vid einn af hinum beztu gardyrkjumønnum á Nordrlandi og gékk honum ſvo illa í fyrſtunni, ad ef hann eigi hefdi verid ſkarpſkygnari og vitrari enn almenníngr, þá hefdi hann hætt ſtrax eins og adrir, og blótad gardyrkjunni á hvørt reipi. Þeſsi madr var Prófaſtrinn Síra Pétr Pétrsſon á Vídivøllum í Skagafirdi. Í úngdæmi ſínu hafdi hann lagt ſtund á gardarækt, þegar hann bjó á Sjáfarborg, eins og ſjá má af ferdaſøgu hins náttúrufróda Móhrs, þó lagdi hann þetta nokkud nidr aptr um tíma, þángadtil árid 1809, þá byrjadi hann á ný, en lagdi þá meſtan huga á jardeplarækt, og gjørdiſt þarí forgaungumadr annara fyrir veſtan Hørgárdalsheidi. Eg ætladi ad fara ad byrja gardyrkju, fór því til hans, og bad hann ad kenna mér gód rád. Hann ſagdi mér þá frá gardyrkju ſinni. Vil eg nú ſegja ágrip af fráſøgu hans, eins og eg heſir lofad.

„Eg var mjøg hneigdr fyrir alla gardyrkju" ſagdi hann, „en meſt fyrir jardeplaræktun. Hlód því um hauſtid 1809 gardkorn ſunnanundir fjóſi, er ſídan heſir verid kalladr Fjósgardr; hann var 80 □ fadmar ad innanrúmi; eg útvegadi mér um hauſtid 4 ſkeppur af jardeplum nordr á Akureyri, og gaf 1 rdd. fyrir hverja þeirra; eg ſetti þeſsi jardepli í tédann gard, og annann dálítinn ſem eg hafdi hladid nidri á vatnabakka*), og kalladr var Bakkagardr. Í hvørugann lét eg bera tad, nema 10 heſta af gamalli kúſamykju í eitt bed í Bakkagardinum. Fjósgardrinn hélt eg ekki þyrfti þeſs vid, þar kom líka gras mikid, en datt allt nidr í næturfroſti þann 2 Aug. ſamt reiſti þad ſig nokkud aptr. Avøxtrinn vard um hauſtid 1 tunna úr bádum gørdunum, og hérumbil helſmingrinn af því nýtandi til útſáds, hitt var ónýtt. Eigi lét eg ſamt hugfallaſt vid þetta, heldr bætti vid um hauſtid einum gardi ſem hafdi 20 □ fadma innanrúm, bar vel í alla gardana um vorid, ſetti í þá rúmar 4 ſkeppur (margt var nú ſmátt) og fékk um hauſtid 8 tunnur og 4 ſkeppur. Nú þótti mér þrautin unnin; ſamt fékk eg lítid úr Fióſagardinum, þótt eg vænti þar eptir meſtu, en úr 20 □ fadma gardinum (4½ fadmr á hvorn veg) fékk eg 14 ſkeppur, og úr Bakkagardinum rúmar 5 tunnur.“

---

*) Héradavatnabakkanum.

„Tveim árum ádr enn eg bygdi gardana, hafdi eg fengid fáein jardepli, og ſetti þau í jörd. Fyrra árid fékk eg ekkért, en ſeinna árid ſetti eg þau nidr í vatnabakka, þar ſem eg hlód Bakkagardinn ſeinna; þar fékk eg dálítid í öſkiu um hauſtid. Þeſſu litla ſádi eg í ofrlitla gardholu úti klöppum, ſem var 24 □ álnir ad innanrúmi (nærri 5 álnir á hvorn veg af fiórum) og fékk nærri því 2½ ſkeppu, ſama árid ſem eg fékk 1 tunnu úr Fióſa- og Bakkagardinum; ſídan fékk eg þar 2 ſkeppur ár hvört á medan eg gat brúkad hana *).“

„Sumarid ſem eg hlód gardana (1809) ſetti eg nidr út um hagann 3 eda 4 jardepli, hingad og þángad, þar ſem mér ſýndiſt líkligaſt og hlód

---

*) Kaupmadr Lewer gjörir rád fyrir 1 ſkeppu jardepla af hvörjum 5 □ f. en hér fenguſt 2 ſkeppur af 2⅔ □ f.; af 20 □ f. fékk Próf. 14 ſkeppur. þ. e. 1 ſkeppu af hvörjum 1⅔ □ f.

ſteinum ad. Þar ſem eg ſá líkindi til hlód eg garda, ſvo þeir urdu ſeinaſt 12 ſtórir og ſmáir; eg hélt vid þá ſem mér funduſt hæfiligir, en ſlepti hinum. Svona hefir þad gengid frá upphafi, ad þeir ſem hafa brotid íſinn eda byrjad á einhvorju nýu, hafa mátt géra margar tilraunir árángurslauſt; þurftu ekki Grikkir og Rómverjar 2 eda 3 hundrud ár til ad fullkomna ſína jardarrækt?"

„Eg ſagdi þér ádan" ſagdi Prófaſtrinn ennframar „ad eg hefdi fengid miklu meira úr Bakkagardinum ſem liggr utantúns, enn úr Fjósgardinum ſem er í bezta ſtad í túninu, þótt þeir væri jafnſnemma bygdir, eg álýktadi héraf ad túnjørd væri lakari fyrir þær heldrenn hagkvæm ſtada í úthaga. Til þeſs ad vita hvort þeſsi álýktan væri rétt eda raung, ſetti eg nidr 4 jardepli í túnbrekku móti veſtri (því túninu hallar hvorgi móti ſudri, nema þar ſem Fjósgardrinn ſtendr), og einsmørg á hentugum ſtad í úthaga. Avøxtrinn af því ſem eg ſetti í túninu vard ad ſtærd ſem berjaviſir, en af því í úthaganum vard hann 20 faldr á fyrſta ári, þetta reyndi eg annad og þridja ár í ſømu ſtødum og fór alltaf batnandi; en á 4da ári vard uppſkéran dágód í túninu; og eins gékk þad med Fjósgardinn. Ad tilgreina þá náttúrligu orſøk til þeſsa væri oflángt, og er ei heldr ad øllu mitt færi. Til hins vilda eg ráda hvørjum ſem byrjar med jardeplarækt, ad velja ekki til þeſs ræktada jørd, heldr géfa þeirri ſem hann velr nokkurn áburd ſtrax, þó ekki of mikinn, ſvoſem 1 heſt í 4 □ f. beds, en héraf leidir þá, ad gardinn verdr ad hlada utan túns, ef hann á ſkjótt ad géra húsbóndann ánægdann, þó undantek eg brekkur ſem blaſa á móti ſudri í túnum."

Þetta ágrip af fráſøgn Prófaſtſins heſi eg ſagt ydr í tvøføldum tilgángi, fyrſt: ſvo þér gætud þreifad á, ad ekki ſé ad marka tilraunir þeirra ſem hætta ſtrax eptir fyrſta eda adra tilraun, og ekki breyta til í neinu. Þarnæſt: ad ſýna ydr hvørnveg þeir eigi ad fara ad, ſem hafa þann alvarliga áſetníng ad vilja leggja ſig eptir gardarækt og einkum jardeplarækt. En ſvo ad eg leyni ydr ei tveggja hinna hellztu áſteitíngarſteina ſem Prófaſtrinn hefir fundid vid ſína laungu reynſlu, þá vil eg ſegja enn eitt ágrip af fraſøgn hann."

„Séu gardar lagdir útantúns, þá eru þeir undirlagdir nauta og ſauda ógángi, og þetta er mín ólukka. Eg hlód gardana ſvo háa ad engir ſtórgripir gengu á þá, en kýrnar vildu ſamt eigi hafa þeſsa nýlundu, og ſpørdu hvørki horn né haus til ad ríſa þeſsi nývirki um koll, enn þegar gardurinn hafdi ſtadid eitt ár, þá løgdu þær lítid til hans uppfrá því."

„Saudfé vard gerdum mínum ſkædara þegar framí ſókti. 12 eda 13 ár komſt eg þó af, ſvoad eigi gérdi þad mikinn ſkada, því þó kind kæmiſt inní einhvörn þeirra, ſvo ſkémdi hún meſt med trodníngi en ſnerti ekki jardeplagraſid. Ær úr nábúakoti byrjudu fyrſt ad bíta þad, og ſvo tóku mínar vid, og hefir þad æ farid veſnandi, ſvo nú er eg nærri rádalaus ad verja garda í úthaga, og vart mun þad unnt til hlýtar, nema med trévirki, þar ſem ſaudfé er komid á þennan óſid. En því er betr ad fáar ſveitir, þær ſem jardepli vaxa í, eru eins lagadar eins og Blönduhlíd; hér er þraungbýli, landþrengſli og peníngsfjöldi, öllu ægir ſaman ſvoad enginn blettr verdr varinn ad gagni."

„Nokkrir af gördum mínum hafa ordid ónýtir eptir nokkur ár, af því ad öll moldin hefir fokid úr þeim, einkum ef þeir hafa ſtadid á hellu? Þetta hefi eg ſagt þér til varúdar og til frekari eptirþánka, ſvoad þad komi eigi ad þér óvörum; og ad þú því heldr gétir varaſt þad, eda fundid rád vid því, ef þad kynni ad vilja til, því rád eru vid fleſtu, en eg gériſt nú gamall og hrumr, og læt ykkr því eptir ſem yngri erud ad taka þar vid ſem eg hætti, ydr ſjálfum og födurlandinu til gagns og ſóma." Eg lærdi meira af þeſſari fraſögn enn nokkurri annari, og því hefi eg ſagt ydr hana.

c. Vanhirding eda vankunnátta í því ad nota garda ávextinn.

Þetta var nú kunnáttuleyſi í því ad rækta gardinn, en nú kémr kunnáttuleyſi í því ad nota þad ſem gardurinn af ſér gefur, og þad er þad þridja er eg held ad tálmi gardyrkjunni. Eg ſkal ſegja ydur dæmi til þeſs: Eg viſsa eina húsfreyju; hún var ſkynſemdar kona mikil, en hnígin á efra aldr, þad var eitt vor ad bóndi hennar hafdi látid gera kálgard, og ſpratt vel í honum um ſumarid; þegar á ſumarid leid vildi hún fara ad nota kálid, en viſsi ekkért hvernig hún átti ad fara ad því. Svo bar til ad þar kom ſigldr madr á kjól um ſumarid, og þóttiſt hann nokkr madr. Húsfreyja vard glöd vid og hugdiſt ad fá ad vita hjá honum hvorſu fara ſkyldi med kálid, en þá vard ecki meira um, hann viſsi þad þá ekki betur enn hún. Hún rédi þad ſamt af ad brúka kálid med fjallagröſum í graut. Þad átu fáeinir dræmt, ſumir ekki, og enginn lyſtliga. Hún vard því ad hætta þeſsu. Nú tók hún þad rád ad ſjóda kálid nokkud óſaxad eda þá mjög lítid og láta þad ſídan ofan í ſúr. Geymdi hún þad vandliga framyfir midjann vetur. Eitt kvöld

Laumadi hún nokkud af því í aſkana, ſvo enginn viſsi af; Var þá öſkunum ſleigt af hendi, enginn át nema húſsbóndinn; Vard þá kall mikid í badſtofunni, þá heyrdiſt eigi annad enn þetta: „Æ þad er bölſad kál!“ Súrkálid vard nú ónýtt. Ur gardinum fenguſt 5 tunnur af næpum og rófum; veit eg eigi gjörla hvernig um þær hefir verid búid, enn ekki hefir þad verid vel, því eptir hálfann mánud var vaxid ſvo mikid kál á þeim ad enginn vildi eta þær.*) Adur voru þær ſodnar útá mjólk, og þókti fleſtum þad gódr matr. Af Jardeplum fenguſt 2 tunnur; féllſt öllum vel á þau. Hálftunna af jardeplum var ætlud til útſædis árinu eptir, voru þau grafin ofaní ſkémmu gólf; var látin þur aſka og mold allt í kríngum þau til ad verja þær raka. Enn um vorid þegar þær voru teknar upp var fullur þridjungur ſkémdur af vætu ſem ad hafdi komiſt um veturinn. Bóndinn var madur vitur, og vel ad ſér um marga hluti, lét hann þetta ekki letja ſig, heldur byrjadi hann vorid eptir ad nýu, en þá var vedrátta miklu verri enn í medallagi, og mun hönum eigi hafa heppnaſt betur.

---

*) Héraf ſéſt hvörſu bezti og meſti gardaávextr gétr ordid ad engum eda litlum notum, þegar menn kunna ekki ad geyma hann og matreida eins og vera ber, eda menn eru óvanir vid ad borda ſlíkan mat, og vilja eigi venja ſig á þad;

Af því ſem hér er ſagt frá gardyrkju þeſsa bónda er þad audſéd, fyrſt, ad hann hefir eigi kunnad vel ad nota og vardveita feng ſinn úr gardinum. Þarnæſt má ſjá, ad bónda hefir viljad óheppni til med kartöflur þær, er hann ætladi til útſædis, og mátti hann ecki fyrirſjá þad. Sét eg þeſsa hvörttveggja af því, ad margir kénna gardyrkjunni um þad, ſem annadhvört er ad kénna vanhyrding þeirra ſjálfra og kunnáttuleyſi, eda óhöppum ſem enginn gétur fyrirſéd.

d. Oát í mönnum.

Þad má og enn ſjá af dæmi bónda þeſsa, ad menn láta illa vid kálinu. Nockud var hér ad kénna því ad þad var eigi vel matreidt; þvíad ſúrkál er ekki ljúffengt fyrir þá ſem eru vanir vid þad, aukheldur fyrir hina ſem því eru óvanir. Eg held þad hefdi verid ſkárra ad ſaxa þad vel og hafa þad í graut, eda taka úr því meſta ſúrinn, og láta þad útá kjötſúpu med mjöli.

Eg vil ecki álaſa nokkrum manni fyrir þad ad hönum þykir eigi kálmeti gott og ljúffengt, þvíad þad væri hin meſta heimſka. Mönnum þykir þad jafnan gódur matur ſem þeir eru vanir vid frá barnsbeini, eda ad minſta koſti ætiligur matr, en géta ekki litid vid ſumum mat, er adrar þjódir brúka og þykir ſælgæti. Svo þykir Dønum og ødrum útlendum ad hardi fiſkurinn ockar ſé óæti, eg vil ecki tala um hákall eda brudning; ſama ſegja þeir um súra ſmjørid okkar, þeir gretta ſig, og ſumir ſelja upp, ef þeir heyra minnſt á þad. Fáir mundu og géta etid ſvo mikid ſmjør ſem vér, án þeſs ad ſelja upp af fyrſta bitanum, en ockur verdur dágott af øllu þeſsu. Eigi mundu útlendir heldur taka vatnsgrautinn ockar med þockum, og þykir ockur hann þó dágódur. Danir ſækjaſt þarámóti í kálſupur, ſem kjøt hefir verid ſodid í, og ſpad med helbláu ſodinu; má þar ecki vera vitund í af mjøli. Þetta þykir nú herramanns matr, um kálid vitum vér hvørnig ockur fellur þad; en helbláa ſodid hvad ætli vid gérdum vid þad? Vér fleigdum því ódara, og ſegdum þad væri tómt bølſad vatn. Þetta hefi eg ſéd vinnuhjú géra þegar því hefir þókt ſodid þunnt, þó nockud bætt med mjøli. Hvad ætli vér gérdum vid marſlærnar, ſem Danir borda og meſt þykir ſælgætid í? ecki mundi þeim vegna betur enn ſodinu. Og ſvo mætti telja fleira; Vaninn ſýnir ríki ſitt hér eins og annarſtadar. En þegar hallærid kémur og ecki er annad til, þá má hann láta undan; þá ſpyrja menn ecki um hvørt ſó; eda ſá matr ſé ljúffengur; þá þykir allt ljúffengt. Eg ſkal ſegja yckur dæmi til þeſs: Á ſtyrjaldartídunum eptir árid 1807 komu engin kaupſkip til Nordurlandsins um nockur ár, eins og þér vitid ſjálfir, þá var og mjøg aſlálitid. Eitt árid var vedrátta hørd og ill og rak hafís ad landinu; merkisbóndi nokkr. hafdi mørg hjón í heimili, og þurfti mikid handa þeim. Hann ſá engan veg til ad komaſt af um veturinn, nema þann ad ſkéra fé ſitt nidr ſér til mikils tjóns, því hvørki var fé hans margt, og heldur ecki feitt undan ſvo ſlæmu ſumri. Og þá hann hefdi ſkorid, þá vantadi þó ſallt til ad vardveita kjøtid í. Svo bar til ad ſalltad kjøt var ſelt á uppbods þingi (auctíon) í næſta kauptúni; þángad fór hann og keipti 2 eda 3 tunnur, geymdi hann kjøt þetta fram yfir midjan vetur, en eyddi nýa kjøtinu fyrſt, og ødrum matvælum ſem til voru, og var ſumt af þeim léttmeti. Ecki var ſkámtad nema tvímælt, hyntuſt menn á vángann. Nú var tekid til ſalltadakjøtſins, var þad ſodid í ſpad, en af því eckért var til ad bæta ſodid med, þá var þad ſkamtad í aſkana helblátt eins og þad vár, ſupu menn þad ſullum ſetum og þókti gott. Hefir bóndinn ſagt mér ad hann hafi ſéd mikinn mun á því hvad ſóls hans braggadiſt eptir ad þad fékk ſpad þetta, þó kjötid væri ecki mikid ſem kom á hvörs hluta.

Enginn má taka ord mín ſvo, ad eg ætli, ad eigi géti fullordnir menn vaniſt á ad borda þá fædu ſem þeir eru ecki vanir vid frá barnsbeini, nema ſulltr þrýſti ad annarsvegar. Eg veit þad á ſjálfum mér; fyrſta ſinn er eg ſmackadi næpur, velgdi mig vid þeim og ſkirpti þeim útúr mér, en ſvo fór med tímanum ad eg ſætti mig vid þær, og nú þykja mér þær ágætur matur. Þad hefir og Sýſlumadurinn minn ſagt mér ad Islendíngum falliſt ecki vel á kálgrauta og kjötſod, fyrſt þegar þeir komi til Kaupmannahafnar, en þeim ſé ſkamtad hvörttveggja og megi þeir annadhvört borda þad, eda eckert hafa. Vid þetta venjiſt þeir ſvo á kálid og ſodid, ad þeim þyki þad allgódur matur.

Svona gætum vér nú vanid okkur á ad borda kálid. Mundi þá bezt ad matreida þad med kéti eda ſpadi ſem allrabezt, koma ſáralitlu í fyrſtu, og láta kálmáltídirnar ecki verda oftídar, þá verda menn leidir á þeim. Börnin géta menn allrabezt vanid.

e. Mannum þykja maturtir léttmeti.

Þad fimta er eg hygg ad tálmi framförum gardyrkjunnar er þad, ad mönnum þykja gardavextir léttir í magann. Eg neita ecki ad þeir ſéu léttari enn fiſkur og kjøt og mjólk, og onnur matvæli er koſtmeſt eru; en fyrſt vér hofum ſvo mikid af þeſsum koſtgódu matvælum, þá vyrdiſt mér þad ecki ólikligt ad vér gétum blandad þau med einhvorju ſem væri koſtminna, og haldid holdum og hamſi eins eptir ſem ádur. Eda munum vér ecki géra þad ſtundum þó vér tokum eigi eptir því vegna vanans. Hvad er vatns grauturinn ockar? hann er þó eckért annad enn vatn og dálitid af mjøli ſaman vid; Og ſkautirnar hvad eru þær? þær eru mjólk, og . . . og helmíngurinn eda tveir þridjúngar lopt eda vindur. Ad þeſsu finna menn ecki, og þykir hvorttveggja gott, — mér einueiginn, enda laſta eg þad ecki. En þad ſegi eg, ad megi blanda koſtgódann mat med vatni og lopti, og þad ſvo miklu ſkipti, þá má eins vel blanda hann med litlu af garda ávoxtum, káli og rótum; því þó þad ſé létt, þá er þó vatnid léttara, og hvad haldid þid þá um loptid eda vindinn? Síra Jón Jónsſon á Bægisá kvad þetta um vindinn og ſnjóinn, ſem í rauninni ecki er annad enn vatn:

Margur fengi mettan kvid,
má því nærri géta,
yrdi fólkid vanid vid
vind og ſnjó ad jeta.

Skáldid mun eigi hafa þókſt géta fundid annad léttara til matar eda handhægra enn þetta tvent. En ſvo eg víki aptur til efniſins, þá eru gardaávextir þeim mun hollari fyrir oſs, ſem þeir kunna ad vera ødrum vorum matvælum léttari. Ockar koſtgódi matur; fiſkur og ſmjør og mjólk og kjøt og mjøl, veitir ad ſønnu mikla næringu, en hann gérir veſsana þycka og óhreina í líkamanum; ollir þad mørgum ſkyrſýki og annara krønkleika: Garda ávextirnir þarámót ſporna vid þeſsu, hvad þeir þynna veſsana og hreinſa. Svona vel eiga garda ávextirnir og vor algengu matvæli ſaman.

Eg vænti ydur þyki ad eg ſé ordinn ódi margordur um gardyrkjuna, þori eg því eigi ad bæta fleiru vid enn þeſsu: Ad hafi eg gért oſmikid úr gardyrkjunni, þá hefir mér ordid þad óvørum, hvad eg vildi eins ſýna loſt og koſt á henni; og eg ſegi ydr þad ſatt, ad ef eg hefdi fundid áſtædur fyrir því, ad gardyrkjan mundi aldrei géta ſvarad koſtnadi, þá ſkyldi eg hafa ſagt þad einlægt eins og mér ſýndiſt; hefdi eg þá farid villt, þá hefdi þad géfid ødrum ſem betr viſsu tækifæri til ad ſýna almenningi hid gagnſtæda; og fari eg nú villt í því ſem eg hefi hér ſagt, þá verdr ødrum, ſem betr kunna ad vita, miklu hægra ad ſýna þad rétta á eptir. Vil eg og bidja hvørn þann ſem betr veit, ad leidrétta mig og adra í þeſsu efni; en álítiſt meiníng mín ſennilig, þá bid eg af heilum hug ad þeir njóti vel ſem nema.

Vid þeſsi ord hneygdi Bóndaſon ſig, og ætladi ofanaf ſteininum.

Þjódólfr. (kallar hátt þegar hann ſér þad) Nú, ſtattu kyrr, Bóndaſon! hvad ætlardu ad fara? Þú átt eptir ad ſegja okkr ennþá hvørnig eigi ad geyma og matreida kálid, og adra jardarávexti, því annars er allr þeſsi leſtr þinn ónýtr.

Bóndaſon. Þú verdr ad afſaka mig, Þjódólfr minn! hér eru ſvo margir ſem vilja tala eins og eg, og er eg hræddr um ad eg hafi tafid oflengi fyrir þeim. I þetta ſinn tala eg ekki meira, en ad ári ſkal eg leitaſt vid ad géra ad bæn þinni, ef Gud lofar. Vid þeſsi ord fór Bóndaſon ofan af ſteininum, en Þjódólfr vard ekki ſeinn til ad komaſt upp eptir hann, og tekur ſvo til orda, med ſvo ſterkri røddu ad glumdi í allri Almannagjá upp og ofan.

Gódir menn og félagar!

Bóndaſon þeſsi hefir nú leidt margar og ſterkar røkſemdir ad því, ad gardyrkjan ſé gódur bjargrædisvegur og gródavegur; og þó hún ſé ekki eins ábataſøm eins og hann ſegir, þegar hann gerir meſt úr henni, þá má nú fyrr vera; vér verdum ad lúta ad litlu; betri er ſmár fenginn enn ſtór enginn. Meſt ſkömmin er ad því, ad vér ſkulum berja ockur og barma um peníngaleyſi, og fara lángar leidir til ad ſækja ockur málsverd, en ſvo mikill matur og ſvo miklir peníngar ſkuli liggja nidurgrafnir í hladvarpanum hjá ockur; þid hlæid kannſké ad því ſem eg ſegi, en mér er ſama hvört eg á mat eda penínga. Mér þætti gaman ad vita hvört þid færud ecki ad grafa í hladvarpann ef þid viſsud ad þid fyndud þar eina 36 dali, og hvad þá ef meira væri. Eg ſegi fyrir mig, eg ólmadiſt í varpanum, eg ſkal líka ólmaſt í hönum. Heyrid þid nú hvad eg ſegi! Eg ſtrengi þeſs heit, ad eg ſkal byggja mér kálgard ſtrax í hauſt, en ad vetri ſkal eg leſa um gardyrkjuna og tala vid reynda gardyrkjumenn. Amen!

Nú ſló allur þíngheimurinn hríng um ſteininn og kalladi: Vér ſtrengjum þeſs heit hvörr fyrir ſig ad byggja ockur kálgard þegar vid getum komid því vid, og ad læra gardyrkju. Vard þá mikid bergmál í Almannagjá, og var þad alltadeinu eins og margir mannaflockar kölludu med þad ſama nidur í henni.

Armann hafdi ſtadid hjá og hluſtad á tal manna, en nú ſté hann uppá ſteininn og tók ſvo til orda:

Skørugliga mælid þér, Islendíngar! og kyppir ydur nú í kyn ydvart, en munid mig um það, farid eigi ſídur fram med forſjá og fyrirhyggju, enn manndómsligum fyrirætlunum. Svo gérdu forfedur ydar gøfgir; mun ydur þá jafnan vel vegna.

Eptir þetta gékk bóndi nokkr fram úr mannþraunginni og ſté uppá ſteininn, hann átti heima á Sudrlandi; hann tók ſvo til orda:

Gódir menn og félagar!

I hitt ed fyrra ſkrifadi ég manni nokkrum í Eyafirdi og bad hann ad ſegja mer orſakir til þeſs ad tóſkap færi ſvo hnignandi einkum á Sudrlandi og Veſtfjørdum, og kénna mér hvørnig fara ætti ad géra vandadann tóſkap og ſ. frv. Þeſsu ſvaradi tédr madr med ágætu bréfi, ſem eg vil nú leſa ydr ef þér viljid heyra; ætla eg ad margr muni verda eins og eg, ad hann géti lært tøluverdt af því.

Allr þíngheimurinn játadi þeſsu med lófaklappi, en bóndi tók ad leſa.

J. J.

Sendibréf

um

Tóvinnu á Islandi.

Kjæri Vinur!

Skylda er ad eg þacki þér tilſkrif þitt, því þad vottar óſk mikla til Fóſturjardar vorrar og umhyggju fyrir hennar gagni. Þú kvartar yfir ad Ullartóſkapi hafi miøg ſvo apturfarid í landi voru, ſídan Fríhøndlan hófſt, og óſkar ad eg gézki á orſakir þeſs, og hvørnig þeim framveigis ſvo hrundid verdi, ad ullartóvinna komiſt aptur í ſama lag, ſem ádur var, eda jafnvel betra. Vel er þetta af þér meint og mælt, Vinur! þó ei géti eg i øllu ordid þér ſamdóma. Satt er þad ad víſu, ſem ordtækid hljódar: ad ull er Landſins gull; hvar af flýtur, ad kvikfénadar- en ſérílagi ſaudfjár-rækt, er hinn dýrmætaſti Landſins audlegdar ſtofn; þar menn hafa af ſaudfénu bædi fædi, klædi og ſkjædi, og þar ad auki þénanligan kaupeyrir ſvovel handa útlendum ſem innlendum af ullu þeſs, tólg og ſtundum kjøti.

Enda má oſs Islendínga fullſæla telja, ef vér gætum til hlýtar haldid vid gódum búſmala, í ſaud- og naut-peníngi, og þyrftum í tilliti lífſins fyrſtu naudſynja, lítils í ad ſakna, þó hvørki ſéu hér hjá oſs gull- né ſilfur-námur, jafnvel ecki korn akrar, edur annad tøluverdt ſádverk, þó þad annars yfrid æſkiligt væri, ef þad gæti audnaſt, þó án þeſs ad vanrækja kvikfjárræktina, hvør ætíd verdur, áſamt ſjóaraflanum, landſins viſsaſti og bezti bjargrædisvegur. En ſvo ſatt ſem þad er, ſem þú ſegir, ad þad rídi ærid á því, ad kvikfjárræktin ſé þá vel og regluliga ſtundud, til þeſs hún verdi landinu ſvo notaſæl ſem ordid gétur; ſvo lítt ſæ eg ſamſinnt hinu, er þú tilbendir, ad henni ſé nú á tímum midur farid, enn ádur var. Eg gæti talid løndum vorum margt til gildis í kvikfjárræktinni, yfir nærſtu forfedur, ef eg vildi, enda þó ecki neiti eg því ſamt, ad enn ſé nockud ábótavant, ſem ei er ad furda; því hvør íþrótt nær fullþroſka allt í einu? já ad víſu aldrei ſvo, ad ei meigi betur verda.

Nú var þad í tilliti Ullarinnar, ſem þú helzt hafdir auga á ſaudfjárræktinni, þar þú metur hana réttiliga ſveitabóndans ardſømuſtu eign, þénanliga ecki ad eins til verdſlunar, ſem ádur er ſagt, heldur og til ymisligra útgjalda til kóngs og kalls, fyrir utan til klædnadar handa hønum og hyſki hans. Hvørsvegna ad eptir því ſem bóndinn er ullarríkari, eptir því ſkortir hann ſídur, ſkotepyririnn til ymisligra bjargrædis útvega. En þad rídur ſamt, eins og þú ſegir, ecki einaſta á því, ad eignaſt mikla ullu, heldur og góda, og hagnýta hana ſídan ſem bezt; því eptir því verdr bædi ſjálf hún, og varníngur ſá úr henni tætiſt ad útgengiligri; þarfyrir er þad ei nóg til ad ødlaſt góda ullu, ad hleypa upp ſem fleſtu ſaudfé madur getur, ad tølunni til, heldur hlýtur hann einnig, ſem bezt má, ad ſjá til:

a) Ad Fjárartin ſé gód ad ullarbragdinu til, og þeſsvegna útvega ſér brundſaudi ſem ullprúdaſta og af ullargódu kyni. Því ei er fjárkyn allt jafn ullargott ad edli ſínu, þó umhyrdíng gjøri mikid til. Hafa því nokkir útvegad ſér hrúta af ullgódu útlenzku kyni, ſem vel er rádid, þegar þá, ad øllu búnu, farid er med þær ſképnur, eins og bezt á vid edli þeirra og art. Annars er útvegur ſá til hins verra.

b) Er þad mikid komid undir uppeldi ſaudſképnunnar, hvørt ullarbragd hennar batnar edur verſnar. Þeſsvegna verdur hún ad fá gott eldi af hollu fódri, einkum lambsveturinn og þá næſtu þar eptir, ſvo ecki í hor edur megurd komiſt; því af hálfmøgru ſaudfé, ſem píniſt fram á útigángi einum — helzt þar ſem landlétt er — verdur ull traudliga réttgód, heldur togmikil, ſtarhærd og tøpun undirorpin, þegar féd fylliſt ofurſeint á vorin.

c) Klippa ſkyldi lømb undireins og á gjøf eru tekin ad hauſti, því þá þrífaſt þau lángt betur og verjaſt lúngnaſótt; þá gétur og fengiſt af þeim drjúgt reifi ſtrags øndverdan vetur, og ſídan aptur ad vori nockur ull, og hún góð og mjúk og nærſta toglítil, ſéu þau vel alin.

d) Væru heyfaung til, mætti eins fara med nockud af úngum ám, ad klippa þær ſtrags á jólaføſtu, ala ſídan vel til þeſs á útmánudum, og mundi þá eptir þad meiga beita þeim, nærfeldt ſem ókliptar verid hefdu, med minna og lakara fódri. Ei er vid ad búaſt, ad menn géti gjørt þetta vid margt fé; mætti og ei heldur, þar ſem útigángur annars gódur er; því ad nota ſér hann ecki, væri ad vanrækja einnar ſveitajardar beztu hlunnindi. Þetta mætti því helzt giøra í ſveitum þeim, hvar ſaudfé þarf, vegna vetrarríkis, fullt fódur ad ætla hvørt ed er; og þó yrdi þetta ecki gjørt nema nockru af því.

e) Til ad bæta ull þénar vel, ad bera gott lýſi í lømb undir fráfærur, ſvo þad briótiſt í allri ullinni, einkum um herdakamb, háls og bóga, og ſama íburd mætti gjøra í lømb, þá þau klippt eru á vetrum.

f) Varaſt ſkyldi ad láta þraungt vera á

ſaudfé í húſum; þá inni er haſt, og hafa alltíd heldur ſvalt á því, rúmgott og hreint. Þetta vita og fleſtir bændur ad naudſýnligt er, en fá ei vidgjørt, vegna trjávidar eklu og dýrleika.

g) Þegar ſáudfé er rúid á vordag, mætti ei allri ullu þeſs ſaman fleingja, heldur ſkipta henni í parta, og láta þann ſem bezt er, nefnil. um háls, herdar og bóga, ſér í lagi, og ſvo hinn lakari út af fyrir ſig.

h) Hvott ullarinnar verdur og dyggiliga ad vanda, og láta hvørki vera í henni mor né óhreinindi, allra ſízt ſand og moſt.

i) Sídan ſkal ullin þurkud enn nú ad nýu ſkiljaſt, og taka frá þad ſem til hins bezta tóſkapar þarf, er meſt rídur á ad vanda.

k) Lokſins ſkal ullin geymaſt á þurrum og þokkaligum ſtad, þar ſem hún gétur hvørki tekid í ſig ſlagníng, né ønnur óklárindi.

Nú þó allt þetta þannig vandad ſé, og ullin ſé valin og réttgód, þá er ſamt mikid undirkomid, ad hún, þegar búid er, ſé hagnýtt á bezta hátt. Ad ſelja ullu ſína ótætta utlenzkum ad naudſynjalauſu, er bædi ſkadi mikill, og ſtundum vottur hyrduleyſis og leti, þó lángt frá ecki alltíd; því þeim ſem mikid ſaudfé eiga, er ómøguligt ad láta tæta alla ullu þeſs, þegar bædi hauſtull og vorull leggjaſt ſaman; en opt má þó betur ad vera enn ſkédur. Eyfyrdíngar ſem leingi hafa haft ord á ſér fyrir meſtu og beztu tóvinnu, ſkilja þetta allvel, og ſpara því ecki, ad tæta ſvo mikid upp af ullu ſinni, ſem meſt meiga. Já margir af fátækum búmønnum, ſem litla ullu ſjálfir hafa, taka hana af ødrum til tóſkapar, ok fá ſídan opt ullu á ullu til ógjafar, og vinna ſér þar med mikid inn til lífsbjargar; og er ótrúligt hvad miklu fátækt fólk gétur ſtundum med þetta ſlag afkaſtad, þegar óþreytanlig ydni ſamhendtra, yngri ſem eldri, fylgiſt ad; og fær madur opt med ánægju ad ſjá, hvørſu ſumu fólki fellur aldrei verk úr hendi, heldur hvar ſem þad er ſtadt, í myrkri edr byrtu, ſeſsi edur gaungu, úti edur inni, er þad altíd eitthvad vid tóſkap ad ſýſla, helzt prjónaſkap, ſem þad gétur alltíd vidkomid, og tekur líka meſtan tímann af, og til hins ſama venur þad líka børn ſín, ſem í alla ſtadi hrósverdt er. Eingu ad ſídur neydaſt þó ſtundum ſumir af fátækum, ad ſelja dønſkum nockud af ullu ſinni ótættri, þegar annadhvørt kaupmenn ſækjaſt framar eptir henni enn leſtinu, edur ef ſkuld er áfallin og þeir heimta hana, en fátækir hafa þá ei annad fyrir hendi ad grípa til, enn ullarlagdinn, en fá ecki naudſynjar ſínar annars hjá kaupmønnum, nema þeir ſkuldum ſínum ſvari; edur og í þridja lagi, þegar ullin er ſvo vel borgud, en priónles illa, ſem opt ber vid ad ábatinn verdur einginn ad tæta þad. Og í þeſsu tilliti er þad, ſem þú veizt, ad kauphøndlanin nú á tímum þreyngir ſvo mjøg ad þeim fátæka ſveitabúmanni, ſem ei gétur bjargaſt án kornkaupa hjá útlenzkum, ſem fleſtir eru, ad hann fær ſvo lítid ſem eckert fyrir tóvinnu ſína, því tólg, ullu og kjøt, hafa ei nema þeir ríkari á bodſtólum; því lítt fleira ſaudfé gétur hinn fátæki átt enn ærnar einar, því gémlíngana verdur hann ad láta í ſkuldirnar, en heyſkapurinn verdur ad ráda peníngs haldinu. Til ad ſýna gjør, hve mikill munur ſé á tóvinnu ardi nú og á fyrri tímum, þá, t. d. undir Taxtanum af 1702, ſem vardi allt til 1776, þegar 1 tunna Rúgméls koſtadi 88 fiſka, þurftu móti henni ad eins 11 pør af gódum tvinnubands ſokkum á 8 fiſka. Ullin í ſokkum þeſsum var í meſta lagi 1 fjórdúngur á 20 fiſka, áunnuſt þá med vinnunni 68 fiſkar. Og er þeſsi 11 pør gátu af ſæmiligri tókonu tætſt í 8 vikur, þá gat hún árlángt, ad frádregnu ullarverdinu, haft í hreinann vinnu ágóda $5\frac{3}{11}$ Méltunnu vyrdi, ſem var gódr ardr. Eins undir Taxtanum af 1776, þegar 1 tunna Rúgs koſtadi hérum 16 pør af ſama tóſkap, og 1 tunna byggs um 10 pør, og þeſsvegna um 13 pør til jafnadar, (í hvør aldrei heldur géck meira enn ullar fjórdúngur), gat hún enn nú áunnid í hreinan ábata líkt ſem ádur af rúgi og byggi til jafnadar; en nú þar á móti, þurfa fyrir 1 ſkeppa rúgs (en bygg fæſt ecki) 4 til 6 pør af ſama ullartói, ſvo nú gétur bezta tókona vart áunnid heila árid, med ſømu vinnu, meira en 1 Rúgtunnu vyrdi; vinnur hún þá fyrir 7 merkum korns á viku, edur 1 mørk á dag, af hvørju hún ætti ad hafa allt ſitt upheldi til fata og matar og ſ. Stundum kann hún ad ávinna lítid eitt meira, þegar príſar eru ſkárri. Þeſsi óbærilígi munur á tóvinnu ardi nú og fyrri, er þó ecki einúngis í tilliti matvaranna, heldur jafnvel í tilliti allra annara naudſynja vara, t. d. járns og trjávidar. Undir taxt. af 1702 fékkſt 1 fjórdúngur járns fyrir 1½ par tvinnabands, en nú þurfa 7 til 8 pør fyrir hann. Þá fékkſt einn bjálki fyrir 4½ par ſamſlags ſokka, nú þurfa fyrir hann 15 til 20 pør; og ſvo er um fleira. Af þeſsum ſtóra mismun á tóſkaparins ardi, lída bændur meſt í ſveitum þeim, hvar ſaudfé verdur ei haft meira enn hey hrøckur til; en hvar því verdur hleypt upp á útigángi meſt part, edur hvar ønnur hlunnindi ſvo ſem einhvørſlags veidiſkapur fylgja jørdunum, þar kénna menn þeſsa lángt ſídur. *)

---

*) Sjá Ritgjørd prentada í Khøfn 1801;

Nú þó twennt þetta ódráminſt, nl: ad ullin ſjálf ſé bædi gód og velverkud, ſem og hitt, ad hún væri, ſem minſt má, ótætt ſeld útlendum, ecki hriſti, er ſamt þad þridja eptir, ſem eins mikid árídur, ad tóſkapur ſá úr henni er unnin, ſé vel af hendi leyſtur. Því ecki einaſta er þad vottur hyrduleyſis, og þar til ſtundum órádvendnis, ad vanda ecki verk ſín og vinnu, hvør ſem eru, ſem bezt verdur, heldur ſpillir þad opt þar á ofan ſtórliga notum vinnu manns, og gildi hennar. Svo t. d. er allur ſá fatnadur haldminni og endíngar verri, ſem illa er unninn, enn hinn ſem betur er gjørdur; og líka, ef þad ſem tætt er, á til ſølu ad brúkaſt, hvørt heldur hjá inn- edur útlendum, verdur þad miklu óútgengiligra, og fæſt minna verd fyrir þad. Þetta ſannar reynſlan nú ecki ſízt á því ullargótſi, ſem útlenzkum hefur ſeldt verid, hvørr verknadur, eins og þú ſkrifar, mikid hefur ſpillſt, ſídan fríhøndlanin hófſt. En vilji nú nockur þar af álykta, ad eins hafi allrar tóvinnu gjædum aptur farid í landinu, ſem høndlunar prjónleſsins, verdur hún aldeilis ráung. Því nærri má med ſønnu ſegja, ad ønnur tóvinna hafi jafn mikid til batnadar

---

Tilraun um jafnvægi Búdrýgenda og útlenzkra matvæla, p. 35 til enda.

breytſt, yfir þad ſem ádur var, ſem høndlunarleſt lakad hefur. Eg tala einkanliga um hér nordanlands.

Hvørſu allur ſveru-fatnadur (ſem menn nú tæta handa ſjálfum ſér og løndum ſínum), er nú af mørgum merkiliga vandadur, er reynſlan bezti vottur ad. Því nú hyrda menn valla leingur um ad kaupa útlenzk klædi til ſpari fatnadar ſem ádur altíd var, — heldur tæta nú ſjálfir, þæfa og lita ſvo gód klædi, vadmál og einſképtur, ad lítt géfa eptir ſumum útlenzkum klædum; ſvo er og líka tóſkapr ordinn miklu fjølhæfari enn ádur; því nú tilbúa menn Boldáng, randadúka (líka kalemángi), vripur og ýmiſligt ſvoddan, ſem ádur fékkſt ecki, nema hjá utlenzkum. En hvad veldur því þá (mun ſpurt verda), ad høndlunarleſs-tói ſkuli hafa ſvo hignad til ógildis, þegar annar tóſkapur hefur framførum tekid? Svarid gétur í ſannleika ecki annad ordid enn þetta: orſøkin øll til þeſs var hjá ſjálfum þeim fyrri fríhøndlunarmønnum. Eptir þad fríhøndlanin byrjadiſt, og margir kaupmenn képptuſt hvør vid annan fram, ad ná ſem meſtum vørum til ſín, var þad ſidur þeirra opt, ad borga þeim bezt, ſem meſta gnógt færdu þeim, en ſkiptu ſér lítid edur eckért af hvørnig unnid væri; en hinir adrir ſem betur vøndudu verk ſitt, en høfdu miklu minna ó vódángi, fengu opt lakara kaup. Þetta géck ſvo í nockur ár framan af fríhøndlunartídinni, ſvo almúginn þeinkti, ad kaupmønnum væri meira þént med mergd enn gjædum prjónleſsins, og tók því ad leitaſt vid, þeim og ſér til hagnadar, ad teigja ullina ſem meſt á lánginn, med því ad bera minna í ſokkana enn ádur, en hafa þá þó lágliga og ei áferdarſlæma; má því ſamt ei heldur neita, ad ſumir af alþýdu hafi gengid helzt oflángt yfir hóf fram, med ullar ſparnadinn. Nú ſem framlidu ſtundir, og ſem kaupmønnum tók ad gánga illa út aptur utanlands þetta litla og þunna prjónles, ſeldu þeir, ſem vid mátti búaſt, — alla ſøkina á landsfólkid fyrir prjónleſsins ógildi, rétt eins og þad af hyrduleyſi einu, hefdi tekid þennan tóſkaparmáta fyrir ſig. Þó þeir nú ſmátt og ſmátt færu ad vanda um þetta vid fólk, en tóku þó eingu ad ſídur áſtundum ógildan prjónaſaum, ſem ádur, hafdi umvandan ſú fyrſt í ſtad lítid ad ſegja, því alltíd er hægra ad koma ólagi á, en af aptur.

Þó hefur þetta mikid ſkánad nú undanfarin ár, og ſer batnandi, enda þó ecki ſé hjá øllum í bezta lag komid. Þecki eg og kaupmenn þá, ſem af alvøru leitaſt vid, ad koma fólki til ad vanda tóſkap ſinn, og ſýna ſig jafnvel í ad borga þad betur ſem betur er vandad, en ſá því midur enn vildu vidkomid, þar ſem fleiri höndlunarmenn eru enn einn, og þá annadhvört allir ecki eins ſinnadir, edur ecki á eitt mál ſáttir. Er þad þó ſá einaſti vegur, ad kippa þeſſum vanſa í lag aptur, ad kaupmenn ſéu ſamráda í, ad taka ecki móti illa vöndudu leſt; edur þá ad borga þad miklu betur, ſem betra er, (ſem er þad réttlátaſta), ſvò fólk ſjái, ad þad ſé ecki fyrir gýg ad vinna, ad vanda vörur ſínar.

En kaupmönnum er ecki alltíd hægt vid ad gjöra, þegar verd á íslenzkum vörum, þótt allgódar ſéu, er ofurlágt utanlands, og má því ecki allt reikna þeim til ránglætis ſem oſs er þúngbært.

Nú er ad ullartóſkapi med tvent ſlag unnid, annadhvört med ad prjóna hann edur veſa; og er þá fyrſt ad tala um.

Prjóna=ſkapinn.

Adur hafa menn af íverufatnadi prjónad fleira enn oſſd, medan ſá gamli íslenzki vefſtóll var í brúki, í hvörjum ad veſa, ávanſt ſvo lítid á tímalengdinni, hjá því ad prjóna fatid; þá voru ecki einaſta húfur og ſokkar prjónadir, heldur fleſtöll nærföt manna, ſvo ſem ſkyrtur, brækur, peiſur, pils, og ſumt af utanhafnar fatnadi. En nú ſídan ſá danſki vefſtóll kumiſt hér inn, í hvörjum ſvò miklu fljótara er ad veſa enn prjóna er fólk tekid ad vefa fleſtan íverufatnad, nema húfur og ſokka; og kalla eg þad forſjálni; því þó þad ſatt ſé, ad fleſtr prjónafatnadr velunninn, ſé bædi mýkri, lidugri, ſkjólbetri og enda haldbetri enn vefnadr, munar þó einganveiginn ſvo mikid um þad, ſem um tímaleingdina á því ad prjóna og vefa.

Ad kénna fólki ad vinna gódan prjónaſaum, ſem þad annars ſjálft vanda vill, er eingin þörf, því allir heilvita ſkilja, ad hann verdur þeſs betri og lagligri, ſem ullin er betri, ſem í hann fer og ſeigari, enn þó toglítil, bandid jafnt og bláþrádalauſt og medal ſnúdhardt ſpunnid, og ſídan þófid gott og formid löguligt ad öllu. Svo er ei heldur hægt ad ákvarda faſt um, hvad mikid þurfi í ſérhvert íverufat fyrir ſig, því bædi hljóta fötin misſtór ad vera, eptir misvexti fólksins, þó jafnaldra ſé, ſvo vel í tilliti kalla ſem kvenna, en ſérílagi í tilliti ýngri og eldri; líka er mikid undirkomid, hve ſmátætt fatid á ad vera, því þeſs léttara er þad, ſem fínara er, og þeir ſem ei þykjaſt ſjálfir á þetta gézkad géta, fá numid þad af ödrum ſem betur vita. En nú er ad minnaſt nockud á prjónaſaum, ſem til útlendſkra höndlunar ætladur er, ſem helzt eru ſokkar, peiſur og vetlíngar, annadhvört úr tvinnudu bandi edur ótvinnúdu. Og Þeſsi er nú tíſkapr ſú, ſem meſtur jarmrinn gengur um, ad aptr hafi farid ad gjædum og gildi, og verdr því ecki neitad ad þad ſatt ſé, þó af þeim orſökum, ſem ádr taldar eru. Óſkandi væri hardla mjög, ad fólk tæki upp aptur þann gamla tilbúníngsmáta í tilliti ſtærdar og þyktar á tóvinnu þeſsari, hvad og efalauſt yrdi, ef kaupmenn gætu þá borgad hann því betur ſem betri væri. I tvinnabands ſokka á ullin ad vera einlit og tog ofan af tekid; optáſt þarf ſamt ad tvíkemba hana, og ſídan ad ſpinna og tvinna bandid jafnt, og hafa þad ei offnúdhardt. Bandid ætti ecki ſtærra ad vera enn ſvo, ad hérum 28 lykkjur þurfi á hvörn prjón af 4, í ſit og um hákálfa; úrtekt til knésbótar og mjóſaleggs ſé ſvo háttad, ad allt verdi ſem reguligaſt, og leingdin edr hædin eptir réttum málum. Einkum rídur á ad framleiſtar ſéu hafdir velſtórir, og ſé ei einaſta ætlad fyrir þófsmun, heldur því ſem hlaupa kann vid brúkun og þvott. Aldrei ættu tvinnabands ſokkar þæfdir og þurkadir minna ad vega enn 20 til 22 lód, og inniheldur hvílkur einn ſokkur hérumbil 30 þúſund lykkjur, og prjónaſt, ef ſljótvirkur á í hlut, á 10 til 12 klukkutímum. Einfalds bands ſokkar ættu ad meſtu ad vera eins ſtórir og þúngir ſem úr tvinnabandi, og fitjaſt upp 20 til 22 lykkjur á hvörn prjón í kyrſu; bandid ſé jafnt og þéttſpunnid Þrjú pör vetlinga ſéu jöfn ad vigt vid 1 par ſokka; en 1 peiſa, hvört heldur úr tvinnudu edur ótvinnudu bandi jöfn vid 3 pör ſokka. Allt þetta góts á ad vera vel þæft og lagad, einlitt og óröndótt. Fyrir þvílíka eina tvinnabands ſokka, ſem hér er gjört ráð fyrir, getur einginn verid ſkadlaus, ad fá minna enn 1 Skeppu Rúgs fyrir 3 pör, edur fyrir 5 ſömu ur ótvinnudu bandi. En ſvo verdur ad taka ár ſem gár. Annad fínara prjónles látaſt kaupmenn hér ei hyrda um ad taka; enda er eckí ómakſverdt ad tilbúa þad fyrir þad litla verd, ſem þeir vid því bjóda, nl. 3 til 4 mörk fyrir 1 vænt par kallmannsſokka, ſem kvennmadrinn gjörir litt betur enn prjóna í 5 til 6 daga, fyrir utan allann annann undirbúning, og ullina ſem í þad fer, þegar 1 Rúgtunna koſtar þó kannſké á ſama tíma, 8 edr 9 Rdali. Þvínærſt er ad minnaſt nockud á

Vefnadar⸗Tóſkap.

Hann má nú kallaſt tvennſlags til ordinn í landi voru, nl. Skilvefnadr og Lykkjuvefnadr. Er ſá fyrri, edur ſkilvefnadrinn alþekktr vor á medal, til hvörs brúkadar voru leingſt af — allt til þeſs ſídla á nærſlidnu öldu — þeir gömlu ſtandvefſtólar, í hvörjum ad vefa; var bædi lángſamt og erfidismikid; en þó gékk tóvinna enn nú lángt ſeinna, ádr enn rockar og vírkambar komuſt hér í brúk, þar ullin vard þá öll, eptir þad táin var, ad lippaſt nidur, og ſpinnaſt ſídan og tvinnaſt á handveina edr ſnældur. Vóru verkfæri þeſsi ad viſſu yfrid einföld og koſtnadarlítil, enda var verkid med þeim næſta ſeinunnid. En ſídan regluligir kambar og rockar, einkum þeir ſvo kölludu dönſku vefſtólar komuſt hér á gáng, geingur tóvinna öll lángtum greidara; ſvo nú gétur einn madur vel afkaſtad í tóſkap, eins miklu og 3 til 4 ádur; því allſtadar hér í Nordurlandi eru nú brúkadir ecki einaſta kambar og rockar, heldur eru og þeir dönſku vefſtólar allvída komnir hjá bændum, einkum í Eyafirdi og veſtara parti Nordrſýſlu, og þeir fjölga hrönnum, hvad af hvörju. Er í þeim ofid efni til allſlags fatnadar, nema til ſokka, húfna og vetlinga; ſvo ad af vadmálum, einſképtum, boldángi, dúkum ýmisliga litum, brekunum, rekkvodum, pakkdúkum, gólfteppum, ábreidum, áklædum og fl. vefaſt hér nockur þúſund álna árliga árs, bædi til eigin brúkunar, útſals á Sudur og Veſtur-landi fyrir fiſk og annad, og ſtundum taka líka kaupmenn nokkud af vefnadi, og þykir gott, þegar þeir géfa fyrir 1 alin vadmáls jafnt og fyrir 1 par tvinnabands ſokka. En þad tekſt meir og meir af, ſvo nú er fátt ſem ſveitabóndinn gétur keypt ſér bjargrædi fyrir hjá útlenzkum, af því ſem hann ſjálfr hefur unnid, ſvo ef í ári hardnar aptr, og hann þarf korns vid til lífsbjargar, kémſt hann í vandrædi. Margr er i Eyafirdi vel ad ſér um ſkilvefnad í þeim danſka vefſtól, og géta ofid vel, mikid ſmátætt verk — en þad kallaſt fín vadmál til hverra uppiſtadan er ſvo ſmátætt, ad 8 til 10 heſpur af ótvinnudu gánga í 1 pund; en meſt rídur á vid góda vefnadargjørd, ad varpad ſé — ſem menn kalla — til hæfis, og ſvafid ad réttum jøfnudi því ſvarandi, eptir því ſem hvørju verki hagar, ſamt ad þétt og jafnt ſé ofid og lágliga jadrad; ridr og mikid á ad ſkeidin ſé ſambodin vefnadarverkinu. Þá rídur og lokſins á þófi þeſs ofna allmikid, því allir vita, hve mikid þad, nær vel er gjørt, bætir áferdina; ſama er og ad ſegja um þurkun og fergingu, ad á því verdur og ſvo gott lag ad hafa.

Þad ſem vandaſamaſt þykir med vefnad er ad leggja hann réttiliga upp, í hvørju þó eingum æfdum vefara ſtórum ſkjátlaſt. Hafa ſumir búid ſér til tøblur, til ad leggja upp eptir, ſvarandi því ſem verkid er ſmá- edr ſtórgjørt til. Fyrſt rídur á ad heſputréd ſé rétt ad ummálum, ſem vera eiga 10½ danſkt kvartil;

í hvørri heſpu eiga ad vera kneck, í hvørju knecki 44 þrædir, 10½ kvart. lángir; verda þá 1270½ al. danſk. í heſpu. Því næſt ſkal adgjætaſt hve margir reirar ſéu í hvørju 1 kvart. edur 1 alin ſkeidarinnar, ſem miſjafnt kann vera, eptir ſem hún er fín edur þétt til. I þridja lagi verdur ad athugaſt, hve margir þrædir af uppiſtødu þeſs verks, er vefaſt ſkal, meigi gánga til hvørs reirs, ſem verdur mjøg miſjafnt, eptir ſem verksefnid er ſmátt edur ſtórt, og ſvo eptir því hve þétta madur vill hafa uppiſtøduna, og vefnadinn meira edr minna vefſtarborinn, og loksins eptir því ſem ſkeidin ſjálf er þétt edur giſin til. Þegar þetta allt — og loksins hve þúng ad vigt uppiſtadan ſé — er vel adgjætt, er alhægt, med vananum, ad komaſt uppá, ad leggja rétt upp eptir tiltølu heſpufjølda og vigtar, þar hún ſegir til ſmædarinnar, hann til leingdarinnar; t. d. þegar til almenniligs ſkirtudúks uppleggjaſt úr 26 heſpum 14 edr 15 merkur ad vigt, 45 ál. danſkar, á breidd rúm 1 al., og 7 til 800 þrædir verda í ſlaungunni, þá má úr 13 heſpum, 7 til 8 mkr. þúngum uppleggja hérum 22 al. af ſama verki.

Nú ſkal minnaſt á Lyckjuvefnadinn; áferd hans og vlindi er øll hin ſømu ſem prjónaſaums en vinſt miklu fljótar enn á vanaligan hátt, einkum ſé verkid ſmátært og velvandad, ſvo madr gétur oſid þad á 1 deigi, ſem valla prjónaſt á 7 til 8 dögum. Verkfæri til þeſſlags vefnadar eru nýliga innfærd á Eyafjörd, og má í þeim allſlags fínan fatnad vinna, med beztu áferd, og eins gódan til halds ſem vanaligan prjónaſaum. Væri óſkandi ad ſmidir nema vildu handverk þetta, þar lykkjuvefnads föt hafa, eins og þau prjónudu, viſſa yfirburdi, ſem ádur er ſagt, yfir ſkilvefnadar klædnad. Verkid er ad ſönnu nockud vandaſamara, enn almenniligr vefnadr, en þó einganveigin ſvo, ad margr géti ecki allvel uppá þad komiſt. Dýrkeypt er ad víſu verkfærid, ſé þad af járni einu, en ſé þad af tré, ſvo mikid ſem meſt verdur, er þad ecki einaſta miklu ódýrara, heldur gjætu og ad líkindum gódir ſmidir hér ſmídad mikid af því, nema máſké nálarnar, ſem þó hægt er ad fá til kaups utanlands frá, fyrir ecki ſvo mikid verd. Vel þarf ad víſu ad vanda undirtóſkap til vefſtóla þeſſara, einkum ad ullin ſé mjúk, í bezta máta hærd og toglaus; þar nálunum er annars vid broti búid, en þad launar ſig þó aptur med fínleika, mýkt, og jafnvel haldi þeſs ſem unnid er. Nú þó kaupmenn láteiſt ei ſem ſtendur, vilja fínan prjónaſaum til höndlunar, vilja þeir þó gjarnan eignaſt hann til brúkunar, og allir ádur fleſtir af innlendum vilja heldur fín nærſøt enn gróf, einkum til ſparibúníngs.

Nú þykjumſt eg, kjæri vinur! hafa ſvo greinilega ſvarad bréfi þínu í ſtuttu máli, ſem eg hefi gétad, og med røkum hrundid ómæli því ſem á landa voru lagt hefur verid, fyrir hyrduleyſi og hrodvirkni í tóſkap framar enn ádr. En hvad tóvinnuverknadinn ſjálfan ſnertir, verdur hann aldrei til hlýtar kéndr edur lærdr af ritgjørd einni. Bezt og hægaſt er ad nema hann af þeim, ſem ſjálfir eru í honum velæfdir, og ræd eg þér því ad koma dætrum þínum nidur hjá einhvørjum þeim forſtands konum, ſem bezt eru ad ſér um þá hluti, ſem tóvinnu og ødrum handydnum vidkoma. En ſonu þína ſkaltu alla láta ſkilvefnad læra á þann danſka vefſtól, því hann er hvørju búi hentugr og rétt ómiſſandi; þeir géta þá og ſvo kénnt hann út frá ſér ødrum í ſveitinni. Líka ræd eg þér, ad þú látir, ad minſta koſti einn þeirra, læra lykkjuvefnad, ſem honum verdr kéndur, ef þú villt, í Eyafirdi; og muntu komaſt ad raun um, ad vefnadur ſá má landi voru ad miklu haldi koma, og ſpara þann dýrmæta tíma til annara verka, frá þeim lángſama prjónaſkap. Hvør veit líka nema ſonur þinn einn — ſem eg heyri ad hafi gódar gáfur til ſmída, — géti med tímanum ordid þvílíkur ſmidr, ad hann verkfæri þetta ad meſtuleiti tilbúid géti, eptir því formi þeſs, ſem úr tré er; og gjørir hann þá landi voru gagn og ſóma.

Halltú nú, Vinur! til góda þeſsa tilraun mína ad ſvara bréfi þínu, og látum ockur báda, í ſameiningu med ordi og verki vidleitaſt ad efla heillir Fóſturjardar vorrar; og treyſtum því, ad Forſjónin muni eigi láta fróma vidleitni aldeilis til ónýtis verda. Lifdú ſvo, med öllum þínum, ſæll og ánægdur æfinliga! Þeſs óſkar af alhuga þinn hreinſkilinn vinur.

N. þann 16da Janúar 1830.

N. N.

Þeſsu bréfi ſvaradi eg á þeſsa leid, ſagdi bóndi.

B. E.

Annad Sendibréf

til anſvars því undangengna

um

Tovinnu á Islandi.

Mikilsvirdi elſkuligi Vin!

Hjartans þakkir kann eg þér fyrir þitt elſkuliga og fródliga bréf dagſ. 16 Jan. þ. á., og hefir þú ad víſu brugdiſt vel undir bæn mína! Þad er mér mikil gledi, er þú ſegir mér ad tóvinnan heldr fari batnandi, en þad er þá fyrir

Nordan, því fyrir Sunnan fer henni heldr aptr enn fram, og ſama heyri eg ſagt frá Veſtfjørdum.

Þú ſegir ad ſá einaſti vegr til ad koma prjónleſum í nokkurt verd aptr, ſé, ad kaupmenn taki ſig ſaman, og géfi meira fyrir þad betra. Þú ſegir þetta ſatt, en þad kémſt aldrei á þar ſem margir kaupmenn eru á einum ſtad eda nærri hvør ødrum, eda þar ſem margir lauſakaupmenn eru, því þeir koma ſér aldrei ſaman um þad, og þaraf kémr þad, ad prjónles gétr eigi batnad neitt hér ſydra. Vid ættum ad ſjá þad ſjálfir bændrnir, því þá kæmu kaupmennirnir á eptir.

En þad er ekki prjónleſid eitt ſem menn vanrækja hér ſydra, heldr og einnig þvott á ullu, ſvoad hún kvad vera í miklu minna verdi utanlands enn ſú ſem kémr fra ykkr fyrir nordan og frá Auſtfjørdum.

Eg bid þig ad géfa mér frekari upplýſing um prjónaveſinn í Eyafirdi, ſeinna.

Gud og lukkan fylgi þer æfinliga!

N. þann 19 Oct. 1830. Eg er

Þinn einlægr Vin

N. N.

Annad bréf hafdi eg ritad þeſſum ſama manni ádr, og bad hann ad upplýſa mig um peníngaverdſins fall og hverfulleika, hann gérdi þad og ſendi mér eptirfilgjandi bréf aptr.

J. J.

Sendibréf

um

Undirſtødur Peníngaverdſins, orſakirnar til þeſs hverfulleika, og hvørſu audveldaſt ſé med reikníngi ad finna þeſs breytíngar í hvørt ſkipti.

Elſkulegi Vinur!

J þínu elſkuliga bréfi lætur þú í ljóſi furdu og kvørtun yfir peníngaverdſins falli og hverfulleika á þeſſum tímum, og mæliſt til, ad eg gjøri þér, ef gét, ſkiljanliga orſøk þeſs, ſem og áſtædur og adferd þeſs reiknings, er þar af flýtur. Svo ſem nú furda þín yfir þeſſu er ei ad óſekju, ſvo eru líka tilmæli þín allſannſýnilig. Eg vil þá leitaſt vid ad eyda henni, þad eg gét, en verda vid þeim.

Þú ſkilur þad, gódi Vinur! ad þad er náttúrligt, ad þeſs meiri gnægd ſem til er af hvørjum hlut, því audfengnari og ódýrari verdi hann, og umhverft, ad þeſs minna ſem til er af honum, því dýrkeyptari verdi hann og torfengnari. Svo er um gull og ſilfur, bædi myntad og ómyntad. Náttúrligt er, þó tala peníngaanna aukiſt í heiminum øld eptir øld, þar vid þá bætaſt árliga af nýmyntudum margar þúſundir, en miklu minna eydiſt.

I forntíd gildtu því peníngar, ſem kunnugt er, móti landaurum, miklu meira enn nú, því á þeim tímum var miklu minna til af peníngum*) en máſke meira af hinum aurunum; ſvo peníngaverd hefur ſídan fallid en landauranna vaxid. Ecki þarf lángt til baka ad líta, því állt til þeſs fjórdúngr lifdi nærſtlidinnar 18du aldar, var algeingid verd á gildri og gódri kú 4 til 5 ſpecíur, enn nú á tímum fæſt gód kýr ei fyrir minna en 8 til 10 Sp., og úngur heſtur fyrir 6 til 7, ſem ádur fékkſt fyrir 2 Sp., og eru þó Specíur þær ſem nú gánga dýrari í ſjálfum ſér, enn þær gömlu; ſvo nú er ſá ſem á 100 ſlíkar vart ſvo ríkur, ſem ſá 40 átti ádur.

Sama er ad ſegja um útlenzkar vörur móti peníngum; allt fram á ſídarſta hluta nærſtlid. aldar, ſamgildti 1 rúgmélstunna ekki fullt $1\frac{2}{3}$ Sp., nú þykir gott ef 1 rúgtunna fæſt fyrir 3 til 4, og ſvo er um margt hvad annad. En kynligaſt þykir þó fólki þad á þeſſum tímum, hvorſu verd penínganna ordid er margbrotid, og þar á ofan ſvo hverfult, ad þad er nærri ſitt á hvörjum ſtad, og ſitt á hvörjum tíma. En þetta er þó í rauninni ecki ſvo ſtór furda, ſídan ſá máti var tekinn upp, ad lúka ſaman miklu ódýrari málm, enn ſilfrid er, myntaſt og gánga manna á millum, í ſtadinn ſilfurpeninga; ad eg ecki tali um pappírinn, ſem minſt þykir varid í af øllu; hvør uppáſtúnga þó er í ſjálfri ſér mikid gagnlig, til þeſs ad ſá dýrmæti málmur ſkuli því ſídur, vid ýdugliga flutnínga og færſlur tapaſt, ríkinu til ſtærſta ſkada; og þeſſa adferd brúka því margar þjódir. En hér af hlýtur þad ad ſkjóta, ad eptir ſem þad í ríkis ſjódum geymda ſilfur (ſem alltíd á ad minſta koſti ad vera jafnmikid ad verdsupphæd, ſem allt þad ſedlara gjald í eyrpeníngum og ſedlum, ſem útbreidt er um heila ríkid), er meira edur minna, edur menn óttaſt fyrir þad ſé edur verda kunni, eptir því ſegi eg, ſem þetta ſanna gjald er minna edur óviſſara, eptir því verdur hitt ſýnisgialdid (Repræſentativer) í meira edur minni metum; fyrir utan þad ſem kaupmenn, er færa ſilfurgjald í høndlun ſinni til lands vors, vilja fá meira edur minna fyrir þad í ødrum aurum, bædi eptir því, ſem þeir ſømu eru á hvørri tíd, í betra edur lakara verdi utanlands, og líka eptir því ſem áſtand høndlunarinnar yfir høfud útheimtir; ſem þeim er ecki í verunni ad lá, og einginn mætti ófyrirſynju rángindi kalla. A þeſſu ørladi ſamt ecki mikid hér í landi, medan ſú taxtabundna høndlan var, (enda þó Cúrantſkildíngar og bankóſedlar kjæmu híngad inn med Taxtanum af 1776) og ecki heldur fyrſt framan af Fríhøndlunar tídinni (því þá koſtadi ſjaldnaſt 1 ß. Specie meira enn 1 ß. í Cúrant edur í ſedlum); en eptir þad ſtrídstídin byrjadiſt og ríkiſins peninga ſjódur tók ad tæmaſt, kom á allt þetta meſta umbreytíng, ſvo ſedlar féllu úr øllu gildi, eins og minnisſtædt er, mørgum til ſtórs ſkada. Og þó þetta hafi ſídan færſt nockud aptr í lag, er þó mismunurinn enn nú tøluverdr, og mun, ad líkindum, leingſt verda, og alltíd óſtødugr.

---

*) Sjá ritgjörd um jafnvægi budrýginda, Kph. 1807, p. 30.

En til þeſs, eptir óſk þinni, ad ſýna þér undirſtødu peninga verdſins á þeſſum tímum hjá oſs, og hvad óſtødugleika þeſs valdi, framar nú enn ádur, líka hvernig audveldaſt ſé med reikníngi þann mismun ad finna, þá er þad fyrſt ad ſegja: ad med Forordn. útgéfnni í Wien þ. 20 Marts 1816, hennar 3 art. er faſtſett ad 1 dønſk Specia gildi móti 2 Ríkisbánkadølum reidiſilfurs; hvørsvegna ad 120 ß. Specie (ſem hver 1 Specia inniheldur) reiknaſt móti 2ſvar 96 edur 192 ß. reidiſilfurs, edur 5 ß. Spec. móti 8 ß. reidiſilfurs. Nú af því gjørt er rád fyrir því, ſem reinſlan ſannar, ad ſilfur kunni ad ſtíga mjøg mishátt upp og nidur, á ýmſum tímum, móti ſedlum og teiknum (teikn kallaſt øll ſmærri og ſtærri eyrmynt, ſem brúkud er í ſtad ſilfurs, eins og ſedlar, og hverra verd kallaſt nafn-edur nefndar-verd); af þeim orſökum ſem ádur er ſagt og fleirum, þá er eptir þeirri upp-edur nidur-ſtígníngu árliga faſtſett gángverd á ſilfri móti nafnverdi (því ſilfurſins eigid verd á ecki ad raſkaſt), eptir hverju þad gilda ſkal; þad og þad tímabil, í öll þau opinber giöld, ſem uppá nafnverd ſtíllud eru; og þetta ſvoleidis faſtſetta gángverd ſilfrſins kallaſt Cúrs. Nú kann þeſsi troppugángr edr misſmunur á gildi reidiſilfrs og nafnverds, eptir ſkydíngatali, ad verda yfrid ýmiſligur. Svo var ſú tíd fyrir fám árum, þa 1 Specia eda 2 Rigsbánkdalir reidiſilfrs gildtu móti ſedlum og teiknum fyrir 2 Rbdli 48 ß. nefndarverds, en ſídan hefur Cúrſinn alltíd ſmá-lækkandi farid, til dæmis var hann um hríd 2 Rbd. 30 ß. N. V. fyrir 1 Specía, ſídan 2 Rbd. 24 ß. þar eptir 2 Rbd. 18 ß. ſvo 2 Rbd. 12 ß. og lokſins er hann nú ordinn 2 Rbd. 6 ß. N. V. Skyldi nú ſvo fara ad 1 Specía ecki koſtadi meira enn 2 Rbd. N. V., eins og hún alltíd koſta ſkal 2 Rbd. R. S. þá heitir Cúrſinn ordinn Alpari edr Aljafn, ꝛc. á reiduſilfri og nafnverdi.

Menn géta annars ímindad ſér lángtum fleiri troppur í Cúrſins upp-edur nidur-ſtígníngu, enn þær tilteknu. Iminda má ſér ad ſtíginn byrjad giæti á 1 ß. fram yfir 2 Rbd. N. verd, ſvo á 2, 3, 4, 5 og ſ. fr. ß. N. v. uppeptir, enda allt til 96 ß. ſvo 1 Specia kynni ad koſta 3 Rbd. R. verds, en þó hún ſamt aldrei koſti meira enn 2 Rbd. R. ſilfurs.

Þeſsu nærſt er nockud ad minnaſt á þad gamla ſmákúrants-gjald, ſem leingi hefir verid í landi voru; jafnvel þó ſagt ſé þad eigi med tímanum ad afmáſt, ſem eg heyri ſumum af almúga þyki þá midur, þar þad hafi verid ſvo handhægt í ſkiptum og ſlutníngum. En þar enn nú er þó nockud eptir af því í landi voru, verdur ad géta þeſs, ad med Placatinu af 11ta Maii 1819 er faſtſett, ad 5 ß. ſmákúants ſkuli jafngilda 8 Rbd. Rafnverds, vidlíkt eins og ad 5 ß. Specie gilda móti 8 Rbd. Silf., eptir ſem ádur er ſagt. Þeſsvegna ſtígur og fellur kúrantsgjaldid móti Specie og R. ſilfri, eptir því ſem Rafnverdid er hærra edur lægra. Því, til dæmis, ſkyldi 1 Specia, edur 2 Rbd. R. S. ecki gilda meira enn rétta 2 Rbd. í Rafnverdi, ſvo Cúrſinn væri alpari, þá væri 1 ß. Cúrant eins gódur og 1 ß. Specie, ſvo þá þyrftu ei nema rétt 120 ß. kúr. fyrir Speciuna. En væri Cúrſinn ad eins 1 ß. yfir 2 Rbd. R. v. móti 1 Speciu, ykiſt ⅛ ß. Cúrant til andvyrdis móti henni, og ef Cúrſinn væri 2 Rbd. 8 ß. R. v. þyrfti rétta 125 ß. Cúrant; fyrir Speciuna ſem alhægt er í minni ad feſta.

En nú er ecki hérmed búid um þad, hve

margbreytt peníngaverdid, sem hjá oss; þvíat Kaupmenn vorir hafa þéradauki í sinn reikníng og sölumáta á silfrinu, sem hvorki svarar nafnverdi né Cúranti, þar þeir selja silfur vid vörum eptir lángt hærri stiga, enn lögbodnum Cúrsi svarar, sem kallast má peníngarina Værmerdi; svo selja þeir t. d. Speciuna eda 2 Rbd. í reidu silfri (sem nú, eptir Cúrsi, gildir adeins 2 Rbd. 6 sk. n. v.), í hid minnsta fyrir 2 Rbd. 48 ß., og jafnvel sumstadar fyrir 3 Rbd.; móti því verdi sem þeir setja á vörur sínar; en sedlar og teikn eru hjá þeim rétt óséanligir, þar þeir vita, ad eptir því sem Cúrsinn á silfrinu fellur, og kemur meir og meir ad verda Alpari, batna sedlar og teikn tilverdis móts silfri; en skyldi nockud af sedlum hjá þeim fást, selja þeir vörurnar þar á móti, en framfara þá ecki, heitir þad eins og silfrid, hvad þeir kenna kaupandanum allt í samastadi vidur; þéraf flytur ad þad verdur margslags stigar á verdi peníngaanna medal vor, sem öll von er til, þá almúganum falli nockud óhægt ad skilja, og olli honum óhægdar í gjöldum sínum og kaupskap. Er ei heldur trútt um, ad géfid géti eigingjörnum mönnum færi ad ábatast á annara fávizku, edur og þeim fávísu orsök til grunsemdi um prettvísi í skiptum vid sig, þar sem hún þó eingin er.

En ad gjöra alþýdu, ſem eckert veit í Reikningi þetta ſkiljanligt, er ærid bágt; hvörs vegna þad gjöra mætti adhald, aungum mönnum af almúga ſtandi — ſem margir eru í verunni velgjörfadir — ad læra; nockud í Reikningsliſt, ſvo þeir fengju ſkilid þeſsar peningverdſins bilſingar þeſs betur, og þyrſtu ecki ad eiga allt undir ödrum. Ræd eg þér því, vinur! ad þú látir ſonu þína nockud í þeſsari liſt læra, undir eins og þeim er kennt ad ſkrifa; — ſem koma mun þeim til hagnadar ſídar, ef þeir lifa.

Svo þeſs eg þú nockud vitid á undirſtödu og orſökum peningaverdſins breytínganna hjá oſs, yfir hvörju ecki tjáir ad kvarta, heldur bera ſig ad læra ad ſkilja þad ſem bezt, til ad ſjá vid ſkada ſínum. En til ad ſýna þér enn gjör áſand, hvad peníngaverdid getur margbáttad verid, þá ſet þér fyrir ſjónir, ad 1 dönſk Specia, ſem alltíd koſtar edur ſtaun eigin verdi 120 ſkildinga

i Species, þad er . . . . 1 Rbd. 24 ſ. Sp.
og ſem alltíd á ad vera jafn-
gilda vid . . . . 2 — R. S.
kann á ſama tíma, eins og nú,
ad gilda móti ſedlum og teikn-
unum, eptir Cúrſi, fyrir . . 2 — 6 R. B.
en vera þá ſeld af kaupmönn-

nú móti vørum eptir þeirra
verdi, fyrir . . . . . 2 Rbd. 48 ß. N. V.
en af ſumum hærra, nefnil.
fyrir fulla . . . . . . 3 — . N. V.
verdur hún þá móti Cúranti,
eftir Cúrſ, fyrir . . . 1 — 27⅛ Cur.
en í tilliti þeſs lægra vøruverds
fyrir . . . . 1 — 54 —
og í tilliti þeſs hærra . . 1 — 84 —

Verda þá hér, ſem þú ſér, 8ſlags breytíngar ſilfurſølunnar, á ſama tíma møguligar (ef ekki fleiri); í hverju von er þó bændalýdurinn trublist, þar ſtundum ber vid, ad þeim æfdari ſkjátlaſt; og er hér þó ekki talad nema um einſlags breytínga kynferdi; nefnil:

Hvad Specía gildi á móti reiduſilfri, móti nafn- og vøru-verdi og móti Cúranti í hvorutveggja tilliti?

En nú mætti hér ſpyrja, og víxla kynjum ſvoleidis:

Hvad reidiſilfur gildi móti Speciu, móti nafn- og vøru-verdi, og móti Cúranti í tilliti hvorutveggja?

Hvad nafnverd gildi móti Speciu, móti reiduſilfri og móti Cúranti?

Hvad vøruverd gildi móti ſama?

Hvad Cúrant gildi móti Speciu, móti reidiſilfri, og þetta hvørt um ſig bædi eptir nafn- og vøru-verdi?

Þeſsi tilfelli kunna øll ad gêfaſt, en í huga ſêr er nockud ørdugt ad gêta ſljótt úr þeim leyſt, og þeſsvegna þørf á annadhvørt ad kunna nockud í reikníngi, ſvo madur gêti ſtrags, hvar ſem hann er ſtaddur, med krít edur blíanti giørt þad, ellegar þá tilbúid handa ſêr og ødrum einfaldari til léttirs tøblu eptir ad gánga, undir þeim og þeim Cúrſi.

Eg vil nú ſýna þér mikid létta reiknings adferd, til ad leyſa úr ádur ſettum ſpursmálum, ſem ſkêd gêtur allt med einføldustu Þriggjalida-reglu; og gêturdú látid dreingi þína æfa ſig í þeſsu, þeim til nockurrar framfarar í reikníngi, og til hugvits ſkêrpíngar.

1ſti Breytinga-Flokkur:

Þegar madur vill grenſlaſt eptir hvad ſvo og ſvo margir ſkildíngar-Specie (undir þeim edur þeim Cúrs) gjøri.

a) Marga ſkildínga í reiduſilfri (ſem alltíd verdur eins); þá ſpyrſt ſvo: ef 120 ß. Specie (þad er 1 D. Specia), gjøra 192 ß. (edur 2 Rbd.) reidiſilfurs, hvad marga ß. R. S. gjøra þá, til dæmis, 10 ß. Specie? Svar. 16 ß. R. S.

b) Marga ſkildínga í nafnverdi eptir Cúrs (ſem margſlags gêtir verid), hvørn eg ſet eins og

Þann er nú 2 Rbd. 6 ß. N. V. móti 1 Specíu; þá ſpyrſt ſvo: ef 120 ß. Sp. giøra 198 ß. (edr 2 Rbd. 6 ß.) nafnverds, hve marga ß. N. V. gjøra þá 10 ß. Specie? Svar. $16\frac{6}{12}|\frac{1}{2}$ ß. N. V.

c) Marga ſkildínga eptir vøruverdi kaupmanna, ſem eg ſet 15 mk. edur 2 Rbd. 48 ß. í vørum móti 1 Specíu, verdur ſpurt: ef 120 ß. Sp. gjøra 240 ß. vøruverds, hvad þa 10 ß. Sp.?

Svar: 20 ß. vøruverds.

d) Marga ſkildínga í danſk Cúranti, eptir Cúrſi; hér til þarf 2 þriggjalidareglur; fyrſt þarf ad vitaſt hvad Cúrant gildi móti Specíu ſvoleidis: ef 8 ß. N. V. gjøra 5 ß. Cúrant, hvad þá 198 ß. N. V.? Svar: $123\frac{6}{8}$ ß.

Þar nærſt ſpyrſt: ef 120 ß. Specíu gjøra $123\frac{6}{8}$ ß. Cúr. hvad þá 10 ß. Specíu?

Svar: 10 $\frac{5}{16}$ ß. Cúrant.

e) Marga ſkildínga í Cúrant móti vøruverdi; adferdin er lík þeirri nærſtu, nema ad brúka vøruverds hæd Specíunnar í ſtadin nafnverds hædar eptir Cúrſinum, þannig: 8 — 5 — 240 ß. vøruverds? Svar: 150 ß. Cúrant.

2ar Breytínga-Flokkur:

Vilji madur undir ſama Cúrſi og ſømu V. verds hæd vita hvad reidiſilfur gildi.

a) Móti Specíu (ſem alltíd er eins), þá ſpyrſt: ef 192 ß. R. S. gjøra 120 ß. Specíu, hvad gjøra þá 10 ß. R. S.? Svar: $6\frac{1}{4}$ ß. Sp.

b) Móti nafnverdi eptir Cúrſi, ſkal þannig ſpyrja: ef 192 ß. R. S. gjøra 198 ß. R. V. hvad þa 10 ß. R. S.? Svar: $10\frac{60}{192}|\frac{10}{32}|\frac{5}{16}$.

c) Móti vøruverdi ſama og ádur; ſvoleidis ef 192 ß. R. S. gjøra 240 ß. R. V. hvad þá 10 ß. R. S.? Svar: $12\frac{96}{192}|\frac{48}{96}$.

d) Móti Cúranti eptir Cúrs, þannig: a) 8 — 5 — 198? Svar: $123\frac{3}{4}$. b) 192 R. S. — $123\frac{3}{4}$ Cúrant — 10 R. S.? Svar: $6\frac{171}{384}|\frac{57}{128}$ Cúr.

e) Móti Cúranti eptir vøruverdi, á þennan hátt: a) 8 — 5 — 240? Svar: 150 Cúr. b) 192 — 150 — 10? Svar: $7\frac{156}{192}|\frac{39}{48}$.

3dji Breytínga=Flokkur:

Vilji madur, í ſama tilliti, finna gildi nafnverds.

a) Móti Specíu; ſetur hann ſvo: 198 R. V. — 120 Specie — 10? Svar: $6\frac{2}{33}$.

b) Móti R. Silfri; þannig: 188 — 192 — 10? Svar: $9\frac{7}{8}\frac{3}{3}$.

c) Móti Cúranti (ſem ætíd er jafnt), 8 — 5 — 10? Svar: $6\frac{1}{4}$.

d) Móti vøruverdi, eins: 198 — 240 — 10? Svar: $12\frac{4}{33}$.

4di Breytínga=Flokkur:

Vilji madur ſjá hvad vøruverd gjøri.

a) Móti Speciu, ſetur hann ſvona: 240 ß. V. V. — 120 ß. Sp. — 10? Svar: 5.

b) Móti R. ſilfri, þannig: 240 ß. V. V. — 192 R. S. — 10? Svar: 8.

c) Móti Cúranti, ſvoleidis: 8 ß. V. V. — 5 Cúr. — 10? Svar: 6¼.

d) Móti nafnverdi, á þennan hátt: 240 ß. V. V. 198 N. V. — 10? Svar: 8¼.

5ti Breytinga-Flokkur:

Vilji madur reyna hvad Cúrant verdi (allt undir ſama Cúrſi).

a) Móti Speciu eptir Curſi edur nafnverdi ſetur hann ſvoleidis:

8 — 5 — 198? 123¾. 123¾ — 120 — 10? $9\frac{2}{3}\frac{2}{3}$.

b) Móti Speciu, eptir ſama vøruverdi og ádur:

8 — 5 — 240? 150. 150 — 120 — 10? 8.

c) Móti reiduſilfri eptir Cúrſi edur nafnverdi:

8 — 5 — 198? 123¾. 123¾ — 192 — 10? $15\frac{6}{9}\frac{7}{9}|\frac{1}{3}\frac{8}{3}$.

d) Móti reiduſilfri, eptir vøruverdi:

8 — 5 — 240? 150. 150 — 192 — 10? 12⅘.

e) Móti nafn- og vøru-verdi, eins: 5 — 8 — 10? 16.

Þad er nú andſkilid, ad þó annar Cúrs og annad vøruverd ſé, en ſem hér í dæmunum tiltekid er, verdur adferdin ſamt hin ſama, nema ad ſetja þad nafn- og vøru-verd í ſtad þeſs ſem dæmin ſýna, ſem heyra kann þeirri og þeirri tíd til.

Eins þó hér ſé ecki ſpurt nema um 10 ß. í hvørju dæmi, má allt eins ſpyrja um 1, 2, 3, 4, 5 — 11 — 23 ß. og ſvo framveigis, eptir ſem áſtendur; ad eins þeir ſéu ſettir í ſtad hinna 10.

Eg vil ſýna nockur dæmi hér uppá, og undireins í hvørjum tilfellum framanſkrifadar reglur kunna ad brúkaſt: eg ſet ad Cúrs væri 2 Rdd. 16 ß., þad er ad 1 Specia ſkyldi gilda í nafnverdi móti 208 en í vøruverdi móti 252 ß. Nú ef madur hefdi 2 ríkisort edur 40 ß. Specie, og hann vildi vita, hvad marga ſkildínga í nafnverdi vøruverdi edur Cúranti, hann géti fyrir þá fengid, þá færi hann ad því eptir dæmunum b. c. d. og e. í 1ſta Breytínga-flocki, þannig: 120 ß. Sp. — 208 ß. N. V. — 48 ß. Sp.? 83⅕ ß. í nafnverdi eptir Cúrſi. 120 — 252 ß. V. V. — 48? 100⅘ ß. í vøruverdi hjá kaupmønnum. 8 — 5 — 208? 130. 120 — 130 — 48? 52 ß. Cúrant. 8 — 5 — 522? 157½. 120 — 157½ — 48? 64 ß. Cúrant.

Ef madur ætti ad gjalda ødrum 48 ß. R. S. en hefdi ecki ſilfrid til, og fengi því leyfi ad leyſa þá med vøruverdi í kaupſtad, edur med Cúrant ß. eptir ſama verdlagi, þá til ad finna, hve mikid hann borga þyrfti, fylgir hann dæmunum a. og e. í 2rum flocki, ſvoleidis: 192 ß. R. S. — 252 ß. V. V. — 48? Svar: 63 ß. í vøruverdi í kaupſtad. 8 — 5 — 252? $157\frac{1}{2}$. 192 — $157\frac{1}{2}$ — 48? $39\frac{3}{8}$ ß. Cúrant.

Ef einn ſkyldi undir ſama Cúrſi hafa í Rbksſedil uppi 96 ß. N. V. og vildi fá ſér fyrir hann ſilfur peninga eptir Cúrſi, edur þá Cúrant ß. finnur hann hvad mikid hann fær, eptir dæmunum a. og c. í 3dja ſlocki, ſvoleidis: 208 ß. N. V. — 120 ß. Sp. — 96 ß.? $55\frac{35}{52}$ ß. Specie. 8 — 5 — 96? 60 ß. danſk Cúrant.

Ef nockur vildi leggja inn í kaupſtad uppá 2 Rbd. í vörum, til ad fá peninga fyrir, en vildi vita, hve mikid hann af hverſlags ſort, ſem fáſt kynni, fengid gæti, fyrir innlegg ſitt, ætti hann ad fylgja dæmunum a. c. d. í 4da Flocki: 252 ß. V. V. — 120 ß. Sp. — 192? $91\frac{3}{7}$ ß. Sp. 8 — 5 — 192? 120 ß. Cúrant.

Ef madur ætti ſvo og ſvo marga (t. d. 126 ß. Cúrant) og vildi fá ſkipti á þeim hjá einhverjum, fyrir Specie edur R. ſilfur, eptir vöruverdi, edur ella eptir nafnverdi í Sedlum, þá til ad vita hve mikid hann fær, brúkar hann ſér til leidarviſſirs dæmin b. d. e. í 5ta ſlocki, á þennan hátt: 8 — 5 — 252 ß. V. V.? $157\frac{1}{2}$ ß. Cúr. $157\frac{1}{2}$ — 120 ß. Sp. — 126? 96 ß. uppá Sp. edur 4 ríkisort. $157\frac{1}{2}$ — 192 — 126? $153\frac{3}{5}$ ß. R. S., jafnt 4 Ríkisort. 5 — 8 — 126? $201\frac{3}{5}$ Rbd. N. V. edur 2 Rbd. $9\frac{3}{5}$ ß.

Merk: Þad ſegir ſig ſjálft, ad þegar ſpurt er um Rikisdali, ſer bezt ad gjøra þá ad ſkildingum; en brot ſvo einføld ſem verdur.

Nú er allt þetta, ſem hér ad framan kennt er, þeim einum til gagns, ſem dálkid kunna ad reikna, en hinir aumíngjarnir hafa ſamt eckért vid ad ſtydjaſt. Þar fyrir ef þú, gódi Vinur! villt hjálpa uppá nágranna þína, verdur þú ad láta, eptir løgdum grundvelli, búa til tøblukorn handa þeim, í hvørri þeir géti, án reiknings, fundid þad ſem þeim áliggur. Eg vil ſýna þér máta tilbúningſins. Hann er mikid audveldur; því þú þarft ei annad, undir hvørjum helzt Cúrſi edur vøruverdi, ſem þú vilt, og tídin útheimtir, enn ad finna hvad 1 ſkild. Specie, 1 ß. R. S., 1 ß. nafnverds, 1 ß. Cúrants edur og 1 ß. vøruverds gildi á móti øllum þeim breytíngum, ſem ádurſett dæmi innihalda, og, ad því búnu, margfalda gildi ſérhvørs af þeſsum 1 ſkildíngum med 2, 3, 4, 5, 6, 7 og ſvo framveigis ſvo lángt ſem þørf krefur; og má hlaupa á tugum og ſídan á hundradum, ef ſá kann nockud ſaman ad leggja ſem vid tekur, en ecki ella. Nú af því Cúrs og vøruverd er ſjaldan eda aldrei þad ſama (og þetta opt fleira enn einſlags), þyrfti ad tilbúa tøblu fyrir hvørt um ſig. En ei þarf nema í alls einni, ad hafa dálka fyrir Specie móti reidu-

Margfoldu

Marg-fold. Stigi.	Specia móti:			:
	R. Silf.	N. verdi	Cúra	N. D.
1 ß.	$1\frac{3}{5}$a.	$1\frac{1}{4}\frac{3}{8}$b.	$1\frac{1}{3}$	$1\frac{3}{5}$m.
2	3,1	3, 1	2,	3, 1
3	4,4	4,19	3,	4, 4
4	6,2	6,12	4,	6, 2
5	8	8, 5	5,	8
6	9,3	9,18	6,	9, 3
7	11,1	11,11	7,	11, 1
8	12,4	13, 4	8,	12, 4
9	14,2	14,17	9,	14, 2
10	16	16,10	10,	16
20	32	33	20,	

ſilfri, R. ſilfri móti Specie, nafnverdi móti Cúrant og Cúranti móti nafnverdi; því þesſara innbyrdis gildi, exactid ſama, hvor ſem Cúrſinn er; þar fyrir utan ſýnir ſjálf Tablan, ad gildi Species móti Cúr. og R. S. móti nafnverdi er jafnt; líka nafnverds móti R. S. og Cúrant móti Specie; ſvo hinar tøblurnar allar meiga vera 6 dálkum færri enn ſú fyrſta; og lokſins þegar ſmá Cúrant er úthafinn og ei leingur til, þurfa ei nema 4 dálkar í hinum tøblunum, nl. Sp. móti N. V.; R. S. móti N. V.; N. V. móti Sp.; N. V. móti R. S. nema nockur nýbreyting falli ſídar inn. Sjá medfylgjandi Tøblu.

Eg vil nú ſýna nockur dæmi uppá brúkunar-máta þesſarar tøblu:

1) Þeirra dálka í henni ad aldrei umbreytaſt undir neinum Cúrſi.

a) Hvad 8 ß. Specie móti reiduſilfri gildi ſéſt til hægri handar vid 8 ſem ſtanda í fremſta dálki vid vinſtri hønd; þar ſtanda rétt hjá í dálkinum a. 12, 4; ſem merkja $12\frac{4}{8}$ ß. R. S. því nefnarar eru ei ſkrifadir nema vid efſtu tølu í hvørjum dálki, þar brotin eru øll ſamnefnd.

b) Hvad 9 ß. R. ſilfurs móti Specie gildi; ſéſt í beinni línu, inn frá ſømu 9 ß. í fremſta dálki, hvar í d. dálki ſtanda 5, 5. þad er $5\frac{5}{8}$ ß. Sp.

c) Hvad 6 ß. nafnverds gildi móti Cúrant ſéſt í beinni línu inn frá 6, í dálkinum i. hvar ed ſtanda 3, 6. nefnl. $3\frac{6}{8}$ ß. Cúrant.

d) Hvad 7 ß. Cúrant gjøri móti nafnverdi ſéſt inn frá 7 beint, í yzta dálki vid hægri hønd ofanundan m. ad vera 11, 1.; þad er $11\frac{1}{2}$ ß. R. V.

2) Þeirra dálka, ſem umbreytaſt eptir ſem á Cúrſinum ſtendur.

a) Hvad 84 ß. Specie gildi móti nafnverdi undir Cúrſi, ſem nú er, finſt ſvoleidis: inn frá 80 í dálkinum b. ſtanda 132; og inn frá 4 í ſama dálki ofarliga ſtanda 6, 12; legg ſvo ſaman 132 og $6\frac{12}{20}$, verda $138\frac{13}{20}$ ß. edur 1 Rbd. $42\frac{3}{5}$ ß. nafnverds.

b) Hvad 37 ß. R. S. gildi móti R. V. ſéſt inn frá 30 ad vera 30, 30. og inn fra 7, ad vera 7, 7. í dálkinum e. leggjaſt þá ſaman $30\frac{30}{32}$ og $7\frac{7}{32}$ gjøra $38\frac{6}{32}$ ß. R. V.

c) Hvad 78 ß. R. V. gildi móti Specie ſéſt inn fra 70 og inn frá 8 í dálkinum g. ad vera $42\frac{14}{33}$ og $4\frac{28}{33}$ ß., þetta ſamanlagt gjørir $47\frac{10}{32}$ ß. Specie.

d) Hvad 2 Rbd. 65 ß. R. V. gildi móti R. S., ſéſt í dálkinum h. inn frá 2 Rbd., inn frá 60 og inn frá 5 ad vera: $186\frac{6}{33}$, $58\frac{6}{33}$ og $4\frac{28}{33}$ ß.; þetta ſamanlagt gjørir $243\frac{7}{33}$ ß., nl. 2 R. $47\frac{7}{33}$ ß.

Serílagi í tilliti Cúrants, ſem afmáſt á með tímanum.

a) Hvad 10 ß. Sp. gildi móti Cúrant, undir ſama Cúrſi, ſéſt inn frá 10, í dálkinum e. ad vera 10$\frac{10}{32}$ ß. Cúrant.

b) Hvad 18 ß. R. S. gildi móti Cúrant, ſéſt i dálki f. innundan 10 og 8, ad vera 6, 28$\frac{2}{4}$ þad er 6$\frac{28\frac{2}{4}}{64}$ og 5$\frac{10}{64}$, til ſamans 11$\frac{38\frac{2}{4}}{64}$ ß. Cúrant. Merk. $\frac{2}{4}$ er her brots-brot.

c) Hvad 3 Rbd. 47 ß. Cúrant gjøri móti Specie; ſéſt i beinum línum til hægri handar í dálkinum h. inn frá 3 Rbd. 40 og 7 ß. ad vera 279$\frac{9}{33}$ 38$\frac{26}{33}$ og 6$\frac{26}{33}$ ß. þetta til ſamans gjøri 324$\frac{28}{33}$ ß.; þad er 3 Rbd. 36$\frac{28}{33}$ ß. Spec.

d) Hvad 15 Rbd. 26 ß. Cúrant gjøri móti R. S. undir ſama Cúrs: nefnil. 2 Rbd. 6 ß. móti 1 Specie, ſéſt i dálkinum l. ad vera

inn frá 10 Rbd. beinlínis 1489$\frac{15}{33}$ ß.
— — 5 — — — 744^{24}
— — 20 ß. — — 31^{1}
— — 6 — — — 9$^{10\frac{1}{5}}$
Summa 2274$\frac{17}{33}$ ß. R. S.
ſem gjøra 23 Rbd. 66$\frac{1}{2}$ ß. R. S.

Þetta vona eg nægi til upplýſingar þeſſu tøblukorni.

Vildi nockur tilbúa tøblur yfir allar mögu-ligar Cúrs-breytingar, mætti þad verda yfrid ſtór bók, og alls ecki ómaksverdt. Þeſsvegna ſér þú, kjæri! hve naudſynligt er ad kunna nokkud í reikníngi, því ſá til þeſsa augnamids þarf, er einganveiginn vandaſamur, þegar madur er ad eins búinn ad ſkilja undirſtøduna, og veit hvørnig hann á ad heimfæra ſérhvørja Cúrshæd undir almennilíga 3ja lida reglu; ſem er eins hægt ad muna, eins og ad muna hvør Cúrs ſé á þeirri og þeirri tíd.

En géti madur ekki komiſt af án tøblu, edur eina, ſem ekkért veit í reikníngi beidiſt hennar, er nóg ad tilbúa ad eins eina eda tvær um ſinn, eptir þeirri verdhæd á ſilfurpeníngum, ſem þá tídkaſt eptir løgum og kauphøndlun.

Géti þér nú, gódi Vinur! þénad þetta eptir tilmælum þínum til nokkurs leidarvíſirs og léttirs, ad rata heldur fyrir þad, eins og þú til orda tókſt, útúr þeſsu peninga-reiknings vølundar-húſi, þæktiſt eg ekki varid hafa tímanum aldeilis til ónýtis, medan eg ſamdi bréf þetta.

Vertu nú heill og ſæll, og allir þínir, og njóttu betur peninga þinna, enn þú þykiſt kunna ad reikna þá!

Þeſs óſkar af alhuga   Þinn Vinur
N. N:

N. þ. 23ja Decembr. 1829.

E. B.

Annad bréf
til anſvars því undangengna
um

Peníngaverdid á Islandi.

Hæſtvirdti Vin!

Enginn madr á frekari þakkir ſkyldar af mèr enn þú, fyrir þitt elſkuliga og frœdliga bréf, dagſett 23ja Decembr. f. A., ſem eg medtók í gjær. Eg verd ad játa, ad eg hafdi aldrei botnad í peníngabreytínganna völundarhúſi hér í landi, en aldrei hugſadi eg ad þad mundi vera ſvo margbreytt eins og ræd nú af bréfi þínu. Eg þori ad ſegja: ad engin þjód í allri veröldinni hefir fleiri peníngabreytíngar enn vér, og allar jafnſnemma, og þó hefir engin þjód eins litla og einfalda verzlan eins og vér, og eins fábreytta nidrſkipan í einu borgaraliga félagi. Dánmörk ſjálf hefir ekki nema Þrjár, nl. reidu ſilfr, ſilfrverd, og nafnverd. Og vér, vér aumíngjarnir ſkulum eigi hafa færri enn átta! Eg þori nærri því ad ſegja ad ſtjórninni ſé þetta eigi fullkomliga ljóſt, því annars dyrfdiſt eg ad vænta af henni, ad hún gerdi einhverja góda ſkipan á þeſſu málefni, þvíad eg heyri ſagt ad hún vilji géra alla peníngareikninga og vidſkipti manna ſvo audveld og einføld ſem verdr, og hid borgaraliga félag leyfir í ſérhverjum bluta ríkiſins *). Þetta þitt ypparliga bréf leidbeinir ſamt þeim einum af oſs bændunum til hlýtar ígégnum téd vølundar hús, ſem høfum lært nokkud í reikníngsliſt, en hinum lítid eda ekkért, en þad er þó nokkur bót, því þeir géta þá farid til hinna ſem reikna kunna, og bedid þá tídſinnis, þó þad ſé ómaksſamt vid hvadeina, einkum á vetrardag og þar ſem lángt er ámillum bæa. Eg ſegi fyrir mig, og vildi miklu heldr óſka ad allir peníngareikníngar yrdu

---

*) Þannig ákvardadi vor allramildaſti konúngr med úrſkurdi dagſ. 6 Junii 1825 ad yfirvega ſkyldi, hvørt þau lagabod ſem yrdi gefin út fyrir Danmørk gætu átt heima á Islandi ádr þau væri løgſkipud þar. Líka ſtendr í formálanum fyrir hinum nýa gjaldtaxta dagſ. 10 Sept. þ. a. í Colleg. Tíd fyr. ſ. Ar No. 41 ad þad hafi þótt ad þau tvø uppkøſt, ſem Stiftamtmadrinn í Islandi hafi ſendt Kanſelliinu, hafi í mørgum greinum verid ofmikid løgud eptir gjaldtaxtanum fyrir Danmørk dagſ. 22 Martz 1814; þarvid hafi þau ordid ſvo margbreytt (compliſeret, eginl. flókin) og ſmáſmuglig (detailleret Udførlighed) ſem ekki hafi þótt géta átt vid Island.

gerdir einfaldari og greidari, því þó ſumir menn géti nú botnad i øllum þeſſum peníngabreytíngum, og hinir géti leitad til þeirra ſem betr vita, þá leidir þó ſvo marga villu og óreglu af þeim, ſem vér ekki gétum ſpornad vid med neinni reikníngsliſt. Allraveſtr er ſá ſvonefndi vøru- eda vørudela-reikníngr ſem kaupmenn hafa. En ádr enn eg minniſt á hans afleidíngar, vil eg fyrſt ſegja þér hvørnig hann er kominn til. Þú manſt ad nokkr ár eptir ſkyrjaldartídina miklu, var ríkisdalatalid ſvo hátt á øllum hlutum, bædi innlendum, og útlendum, ad tveir ſlíkir dalir gildtu vid einn ríkisbánkadal, þetta leiddi nú einhvørnvegin af því, ad gángverdid (Cúrſinn) var ennþá hátt utanlands. Þetta ríkisdalatal lækkadi ſídan nokkud einkum á nordr og auſtrlandi, en aldrei ſem ſkyldi. Orſøkin er þeſsi: kaupmenn vorir hafa enga eiginliga peníngaverzlan hér i landi, heldr ſkipta þeir vørum fyrir vørur, og gétr þá verzlan þeirra nefnſt vøruſkipti (er danir kalla Tuſkhandel). Héraf leidir aptr, ad kaupmenn líta einúngis eptir hvad mikid af íslenzkum vørum þeir þurfi ad fá fyrir ſvo eda ſvo mikid af þeirra útlenzku vørum, t. d. hvad mikinn ſikr, hvad mørg pør ſokka, eda hvad mørg pund ullar þeir þurfi ad fá fyrir 1 korntunnu; þ. e. þeir líta einaſta eptir ſtærd eda mergd þeirra vara er ſkiptaſt egu eptir. því verdi ſem er útanlands á hvorutveggjum; en til þeſs ad géta gert einhvørja reikningi bædi vid ſkulldunauta ſína, og eins fyrir ſjálfa ſig yfir útgjøld og inngjøld, verda þeir ad hafa einhvern kvarda til ad mæla vørurnar med. Þeim er nú ſama hvort þeſsi kvardi er ſtór eda lítill, þegar adeins ſami kvardinn brúkaſt vid inngjøld og útgjøld (hjá ſama kaupmanni), því ſtærd og mergd þeſs varnings, ſem ſkiptaſt á, breytiſt eigi fyrir þad. Nú hefdi þeſsi kvardi annadhvort átt ad vera ſilfr — ſilfrverds — eda nafnverds — ríkisbánkadalir, því þeſsir tveir kvardar (ſtærdir) eru leyfiligir í øllu ríkinu, og engir adrir; en kaupmenn hafa líkliga ekki vitad þad, því þeir hafa ſjálfir valid enn fjórda kvarda leyfislauſt, ad því ſem mér er kunnugt, en eg gét ekki ſéd ad þeim hafi verid neitt gagn í því. Nú hefir vitaſt ſvo á, ad þeſsi þeirra kvardi, ſem þeir kalla vørudal, og ſtundum ríkisbánkadal, þegar þeim þykir ſvo betr fara, er miklu minni enn hinir leyfdu og løgbodnu kvardarnir; því þegar ſpeſian er ſeld fyrir 3 vørudali, þá eru þeſsir 3 vørudalir = 2 Rbd. reidaſilfrs, eda 1 Specia, og þeſsvegna ſérhvørr vørudalr hélfungi eda 48 ß. minni enn 1 Rbd. r. ſ., og þegar 1 Specia eda 2 Rbd. r. ſ. eru = 2½ vørud. eda 5 hálfir vørudalir, þá er ſérhvørr vørudalr einum fjórdúngi eda 24 ß. minni enn 1 Rbd. ſilfrs. 1 Rbd. í ſilfrverdi er ætíd = 1 Rbd. r. ſ., en 1 Rbd. nafnverds er nú ſem ſtendr 3 ſkildíngum minni, eptir því nú løgſkipada gángverdi; heraf ſéſt þá aptr, hvad miklu minni vørudalrinn er enn 1 Rbd. nafnverds.

Heraf ſéſt nú ad peníngar gánga eigi eins og peníngar í verzlan kaupmanna; heldr eins og adrar vørur ſem gánga upp og nidr í verdi, þar ſem þeir þó eiga ad vera faſtr kvardi, og allt ad gánga upp og nidr á móti þeim, eptir áſigkomulagi. Nú fylgja menn vørudalareikníngnum í føſtum eda øllum reikníngum í landinu; og þá leidir aptr þaraf, ad enginn eiginligr peníngareikníngr er í øllu landinu. Kapítulstaxtinn er ſaminn eptir þeſſum reikníngum árliga, og verdr því aldrei eins og hann ætti ad vera. Heyrt hefi eg og ad ſumir kaupmenn ſelji peníngana dýrari enn þeir kaupi þá, á ſama tíma, en eg trúi því ekki, því þad ſem þarvid ávinniſt væri ekki betr enn vel frjálſt, en ſlíkt yrdi aldrei, ef peníngar væru hafdir eins og peníngar, og ekki eins og annar váraníngr; þyrfti þad og annars aldrei ad verda, ad minni meiníng, ef menn leitudu laga og réttar, og létu ekki fara med ſig eins og hvørr vildi.

Enn framar gæti kaupmenn gért oſs þad

bragd, ef þeir vildu, ad lækka verd ſvo á útlendum ſem innlendum varníngi allt í einu (þ. e. gért kvarda ſinn ſtærri, því þá verdr ríkisdala talid færra), þegar kaupanautar þeirra væri í miklum ſkuldum, og þeim virdtiſt líkindi til ad þeir gætu nád ſkuldunum inn, eda nokkru af þeim; þeir ſettu þá nidr verdid á þeim varníngi líka, ſem menn létu í ſkuldirnar, og med því móti þurftu menn þá meiri vörur til ad borga ſkuldir ſínar med enn ádr. Eg ſet til dæmis ad 1 tunna korns koſtadi 8 dali þegar lánid var tekid, og 1 par ſokka 24 ß. þá þurftu 32 pr fyrir tunnuna, nú ſetti kaupmadrinn verdid nidr árid eptir, korntunnuna til 6 dala, og ſokkaparid til 18 ß. þá þyrfti eins 32 pr fyrir tunnuna, ef hún væri keypt, en ſá ſem ætti ad borga ſkuld fyrir 1 korntunnu árinu ádr, eda 8 dali, þyrfti nú 42⅔ pör til þeſs; því kaupmadrinn vill ekki minka ſkuldina eptir ſama jöfnudi eins og verdid á varníngnum, og heldr ekki taka ſokkaparid uppí ſkuldina eins og árinu ádr, þegar hún var gérd, á 24 ß. heldr á 18 ß.; bóndinn þarf þannig 12 pörum meira til ad borga tunnuna, ſem hann tók til láns, enn hann hefdi þurft, ef hann hefdi keypt hana; finni bóndinn ad þeſſu, þá ſegir kaupmadrinn ad hann brúki peníngaverzlan, og ekki vöruſkipti, og ſýnir honum til merkis þarum, ad þad ſtandi rbd.

og ritſt í kontrabókinni; ef bóndinn ekki vill ſér ſegjaſt vid þetta, géri eg rád fyrir ad kaupmadrinn ſegdi, ad hann ſkyldi borga ſkuldina med ſedlum og koparpeníngum, því hann viſſi ad hann ætti þá ekki. En þótt hann bydi honum ad borga med ſilfrpeníngum eda réttara ſilfrvørum, þá væri þad enginn ávinníngr fyrir bóndann, því eg géri rád fyrir ad kaupmadrinn hafi ſett verd þeirra nidr eins og á ødrum vørum. En þótt eg viti dæmi til ſlíks ſem eg hefi hér ſagt, þá þyrfti þad aldrei ad verda, því løg og réttr léti viſt ekki binda ſig af því ſem ſýndiſt (Formen), til þeſs ad ófella þann ſem hefdi rétt í rauninni; en þad gæti aldrei ordid, ef kaupmenn brúkudu peníngaverd (helzt ſilfrverd) og ekki hid ſtadlauſa og óløgliga vøruverd.

En þad er ekki búid med þetta. Þad er ekki ſvo vel ad allir kaupmenn hafi jafnſtóran vørudal á øllu landinu; nei! hverr býr til ſinn dal eptir ſínu høfdi; héraf kann ad koma þras og óþægd í vidſkiptum manna. Eg ſkal ſegja hér dæmi til þeſs: þad var eitt ſinn ſem optar ad ſpeſian koſtadi 3 vørudali hér á Sudrlandi, en eg var eins og ſvo margir adrir, ad eg hélt ad vørudalirnir væru ſama ſem ríkisbánkadalir nafnverds, og ſvo ſtód þad í kontrabókinni minni. Um ſama leiti átti eg ad borga 30 dali nordr í land fyrir ſmjør og veſnad, eg tók út ſpeſiur í kaupſtadnum fyrir 30 Rbd. (ſvo ſtód þad í kontrabókinni) og ſendi þeſsa peninga nordr til ſkuldaheimtumanns míns, og bad hann um kvittánzíu, og þóktiſt heldr hródugr af allri ſkilſeminni. Skömmu ſeinna fékk eg bréf frá manninum; eg vard feginn, og hugſadi ad eg mundi fá mikid þakklæti, en þegar eg fór ad leſa, þá var þar engin kvittánzía og engar þakkir, heldr nokkr ſneidyrdi med tilmælum, ad eg vildi ſenda þá 5 dali ſem vantadi til. Eg vard fokreidr og ſkrifadi manninum ſneidyrdi aptr, og þóktiſt hafa borgad mína 30 Rbd. ad fullu. Eg fékk bréf aptr þeſs innihalds, ad ef eg ekki borgadi þeſsa 5 dali ſtrax, þá ſkyldi hann ſtefna mér. Eg viſsi ekki hvadan á mig ſtód vedrid; fór eg þá til þeſs manns, er meſtr þókti lagamadr í ſveitinni, og ſpurdi hann hvornig á þeſſu ſtædi; hann ſagdi mér ad ſpeſſían koſtadi ekki nema 2 Rbd. 3 Mk. fyrir nordan, og gylldu þeſsar 10 Speciur þar eigi meira enn 25 Rbd. Mér ſkildiſt þetta; en nú ſpurdi eg hann um málalokin, hver verda mundu ef til laga gengi. Hann ſvaradi: ef málid væri ſókt í nordlendíngafjórdúngi þá ynni hann málid, og þú mættir borga 5 dali, auk þeſs ſem þú hefir ſendt, eda 2 Speciur, því 10 Speciur gylda þar ei nema 25 Rbd.; en ef málid verdr ſókt í ſunnlendíngafjórdúngi, ſem líkligaſt verdr, þá vinnur þú málid, því hér gillda 10 Speciur = 30 Rbd. Eg þagdi um þrid og hugſadi málid og ſagdi ſídan: þá dæmdi annarhvørr dómarinn eda báðir rángt, því ſama er ſkuldin hvørn ſem málid verdr ſókt, þeir héngu þá í þeſſum dauðu formum, því formarnir eru dauðir án ſannleika, eins og líkaminn án andar. Nei, eg held þeir dæmdu ødruviſi; eg held þeir dæmdu mig til ad borga ſkuldina med ríkisbánkaſedlum. Hinn lagviſi ſvaradi: þeir gérdu þér eins rángt til fyrir það, því vørudalir eru annad enn ríkisbánkadalir í raun og veru, og þeir dæmdu þig þá til ad borga meira enn þú varſt ſkuldugr. Þaradauki eru ſedlar ekki til hér í landi, en ef þú ætlir ad borga med ſilfrpeníngum eptir gángverdi, ſpeſſíuna fyrir 2 Rbd. 6 ß. þá þyrftir þú meira enn 14½ Speciu fyrir ſkuldina, ſem þá væri miklu meira enn nordlendíngrinn krefr, hvíad hann krefr einúngis 12 ſpeciur. Eg ætla ekki ad mæda þig lengr á þeſſari ſøgu; mér er það nóg ad þú ſérd nú héraf, hvílíkar þrætur og vandi getr komid af þeſſu ſtadlauſa vøruverdi í landinu, og hve mikil naudſyn ſé á ad ſtokkva því.

Nú kynni einhvørr ſegja ad það muni ekki vera ſvo audveldt, því kaupmenn muni hafa ſkada á því. Eg ſvara nei, engann. Svo ſtendr á ad kaupmenn hafa færi állar útlenzkar vørur fram, og ſtundum til helfmínga, þegar þeir komu híngad til landſins, en tekid aptr íslenzkann varníng vid ſlíku verdi ſem þeir gátu vænt ad fá meſt fyrir hann Kaupmannahøfn, og ſtundum miklu meira (ad ríkisdalatali). Eptir þeſsu hefir þad þá litid ſvo út, eins og kaupmennirnir græddu allt á útlenzka varníngnum, en yrdu fyrir ſkada á hinum íslenzka, og þad høfum vid líka fengid ad heyra, en þad er þó ekki ſvo í rauninni, þegar varníngr kémr á móti varníng; en þegar ſilfrpeníngar (um adra er ekki ad tala) eru annarsvegar þá er allt ødru máli ad gégna. Ef ad kaupmennirnir feldu ſilfrpeníngana eptir þeirra eigin ſanna verdi, hér í landi, og tæki varníng okkar þarámót vid ſlíku verdi ad eigi fengiſt hærra utanlands, eda kannſké minna, þá hefdi kaupmadrinn ekkért fyrir fyrirhøfn og flutníng á varníngnum og ſ. frv.; og ef hann gæfi meira fyrir íslenzku vørurnar enn hann fengi utanlands fyrir þær aptr, þá hefdi hann tómann ſkada á ølluſaman. Til þeſsa ætlaſt nú enginn ſannſýnn madr; en þeſsvegna hafa kaupmenn tekid þad ørvilnunarrád, ad færa peníngana fram eins og vørur, eda med ødrum ordum, ad gjøra peníngana ad varníngi; og þetta er ein afleidíngin af þeirra ſjálfgjørdu vørudølum. Ef ad kaupmennirnir þarámóti gérdu ſilfrverd ad mælikvarda varníngs ſíns, þá yrdu þeir ad lækka verdid, þ. e. ríkisdala talid á øllum varníngi bædi innlendum og útlendum, þannig, ad þeir áynni hérumbil ſinn helfníng á hvørjum þeirra fyrir ſig. Þad er med ødrum ordum: ad þeir færdu hinn útlenda varnínginn minna fram, og gæfu eigi meira fyrir hinn innlenda enn ſvo, ad þeir gætu fært hann eins mikid fram þegar þeir kæmu til útlanda, eins og hinn útlenda varnínginn hér. Þegar ſvo væri komid, þá gætu kaupmenn ſelt penínga fyrir varníng eptir því ſem á þeim ſtædi, og haft ſæmiligann ávinníng fyrir fyrirhøfnina. Eg vil upplýſa þetta med nokkru dæmi: Eg géri ráð fyrir ad kaupmadr nokkr hafi keypt 1 korntunnu útanlands fyrir 4 Rbd. en færi hana fram um adra 4 dali þegar kémr híngad, ſvoad hún koſti 8 vørudali; nú géri eg ráð fyrir ad hann vilji fá 32 pør ſokka fyrir tunnuna, og ſetji því verdid á þeim á 24 ß., og þegar hann komi til útlanda aptr, þá fái hann ekki meira fyrir ſokkana enn 22 til 24 ß. fyrir parid. Kaupmadrinn hefir þá ekki ávunnid fulla 4 Rbd. á korntunnunni. Eg géri ennframar ráð fyrir ad kaupmadrinn hafi ſelt 4 ſpecíur í ſama ſinn, og hafi ekki fært þær fram, heldr ſelt þær eptir þeirra rétta verdi á 2 Rbd. ſ. þad verda alls 8 Rbd. ſ. og fær þannig fyrir þær 32 pør ſokka, ſem gánga í kaupmánnahøfn eins og hin ſem hann fékk fyrir korntunnuna, á 22 til 24 ß. Kaupmadrinn ávinnur þá ekkert á ſpeſiunum, heldr hefir hann nockurn ſkada; hann verdur því ad færa ſpeſ. fram yfir ſitt rétta verd, t. d. á 16 Mk. þá fær hann $10\frac{2}{3}$ pørum meira og hefir meira enn 2 Rbd. ábata.

Nú géri eg og rád fyrir ad ſami kaupmadrinn kaupi 1 korntunnu árinu eptir, eins fyrir 4 Rbd. en færi hana ekki fram þegar hann kémr hingad meira enn um 2 Rbd., ſvo hún koſti 6 Rbd. Hann vill nú fá 32 pør ſokka fyrir hana einsog ádr, og ſetr því parid á 18 ß., en þegar hann kemr til útlanda, þá fær hann ſama verd fyrir þad eins og árinn ádr, þ. e. 22 til 24 ß. Þannig ávinnur hann 2 Rbd. á korntunnunni hér, og nærri því adra 2 á prjónleſinu utanlands þ. e. alls einsmikid eins og árinu ádr. Nú géri eg rád fyrir ad kaupmadrinn hafi 4 ſpecíur ad ſelja eins og fyrri, og ſelji þær á 2 Rbd. ſ., og allar á 8 Rbd. ſ., ſokkana tekr hann á 18 ß. og fær þannig $42\frac{2}{3}$ pør fyrir þær, einsog árinu ádr þegar hann færdi þær fram og ávinnur á þeim hérum 2 Rbd. þegar hann kémr út.

Þannig ſérdu nú ad kaupmadrinn hefir alls engan ſkada á ad taka upp ſilfrverdsreikninginn og lækka verd á øllum varníngi; vér høfum ad ſønnu engann ábata á því heldr bændrnir í almennum kaupum og ſeljum vid þá; en vér ſkilumſt frá ſvo miklum þánkabrotum og óviſſu, og þurfum þó ekki ad óttaſt fyrir ad ſérgjarnir menn leidi oſs inn í peníngaverdſins vølundarhús til ad ſkéſletta oſs þar. Mørgum kynni ad þykja þetta undarligt og ætla ad ſilfrpeníngar mundu þá verda miklu ódýrari; þad er ſatt, þeir verda ódýrari ad nafninu, þad heitir ekki ad ſpeſ. koſti meira enn 2 dali, ef ſilfrverd er brúkad, og allr varníngr hefir lágt verd ad dala tali, þarſem hún koſtadi 15 Mk. og 3 Rbd. ámedan dalatalid var hátt á øllu, en þad þurfa eins miklar vørur fyrir hana eptir ſem ádr.*)

Eg held eg ſé búinn ad ofbjóda þolinmædi þinni med þeſſu lánga bréfi, eg þori því ekki ad bæta miklu vid þad ſem komid er. Þó verd eg enn ad ſkrifa nokkr ord. Eg veit ad margir ſkynſamir kaupmenn vilja taka upp ſilfrverdid, en þeir géta þad ekki vel hér á Sudrlandi, því hér eru ſvo margir ad þeir koma ſér eigi ſaman um þad. Væla þad ſé þá ekki bezt bædi fyrir þá og okkr, ad bidja yfirvøldin okkar ad ſjá ſvo til, ad þad verdi løgbodid, því þá verda allir ad hlýda?

---

*) Héraf ſéſt ad þeir hafa eigi rétt ſem ſegja ad þeir geti eigi ſendt peninga til Kaupmannahafnar, þvíad þeir gángi þar miklu minna; því þad er ſvo ad nafninu einu (forminum, ſem nú er hafdr í meſtum metunum) og ekki í raun og veru, því þó peningar verdi ſeldir í Isl. eins og á þeim ſtendr, þá þarf þó eins miklar vørur fyrir þá, eins og nú.

Eg hori ekki annad enn bæta því vid, ad eg enganvegin øfunda kaupmenn, og eigi mundi mér þykja mikid ad verzlan þeirra, ef ad þeir tækju upp ſilfrverds reikníngin, og gerdu mun ílls og gods, þ. e. á ſlæmum og gódum varníngi. Eg árna þér alls góds, og er jafnann.

R. hann 19 Oct. 1830.

Þinn einlægr Vin!

N. N.

Þegar bóndi hafdi leſid bréfin hneigdi hann ſig fyrir þíngheiminum og fór ofanaf ſteininum. Gjørdiſt þá háreiſti mikil og buldr, því menn tøludu margt ſín á milli um verzlanina, og hélzt þad til þeſs er þeir heyrdu ad talad var uppi á ſteininum, þá ſló í þøgn, en allir ſnéru ſér til ſteinſins. Þar var þá kominn únglígr madr tíguglíga klæddr, og hæverſkligr í vidmóti. Sumir søgdu þad væri kaupmadr af Veſtrlandi, en hann tók til orda;

F. S.

Stutt
Aviſan
til ad verka
Klipfiſk.

(byggd á 26 ára reynſlu)

Þegar fiſkrinn er kominn á þann ſtad er hann ſkal ſalltaſt, leggja menn mikla alúd á ad hreinſa hann frá öllum óhreinindum, taka menn þá burt blóddálkinn og hina ſvörtu himnu, ſem er innaní þunnildunum, er ſumir kalla ómynnis-himnu, ádrenn hann er ſalltadr, því ef menn ſallta hann med þeſſari himnu, verdr þad miög torveldt ad ná henni burtu ſeinna. Þegar þetta er búid, ſallta menn hann, annadhvort í ſtakka, eda í ſtór ílát. Menn breida fiſkinn út ſem bezt, ſvoad hann verdi ſem ſléttaſtr, eitt lag á annad ofan; ofaná ſérhvort lag ſtrá menn ſallti. Sallti menn í lauſa ſtakka, þá þarf miklu meira ſallt, því lögrinn rennur burt á allar ſídur jafnódum og ſalltid er brádnad, en ſallti menn í ílát, þarf þad helfmíngi minna, ſvoad þad ſallt ſem þarf til 4 Skp. í ſtakki, er nóg til 6 eda 7 Skp. í íláti.

Reynſlan hefir ként, ad hid ſvonefnda Santybes ſalt (þó þad ſé leirmikid), gérir beztann klipfiſk og ſallegaſtaun. Liverpóls-ſallt er og einkar gott.

Þegar búid er ad ſallta fiſkinn á tédann hátt, liggr hann óhrærdr í 3 ſólarhrínga, ſídan er hann tekinn upp og borinn framí ſjó med flódi; þarf þá einkum ſá fiſkr ſem hefir verid ſalltadr í ſtakka ad liggja í ſjónum ſtundarkorn, ſvoad øll óhreinindi úr ſalltinu ſkoliſt úr hónum til hlýtar. Þeir ſem eiga ad þvo fiſkinn hafa þyrla (burſta) med ſkapti, med þeſſum hvørium ſtrjúka þeir fyrſt fiſkinn, og ſídan rodid á hvørjum fiſki, ſkola hann ſídan vel, og flytja hann ſídan á mølina til þerris. Sé þerrir, ſnúa menn fiſkinum ſtrax upp, þángadtil ad kvøldi, ádr døgg fallr; þykiſt menn ſjá gott vedr fyrir til næſta dags, ſnúa menn hønum á grúfu, eda ſvo ad rodid horfi upp; en óttiſt menn fyrir regni, þá leggja menn fiſkinn í hrauka eda hrúgur. Í hvørjum hrauk eru 7 eda 8 fiſkar, hvørt þeirra lagdr á annan ofan, ſá nedſti ſnýr rodinu nidr, og þad á ætid ad vera hinn minnſti, hinir ſnúa rodinu upp, og ſá ſtærſti liggr efſtr. Allir hnakkarnir ſnúi eins, beint ámóti vindi og regni; og leggja menn fiſkinn ſem efſtr er þannig, ad hann hángi hálfr framyfir hnakkann á hinum ſem undir liggja, ſvo regn nái eigi ad drjúpa inní hnakka þeirra. Þannig ſkal fiſkrinn liggja til þeſs þurki kemr. Ef óþerrar haldaſt í viku eda lengr, verda menn ad hrauka fiſkinum upp aptr, þannig: ad ſá fiſkrinn ſem nedſtr lá verdi þá efſtr, annars kann ad koma hiti í hraukinn, og þaraf verda ſkemdir.

Þegar fiſkrinn hefir fengid tveggja daga þurk, er mál ad ſetja hann í ſtakk, og gériſt þad med þeſsum hætti: Stakkrinn gériſt eptir því ſtór ſem fiſkrinn er mikill til, t. d. 6 til 9 fóta lángr, og ad breidd jafn vid $\frac{1}{3}$ lengdarinnar t. d. frá 2 til 3 fóta. Á nedſta laginu ſnýr rodid nidr; á öllum hinum upp. Stakkrinn hladiſt ad lögun eins og hús med buſt eda mæni, þó med þeim mismuni, ad hlidarnar gángi því meir út ſem upp dregr, álíka eins og mynd ſú er hérmed fylgir ſýnir út, ad ſjá á endann a); þeſsa lögun hafa menn til þeſs ad verja fiſkinn þeſs betr fyrir vætu; því vegna þeſs hlidunum hallar út, ſlær regni torveldliga inn undir þær, en ofanyfir hann breida menn hæru, og þekja ſídan med bordum, ſvoad vel ſteypir af mænirnum; hann lítr þá út ad ſjá á endan eins og myndin b). Því meiri farg fiſkrinn fær, þeſs betra útlit fær hann; menn leggja þeſsvegna töluverdan þúnga ofaná ſtakkinn í hvert ſkipti, og hafa menn til þeſs grjót. Þó er

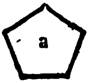

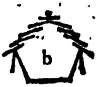

þeſs ad gæta, ef óþerrar koma, þegar fiſkrinn er lagdr fyrſta ſinn í ſtakk, ad menn létti nokkru á farginum ef menn eptir ſólarhríng ſjá mikid leka nidr úr ſtakkinum af legi, en haldiſt ſtødugir þerrar, ſem opt ſkédr, einkum fyrri hluta ſumars, þarf aldrei ad óttaſt fyrir ad fiſkr fái ofmikinn farg.

Þegar menn ſjá ad fargrinn eigi notar lengr, þá er fiſkrinn hálfþurr; eptir þad á hvørt kvøld ad þekja ſtakkinn vandliga med hæru, því allt ſúgvindi er fiſkinum miøg óhollt, gérir hann raudan ad lit og óþokkaligan.

Deginum ádr enn fiſkrinn ſídaſta ſinn á ad breidaſt til þerris, hnakka menn hann. þ. e. menn ſkéra hnakkakúluna af hvørjum fiſki, jafnt med hálsbeinunum, er liggja ſitt hvørju megin.*)

Þá er fiſkrinn þurr, er hann hefir fengid hvítleitann lit bædi á roþ og fiſk; haldi menn hønum upp móti ſólu, á hann ad vera hvervetna gagnſær, og engir døkkleitir blettir ſjáſt, því þeir eru merki til þeſs ad fiſkrinn er annadhvørt eigi vel þurr, eda ad hann heſir eigi fengid nógann farg á réttri tíd.

---

*) Á fiſki íslendínga er lítil hnakkakúla, því hún fylgir høfdinu, en útlendir láta hana fylgja bolnum, og gjørir þó þetta litilfjørliga atvik tøluverdan mun á hvad fiſkrinn er útgengiligr utanlands.

Þegar fiſkrinn er þurr, á annadhvert ad bera hann inní rakalauſt húſ, og þekja vel med hæru, eda menn ſetja hann í ſívalann ſtakk úti. Allranedſt leggja menn þá lag af hördum fiſki, í réttan hríng, eptir því ſtóran ſem fiſkrinn er mikill til. Þeſsi ſtakkr er ad ödruleiti einsog þeir ádr umtöludu; hlidarnar gánga út allt um kríng eptir því ſem uppdregr, þángadtil menn fara ad gera mænirinn ſem hér verdr ſívalr og uppmjór toppr; eptir því ſem hann er hærri, eptir því ſteypir vatninu betr af. Þar þeſsháttar ſtakkar eigi verda þaktir med hördum, ſvo veitir eigi af 2 eda 3 lögum eda þökum af hæru til ad vardveita fiſkinn fyrir ſlagníngi og vætu.*) Hærurnar feſta menn ſaman med ſmaſpítum, og eiga hærurnar ad hánga ofan fyrir riſid í lykkjum, allt í kríng, en í þeſsar lykkjur leggja menn ſteina til þeſs ad koma í veg fyrir ad vindr eigi ſkuli granda ſtakkinum.

---

*) Hafi menn ekki ſvo miklar hærur ſem þarf, má leggja eitt lag af hördum fiſki ofaná riſid. Utleggjarinn ſpyr: mundi eigi mega hafa vel þurt háng, er Sunnlendingar brúka til ad vardveita hardan fiſk í ſtokkum? B. E.

A þenna hátt má vardveita fiſk úti allt ſumarid eins vel eins og hann ſtædi inni í húſi.

Ad endingu vil eg géta þeſs er gérir ad ſá fiſkr, ſem landsmenn veida á bátum ſínum, aldrei gétr ordid nærri eins útgengiligr og gódr varníngr utanlands, eins og fiſkr ſá ſem á þilſkipum *) veidiſt, því þó menn taki hann ſtrax ſem hann kémr á land, og vandi alla hans verkan og medferd ſem meſt, þá verdr hann þó miklum mun lakari enn hinn ſídarnefndi. Orſøkin er þó ſvo lítilſjørlig ad fæſtir mundu trúa því, og ſvo andveld ad hrinda úr vegi, ad hún þarf eigi ad ſaka bátafiſk landsmanna, framar enn þilſkipafiſkinn; hún er ekki ønnur enn ſú, ad menn ſkera eigi hvørn fiſk á háls (kverkſigann) jafnódum og honum er kippt inn af bordſtokknum **); þetta géra menn ætíd á þilſkipum, en aldrei á bátum, og þó þeſs hafi verid inniliga bedid. Omakid er

---

*) þiljud ſkip, ſamandregid: þilſkip, held eg megi vel brúka fyrir hid danſka: Dækſkib. Forfedr vorir kølludu þad þyljur, er Danir kalla Dæk, og vér høfum ſídan apad eptir ad naudſynjalauſu. Forfedr vorir kølludu og báta: ſkip, eins og vér enn í dag, þad er þá gott ad géta brúkad þilſkip til adgreiningar. B. E.

**) Allir vita ad kjøt af ſérhvørju dýri med raudu blódi, er verdr ſjálfdaudt, verdr miklu døkkleitara ekki ſtórt, og þarf eigi ad ſegja vanan fiſkimann, ſem ætíd hefir hníf vid hendina, og optſinnis ſkér kverkſigann á einu augnabragdi til beitu, þegar hann brúkar handfæri. Einúngis af því ad landsmenn hafa vanrækt þetta litla atvik, ad minſta koſti í kríngum mig, (þó ſtundum medfram af annari vanrækt), er það, ad ſá hálsſkorni eda þilſkipafiſkr hefir gengid 30 til 33 pro cento*) meira allſtadar utanlands, enn ſá óſkorni eda bátafiſkr; eins og Armann hefir ſagt ydr í fyrra og hitt ed fyrra.

Fyrir 2 árum fékk eg af einni ſkipshöfn fyrir dálitla greidaſemi ad gera það fyrir mig ad kverkſigaſkera allan ſinn fiſk. Nokkru ádrenn eg fór ad heiman átti eg 100 Skp. af fiſki, breidt til þerris á melinum, og þarámedal það ſem eg

---

enn ef því hefdi verid ſlátrad, því blódid hleypr úti kjøtid, og verdr það audkenniligaſt á fiſki er hefir hvítt kjøt. Menn þekkja ekkert medal ſem getr gefid kjøtinu ſinn eginliga lit aptr.

*) Pro cento ſkrifaſt: pr. Cto. þýdir: fyrir hundrad, af hundradi, eda á hundradi. Hér er meiníngin: ad þar ſem fyrir óſkorinn fiſk fáiſt 100 Rbd. þar fáiſt 130 til 133 Rbd. fyrir ſømu vigt af ſkornum fiſki, eda hérumbil þridjúngi meira. B.

hafdi fengid frá þeſsum eina báti; en þótt þad, ſvo lítid þad var ad reikna á móti hinu, lægi vídt á dreif innanum hinn fiſkinn, gat þó hvørr madr, og þó alls óvanr væri, vid fyrſta yfirlit tínt úr hvørn einn einaſta þyſling frá tédum báti; ſvo miklu gagnſærari var hann, ekki einaſta á fiſkinn, heldr og einnig á beinin. Eg vonadi ſtrax ad þetta, ſem var hvørri ſøgu ríkara fyrir hvørn ſem þad ſá, mundi leida til þeſs ad mínir nábúar og ſkiptavinir mundu taka þetta til greina, þrátt fyrir ſinn gamla vana, einkum þegar þeir viſsu ad þeir ynni þridjúng verds þarvid. Vonin lét mig heldr eigi til ſkammar verda, því í øllum 3 veidiſtødum þeim er næſtar mér eru, hafa nú allir á ſeinni hluta þeſsarar vertídar ſkorid fiſk ſinn og verkad ſem bezt ad øllu.*) Og þad er mér ſønn gledi ad geta borid nábúum mínum þennan góda vitnisburd á opinberum ſtad.

Þegar þeſsi madr hafdi lokid tali ſínu hneigdi hann ſig fyrir mannfjøldanum og fór ofan af ſteininum; en allr þingheimrinn gérdi gódan róm ad máli hans, og þóktuſt hafa ordid mikils víſari, einkum Sunnlendíngar og Veſtfirdíngar. Önundr lofadi rædu hans mjøg, og Þjódólfr ſagdi þad væri gott fyrir ſjáfarbóndann; Sighvatr ſagdi þad væri gott fyrir alla, þegar þad væri gott fyrir marga.

---

*) Ein ný rokſemd til þeſs ad eigi þurfi annad enn ſannfæra okkr Jslendinga, því þá munum vér eigi ſídr enn hvær ønnr þjód fylgja ſannfæring vorri, þeir ættu því engar þakkir ſkildar ſem annad ſegdu, ef nokkrir væru. B.

Þjódólfr. Hafdi jafnan augun um kríng, og leit eptir øllu ſem framfór, midt uppúr talinu ſegir hann: á! hvørr kémr þarna? þar er mannareid, og rídr einn í litklædum, þad mun vera hann þarna útlenzki madrinn ſá í fyrra.

Önundr. Dró ſig í hlé þegar hann heyrdi þad, og ſtód vid hlidina á Sighvati. Mennina bar brádan ad, og kendu menn þar hinn útlenda mann, hann ſté af heſti ſínum, og heilſadi þíngheiminum hæverſkliga, allir tóku vil kvedju hans því allir unnu hønum hugáſtum fyrir velvilja hans til Íslands. Armann tók á móti hønum med hinni meſtu blídu, og baud hønum ad fara uppá ſteininn; muntu, ſegir hann, kunna oſs margt ad ſegja bædi falligt og nytſamligt, og viljum vér allir hlýda á tal þitt med athygli.

Utlénd. Gjarnan vilda eg ſkemta ydr og enn þá framar gagna ef eg gæti, en þar eg hefi komiſt ſvo ſeint til þíngſins, þá mun mér traudt vinnaſt tími til ad tala margt. Eg kann ad víſu margt ſem eg veit þér vildud heyra, en ekkert af því verdr ſagt í ſvo ſtuttu máli ſem það, hvørnig tré ſkuli ferníſéra. Eg ætladi ad ſegja ydr það í fyrra, en þá vard tíminn ofnaumr, en nú mun eg géta ſagt ydr það til enda.

F.

Stutt
Fyrirſøgn
ad
Ferníſéra tré.

Sú er nytſemi ferníſa ad vardveita tré fyrir ſkemdum af lopti og raka, ad gera það hált og blikandi (glanſandi), og ſtundum ad géfa því fallegan lit. Sá ſtóri flokkr af graſaefni, því er alment kallaſt kvoda (harpix), géfr ad méſtu leiti efnid í ferníſana, þó ekki án undantekningar. Ferníſarnir fá nafn af því medali ſem þeir renna*) í (uppleyſaſt í), og ſkiptaſt þannig í vínandaferníſ, terpentínferníſ og feitiferníſ.

---

*) Ad renna (rann) þýdir á medal annars (intranſit.), ad faſtr hlutr verdi fljótandi t. d. ſikr

Vínandafernis.

Þegar menn vilja tilbúa vínandafernis, þá láta menn hann renna í vínanda, ſem eigi má vera kraptminni enn ſvo ad hann hafi 80 pr. Cto. þ. e. ⅘) hreinann vínanda*); er hann því betri

---

rennr í vatni, þaraf vildi og leida adra merkingu (active) ad renna (impf. rendi) einum hlut, íſtadin fyrir hid danſka: ad uppleyſa (opløſe, og þaraf: rennſli, fyrir hid danſka: Opløſning). Menn finna ad mørg ord eru mindud á þennan þátt í málinu t. d. ſkídid rennr (ɔ: intranſit.), og: eg rendi ſkídinu (tranſit.) eg brenn, brann (ɔ: intranſit.) og: eg brenni, brendi (ɔ: tranſit.) Héraf vil eg aptr leida rennſli fyrir þad danſka Opløſning. t. d. husblas rennſli, íſtadin fyrir: húsblas uppleyſing. J víſindum þeim er heimsſpeki vidkoma, mun oſs vanta ord til margra hugminda, og vildi eg þá ad til væri reynt ný ord ad mynda ſamkvæm málſins edli, ádrenn menn tækju til láns útlenzk, ef eg ætti vøl á; þó munu menn opt verda ad lána, helzt nafnord. B.

*) Vínandi (ſpiritus) er fljótandi, og er ſamanvid vatn í brennuvíninu, og í fleſtum ſterkum drykkjum ſem géra ølteiti. Vínandi er á medal annars þarí ólikr vatni ad hann verdr miklu audveldar ad gufu (dampa) enn þad. Vínandi verdr ad dampa vid 70 hita mæliſtig, enn vatn

ſem hann er ſterkari, ſvoad þeir ferníſar ſem eru tilbúnir med hreinum eda óvatnsblønduðum vínanda vardveita tréd allrabezt fyrir raka, og eru vanaligaſtir. Þegar búid er ad ſteita kvoduna ſem á ad renna (uppleyſaſt) blanda menn duptid optaſt med $\frac{1}{3}$ eda $\frac{1}{4}$ af þeſs vigt af ſandi eda ſteittu gleri (ſem ekki er ſteitt of ſmátt), því annars kann kvoduduptid audveldliga ad hlaupa ſaman í køku eda klump, og þá vinnr vínandinn ekki á þad til hlýtar. Menn koma duptinu í glaſs, og hella ſvo á þad vínandanum, ſídan ſetja menn glaſid í hægan varma, annadhvørt á kakalofn eda á móti ſólu, og á ad hriſta glaſid ſmámſaman. Ad nokkrum døgum lidnum hella menn leginum frá botnfallinu, og geima hann í gløſum og búa ſvo vel um tappann ſem verdr.

---

vid hid 100ta, eda med ødrum ordum: vínandi ſýdr vid 70 mæliſtig, og vatn vid hid 100ta. Þegar ſljótandi hlutr eda løgr ſýdr, þá verdr hann ad gufu (lopti, dampa); ſudubólurnar koma af því, ad gufan eda dampinn lyptir því efſta af leginum dálítid upp, um leid hún ſkreppur út af honum. Af því ad vínandinn verdr fyrri ad gufu enn vatnid, géta menn ſkilid vínandan frá vatninu, med því ad láta gufuna ekki komaſt út, heldr leida hana ígegnum pípu, þángad ſem kaldara er, þá verdr hún aptr ad legi. B.

Sú helzta kvoda ſem menn brúka til vínandaferníſſa, er gúmmílakk, og er þad bréflakkſins helzta efni. Þad verdr til í Auſtindíum á þann hátt, ad dálítid ſkorkvikindi ſtíngr holur í trén; menn bræda þad þá fyrſt, og renna því upp í þunnar ſkífur, og þannig gengr þad í verzlan manna á milli. Önnur kvoda nefniſt Maſtix hún ſveitir útaf trjám er vaxa á hinum griſku eyum. Sú þridja kvoda ſem menn brúka til vínanda ferníſa, er Sandarach, ſem í enum heitu löndum ſveitir útaf einibertrénu, og ödrum uppmjóum trjám.

1) Vilji menn fá mikid gódan fernís, þá blanda menn ſaman 8 pörtum af gúmmílakki, 4 pörtum af ſandarachi 1 p. venediſkri olíu, og 6 p. vínanda; þeſsi fernís er jarpleitr ad lit, hann er hardr, og ekki mjög ſtökkr.

2) Annar hvítleitari fernís fæſt, ef menn blanda ſaman: 6 p. ſaudarachi 3 p. maſtix ¼ p. venediſkri olíu; þennan fernís er ekki eins audvellt ad gera hálann.

Þeſsa ferníſa brúka menn á fylgjandi hátt: Vilji menn ferniséra einhvörja tréſmíd, ſvo núa menn fyrſt tréſins yfirbord med ſteini, ſvoad þad verdi ſem allra ſléttaſt og hálaſt, þarnæſt ſmyrja menn þad med línollu, og núa henni vel inní tréd, ſídan hella menn litlu af línolíuferniſs ſamanvid fernísinn No. 1 ad framan, hella þarnæſt litlu af þeſſari bløndu einhvørſtadar á tréſmídina og núa þad med ullarlepp í ókaſa, þángad til þad er ordid þurt; þannig taka menn þann eina blett af tréſmídinni eptir annan (því ad eigi verdr fernisſéradr nema blettkorn í einu) þángadtil allt er búid.

Vilji menn fernisſéra málm, ſvo heita menn hann lítid eitt, og ſtrjúka ſídan fernísnum yfir med fjødr eda pensli. Vilji menn fernisſéra pappapappír, verda menn ad ſjá ſvo til ad fá jafnþykkva fernísþimnu yfir allt; menn verda ad ſtrjúka fernísnum 5 eda 6 ſinnum yfir, en láta þó hvørja fernísþimnu þorna á milli, þegar fernísinn er ordinn nógu þykkr, núa menn hann med ullarlepp.

Vilji menn lita fernísinn, þá koma menn litunar efni ſamanvid kvodunna og vínandann, þegar menn búa fernísinn til. Vilji menn fá gulann fernís, brúka menn: Gummí guttæ, ſafran Orlean; vilji menn fá raudan lit: Drekablód, Cochenelle, ſandeltré; og vilji menn fá grænan, þá ſvonefndu diſtilleradu ſpansgrænu.

Þann bezta vínandafernís tilbúa menn af kópal. Menn ſteita kópal mikid ſmátt og breida þad mikid þunnt á móti ſólu í. nøkkrar vikur, ellegar ó kakalofn, þarnæſt láta menn duptid í glas og hella ſvo mikilli rosmarínolíu á þad, ſem kópalsduptid er ad vigt, og láta ſvo glaſid ſtanda um hríd, og verdr þad þá allt ad þykni, álíka eins og ſmýrſl, ſídan láta menn þad renna í vatnslauſum vínanda. Þeſsi fernís er øldúngis litlaus, og ſvo hardr ad þegar hann einuſinni er ordinn þurr, er nærri ómøguligt ad ſkafa hann burtu med kníſi.

Terpentínfernís.

Vid þennan fernís brúkaſt Terpentínolía, þarſem vínandi var brúkadr vid vínandafernísinn; mikid gódr terpentínfernís geriſt af

24 p. af maſtix.
3 p. venediſk olía.
1 p. kamfóru (champhóru)
10 p. glerdupt.
72 p. terpentínolía.

Þennan fernís brúka menn einkanliga til ad vardveita biſsuſkepti og málverk ſem ekki hafa gler fyrir ſér. Menn ſtrjúka fyrſt pappírinn med húsblas rennſli, og eptir ad þad er þurt med fernísnum.

Feitifernís.

Tak kópal eda raf, bræd hann varliga yfir eldi, ſvo ad ekki brenni. Þegar allt er brædt, hell einsmiklu af heitum línolíufernís þar ſamanvid ſem kopalid edur rafrinn er ad vigt, og hrær ſídan vel í; hell þarnæſt mikilli terpentínolíu þars ſem nægir til ad géta ſtrokid fernísnum og geymt hann. Þeſsir fernísar eru jarpir ad lit og þurfa nokkra daga til ad þorna, en þeir eru líka mikid varanligir.

Ad gera beygjanligan fernís: ſker gúmmí elaſticum eda ſtrokledr*) í ſmábita, hell þará ſvo mikilli ſteinolíu er vegr 8 ſinnum meira enn ledrid, og lát glaſid ſtanda 8 daga í hita. Þeſsi fernís gefr adeins þunna himnu, en hann er ſveigjanligr, og vardveitir tré vel fyrir raka.

---

*) Af ad ſtrjúka.

Tjara er ágætr fernís fyrir járn, einkum ſteinkolatjara. Menn heita járnid vel og ſtrjúka ſídan tjørunni yfir þad, og láta hana ſtorkna vid ſterkan hita.

Eg veit (ſagdi útlendíngrinn ennframar) ad ekkert af því ſem þarf til fernísa er ad fá hér í ydar landi, og ekki í ſjálfum kaupſtødunum er ſvo nefnaſt, en þér getid hægliga fengid þad alltſaman frá útløndum, og bedid annadhvørt kaupmenn ad útvega ydr þad, eda adra kunníngja ydar ſem þér kunnid ad ega utanlands.

Eg veit og ad ſumum kann ad mistakaſt í fyrſta og annad ſinn, en hvørr einn mun ſjálfr ſjá med æfingunni hvad hagar; þad er þó í rauuinni vandaminna enn margt annad, ſem þér gérid ſjálfir og útlendir mega undraſt.

Þegar hinn útlendi madr hafdi lokid tali ſínu, hneigdi hann ſig, og ætladi ofan af ſteininum, en þíngheimrinn bad hann ad ſtaldra vid, og kvadſt vilja ſpyrja hann almæltra tídinda frá útløndum, einkum um verdlag á íslenzkum varníngi. Utlendíngrinn kvadſt gjarnan vilja fræda þá á því er hann viſsi, og tók ſvo til orda:

Verdlag á íslenzkum varníngi í Kaupmannahøfn vetrinn 1830—1831.

Eg ſé ad þad er nytſamligt fyrir ydr, Islendíngar! ad vita verdlag á varníngi ydrum utanlands, ekki þeſsvegna ad þér getid átt meiri þátt í ad ſetja verdlag á varníng ydar enn ádr, því fyrſt er þad, ad fæſtir af ydr munu bera ſlík kénnſli á verzlan, ad þér gétid dæmt um hvørſu mikinn ávinníng kaupmenn þurfi ad hafa til þeſs ad géta ſtadiſt koſtnadinn, og lifad ſómaſamliga; þarnæſt ad þótt ein varníngstegund ſé í háu verdi í ár, þá er ekki víſt ad hun verdi þad ad ári, ſvoad kaupmenn geta eigi ætíd borgad hvørja vørutegund hér ſem vera ſkal, eptir því verdi ſem hún hafdi utanlands árinu ádr; þarnæſt er þad ſannaſt ad ſegja, ad þar ſem margir kaupmenn koma á ſama ſtad, ſetja þeir ſvo gott verd á allt ſem þeir géta. Hitt rídr ydr mikid á ad vita, hvílíkr munr ſé á gódum og vøndudum varníngi, og á hinum ſem ſlæmr er og illa gengid frá. Þér munud ad víſu ſvara mér enn ſem ádr, ad þad gagni ydr eigi ad vanda varnínginn, þvíad þér fáid eigi meira verd fyrir gódan varníng enn ſlæman, og ſé þeirri fyrirhøfn ílla ſpillt, er menn verji til ad vanda hann; ſé þad og eigi ydr ad kenna heldr kaupmønnunum ad varníngrinn ſé ſvo ſlæmr. Mér rennr þad til rifja, ad þér fáid eigi meira verd fyrir gódan varníng enn ſlæman, og eigi gét eg áſakad ydr ſvo mjøg fyrir þad, ad þér hafid eigi lagt meiri ſtund á ad vanda hann hingadtil, fyrſt ſvo á ſtendr. En kaupmønnunum er heldr eigi hægt vidgérdar, einkum þar ſem margir eru í ſenn, því þá keppiſt hvørr vid annan, og vill heldr hafa íllt enn ekkért, ſem von er. En þar-kaupmennirnir géta eigi átt tøluverdanu þátt í ad bæta varnínginn, nema þar ſem fáir eru á einum ſtad, þá er þad einſætt fyrir ydr, gódir menn! ad taka ydr fram um þad ſjálfir ad vanda varníng ydar, því þegar þad er ordid alment, þá vex verdid á varnínginum af ſjálfu ſér.

Verd á íſlenzkum varníngi í Kaupmannahøfn í vetr ſem leid, var þetta:

Verd.

	hædſta Rbd.	hædſta ß.	lægſta Rbd.	lægſta ß.
Hardur fiſkr.				
ſtór 1 Skpd. . .	16	=	15	=
minni 1 Skpd. .	15	=	10	=
Klipfiſkur af þilſkip. . .	20	=	18	=
— af bátum. . . .	15	=	13	=
Ull hvít nordlenzk 1 Pd. .	=	25	=	20
— — ſunnlenzk 1 Pd. .	=	20	=	18
— miſlit nordlenzk 1 Pd.	=	23	=	18
— — ſunnlenzk 1 Pd.	=	18	=	16
Tólg nordlenzk 1 Pd. . .	=	19	=	18½
— ſunnlenzk 1 Pd. . .	=	18½	=	18
Lýſi hákals Tunna. . . .	35	=	30	=
— þorſka.	32	=	28	=
Tvinnabandsſokkar.				
— nordlenzk 1 par	=	36	=	32
Eingirnisſokkar nordl. . .	=	30	=	24
— ſunnlenzk. . .	=	18	=	16
Tvinnab. peiſur nordl. .	=	80		64
Eingirnis. peiſur nordl. .	=	64		40
Ædardún 1 Pd. . . .	3	=	2	48
Vetlíngar 1 par	=	10	=	6
Dún	=	30	=	24
Alptarfjadrir 100 á . .	2	=	1	80
Tóuſkinn	4	=	=	48

Héraf ſjáid þér, gódir menn! hvorſu mikill munr er á gódum og ſlæmum varníngi, meſtr er munrinn á fiſkinum, ullinni, og prjónleſinu, og einkum á hinu ſídaſtnefnda. Er þad audſéd, ad ſunnlendíngar og veſtfirdíngar gætu haft mikinn hagnad af því ad vanda prjónleſid meira. Um tólg er ſama ad ſegja einsog í fyrra, ad hún er minna vöndud á ſumum ſtödum á landinu enn ſumum, og veldr þad mismun þeim ſem er á verdi hans utanlands. Allr vandinn er innifalinn í því ad bræda mørinn volgann, þá verdr hann ſnjóhvítr og þokkaligr.

Eg þykiſt vita ad øllum varníngi ydar muni fara fram ad gædum ſmátt og ſmátt, og þeſs óſka eg af hjarta.

Verd á útlendum varníngi gét eg eigi ſagt; rídr ydr og ei mikid á ad vita þad, þó vil eg géta þeſsara

Þurr Rúgur 1 tn.	7 Rbd.	= ß.	á	7 Rbd.	32 ß.
Mél 1 tn. . . .	7	=		=	=
Baunir 1 tn. . .	8	=		8½	=
Grjón	10	=		11	=
Brennivín . . .	=	24		=	28
Kaffe	=	26		=	=
Sikr	=	32		=	33

Héraf ſjáid þér ad matvørur verda dýrar í ſumar hér í landi, og mun 1 korntunna koſta 10 á 12 dali eptir því ſem vørudalirnir verda ſtórir til. Allt annad verdr med álíku verdi og undanfarin ár. Þarámedal er brennivín, kaffe og ſikr, og fer þad ílla, hefdi eg nærri ſagt. Eg vildi óſka ad ſtjórnin vildi leggja þerran toll á ſlíkan varníng, einkum brennivínid, því þad er óſkapligt hvad miklum audæfum landsmenn kaſta út fyrir þad árliga; lauſakaupmennirnir (ſpecúlantar) eru fremſtir í flokki ad bjóda þad fram, og er þad mikill løſtr á þeim. Þad virdiſt þó ad vera heldr um of, þegar litlar ſkútur (jagtir) hafa 100 tnr. brennivíns, en ekkert af mørgum naudſynja varníngi, ſvo ſ. trjám, ſalti, tjøru og ſ. frv.

Bóndaſon mun tala um allt þetta nakvæmligar, þegar hann kemr til verzlunarinnar ſeinnameir. (ſjá Arm. 2 Argg blſ. 65. §. 6) og vil eg því eigi fara fleirum ordum um þad.

Hann hneigdi ſig og fór ofan af ſteininum.

Prentvillr í þridja árgangi.

blſ. 14—24 „ad lána," brúkaſt af dönſkum manni fyrir ad taka til láns.
23—3. legſar l. leyſar.
32—5 meiníngar l. reikningar.
55—17 ordid ſtór l. ordid ſvo ſtór.
56—14 32 pr. l. 1 pr.
65—15 henir l. hinir.
67—1 (fremſt) „ar" er afaukid.
72—16 ávaxtr l. ávöxtr.
80—12 hann l. hún.
90—6 ſér, l. er.
——24 þá l. þó.
91—18 opt l. af.
95—1 (fremſt) u heyrir fyrri bladſ.
——9 vannin l. vanninn.
96—5 ſkipta l. ſkiptu.
——24 lengri enn l. lengri tíma enn.
100—8 fullreint l. fullreynt.
107—16 ſtar l. ſtau.
163—4 3 ſkildíngum l. 6 ſkild.
168—4 hann Kaupmannahöfn l. hann í kaupmannahöfn.

Fleiri prentvillur munu finnaſt í þeſsum árgángi, og bidjum vér gódfuſun leſara ad leſa í málid. I árgánginum í fyrra voru enn fleiri prentvillur, en vér getum eigi leidrétt þær í þetta ſinn vegna plátsleyſis, þótt vér vildum.

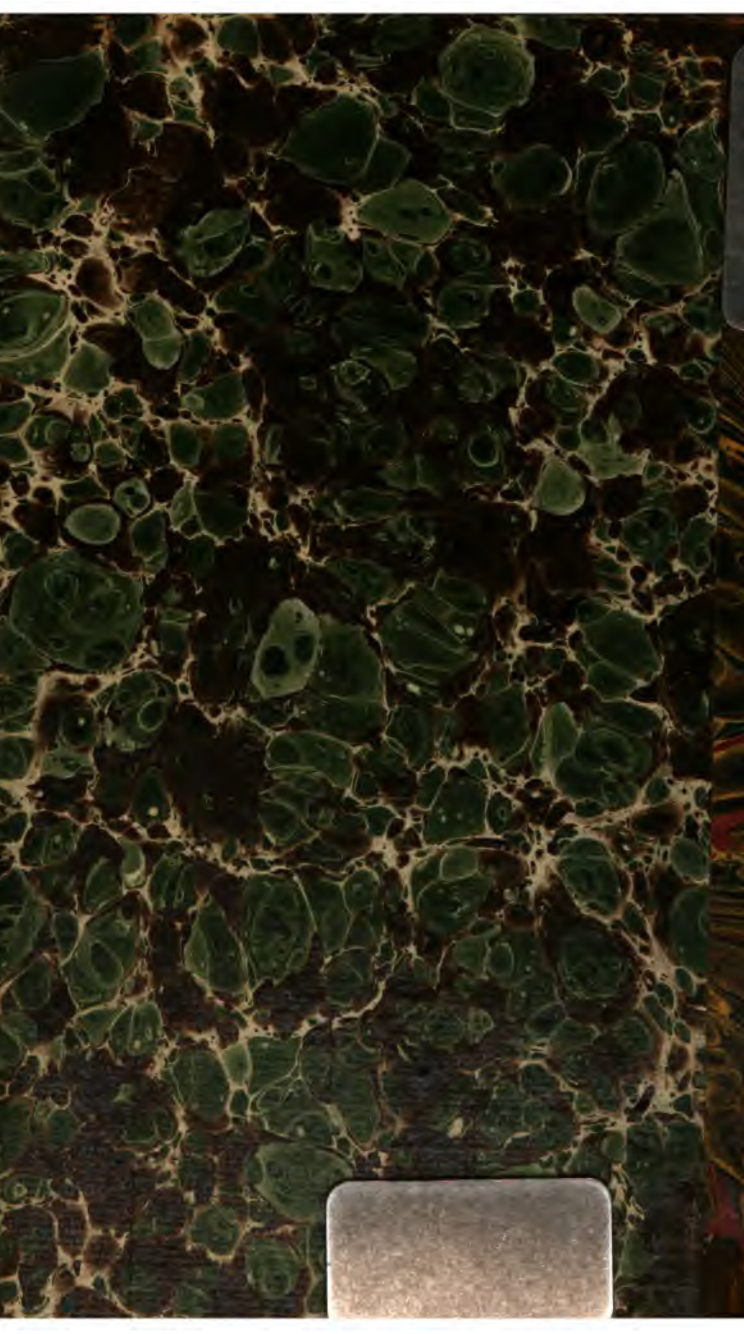

EX BIBLIOTHECIS GUDBRANDRI VIGFUSSON et FRIDERICI YORK POWELL olim alumni, partim ab hoc legatis, partim emptis, a. MCMIV.

B.1.12.46 ✓

ÆDES CHRISTI
in Academia Oxoniensi

Armann á Alþíngi

eda

almennr Fundur Íslendínga

Arsrit

fyrir búhölda og bændafólk á Íslandi.

Fjórdi Argángur

fyrir árid 1832.

Utgefid af

Þorgeiri Gudmundsſyni og Balduini Einarsſyni
Cand. theolog. Cand. juris.

Kaupmannahöfn 1832.
Prentad hjá C. Græbe & Syni.

Øllum Islendingum

en sérílagi øllum

Kostgæfum og árvökrum búmønnum
Trúum og dyggum vinnuhjúum
Audſveipum og námfúſum únglíngum

ſenda

Þorgeir Gudmundsſon og Baldvin Einarsſon

kvedju ſína!

Þad er nú í fjórda ſinni ad oſs audnaſt þad eptirlæti ad ſenda ydr, heidrudu og elſkudu landar! ársritid Ármann á Alþingi, og hefir þad þetta inni ad halda.

1) dálitinn inngáng ſem tengir þennan árgánginn vid þann í fyrra. Í þeſsum inngángi eru 2 kvædi merkiliguſt, ort af Øgmundi Sigurdarſyni. Þau eru bædi ſnotur.

2) Velmeint meiníng um landþíngisnefndar *) ſkipan á Islandi, ritud af Baldu.

---

*) Provindſialſtønd eda umdæmaſtønd þykir ekki eiga vid vort mál, en þar allir mannfundir kallaſt þíng, og vér eigum ordid landþíng, þótti oſs þad beſt gegna þánkanum. Land kallaſt fleira enn þad ſem umflotid er, ſvo hafa héröd verid nefnd bædi í Danmørku og Norvegi, ſvoſem Hálogaland, Jótland, Holſetuland, og fl. Dønum þykir og betra ad nefna Landdag enn Provindſialſtønd, þvi þad fyrra ſkilſt, en hitt ekki, af málſins edli.

Einarsſyni. Høfundinum þótti þad tilhlýdiligt ad láta Ármann vekja almennings eptirtekt og eptirþánka á ſvo mikilvægu og alþjódligu málefni; fylgdi hann í því eptirdæmi og fortølum Dana, er hafa ritad mikid um þad efni, og ſýnt hverſu áridandi þad ſé ad undirbúa alþýdu undir ſvo mikilvæg umſkipti, med opinberum ritum. Eigi ad ſídr væntir høfundrinn ad ſumir menn muni finna bædi ad høfundinum, og ad fyrirtækinu, og ad því hverſu fyrirtækid er framkvæmt. Hvad hinu fyrſta vidvíkr, þá játar høfundrinn, ad hann vanti mikid til ad geta útliſtad ſvo mikilvægt efni ſvo fullkomliga ſem ſkyldi, og ad margir ſéu miklu betr til þeſs fallnir enn hann; en af því hann ſá engin líkindi til, ad nokkr annar madr mundi rita um þad efni, þá héldt hann ad hann bæri ſvo mikid ſkyn á Islands háttu og á fylkjanefndanna edli, þeirra er konúngr ætlar ad ſkipa í ríki ſínu, ad hans hugmindir þarum mættu vekja almúgans eptirþánka, og eigi leida á afvegu. Þad er og víſt, ad ekkért rit og engin meining er betri eda verri, réttari eda rángari í ſjálfri ſér fyrir þad, hvørt høfundrinn er litils eda mikils umkominn, hvørt hann er úngr eda gamall, hvørt hann er í embættum eda ekki, hvørt hann hefir metord og nafnbætr eda ekki. Sérhvørt rit og ſérhvør meining á ad ſtanda eda falla fyrir ſig, og ekki med ſínum høfundi.

Varla get eg ſkilid ad nockr madr oſt, ad eckert ſé talad eda ritad um Landþíngsnefndirnar, því ſé madr bæri eckert ſkyn á landþíngsnefndanna Köll, og ſyndi líka, ad hann hefdi enga hlutteckníng í þjódaranda þeim, er Konúngrinn vill leitaſt vid ad vekja og ſtyrkja hjá þegnum ſínum.

Fleſtir mundu því ſnúa adfinndni ſinni til ritlíngs ſíns ſjálfs, og gerir höfundrinn ráð fyrir, ad menn finni þá fyrſt og fremſt ad því, ad höfundrinn hefir útlagt Tilſkipanina af 28 Maii ſ. á., þarſem hún þó ſé útgefin bædi á íslenzku og dönſku túngu. Höfundrinn bidr landa ſína ad misvirda þad eigi, því hann viſſi eigi af því, ad Tilſkipanin var útgefin á íslenzku líka, fyrri enn hann var búinn ad láta prenta fyrſtu og adra örkina, væntir hann þeſs heldr bænheyrſlu, ſem hann nú ſér, ad honum hefir tekiſt [illegible] framar ad hitta á réttu meiníngu, og opt þau ſömu ord ſem Tilſkipanin hefir; og ætlar hann því ad útleggíngin geti vel ordid til leidarviſirs þeim, er eigi hafa ſjálfa Tilſkipanina.

Endanliga munu menn finna ad því, ad höfundrinn hefir farid ſvo mörgum ordum um þad, ſem Tilſkipanin eigi gefr neitt tilefni til, og helder virdiſt ad vera gagnſtædt hennar ordum. Ef nockr ſegdi ad ſlíkt væri ecki leyfiligt, þá viſar höfundrinn til blſ. 30–32 héraptir, því þar hefir hann hrakid þá vidbáru; en ef [illegible] ſegir, að það [illegible] [illegible] verid Kynſamligt, þá ſvarar Höfundurinn, að [illegible] [illegible] honum nóg af [illegible] og [illegible], að þeſſi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſiálfur, [illegible] [illegible] í [illegible] á undan [illegible] um. [illegible] Höfundurinn vill [illegible] fara ſér þeſſa [illegible] í nyt, og það því ſídr, ſem þeſſi meining [illegible] [illegible], var [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] það [illegible] í [illegible]. [illegible] [illegible] Höfundurinn [illegible] [illegible] hefdi ſína [illegible] [illegible], þá var það honum ſkylda að ſegja ſína meining um það, [illegible] og [illegible], [illegible] hvörn [illegible] Lands [illegible] [illegible] ordid Islandi ad [illegible] [illegible] notum. Hefdi hann ekki gjört það, þá hefdi hann [illegible] með, án þeſs að vita, [illegible] hvörjum hann ſkyldi hlýdna, því engin þága er Kóngi vorum í því, að menn [illegible] annað enn ſannleika um opinber efni; [illegible] [illegible] [illegible] er honum, ſem von er af ſlíkum Konungi, [illegible] [illegible] ſkapi. Hefdi hann ekki gjört þetta, þá hefdi hann ſýnt, að hann geymdi enga ſannúd til Konungſins edr [illegible] í [illegible]; þá hefdi hann ſýnt, að honum þætti lítilsvert ad ſpauga med almennings velferd. En þótt það verdi ekki, ſem höfundinum þeſſe þótt líkligaſt, þá væri það engu [illegible], því allir [illegible] [illegible] lynda það, ſem Kóngr vill.

3) [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] befundrinn hefir [illegible] [illegible] [illegible] að [illegible] að mennirnir [illegible] ſvo [illegible] að [illegible] [illegible] að leſa af því [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], eða hefir [illegible] [illegible] á [illegible]. [illegible] frá [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] befundrinn ſvo og fremſt ſent frá því, hvað [illegible] hefir ágengt með þilſkipaveiðar á [illegible], hvernig hefir þeim [illegible] frá hvað [illegible] [illegible] hafa að ſmiða þilſkip, og hvern [illegible] þeim hefir [illegible] í medal [illegible]. [illegible] hefir þeim ſynt þilſkipaveiðarnar [illegible] [illegible] bátaveiðar á hverju hlutfalli þilſkipaveiðar og [illegible] [illegible] að vera ſín á milli, og hverjar afleiðingar þilſkipaveiðarnar muni hafa fyrir landsins [illegible] og framfarir. Og um það [illegible] hér [illegible], [illegible] að befundrinn hefi leyſt [illegible] ſitt [illegible] vel af hendi, enda var það [illegible] [illegible] [illegible] að fá vitnisburð um það efni frá ſvo reyndum manni. [illegible] var og [illegible] að [illegible] hefi hann [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible].

[illegible] að [illegible], að [illegible] sem 350–360; [illegible] (‹[illegible]›) og [illegible] er þó [illegible] af 8000 [illegible] og [illegible] og árlega [illegible].

[illegible] af þessari [illegible], að menn hafa [illegible] í [illegible] sér [illegible] nöfnum, [illegible] mjög [illegible]. Þannig hefir höfundurinn haldið útlendu nöfnunum, „Bjolfvin“, [illegible] og [illegible] er [illegible] eigi [illegible], líka hefir hann „[illegible]“ fyrir [illegible], „[illegible]“ fyrir [illegible], „[illegible]“ fyrir [illegible], „Bidingar“ fyrir vindustólpa, „[illegible]“ fyrir [illegible] [illegible], og s. frv. hefir höfundurinn án efa [illegible] daglegu og almennu máli [illegible] sem [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

Í [illegible] [illegible] og hver [illegible] eigi [illegible] af [illegible] [illegible] Gíslasyni á [illegible]. Þessi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] en hann [illegible] sem höfundurinn taldi [illegible] eigi [illegible]. [illegible] Með [illegible] af [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſiálſ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſnag og [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

7) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] hefir [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ſvo ſem vitum.

18) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] af Balduini Einarsſyni. [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] notum á Jslandi, þar ſkinnavet[illegible] [illegible]

verkunin sé, hvílíkir á henni, og vörur, og hvílíkt framar til endrbóta, og til ad hverr sé eptir ásigkomulagi í hvert skiptid, án þess ad rígbinda sig vid neina vissa adferd. Höfundrinn hefir og vid hvert atridi sagt sína meiníng um þad, hvernig hann mundi fara ad, ef hann vildi yrkja skinn. Þetta hefir hann ekki sagt í því skyni, ad hann ætlist til ad menn skuli fylgja því blátt áfram, heldr hefir hann sagt þad til þess, uppá ad svo geti hverr einn kosid um þá adferd, sem hverr um hyggr líkligust og hentast sér eptir ásigkomulagi.

Þad munu menn finna einnig, ad ritlíngi þessum, ad hann eigi kennir ad verka skinn til södla, til bókfells, eda til fatnadar, og ekki heldr ad lita þau; en þad kemr til af því, ad seinni hluta ritgjördarinnar vantar, sem á ad kenna þetta; höfundrinn gat ekki látid prenta meira í ár, rúmid leyfdi þad ekki; en ad ári skal þad koma sem vantar, ef gud lofar.

9) Verdlag á íslenzkum varníngi í Kaupmannahöfn veturinn 1831—32.

Héraf sjáid þér þá, heidrudu og elskudu Landar! ad árgángr vorr nálgast meir og meir því, er til var ætlad í fyrstu, því ad undanteknum tveim smá ritlíngum, inniheldr árgángr þessi ritgjördir frá roskndum og vitrum mönnum á Íslandi, svo ad vér eigum lítinn annan þátt í þeim, enn þann, ad koma þeim á framfæri [illegible] verdur þannig [illegible] gjörſtu fyrir [illegible] [illegible] [illegible] ſem [illegible] med þeim ſjálfum; þad er [illegible] [illegible] fyrir þeim frodir til [illegible] [illegible] [illegible], og fyrir þeim [illegible] til ad ſpyrja þeim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Íslendinga af [illegible] og [illegible] er þetta vid [illegible] engan veginn ad þekkja, [illegible], ſem ſkyldi [illegible] med [illegible] [illegible]. Vèr vonum því, ad þèr, [illegible] og [illegible] [illegible] munid halda áfram ad ſtyrkja þad, og halda [illegible] þeſſu á lopti, bædi med [illegible] og med rádum og ritgjördum, og þad því fremur, ſem Landsþingsnefndirnar gjöra alþýdligar ſamkomur enn miklu [illegible] enn ádr; hvernig ſem þeim verdr háttad med tilliti til Íslands; og ſvo er tilætlad í Danmörku, ad menn láti meiningu ſína um [illegible] í [illegible] í opinberum ritgjördum; er landsþingsnefndirnar yfirvega, bædi ádr en þad verdr, og eins á eptir; hvort [illegible] hafi leyst verkefni ſitt af hendi, og ætla menn þad muni [illegible] [illegible] [illegible] halda fullkomlega vakandi.

Þeſs ber oſs ad geta, ad vèr eigi fengum ſamda ritgjörd um [illegible] og engja ræktun, er vèr ſö hálfvegis lofudum í fyrra; ollir tvent til þeſs, fyrſt þad, ad vèr vildum láta annara manna ritgjördir vera í fyrirrúmi, og þarnæſt þad, ad vèr þóttumſt eigi hafa fengid nóga uppfrædíng um þad [illegible] 3 merkismenn frædt oſs ágætliga um [illegible]. Vér leyfum oſs því, heidrudu og elſkudu landar! ad ſtrekka tilmæli vor þau í fyrſta, ad þér vildud gefa oſs hugvekjur vidvíkjandi túna og engja ræktun, en einkanliga er oſs hugr á ad vita allt þad, er mælir med og á móti túngarda hledslu; líka tökum vér allar fráſagnir þar med þökkum, er ſýna á hvern hátt menn hafi ræktad og endrbætt jardir, ſvo ad þær hafa fleytt miklu meiri peníngi enn ádr. Auk þeſs höldum vér ad mikil nytſemi mætti verda ad ritgjörd, er kendi ad vardveita og matreida maturtir ſvo ad þær verdi ſem ljúffengaſtar og til ſem meſtra búdrýginda; óſkum vér því ad mælaſt til, ad einhverr reyndr gardyrkjumadr ſendi Armanni ritgjörd um þad efni.

Fyrir utan þetta, tekr Armann med þökkum allra konar ritgjördir, er vidvíkja Islands háttum, og mega verda jafnt til gagns og gamans, uppvakníngar og eptirþánka; og vonum vér ad þér, heidrudu og elſkudu landar! munid eigi láta Armann vanta umtalsefni.

Gud veri med ydr öllum!

Ritad í Kaupmannahöfn þann 1. April 1832.

Helztu Prentvillur

í 2ad Árgángi Ármanns fyrir árid 1830.

Bls. Lín.
VI, 7 aflaka l. afbaka
VII, 9 til ad matur l. til matar
7, 12 pad l. þad
14, 11 áburdu l. áburdi
16, 9 nydja l. nidja
25, 5 Marls l. Karls
28, 11 hessu l. þessu
30, 22 [illegible] l. ad
38, 15 [illegible] l. fornar
46, 5 reyſa l. reiſa.
47, 26 [illegible] l. [illegible]
60, 25 litlliſtr l. litilleitr
67, 2 Húnavatnsþíngi l. Hegranesþíngi
— [illegible]
69, 22 blídan l. blidin
77, 14 ſinni l. ſinni
80, 6 Not. [illegible] l. hjá
90, 4 á tala l. á ad tala
95, 14 þafa l. hafa
99, 8 1658 l. 1758
100, 3 Not. *) Uſturfiordr l. Uſtufiordr
103, 2 ſeinnaſt l. ſeinaſt
106, 3 Not. ſkypti l. ſkipta, og ſ. ſ. l. 15 ſkriſta l. ſkifta
121, 11 túna engja l. túna og engja
124, 9 Sæundr l. Sæmundr
127, 7 freiri l. fleiri
130, 6 úrlegging l. útlegging
136, 1 edilígt l. edlilígt
— 24 þvíd l. þvíad
140, 18 natúruvitrara l. náttúruvitrara
150, 9 holda l. halda
— 25 ſkittri l. ſtyttri
115, 24 þó l. þó

blſ.	lín.	
157,	18	Þar l. Það
160,	6	Barſléttan l. Berſléttan
162,	13	Þokir l. Þykir
—	20	útvillinum l. útvellinum
165,	26	ſkipabér l. ſkipaher
167,	11	fyrraſuma l. fyrraſumar
169,	20	árir l. árid
170,	15	adnr l. ádr
173,	4	teckid l. tekid
175,	1	hannſt braut l. hann brautſt
180,	10	allmenná l. almenna
182,	9	eikanliga l. einkanliga.

Seinuſtu bladſíduna á 3dja árgánginum í fyrra, er hefir prentvillurnar, gat hvorugr útgefaranna rétt vegna forfalla, enda ſendi prentarinn hana til hvorugs þeirra, og því er margt rángt á henni. Þará medal er þetta: l. 2. danſkinn manui l. dönſkum manni; l. 5 reikningar l. reikníngur; l. 8 afaukid l. ofaukid; l. 13 af l. of; l. 15 vanning l. vaninn; l. 19 ſtau l. Þau; l. 20 á ekki ad vera; l. 21 hanu l. hann; l. 23 munn l. munu; l. 24 godfuſun l. gódfúſann; l. 25 vorn l. voru.

(Framhald frá í fyrra.)

Hann gekk tígugliga útáſt í mannþraungina, og vard mönnum litid eptir hönum, en þegar menn litu aptr til ſteinſins var Armadr allr óburt horfinn; þótti ſumum þad illa farid, en ſumir urdu því fegnir, þvíad þeim var farid ad leidaſt ad hlýda á hjal manna, en einkanliga á rædur bóndaſonar, því þeim þótti hann ofúngr til þeſs ad tala á mannafundum. Þeim þótti líka, ad hann hefdi ofmikla mælgi, og ſumum þótti hann tala um lítilvæga hluti, ſem eigi væru umtalsverdir. Bóndaſon heyrdi, ad menn ſkímpu þeſsu hvorjir ad ödrum í hljódi; þykktu vinir hans þad fyrir hann, og hvöttu hann til ad reka af ſér ſlidru-ordid. Bóndaſon vard ſtyggr vid, og kvad þad ſkyldi aldrei verda. Sjáid þér eigi ſjálfir, ſegir hann, ad þeir hafa mikid til ſíns máls? eg er úngr, og ætti því ad hlýda á, þegar hinir eldri tala, og ad vísu var þad minn tilgángr, þegar eg kom híngad hid fyrſta ſinn; en þegar enginn af hinum eldri mönnum vildi verda til ad fara uppá ſteininn í hitt ed fyrra, þegar Armann hét á menn til uppgaungu á ſteininn, þá ólgadi mitt únga og óſkyrláta blód, þegar eg ímyndadi mér, hvílíka ſvívirdu allr þíngheimrinn mundi hafa af því, ef hann færi heim aptr vid ſvobúid. Þótti mér þad betra, ad eg einn yrdi fyrir ámæli fyrir framhleypni og bernſku, enn ad aldúngunum yrdi brugdid um atgerdarleyſi í ſvo mikilvægum efnum, ſem þar átti ad yfirvega. Þetta er mín afſökun. Þeir ſegja ſatt: eg á ad hlýda á, þegar hinir eldri tala, en þad er þá þeirra ſkylda ad tala, ſvoad eg megi hlýda, ſkal þá og enginn hlýda med meira athygli enn eg. Segid þid þíngheiminum, ad eg ſé fús ad bidja forláts á því, ad eg hafi farid uppá ſteininn, og ad eg aldrei ſkuli ſtíga uppá hann meir, þegar adrir vilji verda til þeſs; þeim ſé audveldt ad koma mér til ad þegja, ef þeir vilji tala.

Þeir munu ennframar hafa rétt ad mæla, er ſegja, ad eg ſé ærid fjölordr; mér er nú óſátt í því. En þad kann máſke ad koma til af því, ad mér er annt um, ad allir ſkilji þad, ſem eg meina án frekari umþeinkíngar, undireins og þeir heyra ord mín. Eg gæti ſagt mér til málbóta, ad ſumum hætti vid ad vera of fáordum og myrkordum, og mundi almenníngi eigi falla þad betr, og líka hitt, ad eg hafi heyrt, ad þeir menn, er meſtir hafa þótt mælſkumenn, ſjaldan legdu ſtund á, ad innibinda þánka ſína í ſem fæſtum ordum. Fáir rata medalhófid í þeſſu heldr enn ødru, en eg ſkal leggja allt kapp á ad nálgaſt þad ſvo mikid, ſem eg get; til þeſs mèr audnaſt ſá aldr, ad mèr þyki hæfiligt ad tala.

En ſvoſem eg játa, ad menn hafi rètt ad mæla í þeſſu tvennu, ſvo get eg ekki betr ſkilid, enn ad þeim misſýniſt, ſem bera mèr á brýn, ad eg tali einúngis um lítilvæga og ómerka hluti; mun æſku minni ad kenna um þetta ámæli, þvíad þeir menn, ſem hafa haft nægan aldr, og virdíngar hvørjum manni meiri, hafa talad optar enn einuſinni um hina ſømu hluti, ſem eg hefi rædt um. Hitt hefdi mèr þótt líkligra, ad mønnum hefdi þótt þad óþarft, ad eg ſkyldi ræda um þad, ſem adrir mèr eldri og vitrari menn hafa ritad um á undan; en hefdi neinn fundid ad því, þá munda eg ſvarad hafa, ad um ſumt hafi aldrei ritad verid á íſlenzka túngu, og þaradauki mætti menn ekki láta æſku mína aptra ſèr frá ad ſtoda; hvørt eg hafi ekki ſagt ødruviſi frá hinu enn þeir, og bætt mørgu vid, ſem ekki hefir fundiſt hjá þeim. Farid, gódir menn! og ſegid þeim, ſem bera mèr þetta á brýn, ad þad ſè ekki nóg, ad þeir ſegi, ad eg eda adrir fari med lítilſverda hluti; þeir eiga ad ſanna þad; en umfram allt ſè þad þeirra ſkylda, ad lofa mèr eda ødrum ad vita, hvad þeir álíti mikilſverdt og umtalſverdt, þvíad þad getr eigi farid hjá því, ad eitthvad ſè til, ſem verdſkuldar ad heita ſvo. Segid þíngheiminum ennfremur, ad mér ſé mikil þökk á ad heyra, hvad þeir finni ad rædum mínum, en meſt þyki mér varid í þad, ad þeir ſegi mér þad opinberliga og lagfæri mig; þad hafi ekki verid ætlan mín, ad kénna ødrum, heldr einsog hvør annar, ad ſegja meiníngu mína um ýmſa hluti, til þeſs ad koma þeim til ad tala, ſem eldri eru og vitrari.

Vinum bóndaſonar þótti þetta kynligt, því þeir ætludu ad hann mundi eigi þola adfindnina; þeir urdu kynligir, og yfirgáfu hann, og ſøgdu kunníngjum ſínum ord bóndaſonar; báruſt þau ſkjótt um allann þíngheiminn; lítu menn, ſem þeir heyrdi þad eigi, því menn voru matþurfa, og høfdu tekid til ſnædíngs. En eptir þad gengu menn til leika uppí þíngbrekku, og mátti þar ſjá bædi fimleika og hrausta atgaungu. Hinir eldri menn horfdu á, og gátu varla haldid ſér kyrrum, þvíad úngdómsfjørid vaknadi í þeim vid ad ſjá þad fyrir augunum. Eptir leika fóru menn til ſaungva; ámedal annars var þetta ſúngid:

(Í ſamſæti Brædralags Íslendínga, því er Alþíng nefniſt).

1.

Heill ſé þér, kæra Sveinaſift!
ſýnfagri hríngur Íslendínga!
(ſem alla módur ſama bríngu
nærdi, og bar med blíduhót),
ſamheldid gamla og ſidu fría,
ſem hérmed viljid endurnýa
:,: lángfedga ydar eptir ſid,
erlendis þegar tródu ſvid. :,:

2.

Hér, eins og þeir, med hugrekt brjóſt
hvarr annann vin og bródur kallar,
og málid hjartans munnr ſpjallar,
ſamlyndid eydir öllum þjóſt:
eitt létu yfir alla gánga,
alla þar ſömu heillir fánga:
:,: allra var ſama augnamid,
eins og nú, Brædur! hafid þid. :,:

3.

Hér ad minnaſt þín, fagra Frón!
med fjördum, dölum, lindum bláum
og fjallatindum himin-háum,
þó vorri hulin ſértu ſjón:

hér, einsog børn af einni módur,
allra ſem vilji er hreinn og gódur,
:,: eptir ſem leyfa efni hans
ad auka heillir fødurlands. :,:

4.

Blómgiſt þú, kæra Brædralag!
unz bjørgin hrynja og himnar rifna,
og allar ſkepnur útaf ſofna,
ſem ſkédur fyrſt á dómadag;
þá fáum allir, barmar blídir!
brædralags ſyngja helgar tídir,
:,: framgengnir betri' í føgnud þá
fløtunum Paradíſar á. :,:

Þ. Sigurdſſon.

Heill ſé þér, kæra Fedra-frón!
fjøll þín ígegnum aldir ſtandi,
þó vøtn og eldur verøld grandi,
gledji þau þinna ſona ſjón!
Ginnúnga upp úr gapi' óholla
gráhærda réttu fjallakolla,
:,: ad vér frá Gimli getum ſjá,
hvar gamla Island fordum lá! :,:

1.

Sterk eru [illegible] Alþingiſtad,
yndælt broſir [illegible] og hlad,
ſætt er ad rída
um Frónid fríða
félaga med, ſem kátir er!
Adurenn ſíðuſtu ſkilnadar-ſkál,
ſkilnadar ſyngja hljótum mál:
um gædin Iſa
gaman-víſu;
gódir vinir! byrjid hér!

2.

O, hve fagurt er Fróni á
firdir, dalir og lindir blá!
glitra fjøllin
glæſt af øllu
geiſla-Fødur ljóſa-blæ;
Hvørgi' er fegri heimſins brá,
heldrenn þínum ſtrøndum á;
hér vil eg þreyja,
hér vil eg deyja,
hér meſt gott eg unnid fæ.

3.

Hvørgi' er fegri heimſins brá,
heldrenn Iſa-ſtrøndum á;

kriſtalls [illegible]
fjörurnar faldar, [illegible]
Föſturindir [illegible]
Mörg [illegible]
búkonulig hún [illegible] ſtár;
mér gedjaſt eigi,
ádrir ſegi,
ad hún líkiſt beinagrind.

4.

Saudir enn hoppa [illegible]
Heklu-tindar [illegible]
til ſín draga,
haudr og hagar
heilſa' úr náttdögg [illegible].
Fiſkar enn leika [illegible] i [illegible]
blómga ad venju engi' og tún;
laxar í elfum
höfdi hvelfa,
hverfa med þeim ſjáfar til.

5.

Nýtinn bóndi nóg á hverr,
[illegible] og ſlúngr
[illegible]
er á rugli
[illegible] ſló og [illegible].
[illegible]

hala og makka veiſ [illegible]
ekki ſtrídin [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

6.

Blómſtri þú fagra Fadurland!
fjølgi þín gædi og hagni ſtand!
hvørs þíns nidja
er óſk og ydja:
í [illegible] og dey.
Afſtad [illegible] nú mál!
upplífgadir í hami og ſál
grípum nú klára,
[illegible]
gjørdir faſt, ſvo meidiſt ei!

7.

Gødul oſs verpum ſídan í,
ſveimum heimad, létt ſem mý;
ad heilla-ſtørfum
hugann ørfum,
hugſjúk [illegible]
Mann hún [illegible]
ſem ad rídr um gard [illegible]
børnin tápud
[illegible] Pápa
[illegible]

Blómgi þú fagra Fedraland!
helgi þín gædi og betri stand!
vaxi í ædum
blód medan bladir
blessan þínar gyrnist fljót.
Blómgi heillir um bygd og klett!
blessist hvörr í sinni stétt!
heilir mynnumst!
heilir finnumst
hvar sem vega liggja mót.

Adr enn menn ridi af þíngi, kom Önundr ad máli vid Sighvat og Þjódólf; kvadst hann gjarnan vilja fylgja rádum þeirra, og sagdist vilja þiggja vist med ödrum hvörjum þeirra um sumarid, hvad sem lengr kynni ad verda. Þjódólfr baud honum med sér ad fara, og vard þad ad rádi gert. Önundi þótti vinnan þúng hjá Þjódólfi í fyrstu, en hann vandist smámsaman vid, svo honum vard hún bæriligri. Þjódólfr kall lét hann aldrei skilja vid sig, og sagdi honum nákvæmliga fyrir öllu. Lét Önundr þad á sér heyra, ad hann hefdi eigi ætlad, ad Þjódólfr mundi slíkr madr vera sem hann reyndist honum. Þegar leid framá haustid, mæltist hann til vetrvistar og tók Þjódólfr því vel. Önundr kunni nú öllu betr vid sig enn ádr í Reykjavík;

ſagdiſt hann nú hvørn aptan í hvílu med gódri medvitund um, ad hafa framkvæmt eitthvad gott og nytſamligt um daginn, og fanſt honum þad yndisligra, en nokkur drykkjugledi. Honum fanſt nú meira varid í Flóamenn og adra ſveitamenn enn ádr, meiri uppbygging í húsleſtrinum og meiri ſkemtan og fródleik í fornmannaſögunum enn ádr, en minna varid í útlendt glis og útlenda ſidu. Þjódólfi þótti þetta vel farid, og ſáſt þad á, ad hann þóttiſt af því ad hafa komid þeſſu til leidar; leid nú af vetrinn, og bar ekkert til tídinda.

Eitt ſinn um vorid kemr Þjódólfr ad máli vid Önund, og tekr ſvo til orda:

Nú hefir þú verid næſtum því eitt ár í mínum húſum, Önundr minn! og mun þá eigi þykja ofſnemt ad eg ſpurji þig hvørnig þér hefir fallid viſtin?

Önundr. Vel hefir mér fallid hér, og miklu betr enn eg vænti í fyrſtu, mundu og fáir hafa trúad því, ad vid ættum ſkaplyndi ſaman, eda ad þad félli ſvo vel á med okkr.

Þjódólfr. Þad hygg eg og; en ætlardu til Alþingis í ſumar?

Ön. Já, ef þú ferd Þjód. minn.

Þjódólfr. Já, eg fer hvad ſem tautar; mig lángar til ad heyra hvad hann ſegir í ár, hann þarna [illegible], og ſvo þeir hinir, en nú er ſvo komid fyrir okkr, ad vid getum ekki ordid Alþíngi til eins mikils gagns eins og ádr, af því vid høfum nú líkari meiníngar hvørt ødrum, og eigum betr ſkapsmuni ſaman enn vid hugdum. Nú ſkulum vid láta, ſem vid ſéum ſlíkir ſem vid høfum verid, þú ſkalt vera nokkud dømſkuſtokinn og ákafliga nýúngagjarn eins og ádr, en eg ætla ad vera eins óbrigdanligr eins og forrì, og halda því gamla fram af øllu megni. Vid ſkulum gefa hvørr ødrum hvíſilyrdi eins og fyrri, og láta ſem allt ſé eins og vant; því mørgum þykir meira gaman ad hlýda á þad, enn á nytſamaſta rædur.

Ønundr kvad ſvo vera ſkyldu; leid nú fram til þíngs; bjuggust menn þángad ſjálfmennir. Segir ekki frá ferdum manna fyrri enn þeir komu á Alþíng á Jónsmeſsunóttu; tjøldudu menn búdir ſínar og ſváfu af til þeſs um morguninn.

Um dagmálabil kom Ármann, og hann hélt eins og hann var vanr ad ſteininum, og ſté uppá hann, og heilſadi þíngheiminum á allar hlidar, og tók ſvo til orda:

Velmeint Meining

Landþingisnefnda Skipan

á Íſlandi.

Íſlendingar og góðir menn!

Það mun [illegible] ſjálfſagt [illegible], ad eg hefi það [illegible] [illegible] ad ſjá ydr hér ſamankomna á þeſſum helga ſtad forfedra ydvarra, til ad yfirvega málefni ſamlanda ydvarra. Eg vil það med ſanni ad ſegja, ad aldrei hefi eg notid ſlíkrar gledi á mínum aldrdögum, ſem nú er gladdi [illegible] mína, hvad þó ad mér hafi þótt vænt um ad ſjá ydr hér ad undanförnu, þó ad mér hafi þótt [illegible] á ad þér hugleidduð málefni landſins ydvars [illegible] ödrum. Þá fagna eg því [illegible] [illegible] meira enn ádr, hvad nú er meira naudſyn til heldr enn ádr. Það er ydr öllum kunnigt, ad Fridrik konúngr hinn gódi hefir látið hann fagnadarbodſkap út frá ſér gánga, ad hann vildi frædaſt nákvæmliga um áſtand þegna ſinna, og heyra rád þeirra um opinber málefni, og um það hvorſu bezt mætti efla almenna velfarnan. Vill hann eigi frædaſt um þetta af þeim einum, er hann ſjálfr hefir útvalid (embættiſmönnunum), heldr og einnig af þeim mønnum, ſem þegnar hans hafa ſjálfir kjørid til þeſs. Fæ eg eigi útliſtad konúngſins tilgáng á annann hátt betr, enn med því ad leſa ydr útlegging af tilſkipan þeirri, er hefir lýſt tédum fagnadarbodſkap. Tilſkipanin hljódar ſvofelt:

Tilſkipan

um

Landþínganefnda ſkipan

í

Danmørku.

Vér Fridrik enn Sjetti af guds nád Danmerkur Konúngr og ſ. frv. gjørum vitanligt: ad vér høfum ályktad, ad ſkipa rádleggjandi Landþínga nefndir í vóru ríki Danmørku, eins og í vorum hertagadæmum Slesvík og Holſetulandi, til þeſs ad vér og vorir eptirkomendr í hásætinu, ætíd getum fengid hina nákvæmuſtu þekking á øllu því er efla má velfarnan vors kæra og trúfaſta Fólks, til þeſs ad binda þau bønd enn inniligar, er ſamtengja Konúngſættina og fólkid, og til þeſs ad ſtudla til ad glæda almennann þjódaranda. Til þeſs ad undirbúa ſlíka fullkomnan þeſſarar vorrar ályktunar, er ſamſvari vorum landsfødurligu tilgángi, høfum vér fyrirfram látid yfirvega þetta mál, en þótt því ſé enn eigi ſvo lángt komid, ſem þyrfti, til þeſs ad því nú þegar megi tilſkipa í øllum þeſs greinum med fullkomnu lagabodi, ſvo heſir oſs þó þótt þad tilhlýdiligt nú ad opinbera ſlíkar almennar ákvardanir, ſem eiga ad vera undirſtada þeirrar løgunar ſem vér viljum veita Landþíngsnefndunum í vorru Danmerkur ríki.

I þeſsu tilliti viljum vér hérmed allranádugaſt ákvarda ſem fylgir:

§. 1.

I voru Danmerkur ríki ſkulu hinar rádleggjandi Landþínganefndir hafa tvø þíng, eitt fyrir Sjálands, Fjóns og Lágalands og Falſtrs ſtipti og einnegin Island, og annad fyrir Nordr-Jótlands ſtipti øll ſaman fjøgr.

§. 2.

Hvørt þeſsara þínga ſkal ſkipa ſvo møgum mønnum, ſem vér munum nákvæmar ákveda, og eiga þeir ad veljaſt af medborgurum ſínum. Jardeigendr og húseigendr á landinu og í borgunum ødlaſt valrétt (rétt til at velja fulltrúa), og neyta þeir hans med ſlíkum ſkilmálum og eptir þeirri rød og reglu ſem vér munum ákvarda í tilſkipan þeirri er vér ætlum at útgefa þarum útaf fyrir ſig; þó viljum vér gefa landſetum løgbýla (gaardfæſtere) hluttekníng í valréttinum, vegna þeirrar ſtødugu ábúdar ſem løgin heimila þeim. Á líkan hátt ſkal faſteign vera naudſynligr ſkilmáli til þeſs ad geta ødlaſt koſníngarrétt (rétt til ad verda valinn til fulltrúa); og þótt vér ad almennu eigi viljum útiloka þá af vorum embættismönnum [illegible] landsþingisſetu, er eiga faſteignir, þegar þeir verda til fulltrúa koſnir, ſvo má þó enginn embættismadur ſem hefir embættisbréf eda ſkikkunarbréf eda ſtadfeſtingarbréf uppá embætti, ſem af oſs er undirſkrifad, ſynja ſlíka lauſingu, nema hann hafi þartil fengid vort allramildaſta leyfi.

§. 3.

Vér höfum einnframar í hyggju ad tilnefna limi af háſkólanum og af andligrar ſtéttar mönnum til ſetu á Landsþingunum, og eptir áſigkomulagi einſtaka adra menn, ſem vér, badi med tilliti til þeirra ſtadu og eiginligleika, álítum einka hafa þartil.

§. 4.

Ádr enn vér útgefum nokkurt lögmál, ſem breyti vorra undirſáta perſónu- eda eignarétti eda ſkattgjaldi eda annari þegnſkyldu, viljum vér láta leggja ſlíkt lagaframvarp fram fyrir hvorutveggi Landsþinganefndirnar, eda, ad ſvo miklu leiti ſem þad kann ad áhræra eitt eda fleiri einſtök hérud, þá framfyrir þá Landsþingisnefndina ſem héradid heyrir til, ſvo ad Landsþingid geti yfirvegad lagafrumvarpid, og ſídan gefid ſitt allraundirgefnaſta álit þarum.

§. 5.

Þegar Landsþingunum þykir naudſyn á ad óſka nokkurrar umbreytíngar í landsins almenniligu lög-

[illegible] þar toſt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] áliti [illegible] og [illegible] [illegible] [illegible] yfirvega ſlíkt, og þarnæſt leggja vorn úrſkurd þará.

§. 6.

Þareð vèr álítum þad gagnligt, ad nefndar Þíngin ödliſt yfirlèítníng í ſveita og ſafnadá félags málefnum (ſvoſem [illegible] málefnum); ſvo viljum vèr nákvæmligar yfirvega hvörſu ſlíkt geti ordid framkvæmt, og ſídan leggja nákvæmari ályktan á þad mál.

§. 7.

Landsþíngin verda haldin þegar vèr bjódum þad, og munu þad verda annad hvört ár; en þar fyrir utan viljum vèr kalla þíngin ſaman ef oſs þyrkir þeſs þurfa. Hvörſu lengi þíngin ſkuli ſtanda, viljum vèr í hvört ſkipti ákvarda eptir því ſem áſtendr, og ſídan látum vèr kunngjöra [illegible] nær þínginu ſkal ſlítaſ.

§. 8.

Nákvæmari ályktanir viljum vèr auglýſa um þad, hverſu margir menn verdi valdir til Landþíngis medlima, og hverſu tølu þeirra verdi nidrjafnad á hin ýmſu hérad, ſvo og um hina nákvæmari ſkilmála fyrir valréttinum og koſníngar-réttinum, og um atferli það er mønnum ber ad fylgja vid koſnínguna og á Landþíngunum. En ádr enn nokkurt framvarp til þeſsara nákvæmari lagaboda verdi framløgd fyrir oſs, viljum vér láta ſammankalla nokkra upplýſta menn frá ríkiſins ýmſu partum, til þeſs ad yfirvega þá hluti, er í þeſsu tilliti munu verda frambornir fyrir þá, og til ad ſegja ſína meiníngu þarum, grundvallada bædi á þekkíngu á málefniſins eigin edli, og á héradanna áſigkomulagi. Skyldu menn med tímanum verda þeſs varir, ad þeſsar nákvæmari ákvardanir þurfi umbreytínga vid, ſvo verda þó ſlíkar umbreytíngar eigi framkvæmdar, fyrri enn vér, ſamkvæmt hinni 4du §, høfum leitad nefndarþínganna álits um þad.

Gefid í vorum konúngliga adſetursſtad, Kaupmannahøfn þann 28 Maij 1831.

undir vorri konúngligu hendi og ſigneti

Fridrik R.

Stemann.

Monrad. Ørſted. Laſsen. Kjerulff.
Lange. Hanſen.

Svona hljódar tilſkipan þeſsi, ſagdi Ármann; Er þad audſært af inngángi hennar, ad þad er tilgángr

Konúngsins, ad koma Þegnum ſínum til ad leggja meiri hug á opinber málefni, ad gefa Þegnum ſínum tækifæri á, ad frambera almennar naudſynjar fyrir ſig, og ad geta fengid ſem nákvæmaſta þekkíng á hag Þegna ſinna; ſvoad hann þeſs betr geti ſéd fyrir rádi þeirra. Er þeſsi velgjörníngr Fridriks konúngs ens Sjötta því meira verdr, ſem han hefir veitt Þegnum ſínum hann af ſjálfsdádum og eigin vilja, þarſem adrir konúngar, er hafa veitt Þegnum ſínum ſlíkann eda þvílíkann rétt, hafa gert þad nauduglir, til ad kaupa ſér hylli þjódarinnar, eda til ad ſefa óvinſældir ſínar. Er því þá eigi allſjaldan þannig varid í ödrum löndum, ad Þjódin ber ekkert eda mjög lítid trauſt til ſtjórnarinnar, og ætlar ad hún muni eigi hyrda um ſitt rád eda um ſína velſæld og frelſi, en ſtjórnin aptr ad ſínu leiti, þykiſt eigi ſjá annad hjá þjódinni enn ſtífvilja og blindann og ſkynlauſann ofſa og eigíngyrni, ſvoad ſjálfs afneitun og högværd ſé eigi ad finna nema hjá ſjálfri ſér. Hvorju fyrir ſig þykir ad ſitt gagn ſé hins gagnſtædt. Af þeſsum miſskilníngi og þaraf leidandi vantrauſti, líta fólkid og ſtjórnin hvort annad óvina augum, þau herda ſig og beraſt banaſpjót á, en þad ſem lýtr í lægra haldi má kaupa ſér grid ſem hertekid væri og ſæta afarkoſtum.

Þetta er nú öldúngis gagnſtædt því ſem vera ber, og tálmar jafnt gagni og velferd beggja, því ſtjórnin og þjódin eru eitt; ein ſál og einn líkami, eitt hús og heimili. Kalli eg nú ſál og líkama til dæmis, og láti ſálina þýda ſtjórnina og líkamann med ſálarinnar einſtökum verkunum, og þjódina; þá er þad audſèd, ad ſálinni rídr einkum á, ad limirnir ſéu árvakrir í því, ad gera hana vara vid þad ſem ber vid útvortis, því ef augun geta eigi ſèd þad ſem fyrir þau ber, eyrun eigi um þad, ſem þau heyra, naſirnar eigi um þad ſem þær lykta, túngan eigi um þad ſem hún ſmakkar, og húdin eigi um þad ſem ſnertir hana, þá er ſálin í rádaleyſi, og fær hvorki ſèd fyrir ſèr eda líkamanum. Í ſömu vandrædum væri ſálin ef hún bæri ſlíkt vantrauſt til limanna, ad hún þyrdi aldrei ad reida ſig á þad ſem augun ſegdi eda eyrun eda naſirnar og. ſ. frv., því hún fengi enga ſkynſamliga ályktan gert ad heldr. En þad er ekki nóg ad limirnir frædi ſálina dyggiliga um þad ſem vidber, ſvoad hún geti gert rád ſèr þareptir, limirnir þurfa einnig ad vera ſvo lidligir fimir og æfdir, ad þeir geti leyſt þad vel af hendi, ſem ſálin ſkipar þeim. Rídr ſálinni því ad vera einkar umhugad um, ad limirnir æfi ſig ſem bezt, bædi í því ad gefa gætr ad því ſem vidber, og líka í því, ad framkvæma ſálarinnar bodord og vilja, því án limanna adſtodar og hjálpar fær ſálin ekkert framkvæmt í þeſſu lífi. En þetta er ekki einaſta áríðandi fyrir ſálina, heldr og einúngis fyrir limina, því þar ſálin á ad bera umhyggju fyrir þeim, ſvo er þeirra velferd komin undir því, ad þeir ſtyrki ſálina ſem bezt í hennar framkvæmdum. Beggja gagn og tilgángr er: ad öllum manninum lídi vel, og þad verdr þá bezt, þegar bædi eru ſamtaka og treyſta hvort ödru. En ef ſálin leitadiſt vid ad kúga og nidrbrjóta líkamann, þá gerdi hún ſér ſjálfri meſtan ſkada med því; Á líkann hátt væru limirnir ſér ſjálfum verſtir, ef ad þeir leyndu ſálina því ſem hún þyrfti ad vita, og tálmudu hennar ſkynſamligum framkvæmdum.

Eg vil táka annad dæmid af heimili nokkru. Ef ad húsfadirinn eigi ber neitt trauſt til hjúa ſinna og barna, og enga umhyggju fyrir velferd þeirra, ef hann hugſar eigi uppá annad, enn ad láta hjú ſín og börn erja fyrir ſig, en hyrdir eigi um þó þau þoli ſullt og klædleyſi, þá ávinnr hann hvörki trúnad þeirra né kærleika, enda verda þau honum hvumleid og ótrú og framtakslítil; húsbóndinn er ſífellt í óróa og illu ſkapi, og píniſt af ótta og tortryggni. Ekkert fer vel fram á heimilinu. Á líkan hátt fer, ef ad hjúin og börnin ad ſínu leiti, ſkilja ſitt gagn frá húsbóndans gagni, ef þau eru honum ótrú og hvumleid, og hyrda eigi um annad enn ad hafa nádir, og ad draga ſem meſt til ſín frá húsböndanum; þar fer aldrei vel fram á því heimili; þar er engrar bleſſunar ad vænta, því þar vill hvørr ſkóinn ofan af ödrum. En þar ſem húsfadirinn leggr allt kapp á ad koma heimili ſínu í þad lag, ad þad verdi ſem hagkvæmaſt fyrir hjú hans og börn eins og fyrir hann ſjálfann, þar ſem húsbóndinn ber vitsmuni til ad ſkynja, ad hann fái þá bezt ſéd fyrir heimili ſínu, þegar hann kappkoſti ad efla hjú ſín og börn í öllu gódu, ad bera umhyggju fyrir velferd þeirra, ad ávinna ſér trúnad þeirra og kærleika; þar ſem hjúin og börnin eins, ad ſínu leiti, hafa þá trú, ad þau ſjái þá bezt fyrir ſínu gagni, þegar þau kappkoſta ad efla gagn húsfödurſins, ad leyſa hans ſkipanir vel af hendi, ad ávinna hans hylli og velþóknan: þar ſem innbirdis trúnadartrauſt er húsins grundvöllr, þar gróa fridarins ávextir á kærleikans tré, þar bleſsaſt og farſæliſt allt, eykſt og margfaldaſt. En þetta trúnadartrauſt á milli húsfödurſins og barnanna, getr verid veikara og kraptugra, daufara og ſkýrara, allt eptir áſigkomulagi. Á medan börnin eru úng og lítt viti borin, verdr fadirinn öllu einn ad ráda; börnin medtaka þá allar hans velgjörnínga med þakklæti, og vidrkenna hans umhyggju fyrir ſér, án þeſs ad þau geti gert ſér ljóſa grein á því, hvílíkir þeſsir velgjörníngar eru, edr ad hvad miklu leiti födurſins umhyggja fyrir þeim er ſambodin þeirra eiginligu þörfum. Þetta er eins og í þoku fyrir þeim. En þegar þeim færiſt aldr yfir höfud og þeim vaxa vitsmunir og þekkíng, þá gera þau ſér hjáſæri agnúa á heimili. Þau ſkynja nú þarfir ſínar eins vel eda betr enn fadirinn, þau þekkja heimilid og búſtjórnina, og vita hvad bezt hagar. Ef ad fadirinn væri nú ſvo einþykkr, ad hann vildi eigi leyfa börnum ſínum ad bera fram fyrir ſig nauðſynjar ſínar, eda ad gera ſig varann vid þad ſem honum væri áríðandi, eda ad leggja ráð ſín til í búſſtjórnarefnum, en vildi ſjá allt einn og ráda einn í öllu eins og ádr, þá færi eigi hjá því ad honum ſjáiſt yfir í mörgu, þó hann hefdi inn bezta vilja. Þegar börnin verda þeſs vör, og ſjá ad fadirinn hefdi getad komiſt hjá því, hefdi hann viljad hlýda ráð þeirra, þá vekr þad kala á milli hans og þeirra; traustid og hlýdnin og elſkan til födurſins minnkar, og framkvæmdarliſtin dofnar; því öllum ber ſaman um þad, ad því minna ſem madr ſé rádandi í hverjum hlut, því minna liggi honum hann á hjarta; má þá og varla geta, med hvílíkri alúd madr framkvæmi þad, ſem hann ſér ad muni verda til óheilla. Nokkud bætir þad ad víſu, ef fadirinn útvelr eitthvert af börnunum til ad hafa umſjón og til ad vera í rádum med ſér, en þá þykir hinum börnunum um þad ekki nóg, þeim þykir ad milligöngumadrinn eigi þekki vel til allra, og ſtundum virdiſt þeim hann fari heldr úr lagi. Húsfadirinn ſér ſig á þeſſu lífa, ad ſínu leiti, og ſér ad þad muni vera betra fyrir ſig og börnin og allt heimilid, ad leyfa börnunum [illegible] til ſín ad [illegible] og ad heyra á naudſynjar þeirra og á ráð þeirra. Þetta verdr; og fadirinn gledr ſig yfir því, ad hann nú [illegible] betr enn ádr naudſynjar barna ſinna; ad hann veit nú betr enn ádr hvad bezt gegnir í hverju ſkipti, hann gledr ſig yfir því, ad [illegible] [illegible] ſkarlega gáfu gætr ad ſérhverju því er fadirnum vandar, og voru ſein og viljalaus til framkvæmdar, ſtanda nú í kríngum hann, eins og ſterkir og framgjarnir adſtodarmenn í öllu gódu. Börnin fagna yfir því, ad fadirinn hefir veitt þeim tækifæri til ad ſamtína ſína lyſt og ſálar krapta med hans, til þeſs ad vinna ad heill og velfarnan heimiliſins, ad hann nú fer med þau eins og myndug menn og ekki eins og óvita. Þyki fodurnum ráð þeirra eigi gód, þá miſvirda þau það ekki, því þau treyſta því, ad hann hafi vit á ad velja það ſem bezt er; miſtakiſt nokkurt fyrirtæki, þá kenna þau ſjálfum ſér um það framar enn fodrinum. Innilegaſta áſtúdartraust og kærleiki tengir fedginin enn nánara ſaman; og gánga þau þannig hönd í hönd, med hrödum ſtigum, gegn því takmarki, ſem ſtendr ſameiginligt hvorutveggjum. (Þetta ſídaſta lýſir Landsþínganefndarinnar edli.)

Í Danmörku hefir ſambandid á milli konúngsins og lýdſins um lánga tíma verid ſlíkt ſem það er á milli góds fodurs og gódra barna; en einkanlega má það med ſanni ſegja um Fridrik konúng eins Stjetta og þegna hans. Það hefir eigi vantað ad þeir hafi getad nád tali vid Konúnginn, og ſkírt upp málefni ſín, hvör hjá ſjer, hvör einſtakr fyrir ſig; en hitt hefir eigi verid þannig, landsmenn ættu koſt á ad ſkipta ſjer af opinberum málefnum í ſameiníngu. Danir hafa einhlítt þessa, þvíad þeir hafa verid trauſtir til konúngsins og rádgjafa hans, og þótt gott ad eiga öll ſín málefni undir konúngs valdi. Fridriki konúngi var því miſkunnſemi þörf á ad gera breytíngu á ſtjórn ſinni, fremr nokkrum ödrum konúngi í Nordrálfunni. En hann vildi launa þegnum ſínum trúſkap þeirra med ſama móti; hann ber trauſt til þeirra eins og þeir til hans, hann elſkar þá eins og þeir hann; vildi hann nú og ſýna ad ſjer þætti gott ad eiga nokkud undir þeim, eins og þeim undir honum. Honum virdtiſt ad nú væri ſá tími kominn, ad betr færi ad þegnar hans hefdi nokkurn þátt í opinberum málefnum, og jafnſnart ſem hann var ſannfærdur um þetta, freſtadi hann ekki ad láta þad verda. Og þótt ſumir maktarmenn, eptir ſögn, hafi leitaſt vid ad tálma því, hefir þeim eigi ordid ágengt. Blindir mættud þér því vera, Íslendíngar! ef ad þér eigi ſkynjudud hvílíkr þeſſi mikli velgjörníngr er, vanþakklátir, ef ad þér eigi vidrkenndud hann, og tilfinníngarlauſir og döfnir, ef ad þér eigi kappkoſtudud ad færa ydr hann í nyt. Allir gódir og ſkynſamir menn í Danmörku hafa innilega fagnad þeſſum velgjörníngi, og margir hafa látid; þad í ljóſi, í ritgjørdum, ſem hafa vakid mikinn eptirþánka hiá Dønum. Og hví ſkyldud þér þá eigi fagna eins og þeir? Hví ſkyldud þér eigi leitaſt vid ad útliſta þad hvørr fyrir ødrum, hvílíkr velgjørníngr ydr er búinn, og hvarnig þér eigid ad færa ydr hann í nyt, ſvoad konúngſins tilgángr uppfylliſt? Hvíad engum hluta Danaveldis hefir verid eins mikil þørf á Landþíngisnefnd eins og Islandi. Fyrſt er þad ſvo ólíkt Danmørku, (og ødrum løndum í nordrálfunni) í øllu því ſem mikilvægaſt er, øllu því ſem gjørir þjódirnar ad þjódum. Þad er ólíkt Danmørku ad landslagi, ad loptslagi, ad lunderni innbyggjendanna, ad málinu, ad landsløgum, ad bjargrædisvegum og atvinnu, ad borgaraligri nidrrødun. Verdr því eigi réttiliga dæmt um Island af Danmørku, og eigi heldr ætlaſt til, ad þad ſem fer vel i Danmørku fari vel í Islandi. Þarnæſt er Island ſvo fjarlægt Danmørku, ad mjøg fáir Danir hafa rétta hugmind um þeſs ſanna ásigkomulag. Er þeſs því ſídr ad vænta, ſem ekkért rit er til, er lýſir landinu til fulls, eda ſvo ſem þarf í allann máta. Héraf ſézt þá, ad Islandi var miklu meiri þørf á því enn Danmørku, ad landsmenn fengi leyfi til ad fræda konúng og ríkisrádid um landſins hag, og leggja ſínar rádleggíngar til þeſs er ábótavant ſýndiſt.

Enn má þad telja, ad vér erum nú ordnir ſvo mjög á eptir Dönum í landſtjórn og búnadi, og þeim víſindum öllum er þarad lúta, ad oſs var naudſyn á einhvorju ſem kæmi oſs á hreifíngu. Forfedur ydar voru ydr miklu fremri í búnadarvíſi og landſtjórnarvíſi eins og í fleſtu ödru; en eptir ad landid kom undir konúng og landinn eigi átti lengr neinn veruligann þátt í landſtjórninni, kom ſvo mikil ſtödvan á hid borgaraliga líf, ad því eptir þad fór heldr aptr enn fram, einkanlíga í hallærunum á 14du öld, og ſídan heſir þad ſtadid í ſtad, allt til þeſſara tíma. En ſvoſem eg er viſs um, ad Landþíngisnefndin muni koma hinu borgaraliga lífi á hreifíng, ſvo er eg þeſs fulløruggr, ad þeſſi hreifíng verdr landinu til hinnar meſtu uppreiſtar; og engann hlut ætla eg til þeſs betr fallinn, því ad hún lífgar þjódarandann, en þjódarandinn er öflugri enn gull og ſilfr, ſem þó hafa verid kölluð afl þeirra hluta er geraſt ſkulu.

Þegar Ármann hafdi talad þeſſi ord, hófſt Þjódólfr upp úr eins manns hljódi og kalladi hátt ſvo allir heyrdu:

Eg vil enga umbreytíngu hafa, Ármann! Eg vil eiga allt undir nád konúngſins eins og híngad til. Eg vil ad vid ſendum til konúngs og ſegjum honum þetta. Þad kemr landinu í mikinn þokka hjá honum, ef vid gerum þetta; Kannſke hann ſendi okkr peninga fyrir þad.

Önundr. Þá ertu vid efnid ennþá, Þjódólfr! ertu hreint gal! Vid ættum ad fá adra eins conſtitum (Conſtitútión, ſtjórnarform) eins og þeir í Fránkaríki; þeir hafa þad gott þeir kallar, þeir kæra ſig ekki um hvad kóngr ſegir.

Sighvatr. Stórum mislíkar mér tal ykkar, Félagar gódir! En eg ſkýt því til þín Ármann! ad halda ſvörum uppi vid þá í ſvo mikilvægu efni.

Ármann. Eigi hefir þér ſkiliſt þad, Þjódólfr minn! ſem eg ſagdi ádan, þvíad þaraf hefdir þú mátt ráda, ad konúngr ætladi eigi ad rýra ſinn einvaldsrétt í nokkurn máta, med því ad ſkipa Landsþínganefndirnar, og ad öll opinber málefni væru á valdi hans eins eptir ſem ádr; Adaltilgángrinn med tédar nefndir er ſá, eins og eg hefir ádr ſagt, ad konúngr og ſtjórnarrádid fái ſvo nákvæma þekkíng á landſins hag, ſem verdr, ſvoad hann áſamt med því geti því betr ſéd fyrir rádi þegna ſinna. Þar nú allt konúngſins meduſama ſtarf midar til þeſs ad geta eflt velgegni þegna ſinna, og þar hann álítr Landsþíngisnefndirnar eitthvert hid kroptugaſta medal þartil, ſvo ſérdu þad ſjálfr, ad honum muni eigi vera nein þága í því, ad vér eigi þyggjum hans velgjörníng. Hann mundi miklu framar ſtyggjaſt vid þad, ad vér ſnerum bakinu vid hans gódfýſi, og tálmudum hans óþreytanligu umönnun fyrir vorri velferd. Vér yrdum líka ad athlátri hjá öllum Þjódum, og haldnir hin veſælaſta og heimſkaſta og lataſta þjód í allri veröldunni. Þú hefir heldr eigi ſvó virdugliga þánka um kónúnginn ſem vera ber. Fridrik hinn Sjötti var öruggr í því áformi á únga aldri, ſtrax eptir ad hann tók þátt í landſtjórninni undir födur ſínum, ad létta ánaudarokinu af bændum í Danmörku, hann vard einna fyrſtr allra konúnga til ad fyrirbjóda mannſal í Veſtindíum, og þó hyggr þú ad hann muni nú af ſjalfsdádum bjóda þegnum ſínum þann hlut, er hann vill gefa ſé til ad menn þyggi eigi! ſlíkt er hin meſta fávizka!

Þjódólfr. Þú ſegir ſatt Ármann! Eg viſsi ekki hvad þeſsar nefndir áttu ad þýda fyrri enn núna, og þeſsvegna kom mér þetta til hugar. Eg huxadi kónginum mundi vera þægd í því; — Eg elſka hann víſt eins mikid eins og þú.

Árm. Vel faraſt þér ord, Þjód. m. og var þeſs af þér ad vænta. En nú ſný eg mér til þín, Önundr! mér ſkylſt á þér, ad þú vildir óſka ad konúngr legdi nidr einvaldsrétt ſinn, og ad Landþíngisnefndirnar fengi ſlíkan myndugleika ſem fulltrúaþíngid á Frakklandi og Englandi; en eingannvegin get eg ſamþykt þér í því, og víſt hygg eg ad þá færi allt verr enn ádr, og flokkadrættir og óſamlyndi magnadiſt og tálmadi öllum gódum framförum; enda munu og fáir æſkja þeſsa med þér, því fleſtum mun þykja gott ad eiga rád ſitt á konúngs valdi, og því þeim mun fremr, ſem þeim nú er leyft ad lýſa högum ſínum fyrir honum. Og hvad Frakka áhrærir, þá vegnar þeim opt illa, af því ad þeir gefa oflítinn gaum ad konúngum ſínum; og ætlu menn ad láta ſer víti þeirra ad varnadi verda.

Sighvatr. Þetta fellr mér vel í ged, gamli madr! En ad einu vil eg ſpyrja þig: Heldurdu ad fulltrúar vorir verdi ſendir ſudr til Danmerkr, edá þyki þér hitt líkligra ad konúngr gefi oss vora eigin fylkisnefnd í landi voru? Mér ſýniſt ſvoſem þad ſé naudſynligt til þeſs ad konúngſins nádugi tilgángr uppfylliſt hjá oſs, eins og ödrum hans þegnum?

Önundr (grípr fram í). Nei þad væri meſta órád; fulltrúarnir þurfa ad vera menn uppá módinn, og þad læra þeir utanlands. og....

Ármann. Skynſamlig er ſpurníng þín ad víſu, Sighvatr! en vandt er úr henni ad leyſa. Sumir kynnu og ad mæla, ad úrlauſn hennar væri eigi leyſilig, þarſem þad þegar ſé ákvardad í Tilſkipaninni af 28 Maii f. A., ad Ísland ſkuli hafa ſameiginligt þíng med Sjálandi og eyjunum, ſem liggja þarum kríng; en þad er þó ſvo lángt frá ad þad ſé ſvo, ad konúngrinn hefir ſagt med berum ordum í prentfrelſis tilſkipaninni af 29 Sept. 1799 §. 7. „ad þad ſé enganvegin ſinn vilji, ad rádvandir og upplýſtir menn, hindriſt frá med einurd og ſidſemi, ad opinbera ſína meiníngu um þad ſem þeir halda [illegible] beztu vitund ad kynni, ad efla almenna velfarnan; þad ſkuli ei heldr vera neinum manni meinad, ad ſegja ſína meiníng um þad, hvad hann haldi ad kynni ad þurfa ad lagfæra í landſins lögum, tilſkipunum og ödrum opinberum málefnum, þegar hann fari med hæverſkligum ordum, og gleymi eigi þeirri lotníngu er hann einsog borgari og undirſáti ſé ſtjórninni og löggjafanum umſkyldugr." Þetta ſama er ad finna ſeinaſt í ſömu tilſkipan. En allraljóſaſt ſéſt þad af tilſkipanninni um Landþínganefndirnar, ad þad er enganvegin ókyſiligt eda konúngi og ſtjórnarrádi hans á móti ſkapi, ad menn láti meiníngu ſína í ljóſi um opinber málefni, þvíad þad er Landþínganna tilgángr ad uppörfa menn til þeſs. Konúngr hefir og ſjálfr gert ráð fyrir, í enda tilſkipaninnar (af 28 Maji f. A.), ad ſídar kynni ad ſýna, ad hinar fyrſtu tilſkipanir um fylkjanefndirnar þyrftu umbreytínga vid, og ſýnir þad ljóſliga, ad konúngr ætlaſt til, ad þær ſkuli umbreytaſt í því ſem þörf geriſt.

Sighvatr. Eigi hefdir þú þurft, gamli madr! ad fara ſvo margar rökſemdir til rettlætíngar máli voru, því mér virdiſt þad ſvoſem ſjálfſagt, ad ſérhverr gódr konúngr vilji vita allt þad ſem betr má fara, og líka umbreyta því í lögum ſínum ſem naudſyn ber til. En eg get frædt þig um einn annan hlut, ſem líkliga rettlætir oſs meira enn nokkud annad hjá ſumum mönnum, og þad er þetta: ad Danir hafa ſjálfir talad um þetta efni í vetr. Mér hefdi víſt aldrei komid til hugar ad leggja fyrir þig ſpurníngu þeſſa, hefdi eg eigi af hendíngu ſéd bréf hjá Sýſlumanninum mínum, ſem hann fékk fra Kaupmannahöfn í vor med ſkipunum. Kaflinn ſem áhrærdi þetta efni hljódadi ſvona:

„Margt hefir hér ordid til tídinda ſídan í fyrra, er vakid hefir nýúngagyrni Dana og athuga þeirra, en enginn atburdr hefir átt lángann aldr hjá þeim; þvíad einn hefir rekid athugann á ödrum áſkötta, ſvo ad menn virdtuſt ad gleyma þeim hvörjum eptir annan, á fárra daga freſti; þó er ſá einn hlutr ſem eigi fyrniſt hjá Dönum, heldr glædir hann eptirtekt þeirra meir og meir, eptir því ſem tímar lída fram, og eru þad landþínganefndirnar, ſem konúngr ætlar ad ſkipa í ríki ſínu. Hafa margir vitrir menn ritad um þær, og leitaſt vid ad útliſta þeirra edli; líka hafa þeir látid ýmſar meiníngar í ljóſi ſem hafa verid fráleitar tilſkip. af 28 Maji f. A.; t. d. ad þad mundi eigi rádligt eda hagkvæmt, ad veita þeim einum valrétt og koſníngarrétt ſem eiga faſteignir, ad Ísland þyrfti ad hafa landþíngisnefnd útaf fyrir ſig og fl. Einn herramadr komſt þarum ſvo ad ordi:

„ „Hvad þad áhrærir, ad ríkin er ſkipt í Landþíngadæmi, þá réttlætiſt þad af ſjálfu ſér“ “ —

„ „Einaſta med tilliti til Íslands kynni þad ſýnaſt ad vera efaſamt, hvert þad land er hefir ſvo marga einka eginligleika, ſvo frábrugdna landſtjórn, og landslög, og lagavenjur (Retsſædvaner), og þeſsauk 50,000 innbúa, eigi ſkyldi álitaſt ſem adſkilid land er fengi Landþíngisnefnd fyrir ſig. Þeſsi ſpurning er þeim mun mikilvægari, ſem ýmſar ferdaſögur geta þeſs, ad ennþá lifi ámedal þeſsa lands framúrſkarandi innbúa, gömul laungun eptir ſlíkum landſtjórnartilſkipunum (politiſke Inſtitutioner), er fordum var þeirra heidrsvardi, og menn álitu ſem varn á móti ríki og veldi embættismannanna, ſem ætíd er ſvo hætt vid þeir vanbrúki, þegar þeir eru ſvo fjarlægir frá ſtjórninni.“ “ *)

„Svona komſt þeſsi herramadr ad ordi. En annar madr, ſem hefir dæmt um herramannſins rit, **) hefir kroptugliga mótmælt honum í því, ad þad væri hendtugt og gott ad Jótland fengi adra Landþíngisnefnd enn Sjáland og eyarnar, en med tilliti til Íslands komſt þeſsi dómari ſvo ad ordi:“

„ „Þarámóti ſamſinnir dómarinn ad öllu leiti rithöfundſins velgrundudu rádleggíngu, ad veita Islandi adgreinda Landþíngisnefnd, hvad hér er þad adgreiníngarefni, er hann (rithöfundrinn) ſjálfr hefir heimtad, nefniliga edliligr adſkilnadr fra Danmarku, bædi ad landslegi, þjódaranda og landſtjórn, ad einkennum og naudſynjum, endrminníngum og eptirvæntíngum. Mökk og ad þeir tilburdir er ordid hafa á hinum ſídari tímum, ſtyrki þó athugaſemd rithöfundſins, ad á Islandi ſé einkanliga naudſynlig vara á móti embættismannanna næſtum hví ótakmarkada veldi.“ “ *)

---

*) Greifi Holſtein: om de Danſke raadgivende Provindſialſtænders Væſen og Værd S. 27.

**) i Maanedsſkrift for Literatur 4 Aarg. 2 Hæfte S. 165. ff.

„Hinn þridji madr ſem einnegin hefir dæmt herramannſins rit og önnur tvö um ſama efni, er Próféſſor David og Próféſſor Sibbern hafa ritid **), kemſt ſvo ad ordi áhrærandi Island: „„þar Próf. Sibbern ſjálfr á bls. 89 (í hans riti) hefir framfært þá ſpurníngu, hvört þad eigi mundi vera æſkiligt, ad öll önnur lönd eda fylki (enn Jótland) í Danmerkur ríki, fengi Landþíng hvört fyrir ſig, ſvo hefir dómarinn undraſt þad, ad hann, þegar hann neitadi þeſſari ſpurníngu, eigi undanſkildi Island. Eptir tilſkip. 28 Maii f. a. §. 1. á Island ad ſenda ſína fulltrúa til landþíngſins í Sjálandi. Dóm. vildi hér allrahelzt, (og miklu fremr enn fyrir Jótland), óſka, ad Island yrdi undanſkilid (þ. e. fengi landþíng fyrir ſig), 1) vegna þeſs fjarlægdar, 2) vegna þeſs málid, lifnadarháttrinn, þarfirnar, og hin borgaral. nidrrødun eru þar ſvo ólík því ſem hér er, 3) vegna eyarinnar tignarligu fornaldar og dýrmætu endrminnínga, og hefir Dr. Henderſon ſagt, ad alþíng ſé jafnan á medal þeirra í fyrirrúmi." *)

---

*) Maanedſkrift for Literatur 4 Aarg. 2 H. S. 181.

**) Próf. J. Moller i Literatúrtídindunum fyrir árid 1832. Nr. 7, 8 og 9.

„Eg verd enn ad geta þeſs, ad enn fjórdi madr hefir verid á ſømu meiníngu eins og hinn ſídarſt nefndi dómari, um, ad þad mundi vera betra ad Jótland hefdi ſameiginliga landþíngisnefnd med Sjálandi og eyunum; **) hann nefnir ad ſønnu ekki Island, en hann ſegir, ad ef ad Norvegr hefdi nú verid Danmørku áhángandi, þá hefdi þar verid allt ødru máli ad gegna; en þar hann ſegir ſvo um Norveg, ſvo mundi hann eigi ſegja þad ſídr um Island, ef hann minntiſt á þad. Þykir mér nú eigi ólíkligt, ad þar Dønum þykir ad Island hafi ſvo mikla þørf á adgreindri Landþíngisnefnd, þá muni Islendíngum eigi þykja þad ſídr; má eg og eigi leyna því ad eg er einn í þeirra tølu."

---

*) ſama ſtad Nr. 9. S. 136.

**) Kjøbenhavnsposten Nr. 26.

Sighvatr kvadſt nu eigi muna meira úr bréfinu og lauk ſvo tali ſínu.

Þiódólfr. Adgætinn madr ertu, Sighvatr! og eptirþánkaſamr, og þykir mér ſaga þín öll merkilig, enda vil eg nú í tranſti alls þeſs, ſem bædi eg og þú höfum nú fært oſs til afſökunar, kvitaſt vid ad ſvara ſpurníngu þinni. En eg bid bædi þig og adra ad gæta þeſs, ad úrlauſn mín er getgáta ein, og kann því vel ad vera ad hún ſé raung. Eitt get eg þó ſagt med viſsu, og þad er þetta, ad ſjái konúngr ad Ísland þurfi adgreinda Landþíngisnefnd fyrir ſig, þá fær þad hana.

Mín adalmeining er hin ſama ſem hinna dönſku manna, ad konúngſins dýrmæti tilgángr med Landþínganefndirnar uppfylliſt eigi í Íslandi, ef þad á ad hafa ſameiginligt landsþíng med Sjálendíngum; en ef landid fær ſitt Landþíng fyrir ſig, þá verdi þad til hinnar meſtu uppreiſtar. Eg byggi þetta á eptirfylgjandi rökum:

Þad er í fyrſta máta naudſynligt, til þeſs ad tilgángr Landþíngisnefndanna uppfylliſt, ad eigi mjög fáir taki þátt í nefndarinnar rádagjördum, eda med ödrum ordum, ad eigi allfáir menn verdi kjörnir í nefndina; því þad væri þá miklu líkligra, ad hvarr hlutr yrdi vandligar yfirvegadr og á fleiri vega; landid bæri þá og meira trauſt til nefndarinnar, ſem eigi má vanta, ef vel á ad fara. En ef fulltrúarnir væru mjøg fáir, ſvoſem 2 eda 3; þá væri hættara vid, ad þeir færu á afvegu, og léti leida ſig af vanþekkíng, eda ſérlyndi eda eigingyrni, og gerdu þannig landinu ógagn og enga nytſemi. Nú er þad audſært, ad ef fulltrúar Íslendínga eiga ad fara ſudr til Danmerkur í hvørt ſkipti, þá geta þeir eigi ordid margir, og eigi fleiri enn tveir eda þrír, í meſta lagi; en ef ad hér fáiſt Landsþíngis-nefnd útaf fyrir ydr; þá geta þeir ordid miklu fleiri.

Önundr. Þad ſé eg ad eg verd ad herda mig og leita ſkynſamligra røkſemda, ef eg á ad geta hrundid þér, Arm.! En þad vilda eg þú athugadir, ad því fleiri ſem fulltrúarnir verda, þeſs verr gengr allt, því þá argar hvørr í munninn á ødrum, og enginn endi kemſt á neitt. Og ef fulltrúarnir fara nidr til Danmark, þá er þad meira enn nóg, ad þeir ſéu 2 eda 3; því þeir dønſku verda nógu margir; þeir lagfæra þá og ſegja þeim þad, ſem þeir ekki vita. Þa verda heldr ekki adrir valdir til fulltrúa enn embættismenn; þeir ſtanda ſig nokk

Armann. Svo hlutt hefir þú nú fekid til áſtædu fyrir þinni meiníng, Ønundr minn! ſem í raun og veru eru áſtædur fyrir minni. En þar ſem þú ſegir, ad hvørr argi í munninn á ødrum, þar ſem margir ſéu, þá ſvara eg: ad þar munu verda reiſtar ſkordur vid, med hendtugum reglugjørdum. Þú ſegir, ad ef fulltrúarnir fari ſudr til Danmerkur, þá ſéu 2 eda 3 nógu margir, hvad Danir taki þó þátt í rádagerdum þeirra, og lagfæri þá. Nei, þetta færi ødruvíſi. Fulltrúarnir í Danmörk þekkja mjøg lítid til Islands, og því mundu þeir láta Islendínga einn ráda, en þá væri landsins hagr ad miklu leiti í hendi tveggja eda þriggja manna. En ef Danir létu eigi Islendínga ráda, og yrdu á móti þeim med atkvædafjøldu, þá mundi þad þó eigi betur fara, ſem ei væri von; hvad þar dæmdu þeir um þad ſem þeir eigi þekktu. Þetta er mín ønnur áſtæda fyrir því, ad Islendíngar hafi eigi ſameiginlig Landþíng med Dønum. En þar ſem þú ſegir, ad embættismenn einir verdi valdir til fulltrúa, þá bid eg þig ad athuga, ad ſlíkt væri gagnſtædt tilſkipaninni af 28 Maii f. A. og gagnſtædt Landþínganefndanna edli og tilgángi. Tilſkipanin ſegir, ad embættismenn verdi ad fá konúngligt leyfi til ad geta ordid valdir, líka er tilgángr Landþínganefndanna ſá, ad konúngr fái ogſvo ad vita af ødrum enn embættismønnunum hvernig þegnum hans lídi. Þad er embættismannanna ſkylda, ad gera konúngi nákvæma grein á øllum opinberum málefnum, og ad bera fram þeirra rádleggíngar um þad, ſem þeim virdiſt ábóta vant; en konúngi hefir eigi þótt þetta nóg og því hefir hann ſtiptad Landþínganefndirnar; þad er og audſært, ad þóad embættismennirnir yrdu valdir, þá fengi þeir adeins tækifæri til ad fullnægja enni ſømu ſkyldu, ſem fylgir embætti þeirra, á nokkud ödruvíſi hátt, ſvoad mjög lítid ávinnſt þarvid. Þeirra hugmyndir og rád yrdu [illegible], almúgans rauſt heyrdiſt eigi framar enn ádr, og þó eitthvad kynni ad virdaſt ábóta vant vid embættisverk þeirra, þá yrdi eigi audveldliga rádin bót á því. Þaradauki hafa embættismennirnir þad álit hjá ödrum landbúum, ad þeir ſéu kunúngſins þjónar, og dragi því ſtundum framar hans taum enn almúgans; allt þetta mundi gjöra þad ad verkum, ad landsmenn hefdu lítid trauſt á fulltrúum ſínum, ef þeir væru allir embættismenn. Þad er og enn tilgángr Landþíngsnefndanna ad glæda almennann þjódaranda, og ad vekja almenníngs eptirtekt á opinberum málefnum, er aptr leidir til ljóſari þekkíngar á ſinni borgaraligu tilveru, og til framfara í framkvæmd og velgengni. Ef ad embættismennirnir ſem hafa þetta framar ödrum til ad bera, yrdu einir valdir til fulltrúa, þá nædiſt eigi þeſſi mikilvægi tilgángr; og eg ſé ekki betr, enn ad Landþíngsnefndin yrdi þá mjögſvo gagnslítil fyrir land vort. En ef Íſland ætti ad hafa ſameiginligt Landsþíng med Sjálendíngum, þá gætum vér þó eigi ſendt adra þángad enn embættismenn, því adrir enn þeir eru ei ſvo æfdir ad mæla á danſka túngu, eda ſvo kunnugir hegdan og ſidum Dana, ad þeir ſéu færir til ad leyſa ſlíkt eyrindi af hendi, ſvoad landinu væri gagn ad og ſómi. Þetta er því mín þridja áſtæda.

fyrir þeim: hvernig ad konúngſins tilgángr med Landþínganefndirnar uppfyllist eigi á Íſlandi, ef þad fær eigi Landþíngsnefnd ſjálf fyrir ſig.

Önundr. Skrid gerir þú nú Embættismönnunum, gamli madr! Þú formælir þá, eda þú gerir þeim órétt til; þú mættir fyrirverda þig.

Armann. Þad ſé fjarri mér ad nídra þeim eda ad gera þeim órétt til; þad væri illa gert af mér, og kæmi illa nidr á ſmæfligum, hverſem eru yfirvöld lands vors, þau er nú eru uppi. Þad er eigi af vantrauſti til embættismannanna af minni hálfu, ad eg held ad þad ſé eigi hagkvæmt ad þeir ſéu alþýdufulltrúar, en þad kemr til af ſtödu þeirra; þeir eru konúngſins þjónuſtumenn, og geta því eigi, ad minſta koſti ad útvortis áliti, eins vel og adrir, byrtſt ſem lýdſins þjónuſtumenn, því þad lítr þá ſvo út, eins og þeir þjóni tveimr herrum, ſem lengi hefir þótt torvelt. Eg játa ad víſu, ad konúngſins og þegnanna ſanna gagn ſé eitt og hid ſama, og ad embættismennina lángi hjartanliga til ad mæla fram med ſkynſamligum óſkum lýdſins; eg játa ad þeir jafnvel beri meiri umhyggju fyrir lýdſins ſönnu velferd enn lýdrinn ſjálfr, og ad þeir hafi betra vit á því enn fleſtir adrir; en Landþínganefndirnar hindra eiga þeſsa gódu eiginligleika frá, ad gera allt þad gott ſem þeim er unt, þó ad embættismennirnir verdi eigi (allraſízt einſamlir) í nefndinni, því þeir eiga ad verka, ad ſínu leiti ſeins embættismanna? En hví mundi helzt eigi [illegible], ad í embættisſtéttinni hafi viſſar hugmindir, ſem ekki koma ſaman vid [illegible], og [illegible]; þá ſer bezt ad þeirra vegna ſéu ſlíkar hugmindir og þanka í ljóſi, hvílíkt þá ſé betr hvad rèttaſt er, og bezt í hverju máli, ſegar því hefir verid velt á allar hlidar; þad er og ætlan mín, ad þá fari bezt, ef hvorir embættismennirnir og nefndin hafa auga hvert med ödru, en þad getr eigi hæfiliga ordid, nema ſvo ſé, ad embættismennirnir ſéu fyrir utan nefndina ad nokkru leiti. Engin taki ord mín ſvo, ad eg haldi ad þad ſé ráðligt, ad engin embættismadr væri í nefndinni, ef hún væri hér í landi, því eg hygg ad hitt væri naudſynligt, ad nokkrir veraldligrar ſtéttar embættismenn væru í henni, til ad leidbeina mönnum í því, hvornig þeir ſkyldu haga framburdi mála ſinna og ſ. frv. Þad er og audſéd, ad yfirtaks mikid ríðr á, ad í Landsþingisnefndinni ſéu þeir menn, ſem vel eru vitibornir, og hafa ljóſa þekkíngu á landſins verulíga hag, og landſins málefnum. Nú hafa embættismennirnir þetta framar ödrum til ad bera, og því er þad og af þeſſum rökum naudſynligt, ad nokkrir af þeim yrdu valdir; en þar er mikill munr á, hvart nokkrir embættismenn eru þar, eda þeir eru þar einir, og engir adrir. Eg vil lokſins geta þeſs, ad mér virdiſt, ad preſtum ætti ad vera audveldara ad ödlaſt Landsþingisſetu enn veraldligrar ſtéttar embættismönnum, því badi hafa þeir lítil afſkipti vid Stjórnina, og líka er hagr þeirra og óſtand líkara almúgans. Þetta er nú ſagt med tilliti til þeſs ad Ísland fái Landþíngisnefnd fyrir ſig.

Þyki þér enn, Önundr minn! ad eg geri embættismönnunum rángt til, og þú þykkir fyrir þeirra hönd, þá hefi eg enn þá afbatun, ad eg hefi eigi ſagt annad hérum, enn vitrir menn hafa ſagt í opinberum ritgjördum í Danmörku í vetr *), og hefir engum embættismanni þar komid í hug ad þykkja þad. Mér er líka kunnugt, ad nokkrir embættismenn hér í landi, og margir ſem vona ad verda embættismenn ſeinna meir, eru á mínu máli, og ſvo munu fleſtir verda.

Önundr. Eg held þú ſegir ſatt, Ármann! Ef Danſkir hafa ſagt þad, þá er þad víſt ſatt og rétt; en þad held eg þó, ad fáir bændr ſéu í ſtandi til ad geta ſkynſamlig forſlög á nefndarþínginu.

Þjódólfr. Á! heldurdu þad! alltént geturdu ſvo góds til okkar, hitt heldr þó! Þegar eg verd valinn . . til . . . til . . þarna hvad þad heitir . . . til

Ármann. Til fulltrúa.

Þjódólfr. Já! til fulltrúa, þá ſtíng eg ſtrax uppá því fyrſta daginn, ad engar landſkuldir

---

*) Holſtein: om de Danſke Provindſialſtænders Væſen og Værd, S. 30—34.

verdi borgadar . . . (í hálfum hljódum) nei, þad er ſatt! eg á 6 jardir ſjálfr, (hátt) nei, ad engir ſkattar verdi borgadir, vildi eg ſagt hafa; og engum preſti og engri kirkju, og ekkert hreppsútſvar, hananú! heldurdu þetta ſé þá ſvo vitlauſt?

Sighvatr. Þá ſkyldi eg ſtínga uppá ødru: eg ſkyldi ſtínga uppá því, ad vér efnudum oſs uppá heyforda-búr og matarbúr, og reyndum til ad koma ár okkar ſvo fyrir bord, ad vér yrdum eigi Danmørku til þýngſla; þad yrdi oſs ſjálfum til góds, og þá ſæi konúngrinn ad hann hefdi eigi gefid oſs Landþíngisnefnd til ónýtis.

Armann. Vid ſkulum ekki tala um þad í þetta ſinn hvad beſt væri ad ſtínga uppá á Landsþínginu, þad verdr ad bída ſíns tíma. En þad ſem þeir Sighvatr og Þjódólfr hafa nú ſagt, ſýnir, ad þóad ſumir verdi eigi Landþíngisſetunni vaxnir, þó verdi ſumir þad þeſs betur. Þad mun og optaſt fara ſaman, ad þeir ſem med øfgar fara, munu eigi geta mælt fyrir þeim, en hinir ſem bera fram vitrlig rád munu jafnan hafa málſnild nóga til ad tala máli ſínu. Svo mundi þad og fara hér: ef ad Þjódólfr og Sighvatr ættu ad gera grein á áſtædum fyrir tali þeirra, þá mundi Þjódólfr engar áſtædur hafa, en Sighvatr margar og miklar, ſvoad allir ſannfærduſt og Þjódólfr ſjálfr ſnériſt á hans mál. Þér megid og þakka gudi fyrir, ad margir bændr á medal ydar, eru ſkynſamir og rádvandir menn og vel viti bornir, og nokkrir, ſem eigi ſídr enn ſum yfirvøldin vita hvad fødrlándi þeirra bezt hagar. Munu þeir og leggja meiri alúd á, ad afla ſér þekkíngar á ſlíkum hlutum héreptir. Svo munu og þeir, ſem valrétt hafa, láta ſér annt um ad velja rádvanda og vitra menn, en ſneida hjá þrætugjørnum mønnum og þeim, ſem eru miklir í ordi en litlir á bordi, og er øll von á ad þá fari vel. Þeſs ber og øllum ad gæta, ad allt er komid undir því, ad menn velji ſkynſamliga, og láti hvorki vinfengi eda áeggjanir eda fégjafir eda metord aptra ſér frá ad velja þann ſem bezt er tilfallinn.

Þjódólfr. Þú ſegir ſatt, Armann! Eg ſé þad núna ad eg hafdi órétt; eg ſagdi þad ſvona ad gamni mínu.

Armann. Hérna ſakar þad ekki, en á Landsþínginu mega menn eigi tala þánkalauſt og ekki ad gamni ſínu; þar á madr ad ſtanda reikníng af hvørju ordi.

Ønundr. Mér ſkilſt þad ſem þú ſegir, Armann! en hvad er þad ſvo fleira ſem þér þykir mæla fram med því, ad Jsland hafi Landsþíng útaf fyrir ſig?

Armann. Þad fjórda, ſem mælir fram med því, er: ad fulltrúa valid kæmi uppá einbera hendíngu ef mjøg fáir yrdu valdir, ſérhvørr veldi einhvørn ſem væri næſtr hønum, valid væri þá komid undir því, hvert héradid hefdi fleſta innbyggjendr, og enganvegin undir því, hvorr beſt væri til þeſs fallinn.

I fimta máta yrdi þad ördugt fyrir fulltrúana, þegar ſva á ſtædi, ad þekkja almúgans óſkir í öllu landinu.

I ſjötta máta mundu fulltrúarnir opt eigi þekkja vel til annara landsfjórdunga og ſveita óſigkomulags, og væri þad þó naudſynligt.

I ſjöunda máta er hætt vid ad fulltrúarnir mundu draga ofmikinn dám af útlendum, og ætla eg þad þó ſannaſt, ad Island hefdi mikinn óhagnad þar af, því Island á, ad minni meining, ad vaxa eptir ſínu eigin vaxtarlagi, ef því er vöxtr ætladr, og eigi eptir annara landa, því annars er hætt vid ad þad fái æxli og annann vanſkapnad, ſem lini þeſs heilſu og veiki þeſs krapta.

Þad áttunda, ſem mælir fram med máli mínu er þad, ad Holſetuland og Sleſvík og Jótland eiga ad fá Landþínganefndir hvort fyrir ſig, og eru þeſsi fylki þó miklu líkari Sjálandi enn Island, og miklu nær því.

Önundr. En heyrdu, Arni! þad yrdi mikilstil of koſtnadarſamt ad hafa fylkisnefnd í landinu ſjálfu, því þá yrdi ad velja marga fulltrúa.

Arni (heldr áfram). Mín níunda áſtæda er ſú, ad þad mundi verda 3 ſinnum til 6 ſinnum koſtnadarmeira fyrir landid, ad ſenda 2 fulltrúa ſudr til Danmerkur, enn ad hafa yfir 30 fulltrúa hèr í landi. Fulltrúarnir yrdu ad fara utan ad hauſtinu; yrdi nú Fulltrúaþíngid í Sjálandi haldid um vetrinn eptir, þá kæmu fulltrúarnir heim aptr ad vorinu. Eigi ad ſídr mundi hverjum fulltrúa eigi veita af 800 dölum til ſeinna, því þeir yrdu ad halda ſèr til eptir útlendum ſidum, til þeſs ad halda á virdíngu ſinni: þad yrdi fyrir þá alla 2400 dalir. En ef ad Landþíngid yrdi eigi haldid fyrri enn um ſumarid eptir, þá yrdu fulltrúarnir ad vera í Danmörku hálft annad ár, og þá veitti þeim eigi af 4000 dölum eda þaryfir, öllumſaman, og mundi almúganum þykja þad taluverd byrdi, fyrir ekki meira gagn enn hann mundi vænta af för þeirra.

En ef ad Ísland fengi Landþíngisnefnd fyrir ſig, innan ſinna takmarka, þá geri eg rád fyrir, ad þad mundu verda valdir 2 fulltrúar úr hverri ſýſlu, nema úr þeim ſem minſtar eru, þær mundu láta ſèr lynda med 1, og geri eg þá rád fyrir ad fulltrúarnir yrdu 34 alls. Nú hygda eg þad rádligaſt ad gefa fulltrúunum eigi meira kaup enn ſvo, ſem ſvaradi ferdarkoſtnadi og fædinu, ſvoad enginn ſæktiſt eptir Landþíngisſetunni fyrir peníngávinníngs ſakir; hygg eg því ad þad væri nær ſanni, ad þeir ſem byggi næſtir þíngſtadnum, fengi 15 dali, og þeir ſem lengra væru frá nokkud meira, allt ad 40 dölum. Þetta mundu verda alls hèrumm 800 dalir. En ſè þeſsi dongun heldr í minna lagi, þá mætti þad vera fulltrúunum betri og þægiligri uppbætir, ad vita, ad medborgarar þeirra bæri trauſt til þeirra, og medvitundin um ad hafa gert ſitt til ad koma nokkru gódu til leidar fyrir landid. Þeſs ber og hér ad geta, ad nefndarmennirnir voru eptir Jónsbókar þingf. b. 2 kap. miklu fleiri og höfdu líka miklu minna kaup. Þeir voru alls 84 ad tölu *); þeir ſem lengſt voru frá, úr Múlaþíngi fengu 18 aura í kaup, og þeir ſem áttu ſkemſta leid, t. d. úr Kjalarneſsþíngi, fengu adeins 4 aura. Alls fengu þeir hérum 35 Hundr.; Geri menn þad ad peníngum eptir Kapitulstaxta medalalin, þá verdr þad eigi meira enn 560 dali ſilfrs, því þó ad medalhundrad reiknist nú á ſumum ſtödum meira enn á 16 dali eptir núverdi, þá verdr þad þó eigi meira í ſilfrreikníngi. Héraf ſéſt, ad ſérhverr nefndarmanna hefir fengid hérum þremſinnum minna kaup enn eg hefi getid til ad fulltrúar vorir mundu fá.

Þjódólfr. Mér þykir þeſsi koſtnadr nógu mikill, þó hann verdi eigi aukinn med því, ad ſenda

---

*) Eptir Hákonarbók eda Járnſídu áttu þeir ad vera 140 ad tölu; eptir Jónsbók 84, og eptir réttarbót Hákonar Magnúsſonar 48, en réttarbót þeſsari var aldrei hlýdt.

fulltrúa ſudr til Danmerkur, og eiga ſvo undir kaſti hvad þeir hafaſt ad. Mér þykir þad lángtum nær, ad vid høfum þá hérna hjá økkr, ſvo ad vér getum haft auga med þeim; þeir mundu eigi kjæra ſig ſtórt um þad hvad vid ſegdum, þegar þeir væru komnir út í útlønd.

Armann. Þú munt nærri fara, Þjódólfr minn!

Ønundr. Eg held þú ſegir ſatt, Arm.! um koſtnadinn, þad hugſadi eg þó ekki, en nú ſé eg annad ſem mælir á móti þínu máli. Eg held þá fyrſt og fremſt, ad Island fái eigi ſvo marga fulltrúa, af því ad þeir verda þá miklu fleiri eptir fólkstølu enn í Danmørku, og væri þad þó eigi rétt ad gera mun á løndunum í því.

Armann. Þad virdiſt mér audſært, ad ſvo marga fulltrúa þurfi ad velja í hvørju því landi, er hefir Landþíngisnefnd fyrir ſig, ad innbyggjendurnir geti borid trauſt til nefndarinnar, ad hún velji fólkid til eptirþánka, í einu ordi, ad hún nái ſínum tilgángi; og þá er þad audſéd, ad fulltrúa talan eigi getr verid bundin vid fólksfjøldann eptir ſama jøfnudi í því landi, er hefir fátt fólk, eins og í ødru, ſem hefir þad margt; hvørutveggi løndin hafa jafnann rétt fyrir því.

Ønundr. En heldrdu ekki ad Islendíngar yrdu þrjótſkir?

Arm. Nei, þad held eg ekki, Íslands ſaga hefir, ſlíka ſakargipt, ſídan landid kom undir kóng.

Önundr. En þad yrdi of ørdugt og koſtnadarſamt, ad ſafnaſt ſaman á einum ſtad í landinu.

Ármann. Um koſtnadinn höfum vid talad, hann verdr þó miklu minni enn ef vér ſendum fulltrúa til Danmerkur. En hvad ørdugleikanum vidvíkr, þá yrdi hann eigi meiri nú, enn hann var um þau 800 ár, ſem Alþíng ſtód. Enda er ørdugleikinn ekki mikill fyrir ykkr, um bezta tímann á ſumurin. Þér erud vanir vid ferdaløg, og þad á vetrardag, þegar verſt eru vedur, og því mundi þíngreidin um þetta leiti (um og eptir Jónsmeſsu) eigi þykja ørdug, heldr ſkemtilig; menn mega heldr eigi ſetja nokkurn ørdugleika fyrir ſig, þegar føđurlandid á í hlut. Eg get hlegid ad ydr, þegar þér hafid ſlíkar vidbárur í frammi, þér, ſem alla ydar æfi hafid vaniſt vid ad yfirvinna torveldni, já, ad álíta þad torvelda audveldt. Ólíkir yrdud þér þá fedrum ydar gøfgum, þeir vøfludu þad eigi fyrir ſér ad fara til Alþíngis, og taka þátt í opinberum málefnum; þá voru bændr løgſkyldir ad fara til þíngs, þegar þeir voru kvaddir til ad bera kvidu *), eda høfdíngjarnir kvøddu þá

---

*) Kvidr var nefnd manna, 5, 9 eda 12 ad tølu, eptir málavexti. Þeſsi nefnd var midt á milli

fylgdar, og létu menn þad eigi á ſér henta; en ef menn nú adeins vilja ſkylda 2 menn úr ſýſlu til þingferdar, þá kveinid þér og kvartid, eins og ydr ſé lagt óbærilegt ok á herdar. Takid því til ydar manndóm og hugrekki, og leggid nidr kveiſaraſkap þann, ſem nú virdiſt muni ætla ad gera útaf vid øld ydar; og keppiſt hvørr vid annann ad bera torvekdni og ørdugleika fyrir fødurlandid.

Þjódólfr. Gætta ad, Ármann! Um vorn tímann eiga menn ſvo annríkt ad menn komaſt ekki til ad víkja ſér útaf heimilinu.

Armann. Forfedur ydar áttu eins annríkt eins og þér, og fóru þó til þings úrtølulauſt, og

---

vitna dómara, en var þó hvorugt. Þeir ſem í kvid voru áttu ad bera um, hvørt þeir héldi ad madr væri ſekr eda ſýkn, eda hvad þeir hugdu ſannaſt í því máli ſem undir þá var borid. Kvidburdrinn var því betr eda midr grundvøllud getgáta; en ſjaldan nein viſſa, þótt dómararnir dæmdi eptir hønum, þegar eigi kom bjargkvidr eda gildr vitniſburdr í móti. Enginn var ſkyldr til þingreidar fyrir kvidburdar ſakir, er átti fé minna enn gegndi þingfararkaupi (er nú gegnir ſkatti) þótt hann væri tilkvaddr. Grág. þingſkapa þáttr Cap. 13 til 18 og fl. ſt. Kvidir voru vidhafdir í øllum málaferlum, og voru næbúar ádylja ſakar, eda þeſs er ſóttr var, til þeſs kvaddir.

ſvo ættud þér ad gera. Er og vidbára þeſsi minna verd, enn hún ſýniſt. Fyrſt eru þad mjøg fáir ſem þíngferdin þarf ad tefja, og þarnæſt fá þeir nokkud í adra hønd: í þvílíka lagi verda fæſtir valdir hvørt ár eptir annad í mørg ár; en þad ſem ſannar bezt ſøgu mína er þad, ad menn á vorin eru meſt frá heimili ſínu og á ferdalagi, hér og hvar um landid, ſvoad þad er eingin nýjung, ad menn ſéu frá heimili ſínu um þennann tíma.

Sighvatr. Þú ſegir ſatt, Armann! ad minnſta koſti erum vid Skagfirdíngar ſjaldan heima um þetta leiti, og víſt held eg ad miklu fleiri geri ſér ferd til Sudrlandſins enn naudſyn ber til; okkr þykir þad ſkemtiligt ad létta okkr upp fyrir ſláttinn. Þad ætla eg og víſt, ad eigi mundum vid Skagfirdíngar telja þad eptir okkur ad fara á Landþíngid þegar landſins gagn lægi vid.

Þjódólfr. Ekki verdum vid Auſtanmenn eptir, þó vid þykjum minni á lopti.

Ønundr. Vid Sunnanmenn eigum ſvo ſkamt, ad ekki verdum vid, tilbaga . . . á eptir.

Allr þíngheimrinn æpti: Enginn telr eptir ſér ad fara á Nefndarþíngid, þegar landſins gagn liggr vid!

Sighvatr. Þú ſegir, Ønundr! ad þid Sunnanmenn eigid ſvo ſkamt til þíngſins, hvar heldrdu þad verdi haldid?

Önundr. Hvar eg haldi þad verdi haldid! þad er ſvoſem ſjálfſagt, í Hovedſtaden Reykjavík.

Sighvatr (þegir fyrſt, og ſegir ſídan). Hvad ſegir þú til þeſs, Ármann!

Ármann. Eg vil eigi geta á neinn viſſann ſtad ad ſinni, en eg vil telja nokkra eiginlegleika ſem eg held ad þíngſtadrinn ætti ad hafa. Þad er þá fyrſt, ad eg hygg ad hann ætti ad vera ſem næſt midju landſins; þarnæſt ad hann væri nálægt þjódveginum, ſvoad afvegir eigi gjørdu leidina lengri og torveldari, og ferdamenn, þeir er vildu koma á þíngid, gætu hægliga komid því vid, án þeſs ad gera mikinn krók á leid ſinni; þarnæſt hygg eg, ad þar ætti ad vera gód hagbeit fyrir heſta; þarnæſt ætti þar ad vera fridſamt, ſvoad ſkarkali og háreiſti og ønnur umſvif eigi glepti fyrir fulltrúunum, og lokſins vildi eg ſá ſtadr yrdi valinn, ſem framar ødrum gæti veitt Fulltrúa- eda Landþínginu álit hjá landsmønnum, gæti vakid fulltrúanna fødurlandsáſt, og upphvatt þá til ad líkjaſt forfedrunum ad árvækni og framſýni, til ad leggja allt kapp á, ad veita landinu þann vøxt, er ſamkvæmr væri þeſs vaxtarlagi og engann annann, og til þeſs ad vidhalda Þjódarandanum og ſtyrkja hann; þetta ſídarſta er ad minni hyggju hid mikilvægaſta atridi í þeſsu efni, og ætti því ad ráda málalyktum.

Önundr. Þeſsi ſtadr er Reykjavík, þad þori eg ad ſanna uppá.

Ármann. Hitt er ætlan mín, ad enginn ſtadr hafi þeſsa eiginligleika ſídr til ad bera enn Reykjavík. Hún liggr út vid ſjó og lángt frá midju landſins; þar er mjøg torvelldt ad fá beit fyrir heſta um leſtatímann þegar øllu ægir ſaman; þar er ſvo mikil ys og ſkarkali og mannþraung, ad vid ſjálft liggr, ad mann verdi frávita. Þad mælir og heldr eigi fram med Reykjavík, framar enn ødrum ſtødum, ad þar ſéu geſtgjafar eda geſtaherbergi, þeſsu er enda miklu midr farid í Reykjavík enn annarſtadar, einkanliga um leſtatímann; þá liggr nærri, ad hvørr trodi annann undir. En hvad vidvíkr hinu ſídarſtnefnda atridinu, þá ſé eg eigi betur, enn ad þad eigi hjá engum ſtad ſídr heima enn Reykjavík. I Reykjavík búa útlendir verſlunarmenn meſt megnis, er mæla á útlenda túngu, og hafa útlenda ſidu, ſem von er, en Islendíngar eru þar fáir búſitjandi, en þeir ſem þar eru, ſemja ſig ad háttum bæarmanna, ſem von er, og verda framar útlendir enn innlendir bædi í hegdan og tali. Er þad af þeſsu ljóſt, ad Reykjavík hefir mjøg lítid af því til ad bera, ſem landinu eda Þjódinni er eiginligt og íslenzkt má kalla. Héraf leidir þad, ad hinir ſkynugri menn á medal almúgans, eigi hafa Reykjavík í neinum hávegum, þvíad þeir ætla ad þar dafni helſta rótin til alls þeſs, ſem virdiſt ad vera gagnſtædt þjódarandanum, og heldr virdiſt ad ſpilla enn bæta. Þetta ſegi eg enganveginn til ad laſta bæarmenn, þvíad þeſs er øll von ad þeir mæli á ſína túngu, og hafi ſína eigin ſidu. Slíkt hid ſama mundum vér gera ef ad vér bygdum oſs bæ í framandi landi, og nokkr dugr væri í oſs; og eigi geta þeir adgjørt, þóad landsmenn leitiſt vid ad apa eptir þeim, þad ſem þeim er ſjálfum til ógagns enn engra nota; en eg vard ad ſegja þad ſem var, ſvoad þad ſanna eigi dyldiſt. Af øllu þeſsu er þad audſært, ad hvørki getr Reykjavík lífgad fødrlandsáſt og þjódaranda fulltrúanna, og eigi aukid þeim álit í augum landsmanna, eda eflt trúnad til þeirra; hitt er heldr líkara ad Reykjavík mundi tálma hvørutveggju.

En fyrſt eg hefi nú ſýnt, ad Reykjavík hafi eigi þá eiginligleika er eg nefndi, þá munud þér ætlaſt til, ad eg víſi ydr þó á annann betri ſtad, Þykiſt eg gera þad, þegar eg nú víſa ydr á þennann ſtad ſem vér ſtøndum á; hann hefir alla þá eiginligleika til ad bera ſem eg taldi ádan.

Ønundr (forvida og hálfbiſtr). Þenna ſtad! Hérna, í hrauninu því arna villtu láta halda Próvindſiaſtøndin? Nei, nú ertu gal, Ármann! Nú vil eg ekki tala med þig lengr. Nei þad verdr aldrei, þad ſkal aldrei verda! Þad þarf engra bevíſínga vid, þad fyrirſtendr ſig af ſig ſjálfu, þó ſkal [illegible] til yfirſkodunarheita, eda þá nockra grundi fyrir mínu uppáſtandi.

Fyrir þad fyrſta vill kóngr., ad Hovedſtaden Reykiavík ſkuli verda ſem ſtærſt, og því er ǫllum nálægum yfirvǫldum bodid ad búa þar; af ſǫmu rǫkum mun Próvindſialſtendunum verda ſkipad ad halda ſamkomur ſínar í Reykiavík.

Fyrir þad annad, mætti brúka yfirréttarhúſid í Reykiavík, til ad halda ſamkomurnar í.

Fyrir þad þridja, yrdi þad miklu koſtnadarſamara ef nýtt hús yrdi byggt, ad byggia þad hér vid Öxará enn í Reykiavík.

Fyrir þad fiórda, yrdi þad miklu koſtnadarſamara fyrir fulltrúana, ad lifa hérna enn í Reykiavík. Eg er ganſke viſs uppá, ad einhvørr færi og byggdi þar vertshúſs, þegar hann væri viſs um næringuna af fulltrúunum.

Fyrir þad fimta, ætla eg þad fyrir mikid áríd andi ad ſem fleſtir fái léligheit til ad ſiá ſamkomur Próvindſialſtandanna, en þetta verdr hvergi eins og í Reykiavík um leſtatímann, því þegar mǫnnum verdr á milli, þá geta þeir ſkotiſt uppí yfirréttarhúſid og hluſtad á; en fáir mundu gera ſér ferd hingad til þeſs.

Armann. Margar rǫkſemdir ber þú fram, en þó ætla eg ad ſvar liggi til þeirra allra. Hvad vidvíkr hinni fyrſtu, þá er þad audſéd, ad ſtiórnin hefir breytt meiníngu ſinni ſeinna, því nú er fleſt-

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hún í Reykjavík; lögst ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Mig á [illegible] [illegible], ad eigi mætti Landsþíngid setja í Reykjavík af [illegible] [illegible]; mín [illegible] og [illegible] [illegible] gætandi [illegible], sem [illegible] [illegible] [illegible] til, ad Reykjavík aldrei verdi [illegible] og [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fyrir [illegible] [illegible] þíng, sem Landsþíngid [illegible] yrdi; ad minsta kosti mundu fáir [illegible] [illegible] til ad sjá og [illegible] á þad sem framfæri.

Þad er satt, þad yrdi þeim [illegible] kostnadarsamara, ad byggja húsid hér vid Öxará, enn í Reykjavík, sem húsavidurinn [illegible] kostadi þadan og híngad; en yrdi húsid byggt af steini, eins og þad mundi verda betra enn hægra [illegible], sem [illegible] kostnadinum geigdi. Eg vil enn leid geta þess, ad eg hygg ad kostnadarminst yrdi, ad hver sýsla sendi eins marga menn til ad byggja húsid, af steini, eins og hún sendi marga fulltrúa.

Þó heldr [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] kosta fulltrúann meira heima enn í Reykjavík. Mér virdist en [illegible] gagnstætt. Þó heldr einhverr bygdi gestaherbergi eda matsöluhús í Reykjavík vegna Landsþíngsins, en þad held eg þó ad engin gerdi þeirra vegna, þegar þíng væri, nema ad fulltrúarnir yrdu [illegible] [illegible] sínum hálfum [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] miſſi. [illegible] ſokn, ad [illegible] þá [illegible] kostar meira ad [illegible] [illegible] [illegible] í Reykjavík [illegible] þar, [illegible] fleiri ſem [illegible] Þad er [illegible] Landsþingid [illegible] til [illegible] Mýrar, um [illegible] og þá [illegible] eda ad [illegible] Reykjavíkr [illegible] matarins.

Þú ſegir ad í Reykjavík ætti fleſtir [illegible] þingid [illegible] ad [illegible] og [illegible] á Landsþinginu. Þetta [illegible] ad [illegible] ſatt og [illegible] betra [illegible] en þú ſkalt [illegible] ad þad [illegible] meigin [illegible] ſinſtökum ſtödum á landinu, [illegible] í Reykjavík fengi betra tækifæri til ad [illegible] Alþingid; Austanmenn og Sunnlendíngar ættu [illegible] hægra med ad [illegible] hvorki Austfirdingar ne Veſtfirdingar nje Nordlingar, því leid Nordlendinga liggi ſudur hjá Mýrum, og þurfi eiga ſjálfan leid til Reykjavíkr. Nú er þad audſært, ad þeſſi vegir miklu [illegible] ad [illegible], ad ſkynſamir menn úr öllum landsfjórdungunum [illegible] þingid, heldrenn ad allir ſeu þad úr einum fjórdúngi. Austanmenn og Sunnlendíngar, [illegible] þar [illegible] ſvo ad þeim verdi audveldt ad koma á þingid [illegible] þeſſ [illegible] ad ef Austfirdíngum og Veſtfirdíngum og Nordlendíngum hefdi ſvo mikid [illegible] Landsþingid ad þeir vildu taka sér ferd á hendr til ad sjá þad, en margir af hinum heldri mönnum mundu gera, þá mundu Austanmenn og Sunnanmenn gera þad þeim mun heldr, sem þeir áttu skemri leid.

Vinur. Þad væri þó ofætlan fyrir Stiftamtmanninn og önnur háyfirvöld ad sofa í tjaldi hérna á alþíngi margar nætr, þad máttu þó vilstanda mér.

Ármann. Ekki þykir mér þad ofætlan fyrir innlenda menn; en nú á tímum eru Stiftamtmenn vorir úngir menn á bezta aldri, og mundu hyrda lítid um slíkt. Þarsem höfudsmennirnir á fyrri öldum opt og tídum voru gamlir öldúngar, og hverjum manni stórættadri, og létu þó eigi slíkt á sig bíta. Ekki telja göfugir herforíngjar þad eptir sér, úti löndum, ad liggja lángstundum saman úti í tjöldum, enda láta kveifur einar slíkar úrtölur sér um munn fara. Vænti eg þess og þó sídr af þér, sem vér höfum gert ráð fyrir, ad hús verdi byggt handa fulltrúunum. En þad sem mest mælir fram med þessum stad er þad, ad hid sídarsta atridid sem eg ádan taldi, ad þíngstadrinn ætti ad hafa, á svo vel heima hjá honum. Þér ímyndid ydr hann, talid um hann og skodid hann med virdíngu, med lotníngu og med gledi; hann vekur í ydr endrminníngu um manndómligar athafnir forfedra vorra göfgra, um þeirra áhyggju og lagkænsku og framkvæmd í landſtjórn og opinberum málefnum. Þvíad hér á þeſſum ſtad ſamdu þeir løgbók ſína, þá er Grágás er nefnd, og mjøg þykir fyrir øllum ødrum løgbókum í hinum nyrdri hluta heimsálfu vorrar, á þeim øldum. Hér á þeſſum ſtad ſøgdu þeir løg og rétt í 800 ár, hér fann réttr og ſakleyſi athvarf og vernd, en óréttindi og glæpir andſtøt og refſíng. Hér komu ſaman lærdir og leikir, yfirbodnir og undirgefnir, til ad yfirvega landſins gagn og naudſynjar, hvørjir med ødrum, eins og Fridrik konúngr enn gódi ætlaſt til ad nú verdi upptekid ad nýu. Þeſſi ſtadr glædir ydar fødrlandsáſt og tendrar ydar framkvæmdar-anda og þjódaranda, þvíad hann vekr í ydr endrminníngu um allt þad, ſem þér álítid mikilvægt og tignarligt og heilagt, allt þad ſem landinu er eiginligt, allt þad ſem meſt hefir eflt þeſs gagn, og aukid meſt þeſs ſóma.

Allr þíngheimrinn æpti til ad ſamſinna þeſſu. En þegar hljód vard tók Sighvatr þannig til ords:

Svo virdiſt mér ſem þú hafir rétt ad mæla, Armann! en nú vilda eg vita hvørjir þú heldr ad ødliſt valrétt eda rétt til þeſs ad velja fulltrúa, og hvørjir þú heldr ad fái koſníngarrétt eda rétt til þeſs ad verda koſnir til fulltrúa.

Arm. Sú er meiníng mín, ad allir ſkattbændr fái bædi valrétt og koſníngarrétt; eda þá ad hvørr útvegi þeirra verdi hrundid, gid eitthvört [illegible] radatal, ef svo þykir betr fara.

Vídförl. Eg held ad hvörugr þessi rétti verdi ödrum veittr enn jardeigendum, eda stendr þad ekki svo í tilskipaninni? Jardeigendrnir eru þó mestir [illegible].

Arm. Ekki þykir mér þad líkligt, því jardeigendrnir eru hvorki fleiri eda gagnligri fyrir födurlandid, enn adrir medalbændr. Af lausafé gjalda menn skatta og önnur útgjöld til opinberra þarfa, en af fasteign geldst enginn skattr, þegar jardeigandinn á lausafé fyrir skatti. Tíundin er þad eina sem geldst jafnt af fasteign og lausafé, enda geldr landseti hana og ekki egandinn. Sé eg þó engin rök til, ad þeir sem eiga þad fé, er fætir litlum útgjöldum til opinberra þarfa, skyldu ödlast slíkan rétt, er hinum væri fyrirmunadr, er ættu þad fé er stædi fyrir öllum útgjöldum til almennings þarfa, því þeir sem framar ödrum eru skyldir ad fullnægja opinberum þörfum, virdast framar ödrum ad hafa rétt til taka þátt í opinberum málefnum. Líka held eg ad allir embættismenn andligrar og veraldligrar stéttar, ödlist hvörutveggi réttinn, því þó margt mæli á móti því, þá virdist þó fleira ad ráda til þess, eins og eg hefi ádr ávikid; því vil eg og vidbæta: ad þá yrdi meiri eining á milli embættismannanna og Landsþingsins, sem mér virdist vera naudsynlig. Þad ré alldeilis; að enginn þarf að bera [illegible]ina fyrir það framar enn hvörn annann. Mundu og ſýſlumennirnir ſjá til, að aldrei yrðu fleiri embættismenn valdir enn einnhvörr maðr í meſta lagi.

Þjóðólfr. Þú munt ſatt ſegja Ármann! já! þú ſegir ſatt. En hvörnig heldrðu farið yrði að velja fulltrúa?

Árm. Eg held þeir yrði valdir á varþíngum með ſkrifuðum ſeðlum; eða á annann líkann hátt. Þó held eg það væri betra í mörgum greinum, að það væru ſem fæſt koſníngarþíng í hvörri ſýſlu, ſvoſem 2 eða 3, eptir ſtærð og áſigkomulagi; því fjölmenn þíng eru hátíðligri, og vekja þjóðarandann kröptum framar enn hin minni; þá yrði og meiri eining í koſníngunni. Ekki mundi það betr fara, ef Sýſlumenn fengi ſkilmálalauſann koſníngarrétt, eins og aðrir, að einhvörr annar hefði forráð á koſníngaþíngunum.

Sighvatr. Þetta þykir mér allt mikið líkligt. En ſegðu mér, Ármann! hvað helðurðu verði gert á Landþíngunum; um hvað heldurðu verði talað?

Ármann. Eg held þar verði talað um allskonar opinber málefni ſem viðkoma landinu, og efla megi þeſs hag. Get eg til, að ſérhvörr fulltrúi verði fyrirfram að lýſa því fyrir nefndinni, hvað hann ætlar um að tala, ſvoað allir geti búið ſig undir, og hugleidt það mál. Gert eg og ráð fyrir, að ſá ſem uppber frumvarpid, mætti fyrſt fram med því; og ſvo verdi øllum ſem vilja leyft ad tala um þad efni ſlíkt er þurfa þykir. Þó hygg eg, ad einhvørt víſs tími verdi tiltekinn, ſvoad enginn megi tala lengr. En þegar ſérhvørt efni þykir nógſamliga yfirvegad og umrædt, þá get eg til, ad atkvædum verdi ſafnad; ef menn greinir á.

Sighvatr. Eitthvad líkt þeſsu held eg þad verdi. En ſegdu mér, Ármann! heldurdu ad fulltrúa þíngid verdi haldid innan luktra dyra, eda ekki; hvad getſkardu á þad?

Árm. Eg held þad verdi haldid opinberliga, ſvoad hvørr geti hlýdt ſem vill. Med því móti fengi þad meira álit hjá landsmønnum og trúnad þeirra; hitt mundi verda kallad íſkyggiligt ef enginn fengi þar ad koma, því Íslendíngar eru því vanir frá landſins byggíng, ad þínghøld þeirra ſéu opinber og mundi þeim þykja kynligt, ef nú bæri útaf því.

Ønundr. Svo miklu hefir þú nú ſpád um þetta efni, Ármann! ad líklegt er, ad ekki komi meira enn 10di partrinn af því fram. Eg get ekki ſagt ad mér þyki þad ſvo ólíkligt, eda á ſvo veikum røkum bygt; en eg veit þetta, ad þegar búid er ad ſpá nokkru um einn hlut, þá gera menn opt leik til þeſs ad þad komi ekki fram, og ſvo ætla eg nú ad gera. Eg próphéta þá . . .

Þjódólfr (gengr framm). Þróþörkva! hvad þýdir þad?

Önundr. Ertu gal! þad er ſama ſem ad fyrirſlá.

Þjódólfr. Þú mátt hvorki ſlá mig bak né fyrir.

Önundr (ſtiggr). Eg . . . Eg legg þá þad ráð til, ad . . .

Ármann. Þú getr engin ráð lágt í þeſſu efni heldrenn eg, en geta máttu þeſs til, ſem þér þykir líkligaſt.

Önundr (fokreidr). Eg get þeſs þó til, fór pokur! ad hér verdi haldid Nefndarþíng í landinu, líkt eins og þú, Ármann! gatſt til, þad árid ſem Landsþíngid eigi verdr haldid í Danmörku, en ſvo verdi útvaldir 2 eda 3 af fulltrúunum, til ad fara med þad til Danmerkur ſem gerdiſt á Nefndarþínginu, til ad bera þad þar fram á Landsþínginu, og til ad mæla fram med því hjá konúngi.

Ármann. Skynſamliga er þetta hugſad af þér ad víſu, Önundr minn! þóad þad ſýniſt vænligt í fyrſta áliti; en þó held eg ad þad ſé fleira og mikilvægara ſem mælir á móti því, enn med því, þegar vel er ſkodad. Þad virdiſt þá fyrſt og fremſt ónaudſynligt, ad yfirvega landſins málefni á tveimr Landsþíngum; já, þad virdiſt enda undarligt og óvirdligt, ad þau málefni ſem væru yfirvegud á alla vegu af landſins beztu og ſkynuguſtu mønnum, ſkyldu aptr verda borin undir adra Landþíngisnefnd í útløndum, ſem bæri mørgum ſinnum minna ſkyn á þau, ſøkum ókunnugleika, og ſem, ad vonum, bæri litla áhyggju fyrir þeim. Þad mundi og draga kjark úr Nefndarþínginu hér í landi, þegar menn mættu eiga von á, ad þeirra gjørdir yrdu bornar undir ſlíka Landþíngisnefnd og ónýttar af henni. Þau ein málefni ſem áhrærdu þá hluti, er Danmerkur og Islands gagn mættuſt, væri þad ei med øllu óheyriligt, ad Islendíngar bæru aptr fram á Landsþíngi í Danmørku, en ſlíks þykir þó eigi þurfa, þar ſem fleiri Landþíng eru í ſama konúngsríki.

Því næſt er þeſs ad geta, ad ef ónýta mætti gjørdir Nefndarþíngsins hér í landi á Nefndarþíngi í Danmørku, þá kynni þad ſtundum ad vilja ſvo óheppiliga til, ad þeir fáu islenzku fulltrúar, ſem þángad yrdu ſendir, legdu allt kapp á ad umbreyta og ónyta Nefndarþíngsins gjørdir, og þad þegar verſt gengdi. Þad hefir og ætíd þótt varaſamt fyrir [illegible] þann, er hefir ødlaſt þátt í opinberum málefnum, ad eiga mál ſitt undir mjøg fáum mønnum. Þú ſérd af þeſsu, Önundr minn! ad allt kæmi hér í ſama ſtad nidr, hvørt Island hefdi Nefndarþíng eda eigi. Eins yrdi því og varid, hvørt heldr ſem væri, ad menn gætu eigi valid adra til fulltrúa í Danmørku enn embættismenn, og ſýndi eg þér nokkur [illegible] á því ádan, en hér vil eg því vidbæta, ad þeir mega eigi lengi vera frá embættum ſínum; líka er þad athugaverdt ſem nokkrir hafa ſagt í Danmörku í vetr, ad fylkisþíngin mundu helzt mega vænta mótſtödu af Embættismönnunum *). En þad ſem berſýniligaſt mælir á móti getgatu þinni, Önundr! er þetta, ad koſtnadrinn yrdi þá miklu meiri enn þá, er engin Landþíngisnefnd væri hér í landi, og fulltrúarnir færu beinleidis á fylkisþíngid ſudr í Danmörku, og ſýndi eg ydr þó ádan, ad koſtnadrinn yrdi þó mjög mikilu meiri, og meiri enn von væri á, ad landid gæti afkaſtad.

Önundr. Gert hefir þú nú tilgátu mína ólíkligri, en eg gled mig vid þad, ad þín uppfylliſt eigi framar enn mín.

Armann. Svo kann þad ad fara ſem þú ſegir. En þad veit eg med viſsu, ad ſvo víſt ſem Ísland er ólíkt Danmörku í öllum greinum, ſvo víſt er þad naudſynligt, ad nidrſkipan Landþíngisnefndarinnar fyrir Ísland, verdi í mörgu ólík því ſem verdr í Danmörku, ef ad konúngsins nádugi og mikilvægi tilgángr á ad uppfyllaſt í landi voru, jafnt ſem annarſtadar í Danaveldi. Þad veit og med viſſu, ad yfirvöld vor leggja alla alúd á ad þad verdi.

---

*) Sjá Holſtein: om de Danſke Provindſialſtænders Væſen og Værd. S. 74, og dóminn um þetta rit í Maanedsſkriftet for Literatur 4 Aarg. 2 H. S. 166. Samanber Próf. Davids ſendibréf til greifa Holſteins.

A. H.

Leidavíſir

til ad kenna börnum ad leſa.

Þjódólfr. Þú hefir, Armann! frædt mig á hinu og þeſſu, ekki lengur enn til hefir tekiſt med fundi vora, og þó mér annadhvört ekki ſkiljiſt allt ſem þú ſegir, eda ekki gedjiſt þad, þá játa eg, ad margt hvad ſé gott, ſem þú rádleggur, og óſkandi ad eptir því yrdi gert af ſem fleſtum. Eg dyrfiſt því vid þig meir og meir, eptir ſem vid finnumſt optar, og ætlaſt til þú ekki takir mér þad illa upp, þótt eg leiti þinna atkvæda um eitt og annad, er mér þykir nokkru varda; munu heilrædi þín ei þá verda ad minna lidi, þegar þeirra er leitad, heldr enn þá þú gefur þau óbedinn.

Armann. Kæraſt er mér þad, ad menn ſpyrji mig ráda, því þá er líkligt ad rádleggíngin komi helzt ad notum; þörfin er þá í ſamvinnu vid umhugſanina, og í fleſtu reyniſt hún framtakſſöm og verkdrjúg; en hvad er þad sem þú í þetta ſinn ætladir ad vera undir mig?

Þjódólfr. Þad er margt ſem eg þyrfti vid þig ad tala, og í mörgu er eg uppá lidſinni þitt kominn; margt verdr mér erfidt í húsſtjórninni, og getr þad verid orſökin medfram, ad eg kann ekki þá réttu adferd; nú er eg líka farinn ad eldaſt og þreytaſt, og þoli því hvergi nærri þá áreynſlu, ſem eg hló ad, þegar eg ſtód uppá mitt hid bezta. Þó er ekkert ſem fær meira á gedsmuni mína, heldr enn sú mæda, ad heyra á, þegar verid er ad kenna börnunum hjá mér ad leſa og læra. Á dagin er eg ad ſönnu meſt útivid, og heſi lítid af því ad ſegja, hvad þá fer fram innanbæjar; en þegar eg vakna úr rökkrinu, get og hvergi verid þar ſem þeſsi són ekki heyriſt. Konan getur ekki unnid hálfa vinnu innanbæjar, því hún er ad ſtagla vid krakkana meſt allann daginn, þegar hún er ekki nidri vid. Hreppſtjórnarnir ſetja til mín eitt kenslubarn eptir annad, og preſtrinn er ekki betri, því eg heſi grun um ad hann rói undir. Mér þykir hann líka ædi vandlátr, helzt um leſturinn, og veit eg þó ekki hvad þeſsi leſtur á ad þýda. Fæſtir bændur, og enn ſídr vinnumenn komaſt til ad leſa, þótt þad kunni, og næſtum allir ſem leggjaſt í leſtur verda ónýtir búmenn, ſvo þeir flæſtir verda ad hjálpa þeim um hey og mat þegar útá lídr, á hverjum vetri. Geturdu ekki, Armann minn! komid því til leidar, ad hætt verdi þeirri heimſku, ad kenna únglíngum ad leſa; þad mundi bæta vora búſkaparháttu um allann helmíng, og eg vil gefa þér mikid til þeſs, ad þú gjörir allt hvad þér er mögúligt. Eg horfi ekki í ad gefa þér beztu kúna mína, getir þú komid því til leidar, ad eg þurfi aldrei framar, hverki heima hjá mér né annarſtadar, ad heyra ſtaglid vid krakkana.

Armann. Ekki þykir mér, Þjódólfr minn! ad þú bjódir ſvo mikid kaupid, ſem mér virdiſt þér ſé annt um ad því yrdi framengt, ſem þú óſkar.

Þjódólfr. Um kaupid ſkulum vid verda áſáttir en þú þekkir ekki kýrnar í Flóanum, ef þér þykir gód kýr ónýtr gripr.

Önundr. Nei! nú vil eg ekki heyra meir vitleyſuna úr hönum Þjódólfi; hvörnig getur madr verid þad ſlón, ad vilja hætta ad kenna ad leſa; hvad verdr þá af upplýſíngunni, og öllum þeim dygdum ſem af henni ſpretta? Þad ſér líka á ykkur eyſtra, þegar þid komid í kaupſtadinn, ſvo ſéſt ekki á ykkur nein dygd, ekki ſvo mikid ad þid kunnid ad hneigja ykkur uppá pöleradann máta, med því ad ſetja fram undan ſér hægri fótinn. Þetta lærum vér hér ſydra af upplýſíngunni; en upplýſíngin kemur af leſtrinum, og einkum þegar leſnar eru nýu bækurnar, og helzt þær dönſku. Eg vil því heldr fá rád hjá

Armanni, ſem komi því til vegar, ad allir læri ad leſa dönſkuna.

Armann. Nú er þad audſéd hverſu torveldt er, ad gjara öllum til vilja. Þid heimtid nú tveir af mér hid gagnſtædaſta; Þjódólfr vill ad enginn læri ad leſa, og allra ſíſt þeir úngu, en Önundr, ad menn ekki einaſta læri ad leſa módurmálid, heldr og ad minnſta koſti dönſku, ſvo menn læri rétt ad hneigja ſig; kannſke, Sighvatr gyrniſt nú eitthvad, ſem eins er fráleitt hinna tveggja meiníngum?

Sighvatr. Ekki vil eg menn hætti ad læra ad leſa, marga glediſtund hefi eg haft af leſtrum og gagn med; já eg held eg megi ſegja, ad tóvinna hjá mér yrdi miklu minni á veturnar, væri ekki á vökunni leſid eitthvad í mínum húſum, ſem héldi fólki vakandi, og orſadi til ſamtals um eitt og annad, er leſturinn gefur tilefni til. Þad getur ei verid Þjódólfs vilji, ad eingin ſkuli læra ad leſa; einhvörr verdur ad vera húsleſtrarfær, því þad veit eg, ad Þjódólfr ekki muni vilja leggja nidr þann ſid, ſem ordinn er vor á medal ad vana.

Önundr. Já! húsleſturinn þann arna læt eg vera; eingir útlenzkir, ſem eru miklu upplýſtari enn vid, leſa húsleſtur, og þeir ſem vilja vera í manna tölu ſydra, brúka ekki mikid med þeſsa heimſku. Aldrei er eg vid leſtur, og ekki kem eg í kyrkju nema á hátídum, eda þegar einhvorr prédikar, ſem eg ekki hefi heyrt til ádur.

Vigdólfr. Ømundr er ſjálfum ſér líkr; ekki vil eg heyra hanns óſvinnu, en hér vil eg anſa Sighvatr minn! Eg mundi ekki til húslestursins; en hann vil eg ekki miſſa. Foreldrar mínir láſu alltíd í húſum ſínum nema um ſláttinn, og fóru til kirkju þegar möguliga gátu, og ſama ſid hefi eg haft í búſkapnum; já vid leſum jafnvel lesturinn á Jónsbók á aftefnu hátídunum, og ſamt bý eg ekki verr enn þeir á veſjunum, ſem ekki tefja ſig á þeſſum dögum med lestri, og eg hefi ſagt, ad vinni hartnær eins á Sunnudögunum og hina dagana, eda ad minnſta koſti fari þá eins í kaupſtadinn, þó ekki ſé alltíd mikid erindid, til þeſs ad unnid geti virku dagana, eda þurfi ekki ad fara alla daga í vikunni þángad, til ad ſækja ſínar naudſynjar. Eg ſé því, ad þad er mikid ſatt, ad nokkrir verda ad læra ad leſa; en þad held eg ſé óvit ad öllum ſé kent ad leſa.

Sighvatr. Eg er ad meſtu leiti á þínu máli; þad er til lítils ad kenna hálfvitum ad leſa, nema þad ſkyldi vera til þeſs ad gera þá ad óvitum, og til ad plóga þá, ſem vitid hafa. Eg þykiſt hafa tekid eptir því, ad gáfulauſir únglíngar hafa miſt ſínar litlu gáfur, eptir ad farid var ad kenna þeim ad leſa; en ſké má, ad þetta hafi komid af adferdinni, eda af því ad þeirra litlu gáfur væru upprættar med of miklu adhaldi. Verdi og ekki lyſt til ad læra vakin, þá má ekki mikid kenna, því þá fer eins hvad gáfur ſnertir, ad og eg minda mér, eins og þegar ſá bordar mikid ſem ekki hefir lyſt til ad borda; þad ſem átti ad verda ad næríngu, verdr ſjúkdóms efni í maganum. Gætir þú nú Ármann! gefid okkur gód rád, til þeſs, ad audveldara veitti ad kenna ad leſa, þá mundir þú hjá oſs eiga talsverdt kaup, því eins og Þjódólfr ſagdi, þá er ekki lítid fyrir því haft af oſs bændunum, ſem ekki kunnum rétta tökin á því, ad kenna börnunum ad leſa.

Ármann. Eg hefi nú um hríd heyrt á ykkur, og þykir mikid vandhæfi á ad leggja ord í. Þad efni ſem þér hafid á gómum, er mér ekki ſvo ljóſt ſem ſkyldi. Á minni Öld var annad ſtundad meir enn leſtur, og fór þó ekki alt verr fram enn nú. Vid fornmenn viſſum þad ſem vid viſſum; vid unnum meir enn vid töludum, og hugſudum meir enn vid láſum. Þid talid meir enn þid vinnid, og leſid ſvo mikid ad þid verdid þegar heimſkíngjar, ſvo upplýſtir ſem þid þykiſt vera, því þid hugſid ad alt, ſem ſkrifad er, eg vil nú ekki tala um prentad, ſé allraumeſta ſpeki, og má þó med ſanni ſegja, ad fáar bækur eru ſamdar á ſeinni öldum, ſem innihalda meira af viti eda ſannleika heldur enn ſvo ſem tíunda partinn. Þegar nú hverr [illegible] á ad leſa þetta [illegible] Þú ert ſæll, [illegible] ad [illegible] ríkiſ [illegible] betur; og þykjaſt [illegible] ſkáldi ad [illegible] og [illegible] [illegible] þá [illegible] gódu.

[illegible] þig, Ármann minn, [illegible] það ſem [illegible] þig [illegible] og ſkal [illegible] mitt og [illegible]

Ármann. Ekki gétur ég [illegible] því [illegible] þótt og vildi, ad þú ætt [illegible] ad leſa; hvorki má ég breyta lögunum yckar né ráda því, hvornig nidrſetum er tilhagad í Skónum. En gæti ég gjört yckur bændunum [illegible], enn verid heſir, ad hlýdnaſt þeirri lögagerd, ſem [illegible] ad aldir ſjá lærſir, þekkiſt og mikill [illegible] Tilgángr þeſs lagabods er og ſvo gódr, ad verdt væri ad hlýdnaſt bodordinu, og ekki ſé ég hvad yckur [illegible] ad hafa ſér til ágætis, í ſamanburdi vid hinar, ef þid ætlid ad ſleppa því eina, ſem hún gæti, ef vel væri medfarid, talid ſér til gyldis. Því bækur ſé [illegible] miſjafnar, þá eru þær til, ſem verdt er ad leſa, því þær geyma holl ſannindi; en ſé enginn [illegible] verdur ekkért lid ad bókum. En það ſkilſt mér mikid vel, ad ekki ſé til gagns ad kenna hálfvitum leſtur, eins og nærri má geta, ad það verk ſé ekki audunnidz; og væri það ſatt, ſem þid ſegid hérum, þá er það ljóſ vottur þeſs, ad vit aldarinnar ſé minna enn manna lætin. Það er nú ad ſönnu ſatt, ad hægt er ad velja úr því ſem ættu ad [illegible] ad leſa, eins og hér heima ſé títt þad, ſem ekki er til annars, ad börnin ſkilji þó, er leſid er, ſpillt um ſmakinu, og er þá margt annad, ſem unnid fyrir gýgur [illegible] þeir, ſem ad kenna, eda hafa ekki lagni á [illegible] ólesandi, ſem fyrſt í ſtad eiga erfidt med ad nema, er þó betra, ad nú nokkrir, ſem aldrei verda læſir, ſéu hrid ſtagl-adir, heldur en ad margir ſéu ſleppt og ekki kent ad leſa, ſem vel gætu ordid læſir, hefdi þeim verid kent þad.

En eg vil nú hverfa til vors eginliga umtals-efnis, ſem var þad, ad eg vildi reyna til ad gera yckur audveldara ad kenna bókleſtur heldrenn verid hefir, og kynni þad ad verda hendtugt þeim, ſem eiga ad kenna tornæmum; en gáfada barnid lærir ad leſa hvernig ſem ad er farid.

Þjódólfur. Jæja, fyrſt þú villt ekki ráda til þeſs ad leſtrinum ſé hætt, þá er betra nokkurt lidſinni enn ekkert, og vil eg leggja vid bædi eyrun, ef ſke mætti ad eg gæti numid þad, ſem þú ætlar nú ad ſegja; en ótrúligt þykir mér, ad eg fari mér nokkurntíma þenna leſtur í nyt.

Sighvatr. Mig lángar mikid til ad heyra þetta, því eg gjöri rád fyrir, ad þér fariſt þetta vel, Ármann! eins og ſvo margt annad.

Ármann. Ekki megid þid gera hér rád fyrir miklu, því fyrſti leſtur var ekki tídkadr mjög í mínu

Lingdæmi, megid þid nærri geta, ad annad ſé mér lægnara, enn kenna leſtur. Þad ſem helzt gerir ydur erfidt, ad læra leſtur, er þetta: ad þér hafid óþarfliga marga bókſtafi, og lærid ekki í tíma ad nefna bokſtafina rétt.

Önundr. Nei! Nei! nú vil eg ikki heyra meir; mikla ſkömm gerir þú okkur Ármanni, ad ætla vid kunnum ekki ad ſtafa. Nú ſé eg ad þú hefir ekki ſéd þad ſem preſtrinn Henderſon ſkrifar um Island, og er þad þó ordid kunnugt um alla Nordmanna álfu; hann ſegir ad enginn únglíngr ſé ſá, ſem 9 ára geti ekki leſid og ſkrifad fullkomliga vel; þetta hefi eg ſjálfar leſid í þýzkri útleggíngu af hans ferdabók, ſem til er í höfudſtadnum Reykjavík; allir þar geta leſid bædi dönſku og þýzku — en — kannſke þad ſé ödruvíſi upp til ſveita.

Þjódólfr. Hvada ſveitir talar þú um, Önundr?

Önundr. Eg tala um Rángárvelli, Flóann, Mosfellsſveit, og adrar Diſtrictus í Arneſs-Sýſlu!

Þjódólfr. Ef þú kant ekki betur ad leſa, enn ad ſkipta ſýſlum hér í landi, þá held eg ad preſtinum mínum líkadi ekki leſtur þinn, og ræd eg þér til ad ſetjaſt ekki ad í hans ſóknum.

Önundr. Eg akta ekkért þeſsa ſveita-preſta, eg gef þeim gódann dag; þeir kunna eingann lífsmáta, og prédika í einſkeptu hempu ſpada lausri.

Sighvatr. Verid þid ekki ad þessum ertíngum, þid hindrid **Armann**, og verdid engu fródari af ykkar kítíngi.

Þjódølfr og Ønundr. Vid ſkulum hætta.

Armann. Ekki munu preſtar ykkar kannaſt vid þad, ad allir Englíngar ſéu ordnir vellæsir 9 ára, því ſídur vel ſkrifandi á Islandi; og þó Henderson hafi þetta ſagt, þá má fullyrda, ad þad er komid annadhvort af rángri eptirtekt, eda misſøgn einhvers þess Islendíngs, ſem heldur vildi ad útbæriſt hrós af Islands háttum, heldrenn ſannleiki; en hvad ſem þad hefir, þá er ſú min meiníng, ad ofmargir ſéu bókſtafir ykkar; færri voru þeir hjá okkur fornmønnum og fór nógu vel á því.

Sighvatr. Hverjum viltu þá láta fækka?

Armann. Ur þeim ſem hafa ſama hljód í leſtrinum, vil eg gera einn bókſtaf, eda ekki brúka nema einn þeirra, eda þá nefna þessa alla eins í ſtøfuninni; þad eru þessir: c, k og q, ſem í máli voru hafa ſama hljód; því dugir einn þeirra fyrir alla; bezt væri ad brúka ekki nema 1 þeirra, en fyrſt allir finnaſt í prenti og ſkrift, ſvo med eg til, þegar þid kennid ſtøfun, ad láta nefna þá alla eins.

Sighvatr. En c er líka leſid eins og s.

Armann. Ekki í norrænum ordum, og lærdir menn halda ad þad hafi heldr ekki verid ſvo í látínu medan málid var talad; en hvad ſem því lídur, þá kémur þad ekki børnunum vid, hvørnig þeſsi bókſtafr á ad leſaſt í látinu.

Sighvatr. Má fækka fleiri ſtøfum?

Armann. Z og X þarf ekki í Íslenzku. Í upphafi ordanna getr enginn gert mun á þeim og Eſsi (s), en í midju ordi, og enda ordanna, má fyrir þá bruka tvo bókſtafi; fyrir z ds eda ts, og fyrir x gs eda ks.

Þjódólfr. Ødum fækka ſtafirnir, og vildi eg þú gætir farid ſvona med þá alla, þá tækiſt eins hværntíma ad kenna børnum ad þekkja þá.

Sighvatr. Ekki megum vid miſsa þá alla, Þjódólfr minn! en þad játa eg, ad allt, ſem er óþarfi, má miſsaſt.

Armann. Enn eru tveir ſtafir ſem þid leſid eins, og ættud því ad nefna eins, þad er i og y.

Ønundr. Nei! þad er ekki ſatt, ødruvíſi er i nefnt heldrenn y í Reykjavík og hjá þeim Dønſku.

Armann. Þad veit eg ad Danſkir nefna ekki báda þeſsa ſtafi eins, en þeir láta þá ekki heldr hafa ſama hljód í leſtrinum, eins og þid gerid; þú verdr ad gá ad því, ad eg er ad kenna ad leſa íſlenzku, en ekki dønſku.

Ønundr. Og eg vil ſlétt ekki læra ad leſa íſlenzku, hún á ekki vid mig.

Armann. Þú þarft ekki ad leita af mèr ad leſa, hvørki íſlenzku nè dønſku, og engir þá, en eg er ad láta í ljóſi mína meiníngu um þad, hvørnig mundi audveldaſt ad kenna børnum bókleſtr; og hefi eg nú vikid á þad, hvørſu fækka mætti bókſtøfum ykkar, edá finna ſèr lèttir í leſtri, medan þeir allir brúkaſt, med því ad nefna eins þá ſtafi ſem eins eru leſnir.

Sighvatr. Vertu bleſſadur, Armann! fyrir þad, ad þú byggir út Egſinu (X), því márgann almúga manni hefi eg heyrt nefna þann alræmda Perſakóng Ekſeres, og ekki Serkſes, ſem þó mun vera hans rètta nafn, og hafa þá lærdu mennirnir farid ad kýma ad okkur dónunum.

Armann. Ekki er þád rètt, ad kýma ad vannkunnáttu þeirra í bókmentum, ſem ekki eru til bóka ſettir, og allraſízt þegar hinir lærdu gefa tilefni til þeſs, ſem óhøndugliga fer hjá þeim ólærdu, eins og í því dæmi ſem vid nú tølum um. En vid ſkulum halda oſs vid efnid, ſvo ekki verdi þetta okkar tal ad tómum hégóma, og vil eg nú láta þá bókſtafi, ſem ekki hefir verid minnſt á, óáreitta, en þótt nokkud mætti fleiri um þá tala, því eg vil hrada mèr ad minnaſt nú ſtrax á annad høfud atridi vidvikjandi ſtøfuninni, og þad er þetta: *ad vara vid ad ſlengja ſtøfum ſaman, og minna á ad nefna þá rètt.*

Önundr. Nú kemur þad ſem eg hefi opt ſagt, ad vid ættum ad læra ad ſtafa uppá dönſku, og aldrei ſegja ó, heldur a; af því ſkilur ſá ljóti leſtr Mária þegar áid er ekki nefnt eins og Danſkir nefna þad.

Armann. Þad er nokkud ſatt í því, ſem þú ſegir Önundr! og nokkud óſatt; ſtundum attu Islenzkir ad nefna áid eins og Danſkir, og ſtundum ekki; En þad er ekki einaſta áid, heldr fleſtir hljódſtafir, ſem nefnaſt verda med tvennu móti, og þad af því, ad þeir leſaſt ſvo. Þad er því mín fyrſta athugagrein, í þeſſu efni, ad börnum ſé kent ad greina bókſtafi, og nefna alla eins og hljód þeirra í leſtrinum ſegir til. Bókſtafir í ykkar máli eru tvennſlags, fyrſta tel eg

Hljódſtafina: þeir þekkjaſt á því, ad þeir verda nefndir án þeſs ad fleiri bókſtafir heyriſt í hljódinu, og eru þeſſir: a, e, i, o, u, y, ö, æ; hinir adrir heita ſamhljódendur, og verda þeir ekki nefndir nema einhvört hljódſtafr ſé medtekinn, annadhvört á undan eda eptir. Þeir ſem þurfa, til ad verda nefndir, hljódſtaf á undan ſér, eru: f, l, m, n, r, ſ; eins og ſjá má, þegar nöfn þeirra eru ſkrifud eins og þau talaſt: eff, ell, emm, enn, err, eſs; hinir ſamhljódandi ſtafirnir hafa allir hljódſtaf fyrir aptan ſig t. d. bé, cé, dé, gé, há, ká, og ſ. frv. Væri ekki af vegi, þegar kent er ad ſtafa ad benda börnunum til þeſſa mismunar ſtafanna, én einkum ýdur ſamt ó, ad kenna þeim ad þekkja hljóds mismun á hljódſtöfunum ſem eg veit þid hafid eptirtekid.

Sighvatr. Víſt hefi eg tekid eptir honum, en ekki munu allir gæta hans, ſem kenna börnum ad leſa.

Ármann. Og er þad ekki lítill ſkadi; þid heyrid ſjálfir, hvørr munr er á hljódi hljódſtafanna med ſtriki yfir og án þeſſa ſtriks; einir tveir af hljódſtöfunum eru alltíd nefndir og leſnir eins, nefnil. Æ og Ø hinir allir ødruvíſi, þegar ſtrik ſtendr yfir þeim, heldrenn þá ſtrikid vantar, eins og þid heyrid á framburdi þeſſara orda: madr, mádr (t. d. bókſtafr), her (herlid) og hér (hérna), þor (árædi) og Þór (gudinn), vidr (trjávidr) og vídr (rúmr), bur (ſonur) búr (matarhúſ). É þad, ſem ſtrik ſtendur yfir (é) ætti því barnid ſtrax ad læra ad nefna eins og þad er leſid, nefnil. je, þad var og einuſinni ſvoleidis ſkrifad í íſlenzku máli, þó nú ſé því aptr hætt. Allir vitid þid ad adgreina í leſtri þá hljódſtafi, ſem eru med ſtriki yfir ſér, frá hinum, ſem ekki hafa ſtrikid, en þá ættud þid líka ad kenna börnum ad nefna þá ekki alla eins, því þad gerir kenſluna erfidari enn hún þarf ad vera. Ef þid kénnid börnum ſona ad ſtafa þetta ord fyrir (eff — ý — err) fýr (— í — err —) ír, þá les þad eflauſt þetta ord ſkrifaſt, og leſiſt rétt eptir því ſem það er látið ſtafa, en rángt eptir ordſins framburdi í málinu; ſtafi það þarámóti ſona ſama ordit: eff — y — err — i — err, þa les það rétt ordid ſjálfkrafa. Það ſem nú er ſagt um þeſſa hljódſtafi, má gylda eins um O og U; þegar ekkert ſtrik ſtendur yfir Oinu (o), þá er það einmidt leſid eins, Önundr minn! og það ólukkuliga aa eda á í dönſku máli, annars nálægt því ſem o í ſama máli. U, ſtandi ekki ſtrik yfir því (u), er leſid ſem y í dönſku. Hervid vil eg ad eins því vid bæta, ad i og y er eins leſid í íslenzku, og ætti því ad nefnaſt eins.

Önundr. Þér væri nær, Ármann! ad kenna okkr ad ſlengja ekki þeſſum tveimur ſtöfum ſaman í leſtrinum, heldr enn ad eggja oſs til, ad nefna þá báda eins; það gera Danſkir ekki, og munu þeir vita hvad þeir gera.

Ármann. Danſkir vita vel at leſa ſitt mál, þeir kunna líka ad nefna rétt ſtafina, en ekki er það regla fyrir íslenzka, ſem tídkaſt í dönſku máli. Eg ſkil ekki hversvegna ſá ſtafur ſem leſinn er ſem i, ſkuli nefnaſt ödruviſi enn han er leſinn, en hvorki eg né þú rádum því, hvert hljódſtafirnir fá í framburdi ordanna, enn eptir því verdr ad ſtafa, eigi ſtöfunin ad verda audveld, ſem er adal tilgángr minnar tilſagnar ad þeſſu ſinni.

Þjódólfr. Á því ridur mér meſt, Ármann!

minn! Ed vidurkenni [illegible] og [illegible] eg ſkilja, ad þad ſem þú heſir um þetta efni talad, muni gjöra töluverdann létti, ef eptir því væri breytt; því tekid heſ eg eptir því, ad börn ſem lært haſa ad nefna v ſem ef, haſa átt bágt med, ef [illegible] voru, ad leſa þetta ſtutta ord vit, (þau leſa þad [illegible]), og þykir mér líklegt, ad ſamá ördugleiki ſkjóti af ſömu óreglu, þar ſem ſlík naſni hinna bókſtafanna er ad gæta.

Nemandi. Eg heſi nú litlu í þetta ſinn hér vid ad bæta, nema þeſſu einu, ad í ykkar máli fylgjaſt ſtundum tveir hljódſtafir ad, ſem haſa eitt hljód, og ættu því ad haſa eitt naſn; eg man ſamt ekki til ad þad ſéu nema þeſſir: au, ja og ei; au heſir [illegible] ſama hljód ſem ö, en ja og ei haſa ſitt eigid hljód; ſumir haſa nú nýliga fallid uppá ad ſkriſa öi fyrir au, en ekki kann fólk vid þá tilbreytni, og hún er líka óþarf, því ekki þarf annad, enn nefna au eins og þad er leſid, og kenna barninu þad ſtrax; en þad gerir þeim ördugleika í leſtrinum, ſé þau látin nefna fyrſt a og ſvo u, þau leſa þá þetta ord aumur ſvona: a — um — ur, en ekki eins og vera ber aum — ur; þau gera nefnil. úr ordinu þrjú atkvædi, í ſtad þeſs ad þad heſir ei nema tvö.

Eg vil ad lyktum innibinda í fáum ordum þær reglur, ſem eg heſi nú geſid fyrir ſtöfun íſlenzkunnar. Þær eru þeſſar.

I) Nefnit c, k og q álla eins nefnil. K.

II) x og z í upphafi orda s, í midju og enda af ordi, ef þeir brúkaſt, x ſem ks eda gs, eda ſínu rétta nafni x, og z ſem ds eda ts.

III) Gjørid mun á hljodſtøfum þegar ſtrik ſtendur yfir þeim, og þá þeir eru ſtriklauſir, og kennid ad nefna þá ødruvíſi ſtrax, ſvo ekki þurfi ad berja barnid, þegar þad hefir ſama hljód á áinu í þeſsum tveimur ordum: þá og þar og einu í mér og meri.

IV) Látid þau nefna í og y eins.

V) Látid þau nefna au einu nafni, en ekki tveimur; eins ei og ſá.

Ef vid finnumſt aptr, ſkal eg minnaſt á fleira ſem getr gert bóklestur audveldari, bædi þeim ſem kennir og lærir.

Þjódólfr. Nokkur hjálp má ad þeſsu verda, Ármann! en þó vildi eg þú gætir komid því til leidar ſem eg í fyrſtunni bad þig um, heldrenn ad fylgja þínum rádum.

Ónundr. Eg vil ekkért leſa í íſlenzku máli, þetta túngumál er ſvo dónaligt, ad þad ætti ſlétt ekki ad hafa þad, en danſka og franſka ætti allſtadar ad talaſt.

Sighvatr. Eg þakka þér, Ármann minn! þeſsa leidſøgn, óſkaſt er ad einhvørr hafi gagn af henni ſem til hennar fréttir, en þótt engum þenkjandi manni mætti heita ofvaxid, ad vita allt þetta.

Ármann. Nú er þad framkomit, ſem eg bjóſt vid, ad ykkur mundi ei mikid tilfinnaſt; þad mátti heita ad fara í geitarhús ad leita ullar, þegar mæltuſt til af mér, ad kenna ykkur hvernig ætti ad koma börnum í ſtöfun. En ekki tel eg þad neinn ókoſt á minni tilſögn, ad þú, Sighvatr minn! ætlar, ad hverr þeinkjandi madr ætti ad geta ſagt ſér allt þetta ſjálfr. Þú hefir óvitandi hróſad tilſögn minni, miklu enn eg bjóſt vid eda hún ætti ſkilid.

Eptir þetta gekk madr ad ſteininum og ſté uppá hann, og heilſadi þíngheiminum. Hann var tíguglíga búinn, og höfdínglígr í vidmóti og límaburdi. Sumir ſögdu hann væri Kaupmadr ad veſtan. Hann tók þannig til orda.

G. S.

Nokkrar

Hugleidíngar

um

Þilſkipaveidar

á

Iſlandi.

Þér hafid nú, gódir menn! talad margt og mikid um ýmſa hluti á þeſſu þíngi, en engin hefir minſt á fiſkiveidar, þad eg man, nema ſamfjórdúngsmadr minn, um verkan a klipfiſki í fyrra. En þar fiſkiveidar eru annar adalbjargrædis-útvegr lands vors, ſvo virdiſt mér ad menn ættu eigi ad gánga þegjandi framhjá hönum, þegar talad er um landſins efni. Satt er þad ad vísu, ad landgagnid hefir verid kallad bædi miklu viſsara og meira, enn ſjáfargagnid, og ſvo hefir þad reynſt híngadtil, en þad ætla eg ſannaſt, ad ſjáfarútvegrinn gæti aukiſt meira enn landgagnid úr því ſem þad nú er, og ad þad geti ordid töluverdt viſsara enn þad nú er; eg játa ad vísu, ad landgagnid geti aukiſt og margfaldaſt med forſjá og kunnáttu og tilkoſtnadi, en þad virdiſt þó ſvo, ſem takmörk þau, er jardyrkjan og landgagnid geti torveldliga yfir komiſt, ſéu miklu nær, og audſénari, enn þau, er gætu afmarkad framfarir ſjáfarútvegſins. Landid, þurrlendid, hefir viſsa ſtærd og getr eigi útþaniſt, en hafid hefir ótakmarkada ſtærd, (ad minſta koſti fyrir vorum augum) og ſjaldan ſiglir madr ſvo lángt eda breidt, ad madr eigi getr komiſt lengra eda á annan ſtad. Jardyrkjan getr aukiſt: menn geta hladid garda, ſléttad tún og aukid, veitt vatni af mýrum og flóum, og fengid þar engi ſem engin voru ádr. Menn geta aflad allskonar káltegunda og jardepla: menn kunna maſke med tímalengdinni ad geta aflad korns og hörs og ræktad ſkóga, en þó þykiſt eg ſjá takmörk, ſem allt þetta verdi einhverntíma ad nálgaſt, en þad er eigi audveldt ad ſjá fyrir endann á framførum og vexti þeim, er ſjáfarútvegrinn virdiſt ad geta fengid. Menn geta naumaſt ímindad ſér ſvo mørg ſkip, ad eigi geti fleiri ordid, og naumaſt ímindad ſér ferdir þeirra ſvo lángar eda margkvíſladar, ad eigi geti þær ordid enn lengri og margkvíſtadri.

Þad er hvørjum manni ljóſt, ad eg tala hér eigi um þiljulaus ſkip eda báta, er ætíd binda menn meira eda minna vid landid, og þad viſsann ſtad á landinu; eg meina hér fiſkiveidar á þilſkipum. Á bátum má kalla ad madr hafi annann fótinn í fjøruſteinunum; en á þilſkipum hefir madr hús og heimili á ſjónum; þá er madr og eigi bundinn vid viſsann ſtad á landinu, heldr fer madr og flýgr umhverfis laudid og utí regin haf, eptir áſigkomulagi og gedþekni. Madr þarf því eigi ad vera fiſklaus í einni veidiſtødu, þó ad veidiſkapr leggiſt þar frá um tíma, því þá leitar madr þángad ſem veidiſkapr er fyrir.

Þetta ſídaſta bendir til, ad ſjáfarútvegrinn geti ordid viſsari og áreidanligri, þegar menn leita hans á þilſkipum, þvíad þegar menn hafa eigi annad enn báta, komaſt menn eigi lengra enn í næſtu veidiſtødur. Þetta er nú mikilvægr eginligleiki ſem þilſkipa veidiſkaprinn hefir framyfir bátaveidar, því med því móti kemſt ſjálfarútvegrinn nær því, ad jafnaſt vid landgagnid, og getr ordid betra athvarf í hallærum.

Þótt að hafið, ſem umgyrdir land vort, geymi mikla bjørg og mikil audæfi, høfum vér þó híngad-til eptirlátid útlendum þjódum, Hollendíngum og Frøkkum; ad ſækja þeſſa bjørg og þeſſi audæfi í nádum. Þeir hafa vitad, ad vér ſátum í fjøruſteinunum og hefdum eigi árædi til at fara nema med annann fótinn úti ſjóinn, og því hafa þeir komid ſiglandi hundrudum ſaman, med húſ ſín og heimili, ſunnan úr heimi, til ad ſækja audæfin til vor, medan vér ſitjum í fjørunni og ſjódum vorn litla feng, og horfum á þá med undran og lotníngu.

En þad er ſønn gledi og bót í máli, ad vór øld ſýnir nú meiri framkvæmd og árædi í veidiſkapnum enn hinar undanfornu, því þó ad þad mægi eigi heita nema byrjun, þá ſýnir hún þó, ad þjódarandi vor ſé kominn á meiri hreifíngu enn ádr.

Eg vil nú í ſtuttu máli ſegja frá þilſkipum þeim, er verid hafa á veſtrlandi, því þar er mér kunnugaſt um. Eg veit ad nokkrir ſunnlendíngar hafa líka gert út þilſkip til veida, en mér er eigi ſvo kunnugt um þad, ad eg geti ſagt frá því; þó veit eg ad kaupmadr og riddari Bjarni Sívertſen, og Jón Daníelsſon í Vogum og þeir Njardvíkrmenn hafa þarí verid forgaungumenn annara.

Fyrir árid 1806 hafdi ekkert þilſkip verid á veſtrlandi, og eigi heldr neinn Íslendíngr, er hafdi numiſt ſiómenſku á þilſkipum eda þilſkipa-ſmídi. En ſídan má telja:

1. Slúpſkipid Ste. Johannes 18 leſtir ad innanrúmi. Kaupmadr ſál. og riddari O. Thorlacius keypti þad 1806, og hafdi þad á Patrixfirdi. Lá ſkipid á vetrum vid Litlueyri, en var ad fiſkiveidum á ſumrum. Styrdu því danſkir yfirmenn allt til 1809, en þá gjördiſt Þorleifr Jónsſon á Sudreyri ſkipherra, og var þad allt til 1815, er þad var látid utan fara til algjörligrar endrbótar. Hann var þá um tvítugsaldr og ſá einaſti af veſtfirdíngum, ad því ſem mér er kunnugt, ſem hafdi tekid ſtýrimans Examen. Sama ár fékk hann til yfirſkipunar:

2. Jagtſkip, kallad Metta, 13 leſtir ad innanrúmi; þad var keipt hid ſama ár af fyrrgreindum Thorlacius, og var því haldid út á ſama ſtad. Nú er þetta ſkip eign kaupmans Arna Thorlacíuſar í Stikkishólmi. Hann hefir tekid bædi hid ſtærra og minna ſtýrimans Examen med heidri, og er hann ſá einaſti Jslendíngr, ad því ſem eg veit, er hefir ſtýrt ſkipi á milli Jslands og Danmerkr á ſeinni tímum. Nú er Haldór Einarsſon Kolvig fyrir þeſsu ſkipi.

3. Jagtin Metha Chriſtina, 15 leſtir ad innanrúmi; hún var bygd 1819 á Fióni ad undirlagi ádrnefnds ſkipherra Þorleifs. 1827 gjördiſt hann

Kaupmadr á Bíldudal, eptir farſæla 20 ára formenſku á þilſkipum, og vard þá yngri bródir hans Jón Jónsſon ſkipherra.

4. Jagtin Delphinen, 12 leſtir ad innanrúmi. Hana keypti ég úr Gullbríngu ſýſlu 1807 og hélt henni út í Tálknafirdi. Skipid týndiſt 1813 áſamt med ſkipherranum Gudmundi Ingimundarſyni.

5. Skonnortuſkipid Charlotta, 14 leſtir ad ſtærd; þad var keypt árid 1815, ad tilhlutan ſál. Kaupmanns Henkel, og hélt hann því út í Önundarfirdi. Fyrir því var Símon Sigurdarſon, liſtamadr og fjörmadr mikill. Hann afladi 1822 60 Skpd. af klipfiſki og 108 tunnur af hákallslifur.

6. Skonnortuſkipid Henrétta, 15 leſtir ad innanmáli. Þad var keypt 1816 af ſama manni, og hélt hann því út á ſama ſtad. Skipherran var Sigurdr Andrésſon.

7. Jagtſkipid Patrioten, 11 leſtir ad innanmáli. Þad keypti kaupmadr Fridr. Svendſen 1821 og hélt því út í Önundarfyrdi. Þad var rofid hauſtid 1828.

8. Slúpſkipid Födurlandid, hérumbil 9 leſtir, bygt af kaupmanni Svendſen 1827. Formadr Sakkarías Þórdarſon.

9. Slúpſkipid Eiríkr raudi, vidlíka ſtórt, bygt á ſama ſtad 1828, af ſama manni kaupmanni

Svendſen, gódfrægum ad mentun og [illegible] [illegible]. Bádi ſkipin bygdi hann meſt af rekavid, er hann lét ſækja nordr á ſtrandir. Formadrinn heitir Olſen.

10. Skonnortuſkipid, Haabet, 10 leſtir ad ſtærd. Þad lét eg ſmída 1822. Veit eg eigi ad þilſkip hafi ádr verid ſmídad á veſtrlandi. Formadr Steinn Sveinsſon.

11. Slúpſkipid Farey, 13 leſtir ad innanrúmi. Þad keypti eg 1826, og hélt því út í Flatey. Formadrinn heitir Gudmundr Sighvatsſon.

12. Jagtin Appollóne. Hana keypti eg 1829 og hélt henni út á ſama ſtad.

13. Jagtin Magdalena, 10½ leſt. Kaupmadr Arni Thorlacius keypti hana 1827 og heldr henni út í Stikkishólmi. Magnús Jónsſon er formadr.

14. Slúpſkipid (nafnid veit eg ei). Kaupmadr Klauſen keypti þad 1829 og er því haldid út í Olafsvík. Formadrinn hét Johannes Greyerſen.

15. Jagtin Haabet, 12 leſt. Hana keypti eg í fyrra (1831) og er Oddr Sigmundsſon fyrir henni.

16. Jagtin Jens Peter den Gamle, 8½ leſt. Hana keypti kaupmadr Jens Benediktſen á Iſafirdi, og heldr hann henni þar út med íſlenzkum ſkipverjum og gódri heppni.

Af þeſſum er Skipid 9 ſelt til Eſkiſiardar, en 4 og 7 liggia undir lok. Hin 13 eru í gódri geymſlu og brúkum á Veſturlandinu, ſem líka telur ſér 77 æfdá Sjó- og Fiſkimenn. Þó ad þetta kunni ad virdaſt ofur ſeinn og lítill ávöxtur af allri þeirri nád og adſtod ſem konúngrinn hefir audſýnt í því ſkyni, ad upperfa landid til ad leggja ſtund a þilſkipaveidar á egin koſtnad og med egin ſkipum og fólki, hvad varníngr þeſs ſykiſt og þad gæti flutt hann til útlanda og ſókt naudſynjar ſínar þadan aptr, er mér ei kunnugt ad Hans Landsfödurlig rauſn hafi í ödrum efnum komid Veſturlandinu ad jafn miklum notum. Adrir enn framan nefndir hafa ei, ſvo telja ſé, ſtofnad þilſkipaveidar veſtanlands; ad ſönnu hafa 3 Félög verid ſtiptud í því ſkyni, en þau fóru ſvo, ad ei þikir verdt ad geta þeirra framar; þó er þad engum tvímælum undirorpid, ad Fiſkifélög á hentugum ſtad, ſkipud þeim einum ſem hafa greind, efni og gódann vilja, yrdu ad miklum heillum.

Hvad áhrærir ſtærd fiſkiſkipa þá er meiníng mín ſú, ad 10 Leſta ſkip og minni, ſéu hentugri enn ſtærri ſkipin, einkum í hákallalegu. En med eptirfylgjandi reikníngi voga eg ad láta í ljóſi mína meiníngu um þad, hvad þurfi til ad ſmída ſkip hér í landi, med ſvo móti, ad rekavidur ſé vidhafdr, er ſóktr ſé med egin ſkipi nordr á Strandir, og furru-plánkar ſéu brúkadir, því eik verdur ofurdýr. Lengdin milli ſtafna mætti vera nálægt 21 Alin, breiddin í midju 6 ál. 22 þuml., framan 6 ál. 21 þuml., aptan 6 ál. 6 þuml. og Dýptin 2 ál. 18 þuml. Líkliga mundi ſkip, er ſmídad væri hér í landi, geta ordid þægara í hákallalegu, en óþægara til ſiglínga, enn jagt frá Fjóni, ſem híngad komin í gódu ſtandi, mundi ei koſta minna enn 2400 rbd. r. ſ. Í ſeinni reikníngunum hefi eg útliſtad útgjöld og Inntekt vid þilſkipaveidarnar eptir mínum máta og reynſlu.

Reikníngr

yfir efni og ſmídi á 10 leſta ſkipi hér, med tilliti til núverandi (1829) verdlags.

	Vøruv.	
	Rd.	M.
Kjøltréd 17 ál. á 17 rd., 2 ſtefni á 16 rd.	33	=
Kjølſvín 8 rd., kjølpúdi og apakøttur 4 rd.	12	=
18 Búnkaſtokkar 36 rd., 18 móttarbønd 54 rd.	90	=
36 rengur á 36 rd., 18 Millibønd á 54 rd.	90	=
Skjólbord med 16 ſtyttum	21	=
12 Púllertar á 12 rd., 2 Akkeraſtyttur á 2 rd.	14	=
Vindan og Vidíngur 5 rd., 10 ſtafnbønd 15 rd.	20	=
2 Hornbønd, 2 hnéliſtar vid aptrſtefnid	6	=
19 Bitar med 38 Kollørdum	76	=
2 Bønd vid Þiljur ad framan, 2 klysſtré	8	=
4 Kollardar á Þiljum og løibomman	5	=
700 ál. utanbordsplánkar á 28 ß.	204	1
250 ál. Þiljúplánkar á 40 ß.	104	1
120 Vragvalbord í garneríngu, afſtúkur m. fl.	120	=
Stýrid med járnum á 15 rd., Maſtré Bógſpjót bomm. ꝛc. 60 rd.	75	=
3000, 6, 5, 4, Þuml. boltar naglar og reidajárn	45	=
6 menn ad byggja ſkipid í 100 daga á 1 rd.	600	=
Segl, togverk og annar útbúnadur mun koſta jafnt Kroppnum	1523	2
Koſtar Þá ſkipid nýbygt	3046	4

Reikningr

yfir útgjöld á þilſkipi vid Veſturlandid med 7 mönnum.

Utgjöld.	R. S. Rd.	M.	ß.	Vöruverd. Rd.	M.	ß.
Nýligt og ógallad fiſkiſkip úr eik, 10 leſtir med öllum áhöldum í gódu ſtandi	2400	=	=			
Naudſynlig afþilja í leſtinni framan til vid káhettuna, fyrir 20 tunnur af ſalti, 2 ſtokkar med ſídunum, ſinn vid hvörja hlid á ſtóru lúkunni, hvör fyrir 16 tnr. lifrar og fiſkiſtan, tilſ.	60	=	=			
Hér fæſt því midur ekki Aſsúrance fyrirheimaverandi fiſkiſkip, talid med útgjöldum þó reidara verdi það hér til inntekta fyrir árædid 5 pCt. af 2500 rd. r. ſ.	125	=	=			
Arörenta af ſummuni 2500 rd. 4 pCt.	100	=	=			
Tillögur til þorſkaveida						
24 Færi 60 fadma 12garns 56 Rd. = M. = ß.						
50 holl. fortin. aunglar 8 — 2 — = -						
14 Blýlód 5 á 6 Pd. 14 — = — = -						
er 78 Rd. 2 M. = ß.						
Er	2685	=	=			

Utgjölt.

				R. S.			Vöruverd.		
				Rd.	M.	ß.	Rd.	M.	ß.
Flutníngr	78 Rd.	2 M.	ſ ß.	2685	ſ	ſ			
7 ſlóg-hnífar, 6 krókſtjakar	3 —	ſ —	ſ -						
7 hálftunnu-ſtampar eda færakörf	1 —	4 —	8 -						
2 ſkierbord, 2 ſkiertunnur, Vaſkballi	8 —	ſ —	ſ -						
52 tunnur ſalts í ablaun 7767 þorſka	260 —	ſ —	ſ -						
							351	ſ	8
Tillögur til hákallaveida									
3 vadir 120 fadma 14 Lpd. 8 Pd.	80 Rd.								
Pertlina 140 fadma, 2 akkeri 80 Pd.	200 —								
200 Pd. ſelſpiks í beitu	24 —								
4 ſóknir, 3 breddur	18 —								
4 minni og ſtærri ſkærur	6 —								
4 brýni, 2 Þjalir, 2 ſkutlar	4 —								
Til ſkipverja eptir ſamníngi							332	ſ	ſ
Sérhvørr fær ¼ af ſínum þorſkdrætti, ókeypis verkadann í Klipfiſk tilſamans 15 Skpd. 15 Lpd. á 20 Rd.							315	ſ	ſ
Í nokkur ár hefir verkanin heppnaſt ſvo, ad í Kaupmannahöfn nefniſt Flateyjar klipfiſkur, og borgaſt 3 rd. Skpd. betur enn annar;									
tilſamans				2685	ſ	ſ	998	ſ	8

Flutníngr		2685	=	=	998	=	8
af 63 tunnum hákalslifrar fær ſkipherrann ¼ ſpec., Stýrimadrin ⅙ Spec., hvørr af 5 hásétum $\frac{1}{10}$ Spec. af tunu, tilſamans rd. r. ſ.	110 rd. = M. 5 ß.						
í Þokkabót til ſkipherrans 16 rd., ſtyrimansins 8 rd. af ablanum	24 — = — = -	134	=	5			
Utgjørd ſkipſins fra 15da Marzí til 1ſta Sept. í 5½ mánud.							
260 Pd. Smiørs á 16 ß.	43 rd. 2 M. = ß.						
350 Pd. hveitibraud og ſvartabraud . . .	36 — 2 — 12 -						
350 Pd. fiſka	10 — 5 — 10 -						
400 Pd. af grióna- og rúgmjøli . . .	25 — = — = -						
440 Pd. af geldfjárkjøti	18 — 2 — = -						
Iſtadin brennivíns og annars ſælgjætis hefi eg nú valid, ad gefa Yfirmønnum 2 rd., Undirmønnum 1 rd. um mánadinn, tilſamans	49 — 3 — = -						
2 tnr af ſýru, 24 tnr mórorſs	12 — = — = -	. .	.	.	195	3	6
Til vidhalds og endrbótar á ſkipi og áhøldum árliga . . .		100	=	=	150	=	=
Utgjaldaſumman		2919	=	5	1343	3	14

Reikningr

yfir ablann af fiſkiſkipum mínum Haabet og Færey Árid 1828, ſem eptir minni reynſlu má telia í medallagi.

	Inntekt.	R. S. Rd.	R. S. M.	R. S. S.	Nafnverd. Rd.	Nafnverd. M.	Nafnverd. S.
Haabet Færey	9212 Þorſka 6323 — 15535, verkad í klipfiſk 123 Skpd. 8 Lpd. á 20 rd.				2466	=	=
	af 8 tunnum Þorſka lifrar, brædduſt 3 tunnur lýſis á 20 rd.				60	=	=
Haabet Færey	71 tunna hákallslifrar 56 — — 127, ſem ſumarſtadin í ſlátum úti, bræddiſt í 85 tunnur lýſis á 13 rd. r. S.	1105	=	=			

Haabet Færey	28, heim-flutta hálfallabúla 32 — — — 60; Skipsfólkinu tilheyra 30; reidarans eru hinir 30, á 3 Rd.	. .	.	.	90	=	=
Beggia	Heilagfiski, ſkøtur ſteinbítar; ½ reidarans helfing 3 Skpd. ſkippverkadar Laungur og Iſur . .	. .	.	.	80 45	= =	= =
	Ardabli af Haabet og Færey 1823 vard	1105	=	=	2741	=	=
	Helfingr af þeſsu virdiſt medal árdabli af 10 Leſta-ſkipi, edr	552	3	=	1370	=	=

Jafnadar reikningr ad endudum veidiſkap í September mánudi.

Utgift.	R. S. Rd.	M.	ß.	Vøruverd. Rd.	M.	ß.
Skipid med øllum áhøldum, aſsurance, rentum	2685	=	=			
Koſtnadr til þorſkaveida				351	=	8
— — Hákallaveida				332	=	=
Partr Skipsverja úr Ablanum	154	=	5	315	=	=
Utgjørd handa þeim				195	3	6
Vidhald ſkips og áhalda	100	=	=	150	=	=
Verkan á 62 Skpd. af Klipfiſki				62	=	=
Geymſla og brædſla hákallslifrar í 42½ tunnu lýſis				63	4	8
Afgángs verda, auk margskyns hags- og menta-auka fyrir eidara og ſkipverja	290	3	13	51	=	10
Summa	3209	4	2	1520	3	=

Innkekt.	R. S.			Vöruverd.		
	Rd.	M.	ß.	Rd.	M.	ß.
Ársáblin	552	3	=	1370	3	=
Velgeymt er:						
ſkipsverdid . . . . 2685 Rd. = M. = ß.						
minkar vid árſlit og ſkemdir um $\frac{1}{16}$ 167 — 4 — 14 -						
ófargad	2517	1	2			
Sømuleidis, af kostnadi til hákalla og þorſkaveida	. .	.	.	150	=	=
Fiſkipræmian	140	=	=			
Summa	3209	4	2	1520	3	=

Arid 1830 heppnadiſt þilſkipaveidin enn betr, því hvert af mínum þremur ſkipum afladi fyrir 2600 Rbd., þegar fengnum er jafnad nidr á þau öll; en í fyrra eda 1831 heppnadiſt mér nokkud midr, þó jafnt betr enn 1828, því hvert af mínum 4 ſkipum afladi fyrir 2000 dali, þegar öllum fengnum er eins jafnad nidr á þau öll.

Enganvegin hefir þeſsi byrjun þilſkipaveidanna innar á veſtrlandi verid mædulaus fyrir údvöltuna, og eigi hafa þeir ætíd borid mikid úr býtum. Mun þad eigi hafa gert lítid ad verkum, ad þilſkipaveidin virdiſt ad vera mörgum landsmönnum á móti ſkapi, og einkum þeim er forrád hafa í ſveitum og ſóknum; hafa þeir því tídum á lopti, „ad mikill eptirſjá ſé í gagnlegum mönnum frá báta útgjörd og heyönnum, og ſum af þilſkipunum fiſki ſvo lítid ad ei ſé gagn edá ſómi í vidburdum þeirra“; þeſsi meining og þeſsar fortölur ætla eg muni hafa haft þad afleidíngar, ad eigi hafi fengiſt gódir fiſkimenn á ſkipin. Þad mun og hafa tálmad veidiſkapnum í meira lagi, ad ſumir ſkipaegendr hafa borgad ſkipverjum ſínum, ſkipherrunum jafnt ſem háſetum, viſt kaup, framar lagad eptir viknatali, enn fengnum, hvad þegar ſvo er ádfarid, þykir ſkipshöfninni eigi ſvo mikid komid undir því, hvört fengrinn verdr mikill eda lítill, þegar þeir eiga viſt kaupid hvört ſem heldr er. Sama má og ſegja þegar eigi fæſt ádrir enn vinnumenn, því eigi eru þeir ætíd ſva húsbónda=hollir, ad heldr vilji þeir meira ſtrit og meiri ſeng, enn hid gagnſtæda. Allt þetta hefi eg viljad forđaſt, og því farid ad á fylgjandi hátt:

Eg hefi forđaſt ad taka vinnumenn á ſkip mín, og hefi því heldr fengid reynda og góda fiſkimenn, bædi einhleypa og líka búandi menn, ſem eigi hafa haft mjög marga ómaga, á nálægum ſveitum. En ſvo ad þeir mættu vel bjargaſt hér, hefi eg bygt þurrabúdar=hús handa ſkipverjum mínum, og búa þeir þar leigulauſt árid um kríng ſem vilja, og eru nú 8 af þeim giftir. Til þeſs ad ſérhverr einſtakr af ſkipverjunum leggi þeſs meiri alúd á veidiſkapinn, læt eg hafa gát á, hvad hverr fyrir ſig dregr, og fær þá hverr viſſan hlut af ſínum drætti, nema þad ſé hákall, því þá fær hverr ſkipverja viſſa hýruſemi fyrir hverja lýſistunnu ſem af ſkipinu kemur, eins og reikníngrinn ſýnir. Engin fær viſt kaup eptir viknatali, en öllum ſkipverjum veiti eg fædi á medan þeir eru ad veidiſkapnum, ſvoad enginn þarf ad ſjá fyrir því, eda lída ſkort um þann tíma. Þetta held eg hafi valdid því, ad mér hefir heppnaſt jafn betur enn ödrum, og líka hinu, ad mér hefir ordid gott til manna, enda lifa nú yfir 50 menn á þilſkipaveidum mínum. Þetta hefir nú bleſſaſt ſvona; gódu fiſkimennirnir hafa fjölgad, og hvatt hverr annann, þeir hafa ordid efnadir, gift ſig og eru haldnir ſælli enn adrir medalbændr og vinnumenn jafnvel í beſtu viſtum.

Eigi er frítt fyrir því, ad þilſkipaveidarnar heldr ſæti mótgángi ſumra manna; hefi eg helzt heyrt þetta tvent tilfundid: 1) ad beſtu mennirnir megi eigi þannig miſsaſt frá viſtum og báta útgjørdum, og 2) ad þvílíkir fiſkimenn megi eigi fá hjónaband, nema þeir geti útvegad ſér viſsu fyrir jardnædi.

Hvad hinn fyrſta vidvíkr, þá er þad ad víſu ſatt, ad vinnufólksekla mikil er í landinu, en eigi ſé eg ad þad ſé rétt eda ſanngjarnligt, ad láta þad ſtanda fyrir, ad ardſamr bjargrædisvegr geti aukiſt, og allraſízt, þegar bjargrædisvegrinn er þannig lagadr, ad þeir menn geta gipt ſig er hanum ſæta. Þad er og enn athugaverdt, ad fólkid fjølgar ødum í landinu, og virdiſt ad benda til, ad menn leitiſt vid í tíma, ad auka bjargrædisvegu ſína og fjølga þeim, því þad er ofſeint þegar fólkid er komid í ørtrød og hardna tekr í ári. Þad verdr því eigi ſagt med ſønnu, ad þeirra manna ſé miſt vid, ſem leggja ſtund á nýann atvinnuveg. Þilſkipaveidin mun heldr eigi aukaſt í ſama jøfnudi ſem fólksfjøldinn í landinu, og því munu landſins vinnandi hendr fjølga eigi ſídr fyrir þad, þó þilſkipaveidarnar hafi nokkurn framgáng.

Hvad þad annad atridid áhrærir, þá er mín meiníng þeſsi: Mig undrar eigi þóad menn leitiſt vid ad reiſa ſkordr vid, ad þurrabúdar menn ſtalgi vid ſjóinn, þar ſem menn ſækja veidiſkap á bátum, hvad ef veidiſkapr legſt frá þeirri veidiſtødu um hríd, þá eru ſlíkir þurrabúdar menn í voda ſtaddir; en vid þilſkipaveidarnar held eg ſé allt ødru máli ad gegna; Þilſkipaveidarnar eru, eins og eg hefi ádr ſagt, miklu viſsari enn bátaveidar, hvad þilſkipin geta leitad fyrir ſér í allar áttir. Eg ætla því ad þeſsi munur ætti ad gera þad ad verkum, ad fiſkimenn á þilſkipum megi átølulauſt gifta ſig, þóad eigi hafi þeir jardnædi.

Yfirhøfud er þad meiníng mín, ad þilſkipaveidarnar ſéu enn mikilvægari fyrir landid, enn þær kunna ad ſýnaſt í fyrſta-áliti, því eg ætla, ad þær geti ordid og ſéu rót til margra framkvæmda og menta, og mikillrar hreifíngar í hinu borgaraliga félagi.

Þad er þá fyrſt ad telja: ad menn vid þilſkipaveidarnar venjaſt á eginliga ſjómenſku og ſiglíngar. Þad annad er: ad menn venjáſt á ad ſækja ſjóinn med meira krapti og kænſku, og líkliga munu menn med tímalengdinni gera tilraun med hvalaveidar og annad ſem nú eigi tídkaſt. Þad þridja er, ad med þeſsu kemſt þad í verk, ſem ſvo margir vitrir búmenn hafa óſkad, ad viſsir menn leggi ſtund á veidiſkap eingaungu, og dragi fiſk ad landinu, ſvoad ſveitamenn þurfi eigi ad leggja eins mikinn hug á fiſki-

[illegible] [illegible] og [illegible]. Það [illegible] [illegible] [illegible] eignin mun leida til þeſs med tímanum, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] og meiri [illegible] verſlan, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] þetta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] þeſs bændr [illegible] [illegible] ad hafa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Það tel eg [illegible] ſtiftta: ad [illegible] [illegible] medal til ad gera verſlanina [illegible], [illegible] [illegible] ad nokkru leiti. [illegible] [illegible] [illegible] honum verdr þad bezt ad [illegible] ſjálfr [illegible] til Íslands, og ſækja naudſynjar ſínar þadan aptr, hann getr þá og fengid borgarabréf í einhverjum Kaupſtad, og haft dálitla verzlan ad auki, ef hann vill. Þannig hefi eg ritt ſkip [illegible] [illegible] ſér á millum landa. Sendi eg med því [illegible] [illegible] til Kaupmannahafnar, og læt það færa [illegible] naudſynjar minar aptr. [illegible] hefi eg dálitla verzlan ad auki, en hún er [illegible]. Í Kaupmannahöfn hefi eg viſſann mann, ſem tekr á móti ſkipi minu, og ſelur vörurnar, og kaupir aptr það ſem eg þarf med. [illegible] þeſſu [illegible] aptr [illegible] ſkjóta og [illegible] [illegible] [illegible], og það er [illegible] ad menn vendiſt á ad koma [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hafa það til ad bera, ad [illegible] [illegible] [illegible], en það gefſ eigi ſvo mikinn [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] veidarnar. [illegible] [illegible] [illegible] til [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ad [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſkuli [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] er. Þad er ecki meining mín, ad [illegible] [illegible] [illegible] fyrir landgagnſins [illegible] [illegible], ad landgagnid ſé í [illegible], [illegible] [illegible] ſigi [illegible]: ad [illegible] [illegible] [illegible] hendi í hend, og ſkuli [illegible] til [illegible] heilla og framfara.

[illegible] [illegible] [illegible] mér í munn ord [illegible] [illegible] (1771) til nýrrar yfirvegunar: „Hin [illegible] [illegible] veidiſkap, ſem ſóktr er í opinn ſió, og [illegible], fylgja vandrædi og voſbúd, þúngſta erfidi og [illegible] [illegible] [illegible] koſtnad, peninga útlögg og [illegible] [illegible] [illegible] einn madr fái fullnægt, og [illegible] [illegible] ſkirtr ad hiálpaſt ad; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bóndans [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſlíkum veidiſkap, getur [illegible] [illegible] hagad ſér [illegible] [illegible] hendi, þad er [illegible] [illegible]; og ſama má vid [illegible] veidiſkapar [illegible] [illegible] [illegible], hvad lengi [illegible] bóndi [illegible] [illegible] [illegible] hvad [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], edr [illegible] [illegible] hann ad ſeilaſt eptir gróda. Allir vóru ad furda ſig yfir þeim ábata og heppni, er ſókti uppá útlenda kaupmenn ſem fyrir nockrum árum fóru ad búa í Christiania í Norvegi, og ſtundudu þadan þilſkipa veidar; á ſkömmum tíma ſöfnudu þeſsir miklum audæfum og penníngum, ſem innlendir kaupmenn ekki gátu vidjafnaſt; ſiálfir græddu þeir mikid, og þaradauki komu miklir penníngar nálægum almúga í hendur, ſem ſóktu veidiſkapinn á þeirra vegum; engin gat ímindad ſér hvada leyndarmedal þeir gætu haft, ad allt ſkyldi lánaſt ſo vel og verda þeim ad ávinníngi; en eptir minni meiníngu, fór hér allt náttúrliga; allr leyndardómurinn var þarí fólginn, ad þeir ſóktu veidiſkapinn á annan hátt enn innlendir, vogudu miklu til ad ávinna meira, ſtýrdu almúgans ablabrøgdum og gjördust fyrirlidar."

(Pontop. 1 D. Pag. 109—110.)

Þegar kaupmadrinn hafdi lokid tali ſínu hneigdi hann ſig og fór ofanaf ſteininum; en eptir þad vard nockr ſtans á, því enginn gaf ſig fram til ad fara aptr uppá ſteininn. Þjódólfr eyrdi því ílla og kalladi hátt ſvo allir heyrdu:

Hvad á þeſsi bid ad þýda, ætlar þá enginn af þeſsum gódu mönnum ad fara uppá ſteininn aptr? (eptir nockra þögn) Bóndaſon! hvar ertu núna med alla mælgina og mærdina? Þú hefir verid nógu framt og tannhvaſs hingadtil, en nú ertu líkliga hlaupinn í felur og þorir ekki ad láta ſjá þig, ſídan í fyrra ad vér fundum ad rædum þínum. Þar lá ad, ad ekki mundi vera mikill ſtadr í þér; þú ert ſpéhræddr eins og afgömul kelling. Ef þú ert heldr madr enn mús, þá fardu nú uppá ſteininn, og mærdadu eitthvad ad gagni.

Bóndaſon. Sýna mun eg þér þad nú, Þjódólfr minn! ad eigi er eg ſvo ſpéhræddr ſem þú ætlar, og mun eg eigi hyrda um ſkimaryrdi þín; hér eru fleiri bændaſynir enn eg, og betr viti bornir, og munu þeir taka af mér ómak.

Þegar Bóndaſon hafdi þetta ſagt, kom annar bóndaſon miklu tiguligri honum fram úr mannþraunginni og ſté uppá ſteininn, kvaddi hann ſér hljóds, og tók ſvo til orda:

Nockur ord
um
Nytſemi innlendra fræva
og
hvørſu þeirra meigi afla.

O! fortunatos nimium sua si bona norint
Agricolas!

Eg hefi í nockur undanfarin ár fengiſt vid Kál-yrkiu í födurgardi, ſem mér hefir mörgum fremur vel tekiſt. Eittſinn í fyrravori, fêck fadir minn mér tvennſlags kálfræ ad ſá í grádrar ſkiur, og lagdi ríkt á vid mig, ad ſá hvoriu útaf fyrir ſig, ſetia vel á mig og ſegia ſér, úr hvoriu fræbindinu hefdu fyrſt uppkomid beſtar og jafnaſt ſprottnar plantur. En ſem eg hafdi ſýnt honum þetta nákvæmliga ádur farid var ad planta, tók han ſvo til orda: Vid ſkulum, Sonur minn! ſetiaſt í ſætid ockar hérna í kálgardinum (þad var umgirdtur grasbeckur í honum midjum). Því eg vil láta þig heyra, hvad vinur minn — ſem þú veiſt hverr er, en mátt ecki nefna á nafn — ſkrifadi mér fyrir nockrum árum. Tók þá fadir minn upp bréf úr vaſa ſínum, hvará þetta eptirfylgiandi ſtód ritad: „Dyrmæti Vinur! vid höfum ſvo lengi fengiſt vid kálgarda-rækt á bæum okkar í þeſſu kalda landi, ad okkur væri ekki vorkun á, vid ſameiginligar tilraunir, ad hafa komiſt ad því, ſem bezt hagar því efni. Á medal annars [illegible] ſem jeg [illegible] þér [illegible]rir ödrum kunnugt, nl. hvad ómiſſandi ſé, ad hafa jafnan innlendt kálfræ, og ſendi eg þér nú dálitid af því, ſem þú átt ad reyna. En eg á von á því, þegar þú heyrir þetta, ad þú leggir fyrir mig þrjú ſpursmál: 1) Hvört mögulígt ſé ad eignaſt hér innlendt fræ fullkoſtid? 2) í hvöriu þad ſé betra enn útlenzka fræid? 3) hvörnig vid getum þeſſara fræva aflad?

Uppá 1ſta ſpursmálid ſvara eg þér: Víſt er þad mögulígt, eins og allar okkar beſtu kályrkju bækur verda ſamſaga um; því ef ſá æruverdi bóndi, Sigurdur Sigurdarſon á Raudabjarnarſtödum í Mýra ſýſlu, gat nád fullkoſtnu næpna fræi, og fékk fyrir ſinn fyrirtaks jardyrkju dugnad frá því konúngliga búſkapar félagi, ſem heidurs og virdíngar merki, þeſs ſá ſilfur bikar, mundum vid þá ekki, þó vid ſéum nokkud veſtar, geta aflad hins ſama, jafnvel af ödrum undirjardar kálrótum, ſem hér vaxa; enn audvitad er, ad meiri nærfærni þarf ad brúka vid undirjardar kál (raba) rætur, ef menn ſkulu af þeim geta fengid fullkoſtid fræ, ſem mér hefur þó reynſt mögulígt, enn vid ýmſar rófna tegundir.

En hvad vidvíkr hinu Adalſpursmálinu: í hvörju ſè þad ſè betra, enn þad útlenzka? þá ſvara eg: Margt ber til þeſs, vinur minn! því a) veiztu hvad bágt almenníngi er ad velja gott frœ hjá Kaupmönnum, þareð þad ſtundum hefir lengi verid fyrirliggjandi hjá þeim, og þeſsvegna opt ordid gagnslítid. Líka b) hefur ſtundum verid vid hèr í landi, ad naudſynjar hafi ekki fengiſt í rèttann tíma, vegna tepptra adflutnínga frá útlöndum, þegar vèr þó höfum meſt verid komnir uppá kályrkiuna, þó þad yrdi okkur ekki ad bága, vegna landsfødurligrar umhyggju vors konúngs, á hinni ſíduſtu ſtyrjaldar tíd, er hann lèt ſenda híngad gefins kálfrœ, og ſèſt þá beſt, hvad á því rídur, ad almenníngr kynni ſèr þá adferd; einkum í þeim héradum landſins er til fjalla liggja, því eg hefi heyrt náttúrufróda menn borna fyrir því, ad hitinn yrdi þar ſterkaſtur. Líka c) er og þykir ætíd betra, ad þurfa ekki ad ſækja þad til annara landa, ſem menn med álúd og idjuſemi geta útvegad heima; en einkum d) vegna nytſemi þeirra innlendu frœva framm yfir hin, ſem er þeſſi: Bædi þolir þad innlenda frœ meiri kulda, ſvo þegar hid útlenda annadhvört deyr útaf eda kemur mjög ſeint upp, heldur þad innlenda ſèr til fljótari hvaxtar, og er þó ad ödruleiti óvandfærnara med þad; líka hafa kálrœturnar viljad reynaſt mèr þèttari og ſmekkbetri af innlendu frœi, ſem mun koma af ólíku um jardartegundum og loptslagi hér, hjá því ſem erlendis; Þad er og víſt, ad ſtórum þarf ad ſetja á ſig jardartegundirnar, enda ſtrax í frammædra reitunum, því þar undir eru komin ſmekkgædi og þrif aldinſins ſídar meir af fræum hans. En ad tala meira hérum leyfir ekki þetta bréfs rúm, nema þessa vid þeim athúga: ad velja höfud-jardartirnar í nefndann frammædra reit hinar ſömu og eru í kálgardinum á bæ þínum, og jardyrkju hæfir telja til maturta.

En nú kemur þad erſidaſta og 3ja ſpursmál þitt: Hvernig vid getum þeſſara fræva aflad? Ad ſvara því eptir akuryrkju-frædimanna reglum, er mér ofvaxid, en ſegja vil eg þér ſtuttliga mína adferd, ſem þér gæti máſke eins vel líkaſt og mér, til ad fá fullroſkid fræ; og er ekki því ad leyna, ad mér hafi reynſt notabeſt, ad ſtydjaſt vid þad, ſem ſá ódaudlegi menta vinur Íſlands Vice-lögmadurinn Eggert ſál. Olafsſon hefir kennt okkur í ſinni Maturtabók. a) Ad hauſti ádurenn froſt granda, taki madur upp nokkrar kálrætur gallalauſar af medalſtærd, ſkeri kál af þeim tveggja fingra frá rótinni, og hennar ſmáu ánga ef vill, þó ſvo, ad hvergi hrufliſt rótin ſjálf; þareptir eru þær þurkadar úti vid ſól, og lagdar nidr til geymſlu í þurra vidarkola öſku, annadhvort í flát, eda í þartil búna og ad innan upphladna gryfju innan húſs, þar ſem hvorki froſt né ſlagi fær adkomiſt. Sídan takſt þær upp ad vorinu, og, ef [illegible] [illegible] [illegible] sunnan, [illegible] sólskini, [illegible] hvar eru [illegible] gjörir í velraktu, [illegible] af gamalli mykju og djúpt uppstúnginni eilir, med 3ja qvart. millibili, sem hvest er, ad þar sé undir Kálgards veggi, sem hlíf er fyrir nordan vindum, og þar er á sem mestum sólar hita framan af deginu; enn sumstadar hefur verid gjört ad vorinu, hid fyrsta sem vedráttufar leyfir, fyrir og um fardaga, þá er mikil naudsyn ad byggja vel skjólveggi ad ofan, med þurri og gódri mold vegna uppá komandi næturfrosta. Líka má hafa adgjæslu á, ad skýla nýplöntum, þegar hann fer ad springa upp úr moldinni, ef kuldi er í nánd. Gott er ad vökva reitinn med mykju vatni á morgna, ádur sól kemur vid, þegar næturfrost gánga enn sólskin um daga; er sídan eigi annars ad gæta, enn skýla reitunum einsog gródrarstíunni í uppá komandi kuldahretum, og halda honum frá öllu illgresi; setja skyldur vid kálstokka, þá hækka, þannig: ad 2ja edur 3ja álna laungu skafti er stungid þétt nidur í moldinna, ekki mjög nærri stofni eda rót, og vid þad bundinn nidlinn med vidartágum, vídar enn í einum stad. Betur fer ad nema burt sídur greinir, sem kljúfa sér stundum út nidur vid rótina, eda skamt fyrir ofan hana. Þegar lídur sumar, og kálstaunar gula blómid er fyrir laungu fallid, enn fræ belgir ordnir þykkvir, er adgjæzla sú vidhöfd, ad nema þá burt, sem farnir eru ad blikna og sést mót fyrir [illegible] fiðrildin. [illegible] frjómóðurnar [illegible] og í deytir; ſvo ſkeið miſſiſt eigi allur við ſtokkingu [illegible] af [illegible]. Menn [illegible] [illegible] mikil, að hauſtin eru þar [illegible], og [illegible] með þeim blikruðu [illegible] bundnar [illegible] ſpeir ſig í ſmá knippi, og [illegible] ſtiðnum græna einnig í lindi ſér, og ſem hvamtveggja með [illegible] [illegible] því, ſem ſegir í Náttúrubók. [illegible] Eggs Olafſſonar, bladſíðu 40, §. 46—47. Þá hefir mér reynſt gott, að taka frækelgi, ſem þá eru grænir, ſtong af [illegible] og láta þá í ſmáa poka af giſnum léreptum, og hengja þá uppyfir rúm í baðſtofu, eða láta þá vera í rúminu, en þar ſvo varlega í búið, að ekki ſamanſnerpiſt af ofmiklum varma. Síðan þegar þeir eru fullkomnaðir orðnir, þarf eigi annað [illegible] að hafa, en [illegible] þá með hægð millum handa, ſér [illegible] [illegible], hvaſ ſkeið ſeſt á ſamt [illegible], ſem ſiðan verður hægt frá að ſkilja. Eins [illegible] b) opt má gera ráð fyrir, að ſumarhitinn verður ſtundum, ſvo lítill, [illegible] veſtra og norðanlands, að ekki [illegible] ſamſumars fullkomið fræ; helſt af [illegible] undir jarðarreitum, þá hefir mér beſt reynſt að taka upp frjómæðurnar, áður enn þær hafa tekið ſkaða af kuldanum, og innſetja þær í [illegible] hús, hvar ekki frýſt og bjart ſé um daga; hvar einnig opna megi á froſtlauſum þurrum vetrar dögum, [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] fyrir [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] alle [illegible] [illegible] [illegible] hún [illegible] ſem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſullnaſtid, ſem venta er ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] er [illegible] [illegible] meira [illegible] [illegible] [illegible] á þá [illegible] ferd, ſem [illegible] beſt [illegible] mædi [illegible] vorinu eigi fyrr enn [illegible] [illegible] [illegible] ſkjóli undir gardi, [illegible] [illegible] ſkaſt leggi yfir á vetrum, enn hiti verdi hvad ſterkaſtur á ſumrum, [illegible] og gódum [illegible], nokkud dýpra enn venjuliga med 3ja [illegible] [illegible], þeſſar rætur láti madur ſtanda óhrærdar, [illegible] ſtýſt ofanaf þeim kálid í gódu vedri þurru, þá enn er ſólſkyn né von á froſti, og byrgi ſídan med nýrri kúamykju, ſem ekki takiſt af á næſta vori, fyrr enn froſt eru á enda, og náttúrligr ſumar varmi er kominn, og í hennar ſtad [illegible] [illegible] til varhygdar — [illegible] og [illegible] er á [illegible] — [illegible] moldu, [illegible] þó á ad [illegible] til [illegible] vid þá [illegible], ſem á [illegible] [illegible] verdinna, [illegible] [illegible] hrundid [illegible] [illegible] þeſſart [illegible] ſkýlu, og [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] er [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ad [illegible] [illegible] [illegible] þá [illegible] [illegible] [illegible] af [illegible] ſamſlitnar [illegible] [illegible] þó [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Þegar bóndaſon hafdi lokid tali ſínu, ſneiddi hann ſig og fór ofan af ſteininum, en í ſtad hans kom annar madr gáfuligr og ordhagr; ſumir ſögdu hann væri ſtúdent, hann tók ſvo til orda:

S. N.
um
Lióa Smidi.

[illegible]

ljár; en því er miðr, þetta er ei ætíð á ſinn tíma. Það er ſatt, margir ſmíða ljái, enn ſá af þeim mönnum ſunnanlands, af [illegible], og er máſke einn; því má eg ſegja það, að ſjálfr eigi [illegible] að aldrei hafa mér geſiſt annara ljáir, eins vel og mínir eiginn) og ſama hafa þeir ſínu ſagt, ſem hjá mér hafa ljái fengið. Þó ſumum hugum úngum mönnum hefi eg ſagt frá aðferð minni við ljáa ſmíði, ſem ſegja ſér hafi hún vel geſiſt, hefir mér því komið til hugar, að nota tækifærið, ſem Herramanns Útgéfara lofsverða fyrirtæki býðr, og reyna hvert þeir vildu ljá fáeinum línum um ljáa ſmíði rúm, því eg ímynda mér að gagn gæti að því orðið, og reynt hverr hagr únglíngr gæti eitthvað þaraf lært; eg veit hvað feiginn eg hefði orðið, að fá þvílíka tilſögn, þá eg fór fyrſt að bera ſmíðar við.

Það járn ſem brúkaſt ſkal í ljái, hlýtr að vera ſérlega gott; gæði þeſs ſjáſt af ſárinu, þá það er nýbrotið og hreint. Ekkert annað járn er vel hæft til ljáa, enn það, ſem aldúngis eða næſtum hvítbrotnar; það er að ſegja, eða þar ſem það er brotið, það má ei glitra, ei ſtanda millum nabbar eða hjáſnúin útúr ſárinu, heldr vera ſvo ſlétt í brotið ſem mögulegt er að járn géti orðið, líka vel hvítt og bjart á lit, og heldr ſmá enn ſtórkornótt. Því þó ſá ſvo nefndi Kakaldór bíti ſérvilega á gras, brakkr hann ſundr þá minſt varir, og ſtendr þá ſláttumaðrinn [illegible]. Þeſſa [illegible] eg ætld fordaſt hafa, en ſama [illegible] [illegible] [illegible] ſem [illegible] [illegible] [illegible]. Þad [illegible] er þad ſama, ſem er [illegible] [illegible] í [illegible] ſama, þó [illegible] [illegible], og er Meiningin ein alld, meiri ætta því ad fordaſt þad.

Nú ſkal [illegible], ſegir þeſſ þarf (því ſmidurinn [illegible] ſiálfr [illegible], ſem er hvad bezt, þá þad gjörift gott), get eg [illegible] annad ſagt einn þad, ad mikid hefir reynſt allt hvít og ſkærtleitt ſkal vel til þeſſa, hvert hefdi [illegible] eda [illegible] verid hefir.

Nú er farid ad efna til í ljáinn, og giöri eg [illegible] fyrſt tád fyrir deigu járni med ſtáli; ſkal nú ſlá til 4 lengjur af deiga járninu, 2 þykkri, 2 þynnri, og 3 af ſtálinu, allar jafn-þykkar, og ſkulu lengjur þeſſar allar vera jafnlángar, ſídan ſkal leggja þær þannig ſaman, ad 2 þykkri deigu lengjurnar ſéu neſt; þá komi 2 ſtál lengjur, þá 2 þynnri járn lengjurnar og ſeinaſt í midjunni þridja ſtállengjan; yſtu lengjurnar ſkulu lítid bögnar ad, ſvo efnid falli vel á bádu endana, þá tangirnar kemr utan um annann endann; ſídan ſkal ſetja heſpu á tángar armana, til ad halda henni ſaman, hvör vera á í lagum einbog handfáng í [illegible], og af þeim verdr mátt ad eiga 3 misſtórar, eptir ſem þad er þykkt, ſem í tángina er látid. Nú ſkal hleypa kraumſudu í annan endann, og þó allar lengjurnar eru þar vel [illegible] ordnar, ſkal heita efnid alt uppad tángar [illegible] og [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] af [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible]; [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 12 [illegible] [illegible] [illegible], og [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible]; þó [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] til og frá [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] med [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] [illegible] ſem [illegible], med [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] um [illegible] og [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] ad vera [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], og [illegible] [illegible] til og frá, og [illegible] [illegible] er [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] enn [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. Þeſſar [illegible] eiga ad vera ſvo [illegible], ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

[illegible]

hitt, [illegible] [illegible] er [illegible]. [illegible] [illegible] af [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] þó er [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hann ad efninu til nógu hardann.

Þeſs [illegible] [illegible] ſem [illegible] [illegible] ſkal brotna [illegible] [illegible] fyrſtu [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], og leggjaſt ſaman [illegible] og [illegible] [illegible] med [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] enn ella, [illegible] [illegible] og [illegible]. Þá [illegible] ſkal [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] ſaman 1, 2 edr 3 [illegible] leggja [illegible] [illegible] [illegible] inn á millum [illegible]. [illegible] ſkal [illegible] [illegible], þarf mádr því ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ei, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] áhugaverd, því [illegible] [illegible] [illegible] ad leggja [illegible] til, í [illegible]; betra er ad [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] þá [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] er betra ad leggja ljáinn nidr ſvoleidis, ad [illegible] hann [illegible] í [illegible], heldr enn [illegible] [illegible] nedan til, ſem ſkemmir ljáinn og orfid, enn er þó [illegible] [illegible] Varligra en ad ſnjallbeigja ekki ljái í [illegible], ſem þó þykir fallegra og ſmidligra, vegna þeſs, ad kreppi edr rétti ólagligr ljáinn [illegible], kann máſké ad breſta fyrir á [illegible], og verdr þetta ſtundum orſök til ad ljárinn dettr þar í ſundr.

Um ljáa ſtærd og lögun [illegible] er hreint, því

[illegible] hverr eptir [illegible] [illegible] og [illegible], og ſ-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] framen, er ſagt,
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] mikle
réttgódr.

Allir ſemia [illegible] [illegible] [illegible] ſmída
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], og
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ſtutt, og grein-
liga [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] minni, [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].
Eg á hér einaſta [illegible] [illegible] ungling og
[illegible], [illegible] [illegible] en finni mér, ad eigi [illegible] ſmíd-
[illegible] [illegible] [illegible] ad koma, og er ekki þeſſi umkom-
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
Gedjiſt [illegible] ad þeſſum [illegible] [illegible] verdr
þad [illegible] [illegible] fyrir mig, [illegible], [illegible]
almenningi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bjódiſt
[illegible].

Þegar ſtúdentinn hafdi lokid tali ſínu, hneigdi hann ſig og fór hann ofan af ſteininum; en eptir hann kom gamall madr og höfdinglegr og ſté uppá ſteininn; hann heilſadi þingheiminum blídliga og virduliga, og hóf ſvo tal ſitt, og flutti þad med ſvo mikilli ſnilldu og ſtadfeſtu, ad þad var audſéd, ad þad eigi var þad fyrſta ſinn, ad hann taladi opinberliga. Ræda hans hljódadi þanninn:

d) Sé ílátið ferkyndt, svosem kista, heldr kassi eðr annað þesskonar, þá mælist fyrst innvortis nákvæmliga lengd og breidd, og margfaldist hvört með annari, og þá hefir maðr fengið botnsflötinn; þessi botnsflötr margfaldist síðan með dýptinni, og kemr þá fram ílátsins innihald í ferskeyttum þumlúngum, kvartila, feta eðr álnatali, allt eptir því hvað menn hafa ákvarðað fyrir mælikvarða. Til dæmis: ferhyrnd kista, sem er að leingd milli gafla 32 þumlúngar innvortis, að breidd innan hliðanna 15¼ þumlúngs og að dýpt 13¾ þuml.

Lengdin margfölduð með breiddinni, gefr 488 ferskeytta þumlúnga, sem er kistunnar botnsflötr. Þessi botnsflötr margfaldaðr með dýptinni 13¾, sýnir kistunnar gjörvalla innanmál 6710 kúbikþumlúnga eðr teningsmyndaða þumlúnga.

Nú er mér hugleikið að vita, hvað marga potta ǫl merkur þessi kista inniheldr. Það getr maðr vitað svoleiðis:

Ég veit: að [illegible] og [illegible] á að inniha halda 4¼ kúbikfet, ſem gjöra 136 potta, en korntunna á ad innihalda 4½ kúbikfet, ſem gjörir 144 potta, og kúbikfetid inniheldr því 32 potta. Eitt kúbikt. edur teningsmindad fet er 12 þumlúngar á hvern veg, og ſegar ég margfalda 12 med 12, koma 144, og þetta aptur margfaldad med 12, gerir 1728; og ſvo marga teningsmindada þumlúnga inniheldur eitt kúbikfet. Þegar eg nú ſkipti rúmi eins kúbikfetsins (1728 þumlúngum) med 32 pottum, verdur hlutinn 54; og [illegible] á [illegible] ad innihalda 54 [illegible] [illegible] 27.

Ef [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] kiſtu [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 54 þumlúngar gera 1 pott; hvad margar potta gera 6710 þuml.? ſvar: 124¼ potta, edr 248½ [illegible]. Og þar almennt [illegible] [illegible] af [illegible] liggi á merkunum, þá ſkal [illegible] kiſta ad taka 248 pd., edur 24 fjórd. 8 pd. [illegible]

2) Eitt vatnsker er 6 álna lángt, 1½ ál. breidt og 1½ ál. djúpt, hvad margar tunnur vatns liggja í því, ſegar ein tunna vatns heldr 4½ kúbikfet? ſvar: 21⅓ tunnur.

3) Í [illegible], ſem á ad [illegible], ſtendr medal annars kornſkápr fullr af korni, ſem er 18 álna lángr, 5 álna breidur, 1¼ álnar djúpur. Nú er ſpursmál, hvad margar tunnur af korni þar liggja, ſegar 1 tunna heldur 4½ kúbikfet? ſvar: 200 tunnur.

11) Þegar menn mæla [illegible] kringlu flöt, þá er það nokkud vandara. Menn hafa fundið, að hlutfallið á milli þvermælirſins og ſjálfs hringſins er ſem 1 á móti 3,141592 *) edr í ſtyttri tölu, ſem 113 á móti 355, edr ſem 7 á móti 22, ſvo þegar þvermælirinn er 1 **), þá er umgiordin 3,141592, þegar þvermælirinn er 100, þá er umgiordin 314,1592; Þegar madr veit þvermælir eins hrings, þá getr madr eptir þeſſu hlutfalli fundið umgiordina med þriggja lida reglu ſvoleidis.

Eins og 1 er á móti 3,141592, ſvo er þvermælirinn á móti umgiordinni, edr eins og 113 eru á móti 355, ſvo er ſá gefni þverm. á móti umgiordinni, eda eins og 7 eru á móti 22, ſvo er þvermælirinn á móti umgiord. &c. Þó er þetta ſídaſta hlutfall ekki eins nákvæmt, eins og tvö hin fyrri. Þegar madr er búinn ad finna umgiordina, á hann ad margfalda med fjórda parti þvermæl. edr med öllum þvermæl., og [illegible] ſídan productinu ([illegible]) med 4, kemur þá út hringsins innihald edr botnſflötr kerſins. Þegar þeſſi botnſflötr er margfaldadr med hædinni, kemur út kerſins gjörvalla innihald.

---

*) Þetta er tugabrot og þýdir 3 heila og $\frac{141592}{1000000}$ parta úr 1 heilum.

**) 1 [illegible] fet eda alin, þ. e. eining þeſs kvarda ſem hafdr er.

B. L.

Dæmi. Eg vil vita, hvad mikid þad kérid tekr, ſem er 4½ alin breitt og 36 þumlúngar innan ſtafs og einn á dýpt.

3,141592 × 36 = 113,0973, ummgjörd.
9, ¼ þvermál.

botnsflötrinn. 1017,875808

Eg finn ad ummálsſinn verdr 113,0973 þegar hann er margfaldad med fjórda parti þvermálsins 9, og verdr innihald botnsflatarins 1017,875808 ferſkeittir þuml. Þessi botnsflötr aptr margfaldadr med dýptinni 36 þumlúngum, ſýnir gjörvallt kérſins innanrúm 36643,529088 kúbikþumlúnga. Þegar þessari ſummu er ſkipt med 54, þumlúnga innihaldi 1 pottsins, ſem kérid tekr; og þegar þessari tölu er aptr ſkipt med 136 (því ſvo marga potta inniheldr lögtunnan) koma í hlut 4 tunnur 134⅗ pottar, edr nærſtum því 5 tunnur.

Med ſama móti má mæla kerhöld, fötur, öſkjur, aska, kagla, [illegible] meira [illegible] ílátin verdr ad mæla vídd hanns bædi ad ofanverdu og í botninum, leggja þær ſaman og taka þaraf midlúngs tölu fyrir þvermál, og reikna ſvo eins og ádr er ſagt. T. d. Hann ſé 5 þumlúngar í botninum, en 13 ad ofan, hér legg eg ſaman 5 og 13, ſem gjörir 18, þar af helmíngrinn 9 medal þvermálir.

[illegible], ſem er 5½ þumlúngr ad þvermáli; er

5,25 ſ tugabroti, en 6 [illegible]4 þuml., hvað mikið tekur hann?

$$1 : 3,141592 = 5,25 : 16,49$$

$$\frac{\times 5,25}{86,5725}$$

[illegible] 2[illegible]1 teningsþuml. [illegible] 121[illegible]6434 [illegible] 4 [illegible] [illegible] 3,2 eður 3½ merkur.

[illegible] 5 þ. [illegible] 54. Hvað mikið tekur [illegible]

1 : 3,141592 = 5 : 15,708 × [illegible] = 19,635 [illegible] 5 [illegible] [illegible] 107,98 = 108 [illegible]

$$\frac{108}{54} = 2\ \text{pottar} = 4\ \text{merkur.}$$

[illegible] 16 [illegible] [illegible] = [illegible] 12 [illegible] 2) [illegible] [illegible] 15 [illegible]

1 : 3,141592 = 15 : 47,123880 [illegible] 1455 botn [illegible] 32 [illegible] [illegible] 5654,8656

$$\frac{5654,8656}{54} = 104,5\ \text{potta} = 104\tfrac{1}{2}\ \text{p.}$$

ad tilbúa ílát, ſem taki víſt potta=edur marka=tal.

a) Ef ílátid ſkal vera aldeilis teníngmindad, eins á leingd, breidd og dýpt, þá þarf ei annad enn útreikna ílátſins innihald í kúbikþumlúngatali, og útdraga þar af kúbikrótina nákvæmlega, og ſýnir hún hvad ílátid ſkal vera á hvern veg. Til dæmis: madr ſkyldi eiga ad tilbúa ſlíkan jafnſída [illegible] ſtokk, ſem tæki 1600 potta.

[illegible] Pottrinn inniheldr 54 kúbikþumlúnga, þeſs vegna margfaldar madr 1600 med 54, og veit þá innihald þeſs íláts, ſem ſé 86400 kúbik þuml. Útaf þeſſari tölu dreg eg kúbikrótina, og verdr hún 44,208, og ſýnir hún hvad ílátid ſkal vera á hvern veg, leingd, breidd og dýpt. Þeſs lengur ſem madr áframheldr med útdráttinn, því nær kemſt madr þeſs rétta innihaldi. Þannig er kúbiktalan af 44,2 = 86350,888, enn af 44,208 = 86397,7838, ſvo hér vantar ei nema rúma 2 kúb.þuml. uppá þad rétta innihald, og ef madr vildi láta minkuna enn nú minna, þá getr madr haldid lengra áfram med útdrátt kúbikrótarinnar.

b) Ef ílátid ſkal vera [illegible], ſvoſem í kiſtuformi, þá getr madr tiltekid [illegible] lengd og breidd eptir velþóknan, margfaldad ſaman lengd og breidd, og ſkipt med [illegible] [illegible] [illegible] edr [illegible] [illegible] [illegible] ſpá [illegible] [illegible]. Madr ſkyldi t. d. eiga ad ſmída eitt [illegible] [illegible] og þad [illegible], ſem taki 1600 potta edr 86400 kúbikpuml. og hafi lengdina 60 puml. enn breiddina 30 puml. Deilir lengdin og breiddin hver [illegible] margfaldadar ſaman, verdr útkoman 1800 □ puml. Med þeſſum 1800 puml. ſkipt [illegible] [illegible] ſem innihaldi 86400, ber ad fá 1 hlut 48, ſem ſýnir, ad kerid eigi ad vera 48 puml. á dýpt.

c) Ef ílátid ſkal vera kringlótt, ſo ſem ker, kerhald, ſata, aſkr, keigla o. ſ. fr., þá er þad [illegible] vandt, ef vídd og dýpt eiga ad vera [illegible] ſamſvarandi hvort ödru. Madr ſkyldi t. d. eiga ad ſmída ker, ſem tæki fjögur 40 marka kvartil edr 160 potta; þad eru 8640 kúbikþumlúngar.

Hér tiltek eg einhvern viſſann þvermæli, ſem eg hitta ad láti nærri til þeſs ad kerid verdi [illegible] lagad, og læt hann vera 20 þ., ſidan útreikna eg þaraf ummálid og botnflötinn, eins og ádr er ſýndt, ſvoleidis:

$$1 : 3{,}141592 = 20 : 62{,}83.\ 62{,}83 \times 5 = 314{,}15 \text{ botns}$$

$$\frac{8640}{314{,}15} = 27{,}534 \mid 314{,}15 \times 27{,}534 = 8649{,}8.$$

Med botnflatarmál 314,15 ſkipt eg innihaldi kérsins 8640 og fæ í hlut 27,534, ſem ſýnir dýptina

Hvar botnsvídáttan er margfölduð med hædinni, kemr út 8649,8, ſvo hér munar ei nema níu þuml.

Enn þyki manni kerid illa lagad, þar þad uppá þennann máta verdur hærra, enn þad er vítt til, þá getr madr tiltekid annann, [illegible] [illegible] hvermælir, ſvoſem 24, og útreikna ſvo eptir, hvad umgjördin og botnsvídáttan verdr eptir þeſſari tiltölu:

1 : 3,141592 = 24 : 75,398208 × 6 = 452,389 o.

$$\frac{8640}{452,389} = 19,096 \text{ dýpt. } 452,389 \times 19,096 = 8638,8.$$

Spolrídid er hægt ad midla til med hvermæl., þartil manni þykir lögunin mátulig.

Sé hvermælirinn gefinn eda tiltekinn, þá ſkal útreikna botnsvídáttuna, og ſkipta med henni því kúbikk-þumlúnga tali, ſem kerid á inni ad halda, og kemur þá hædin í hlut. En ſé hæd eda dýpt kerſins tiltekin, þá ſkal med henni ſkipta kerſins innihaldi, og kemur þá í hlut botnsvídáttan, og má ſídan af henni finna hvermæl., ſem hér eptir mun ſyndt verda.

Ef madr ætti ad til búa 40 marka kvartil, edr hálfánker, er bezt ad útreikna hvad marga kúbikk-þumlúnga þad á ad innihalda, og er þad hægt med því, ad margfalda 27 med 40, því merkurrúmid á ad innihalda 27 kúb.þ. 27 × 40 = 1080. Nú verdr og fyrſt ad tiltaka einhvern viſſann hvermæl. t. d. 16 þuml. og leita ſvo upp botnsvídáttuna eins og ádr.

$113 : 355 = 16 : 50,265 \times 4 = 201,06$ botnsvídátta.

$\frac{1080}{201,06} = 5,37$ dýpt.

Þessi lögun þykir mér ekki gód, og sé eg, ad eg hefi tiltekid þverm. of stóran, reyni því til í annad sinn, og set þverm. 8,5 = 8½.

$113 : 355 = 8,5 : 26,7 \times \frac{8,5}{4} = 56,7375$ botnvíd.

$\frac{1080}{56,7375} = 19,035$ dýpt.

Nú ef þetta kvartil kynni ad þykja oflángt á móti víddinni, þá má setja þverm. 10, og verdur þá reikníngrinn svolátandi:

$1 : 3,141592 = 10 : 31,41592 \times 2,5 = 78,54$ botn.

$\frac{1080}{78,54} = 13,75 = 13\frac{3}{4}$ dýpt.

Svoleidis getr madr breitt til, þartil manni þykir lögunin mátulig.

Eg vil tilbúa skeppu mælir, sem taki rétta 18 potta edur 972 kúbikþumlúnga, og skyldi dýptin vera 8 þumlúngar. Hér skipti eg innihaldinu 972 þ. med hædinni 8, og kemur í hlut 121,5, sem er botnvídátta. Enn til ad finna þvermálid, álykta eg svoleidis: Eins og hríngs innihaldid 7854 er á móti fermálstölunni af sínum þvermælir, svo er líka hríngs innihaldid 121,5 á móti fermálstölunni af sínum þverm., og þegar eg dreg þar út af fermálsrótina, þá ſkilu [illegible] mitt þvermál ſkeppumælirſins. — Set því þetta í þriggjaliða reglu ſvoleidis:

7854 : 10000 = 121,5 : 154,696969 þaraf √ 12,437

Héraf ſé eg, ad þverm. á ad vera 12 þumll. og [illegible] [illegible] $\frac{4}{10}$ þumlúngs, enn ekki fullar $\frac{1}{2}$ þuml.

Nú vil eg aptr gjöra ráð, ad botninn ſkyldi vera tiltekinn 10 þumlúngar, hvad ſtór á þá dýptin ad vera? Hér hlýt eg fyrſt ad uppleita umgjördina og botnsfláttu innihaldid, med þeſſidu:

1 : 3,141592 = 10 : 31,41592 × $\frac{10}{4}$ = 78,54 botnv.

Med botnsfláttunni 72,54 ſkipti eg því ádurnefnda ſkeppumælirſins innihaldi 972 og fæ í hlut 12,376 þ., ſem ſýnir dýptina.

Botnsfláttan 78,54 × dýptinni 12,376 = 972,01104.

Ef madur vildi ſmída ſér 4 marka aſk, ſem á ad innihalda 108 kúbíkþumlúnga, og ſé þvermælir 5 þumlúngar.

1 : 3,141563 = 5 : 15,70796 = 15,708 × $\frac{5}{4}$ = 19,635 bo.

$$\frac{108}{19,635} = 5,5 \text{ dýpt.}$$

Héraf ſé eg, ad þegar þvermæl. innann ſkaſa er 5 þ., þá á dýptin ad vera 5½ þ. En þeſs er ad gæta, ad aſkrinn med þeſſari mælingu, getur ſtadid undir 4 mörkum, en er óberandi, verdur því alltíd ad leggja lítid eitt fram yfir á dýptinni, ef hann ſkal vera vel berandi.

Þegar madr vill búa til kríngló́tt ílát, ſem ſé helmíngi minna ad botnvídáttu, enn annad tiltekid, þá getr madr ſkipt botnvídáttu innihalds þeſs gefna kers í tvo helmínga, og er þá annar helmíngrinn botnvídáttu innihaldi þeſs kers, ſem ſmídaſt á; er til ad finna þvermælinn [illegible]: 7854 : 1000 = botnvídátta [illegible] : þvermælirs; t. d. madr ſkyldi eiga ad ſmída 2ja marka áſk. Botnvídátta 4ra marka áſkſins var = 19,635; þar af helmíngrinn 9,8175 kúb. þuml. Þeſsvegna verda 7854 : 1000 = 9,8175 : 12,5 [illegible] þvermælirs, þar af √ 3,5355, þvermælir.

Líka getr madr ſkipt þvermæli 4ra marka áſkſins: 5 þumlúngum med [illegible] eda kvadratrótinni af 2, ſem er 1,4142, og kemur þá allteins útkoman 3,5355, ſem er þvermál.

En í bádum þeſsum tilfellum verdur hæd 4ra marka áſkſins, ad halda ſér á 2ja marka áſkinum, því ei tjáir líka ad ſkipta hædinni med kvadratrótinni af 2, þar innihaldid verdur þá oflítid.

Ef madr ſkiptir hæd 4ra marka áſkſins med √ 2, þá verdr botnvídáttan ad halda ſér. Annars er þeſsi deilíng med kvadratrótum hentugri vid kvadrat- enn kúbík-mál.

Ef madr ſkyldi ſmída 3ja marka áſk, ſem á ad innihalda 81 kúbík þuml., og vídin væri tiltekin 5¼ = 5,25 þuml., hvad á þá dyptin ad vera?

$1 : 3{,}141592 = 5{,}25 : 16{,}493357 \times \frac{5{,}25}{} = 21{,}64753$ botnv.

$\frac{81}{21{,}64753} = 3{,}74 = 3\frac{3}{4}$ dýpt.

Eg vil ſvo ſetja, ad ílátid ſkyldi inni halda 540 kúbikþumlúnga, og ſé þvermálid 10 þuml. hvad ſkal þá dýptin vera? Þá ákvarda eg fyrſt botns vídáttuna:

$1 : 3{,}141592 = 10 : 31{,}4159$ þuml. $\times 2{,}5$ (¼ þvermáls) $= 78{,}54$ þ.

Nú veit eg ekki hvad ílátid á ad vera margir þumlúngar, en ſkyldi hún muni láta mér ad vera ſvo 10 þuml. margfalda eg þá botnvídáttuna 78,54 med 10, og fæ eg þá útkomu 785,4. En þar átti ekki ad útkoma meir enn 540 kúb. þ., þá er þeſſi dýpt ofmikil, og ſegi því: 785,4 koma af 10, af hverri tölu koma 540? ſvar: af 6,875 = 6⅞.

Þegar eg margfalda botnvídáttuna 78,54 med dýptinni 6,875, verdur útkoman 539,96 = 540, ſem ſýnir, ad þeſſi adferd er eins áreidanleg ſem ſú fyrr talda, ad ſkipta innihaldinu med botnvídáttunni, ſvo menn geta brúkad hvorja ſem helldur vill.

Tæki eg 9 þuml. fyrir þvermál verdur vídáttan ſvolátandi:

$3{,}141592 \times 9 = 28{,}274328 \times \frac{9}{4} = 63{,}617238$ botn.

Eg ſet hædina 8

508,938 innihald

Þat þeſsa innihald er [illegible], ſegi eg: 505,938 koma af 8,10 þumlung; koma 5402 Cub.: 8,488 = 8½ hæpt; innihaldid verdur 63,6 × 8,5 = 540,6.

Ef ſmída ætti ker med ferhyrndum botni, ſem væri alſtadar jafnt ad breidd og hæd, t. d. ker, ſem tæki 136 potta, edur 7344 kúbikþumlunga, þá er þad meiri vandi. Og þó menn geti nákvæmlega útreiknad bædi þvermál. og hædina, verdr þad óaugljóſlega melt fyr ſmáſmugliga menn útreikningurinn. Þó ef nokkurn lyſtir ad reyna til þeſs, vil eg vísa þeſsa eptirfylgjandi adferd:

— Innihald ferſtrends kers er ad öllu leyti ſem innihald eins Cylinders *), ſem hefir jafna vídd og hæd; þó menn nú útdragi kúbikrótina af þeſsu innihaldi, þá verdr hún lengd og hæpt ferkantads kers, ſem tekr 136 potta, en þvermál þeſs kringlótta verdr ad vera nokkud ſtærri. Menn hafa fundid, ad innihald ſérhvers hrings er á móti ferningstölunni af hans þvermáli, (Quadrato Diametri) ſem 7853,98 edur ſtyttra: ſem 7854 á móti 10000. Eptir þeſsu undirlagi má med þriggjalida reglu finna ferningstölu af þverm. þeſs kers, ſem inniheldur 7344 Kubikþumlunga, þannig:

---

*) Cylinder er ſérhvad þad, ſem er ſívalt og hefir jafn ſtóra enda; vér gætum kallad þad ſívaling.

7854 : 10000 = 7344 : 9350,6493 [illegible] þuml. Þeſſa ſé eg af þeſſari [illegible] tölu, eg dreg út kúbíkrótina nálægamliga, ſkyldi hún vera 21,06754 og ſýnir bædi þvermælir og dýpt 136 potta kerſins, edur rúm 21¼ þuml. [illegible] þumlúngs.

Þad mætti, er, [illegible] hvar [illegible] [illegible] aðgætt þeſſi útreikníngr [illegible], hvört ker þetta innihaldi, uppleita þeſs þvermgjörd, og botnsflátinn med ſama hætti og ádur er ſýnt, og þegar eg hefi hana fundid, margfalda eg hana med þvermæli, þar kerid á ad vera eins djúpt, ſem þad er vídt.

1 : 3,141592 = 21,0675 : 66,18545 umm. × ¼ þvermæl. 5,2669 = 348,5921466 botnsflátta × 21,0675 = 7343,96 = 7344.

Hérof ſé eg, ad ei munar frá því, ad ker þetta innihaldi meir enn $\frac{1}{25}$ úr þumlúngi.

2 Dæmi.

Mér er hugleikid ad vita, hvad þad kerald ſkal vera ad vídd og dýpt, ſem tekur 32 potta, og ſem ſé aldeilis jafnt ad vídd og dýpt. 32 pottar gjöra 1728 kúbíkþumlúnga.

Hér uppleita eg fyrſt fermálstölu þvermæl. eins og ádr, og dreg þar út af kúbíkrótina nákvæmliga til 5 edr 6 tugabrota.

7853,98 : 10000 = 1728 : 2200,158518356.

$\sqrt[3]{\ }$ 13,006226.

[illegible] dýpt vera 13,006226 [illegible] regla [illegible] margfalda ummálid med ¼ þvermæl. edur [illegible] 4, en seinast margfalda og botnflötinn med [illegible] þét er sama og þvermælir.

$$1 : 3,141592 = 13,006226 : 40,86 \text{ umm.} \times \frac{13,006226}{4}$$

[illegible] 132,85864 [illegible]

$$132,85864 \times 13,006226 = 1727,99 = 1728$$

[illegible] skal vera [illegible] skal innihalda 32 potta [illegible] 1728 [illegible] þumlunga? Svar: 14,89.

Þar hnattarins innihald er [illegible] af hans þverm. sem 157 [illegible] 300 [illegible] eptir þriggjaliða reglu [illegible]

$$157 : 300 = 1728 : 3301,910828 \sqrt{} \; 14,89.$$

$$1 : 3,141592 = 14,89 : 46,778 [illegible] \times \frac{14,89}{4} = 174,1311$$

$$174,1311 \times 14,89 = 2592,812079 \text{ ſívalſngſ. innih.}$$

Þaraf ⅔ = 1728,44. hnattarins innihald.

Af þeſsu framanſkrifada er audſéd, ad ef 32ja potta ſlatid ſkal vera reglulígr kúbus edr teníngsmindad, [illegible] dýpt [illegible]

Þegar hinn gamli maðr hafði þetta ſagt, hneigði hann ſig [illegible] af ſteininum. Eptir hann kom ſiglingamaðr [illegible] og hljóp upp á ſteininn; hann [illegible] mikils manns [illegible] og til- [illegible], að hann þóttiſt mikill maðr vera. Menn héldu það mundi vera hálærðr maðr, og lögðu eyrun [illegible] til þeſs, að heyra hvað hann talaði, en þegar þeir heyrðu [illegible] hans, þá ſáu allir, iðað hann mundi ſkipherra [illegible], [illegible] ofanyfir menn hræðiliga, enda vildu ſumir fara af ſtað og lofa honum að tala við ſjálfann ſig, ef hann vildi, [illegible] hljóðaði ſvona:

[illegible]

Fáein ord
um
helztu atridi Skinnaverkunar
eda um
ad barka og súta ſkinn.

Íslendíngar og gódir menn!

Svo er ſkinnaverkun naudſynleg og ſvo er mikid um hana ritad, ad eiga er hægt ad útliſta hana til fulls med fám ordum, en þar þad efni er ſvo ókunnugt hér í landi, ad fáir bera hid minnſta ſkyn þará; þá hefi eg ætlad, ad þad mætti verda ad nokkru lidi, ef menn lærdu ad þekkja adal atridi ſkinnaverkunarinnar, því bædi er hægt ad útliſta hana í ſtuttu máli, og ekki má nokkud verda hér, eins og í ſvo mörgu ödru, betra enn ekkert. Eg veit ad ſönnu, ad ydr rídr mikid á greiniligri tilſögn vid ſkinnaverkun, þar þér berid minna ſkynbragd á hana, enn nokkur önnur þjód í veraldunni; því ſkrælíngjarnir í Grænlands óbygdum bera lángt af ydr í þeſſu, en mér þykir íſjárverdt ad vera mjög fjölordr, á medan eg veit eigi hvort ydr er nokkur forvitni á ad frædaſt um þetta efni. Verdi eg þeſs var, ad ydr þyki tal mitt nokkurs verdt, þá ſkal eg ſeinna gera ydr ljóſari grein á morgun, ſem hér ad lýtr.

§. 1.

Skinnabarkun er mikid gömul í fleſtum löndum, og hafa menn fundid hana upp af ſjálfum ſér, og þau medöl er til þeſs þurfa, án þeſs menn hafi haft ljóſa hugmind um verkanir þeirra; ſamt ſem ádr hafa menn í hinum ymſu löndum haft áþekka adferd.

§. 2.

Nytſemi ſkinnabarkunar er ſú, ad tálma því ad ſkinn geti fúnad eda úldnad, og ad gera þad ſterkt, haldgott og ſeigt, og ſvo vatnsheldt ſem verdr. Þetta ſkedr á þann hátt, ad allr veſſi úr ſkinninu verdr burtnuminn og þad minſta af því eda þad ſem næſt liggr holdinu, burtſkafid; eptir þetta ſameinaſt barkunarefnid (ſem er í barkunarmedölunum) hinu þerrada og hreinada ſkinni, og veitir því nýja eginligleika. Auk hinna ofan töldu er ſá einn, ad ſkinnid verdr aldrei eptir hráſkinn, hvad lengi ſem þad liggr í bleytu, og er þá audrádid, ad þad muni endaſt miklu betr. Sútun ſkinnanna gerir þau mýkri, þjálari og glæſiligri.

§. 3.

Skinnabarkunin inniheldr 3 höfud atridi,

1. Bleyting og hreinſun húda og ſkinna, frá allskonar óhreinindum og hári og ſlími og veſſum.

2. [illegible] ſkinnanna, ſvo ſem [illegible] er kemr ſkinnunum til ad [illegible] edr [illegible]

3. hina eiginligu barkun.

Adferdin er [illegible], eptir því hvört barka ſkal þykkar húdir til ſóla, eda þunn ſkinn til uppledrs á ſtígvélum, eda til annarar brúkunar.

I. Um hreinſun og nauta ſkinna.

§. 1.

Ef húdin er tekin ſtrax ný, eptir ad nautinu er ſlátrad, þá er þad fyrſt, ad leggja hana í rennandi vatn, ef til er, til ad þvo af henni allt blód og ſaurindi. Menn leggja húdina eptir endilaungum læk, reka ſinn hæl í hvorn lækjarbakka, hnýta ſnæri í augnaholurnar á húdinni, og binda hana ſvo vid hælana. Húdin má liggja í vatninu dægrlángt eda ſólarhríng eda lengr, allt eptir því hvört hún er þykk eda þunn, eda vedrid er heitt eda kallt. Hafi húdin verid þur ádr eda ſölltud, þá liggr hún lengr í bleyti, og optaſtnær þángad til vid ſjálft liggr ad ýldu ſlái í hana, er bezt finſt á lyktinni. Menn taka húdina tviſvar eda þriſvar upp úr vatninu á dag, og ſkola ſem bezt úr henni og binda hana ſvo vid ſtaurana aptr. Hafi húdin verid þur ádr eda ſölltud, þá er eigi einaſta naudſynligt ad ſkola úr henni, heldr og einnig ad leggja hana á ſkøfunarbakid *)

---

*) Skøfunarbakid er þykt bak af digrum og ſívölum

[illegible] ſalti edr; og ſtráſt [illegible] med [illegible] med [illegible] ſem [illegible] bſtur. Er þetta gert til þeſs ad [illegible] [illegible] hýd-[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] ſínar [illegible] upp og lèttir med ſèr.

II. um ſvellingu.

a) um ſvellingu þykkra húda til ſólaledrs (eda á Jsl. Sóledrs).

§. 5.

Eptir bleytíngu og hvört húdanna kemr ſvellingin. Sú er tilgángrinn med hana, ad húdin

---

bjálka, hérum 2 alna lángt eda ſtyttra; annar endinn ſtendr á gólfinu eda jördunni, enn hinn endinn liggr á dálitlum trönum. Bakid rís þannig ſkáhalt upp, ſvo ad ſá endinn ſem upp veit [illegible] [illegible] uppundir [illegible], þegar hann ſtendr [illegible] fyrir honum. Bakid ſnýr upp, og er húdin [illegible] á, en ſá ſem ſkefr hana ſtendr rètt fyrir hærri endanum, tekr ſköfunarhnífinn tveim höndum, hvört ſem hann er ſljófr eda beittr, og ſkefr húdina ofan eptir bakinu. Sköfunarhnífarnir eru eins og bogin ljár í lögun, nema þeir eru jafn þykkvir til beggja enda og [illegible]. Þegar ſá ſljófi hnífr er [illegible] [illegible] eggina rètt [illegible] [illegible] húdinni og ſkefa [illegible] [illegible] beitta hnífinn leggr madr á eins og rakſtrar hníf á ſtein eda [illegible] opnt ſig vandvirkni, ſvo ad hárin loſni, og einkanlega ad húdin verdi þeſs betr fyrir barkarlitnum. Þetta verdr med mörgum hætti.

17) Sá einfaldaſti og almennaſti háttrinn er ſá, ad leggja húdirnar í kalkvatn. Ad því er ſvo farid, ad menn grafa grøf ofaní jördina, láta þar brendt kalk (ſvoſem tvo til 10 potta kalks fyrir hverja húd ſem kalka ſkal) og mekta þad med vatni. En þegar vatni er hellt í brent kalk og hrært ſaman vid þad, þá hitnar í því, en kólnar aptr þegar þad eigi getr drukkid meira vatn. Þegar kalkid er ordid kalt, koma menn meiru vatni í grøfina, og hræra kalkid þar ſaman vid, ſídan láta menn húdirnar ofaní þad, og byrgja ſvo grøfina med bordum. Þad er adgætandi, ad kalkid ſökkr til botns, þarf því ad hræra vel uppí kalkvatninu med ſpödum, ádrenn húdirnar eru látnar í þad, og ſkal ſlýta ſér ad láta húdirnar ofaní ſtrax á eptir. Hér liggja húdirnar í viku, ſídan taka menn þær upp, og leggja þær hverja ofaná adra á grafar bakkann, og láta þær liggja þar adra vikuna; þarnæſt láta menn húdirnar í grøfina aptr adra viku, og taka þær ſvo upp aptr eins og fyrri, er þeſsu farid þannig fram á víxl, í tvo mánudi, eda ſvo lengi uns hárin loſna, ſvoad þeim má vel kippa upp úr húdinni. Þegar ſvo lángt er komid, leggja menn húdirnar í hreint vatn, og láta þær liggja þar í ſólarhring, og ſkola þær vel daginn eptir, legg-

[illegible] ſidan á ſkafunarbolid og ſkafa allt hárid burt med hnífnum, ſem eg lýſti ádan, med meitilſegginni. Þegar búid er ſkafa hárid af, lát húdirnar í kalkgrofina aptur, og ſkipt til eins og fyrri, ad taka þær uppúr og ſkéta þær ofan í aptur á vikna freſti, og far ſvo fram í 4 mánudi. Tak þvínæſt kalk og mett med vatni, og lát þad í adra grof, hrær þad ſaman vid vatn eins og ádr, lát húdirnar í þetta nýa kalkvatn, ſem er nockud ſterkara enn hitt, og ſkipt til eins og fyrri á vikumótum, ad taka húdirnar uppúr og láta þær ofan aptur; far ſvo fram adra 4 mánudi. Mett hid þridja ſinn kalk med vatni, og hrær þad deginn eptir, þegar allt hitid er úr því, ſaman vid vatn í hinni 3ju kalkgrof, lát húdirnar þang, og far enn ad ſem fyrr í 4 mánudi. Hér er gert rád fyrir ad fleiri ſéu kalkgrafirnar enn 1 eda 2, og ad í þeirri fyrſtu ſé kalkvatnid dauft, í hinum ſeinni ſterkt. Þó má eins hjálpaſt vid eina kalkgrof; er þá komid litlu kalki í, allrafyrſt, og bætt ſvo vid brendu kalki og vættudu ſmámſaman, eptir ad þad er ordid kalt í hvert ſkipti, eins og ádr er ſagt.

Þegar hér er komid, taka menn húdirnar uppúr kalkgrofunum, leggja þær á ſkafunarbolid, og ſkafa hárnaminn med meitilseggjar hnífnum, til ad þrýſta kalkinu út úr húdinni, ſídan ſnúa menn húdinni vid, og ſkafa holdroſung vandliga, fyrſt med hinum [illegible], [illegible] unar bakid undir húdinni [illegible] ſidan [illegible] og [illegible] kalt, [illegible] [illegible] ſvo, [illegible] liggja þar [illegible] 3 til 5 [illegible] og [illegible] þar [illegible] vikur, ſtundarkorn; [illegible] láta [illegible] í kerhald og koma ſvo miklu ſkarnvatni [illegible] til að [illegible] húdinnar. Skarnvatn þetta er [illegible] ſamanſodin [illegible] og [illegible] húdir. [illegible] liggja húdirnar í viku [illegible] dagi, eptir [illegible] húdirnar [illegible], og [illegible], liggja þær [illegible] ſvo ſem 2 eda 3 daga. [illegible] þetta [illegible] húdirnar aptr, [illegible] og [illegible] ſkarnvatninu. [illegible] eda [illegible] á dag ſtundarkorn. Þá þykja húdirnar nógu þrútnar [illegible] hörundinu [illegible]

Eptir [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ſem fylgja [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], ad kalfid [illegible] [illegible], einkum [illegible] [illegible] [illegible] lengi [illegible] [illegible], ad hun gádu [illegible] anir ſem kalfid hefdi á ſkinnid, nefniliga hárloſid og [illegible] gætu framkvæmſt á miſlinga ſyktri [illegible] med [illegible] [illegible], nefniliga [illegible] ſem koma [illegible] [illegible] til ad geraſt [illegible] [illegible], ſvo ad þeim liggr vid [illegible] [illegible], [illegible] hafa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] annann hátt, og vil og hér nefna þá helſtu.

[illegible] Tak eitt eda fleiri ſlát og graf nidr á gólf[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jafnin vid þad (líkliga mun þad [illegible] hafid [illegible] [illegible], einkum ef þad ſtendr á [illegible] [illegible] [illegible]), og [illegible] vatni [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pund byggmjöls [illegible] [illegible] [illegible] er [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], og [illegible] ad [illegible] á þad [illegible] [illegible] einn fjórdapart af [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] af, og [illegible] þad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] þad [illegible] [illegible] þá ſem [illegible] er grafid ofan í jardina; og ſvo meiru vatni og hrært allt vel ſaman. Þegar þetta hefir ſtadid ſvoſem hálfr mánudr, og menn vilja nú upp grautinn, þá geta menn ſúrdeig úr því, ſem eptir var af mjölinu og hræra vel út í ſerhverdinu; þótt menn þurfa meira vid ſeinna; þá tala menn [illegible] Fleſtir hafa mörg kerhöld og flytja ſkinnin úr einu í annad, eptir því ſem lögrinn dofnar vid brúkunina, en ſamt ætla eg megi bjargaſt vid eitt eins og eg hefi ſagt. Má og bæta dálitlu af ediki í ſeinna, eda þá ſtrá í þeſs ſtad, ſem hér mun gera ſama gagn. Húdirnar tekr þú upp einuſinni daglega, og lætr þær vidraſt, því loptid hradar geríngunni og ſúrkuninni. Hvad lengi húdirnar ſkuli liggja í þeſſum byggmjölsgraut verdr eigi ſagt med neinni viſſu, þad fer allt eptir hita og húdanna þykt og ödru áſigkomulagi; ſumir láta þær vera þar í mánud og ſumir í 6 vikur, en þad er áríðandi ad þær ſéu þar ekki oflengi, því þá ſkemmaſt þær. Sumir hafa þad til marks, ad þá ſé húdin nóg ſollin, þegar þad ſem hrukkótt er á ſkinninu, eptir ſínu edli, (t. d. púnguninn) er ordid ſlétt.

Þad er adgætandi, ad enn meira rídr á ad húdirnar ſéu vandliga hreinſadar og ſkoladar í vatni og ſkafnar á ſkafanarbakinu, ádrenn þær koma í byggmjölsgrautinn, heldrenn þá þær eru ſettar í kalkvatn. Þegar húdirnar hafa legid ſvo lengi í bygggrautnum ad hárid er ordid lauſt; (en ſerhvørr má údgæta), þá ſkafa menn þad af, á ſama hátt og ádr er ſagt, ſídan kaſta menn húdinni í læk, og láta hana liggja þar dægrlángt eda ſólarhríng, ef þurfa þykir; þarnæſt taka menn hana og láta hana í byggmjölsgrautinn ad nýju. Þegar þær eru ordnar mildt þrútnar, tak þær upp aptr, og hreinsa og ſkaf holdroſuna vandliga á ſkefunarbakinu, med beittum hníf, á líkann hátt og ádr er ſagt; legg húdirnar ad því búnu í rennandi vatn og lát liggja þar í tvær eyktir, tak þær ſídan upp og legg í mjölgrautinn, enda ætti nú ad nýa hann dálítid upp med mjöli og ſkyru. Í þeſſum graut liggja húdirnar þángadtil þær þykja hæfiliga þrútnar einsog ádr er ſagt.

3) Sumir rota húdirnar, (þ. e. láta hárin loſna med því ad í þær komi hiti). Þad ſkedr á þann hátt, ad menn ſtrá 2 eda 3 pd. af ſalti á holdroſuna á hvørri húd, þó ekki nema á annann helmínginn, því húdin er lögd ſaman í midju og verdr þá ſalltid á milli; þannig hlada menn þeim húdum, er menn hafa, hvørri ofan á adra, og þekja ſvo yfir med heyi eda ödru ſlíku; vid þetta kemr hiti í húdirnar ſvo hárid loſnar, en eigi má bída ſvo lengi til þeſs þad detti ſjálfkrafa af, og er betra þad ſé heldr faſtara enn mjög lauſt, ádr þad verdr afſkafid; verdi madr var vid bletti er ſvo eru ordnir

utiri; þá ſkiptr madr þá med ſalltvatni.) Menn ſnúa húdunum einuſinni á 6 dag, þannig, ad ſú húdin ſem var efſt, verdr nedſt, og ſnúi þeirri hlidinni nidr, er ádr var uppi, og ſvo hverri af annari unz ſú er nedſt lá, verdr efſt. Menn geta komid enn ſama til leidar án ſallts, ad leggja menn þá hey eda hálm undir húdirnar og breida þad eins yfir þær. Annars ſer madr ad allt eins og ádr er ſagt þá ſallt er vidhaft. Hárin loſna þá opt nægilega á þrem dogum.

Þegar búid er ad ſkafa hárid af húdunum, láta ſumir þær í ápekkann miolgraut eins og eg nefndi ádan, unz þær þykja nógu þrútnar, en ſú er munurinn ad Wallakkar, ſem hafa þeſſa adferd, koma ſallti í grautinn og gera hann ſmámſaman volgann med því ad hella heitu vatni í. Salltid ſendar vatnan, en hitinn flýtir ſvellingunni. Þad er adgætandi vid alla þeſſa ſvellingarmáta, ad húdirnar mega ekki liggja oflengi í ſvellingu, því þær ſkemmaſt vid þad.

4) Sá fjórdi máti er, ad ſvella ſkinn í gomlu barkunarvatni, því er þeſſi miſt næſtum allann ſinn barkandi kraptt til ſkinna, þeirra er menn hafa barkad í því ádr. Umrdan barkunarvatnid hefir mikid barkunarefni í ſér, ſamanſnerpir þad húdarinnar ſmágjorfu þrædi og ſvitaholur, en þegar þad hefir miſt barkunarefnid þá kemr gerfing í þad og verdr ſúrt, og fær þannig þann eginlegleika ſem útheimtiſt

til ad ſvella ſkinn, þótt hann ſé gagnſtædt þeim er barkar. Ádr enn menn láta húdirnar ofan í þetta vatn, hafa menn rotad þær eda rakad, ſkolad þær vandliga og ſkafid þær á holdroſinna) og þarnæſt látid þær liggja í vatni í eina 3 eda 5 daga, eptir hita og áſigkomulagi. Þetta ſúra barkunarvatn fæſt med því móti ad láta ſama vatn ſtaſt aptr og aptr ígegnum þær urtir, ſem hafa ádr verid hafdar til barkunar og miſt þaſá ſitt barkunarefni ad meſtu leiti; má þad gera med því, ad láta urtir þeſſar í ílát, og hella ſvo vatni yfir, en bora gat eda ſkera ſmágat á ílátid ad nedanverdu, og ſetja þar undir annad minna ílát, ſvo ad lögrinn geti lekid þar. Í þeſſu vatni verda húdir full-þrútnar á hálfum mánudi og þrem vikum, en þá mun þurfa ad auka upp barkunarvatnid ſmámſaman, ſvo þad verdi jafnſúrt eda ſúrara þegar eldra enn þad var í fyrſtu. Í útlöndum hafa Skinnabarkarar mörg ſvellingarker og láta þeir ſkinnin verda meſtan í þeim kerunum, ſem húdirnar eru lagdar ſeinaſt í. Hér má ſjá hvort húdin er nægilliga ſollin (þrútin) eda ekki; ſé hún þad, er hárrameinn hvítleitr eda oſkullitadr, ſé hún þad ekki, er hann gulleitr. Þeſſi ſvellingarmáti þolir ekki mikinn ſumarhita, en í mörgu þykir hann hafa yfirburdi yfir hina undangengnu: hann er fljótari og gerir ſkinnid betra.

5) Enn hafa nokkrir rádid til ad ſvella ſkinn

í brenniſteinsſýru hrærdri ſamanvid vatni. Dr. Macbride ſem fyrſtr ſtakk uppá þeſſu, rédi til ad hræra einn pott ſýrunnar ſamanvid 200 potta af vatni, en Séguin helt þad væri of lítid, og vildi hafa 500 potta af vatni; og nú halda menn ad 1 pottr ſýru ſé nógr í 1000 potta af vatni. Þeſſum ſvellíngarmáta er hróſad, og hefir hann þad ágæti vid ſig, ad húdirnar ſkemmaſt eigi þó lengi liggi í þeſſu ſýruvatni.*)

6) St. Real hefir rádid til ad ſvella húdirnar í heitu vatni á fylgjandi hátt. 1) fyrſt ſkal leggja húdina í rennandi vatn eins og ádr er ſagt; þvo hana vel og ſkafa. Til ad vita hvort nóg er ad gert, ſker madr dálitla bót eda ſkekil af húdinni og ſýdr í vatni, komi þá engin froda, er nóg adgert; 2) kom vatni í ketil og legg húdirnar þar, lát vatnid eigi verda heitara enn 60° R. eda 75° C. (hitamælir þarf ad hafa), því annars ſkemmiſt húdin. Vatninu má halda fyrir nedan þetta hitamál med því ad leggja hægann eld ad, og auſa vatni ſmátt og ſmátt úr katlinum, en koma ödru kaldara í aptr. Lát húdirnar liggja í hálfa adra klukkuſtund þar, eda ſvo lengi ſem þarf, til þeſs hárin loſni; 3) legg húdina á ſkafinnarbakid og ſkaf hárid af; 4) lát húdirnar í ketilinn aptr og lát vatnid verda allt ad 60° R. Þar eiga þær ad liggja til þeſs ekkert ſlím verdr eptir í vatninu; þegar lítid eitt af því

er lengi ſodid, og látid ſvo kólna; þá þarf ad ſkipta um vatn ad ollu leiti þegar þetta ſkal reyna. 5) Nú ſkal taka húdirnar og leggja á ſkafunarbakid, og ſkafa holdroſuna vandliga; og 6) loksins ſkola húdirnar í kaldu vatni. Med þeſſu móti má ſvella húdir á tveim eda þrem dögum.

b) um ſvellíngu þynnri húda og ſkinna.

§. 6.

Allar þynnri nauta og kýrhúdir (ſem vega minna enn 5 fjórd. á blódvelli ad allra minſta koſti) og ſkinn af minni dýrum, ſvella menn einúngis í kalkvatni, á líkan hátt og ádr er fráſagt. Þad er ſjálfſagt, ad þau eru þvegin og ſkolud ádr þau koma í kalkvatnid, en í kalkvatninu eru þau ekki lengr enn mánud eda ſex vikur á ſumrin, og 6 eda 8 vikur á vetrnar. Kálfa- ſauda- og geitaſkinn mega vera þar ſkemr, 3 vikr eda mánud í meſta lagi. Menn ſkafa hárin af þeim ſkinnum á ſkafunarbakinu, ſem eigi hafa verid rakud ádr, þegar hárin taka ad loſna, eins og ádr er ſagt; en þegar ſkinnin eru ordin nógu þrútin, þá leggja menn þau í vatn, ſtrjúka þau med meitilseggjar hnífnum á ſkafunarbakinu, bædi á hárram og holdroſu, fimm eda ſex ſinnum hvad eptir annad, og ſkola þá ſkinnin þeſs á milli í vatni. Til 12 ſaudſkinna þarf hérum 8 eda 9 pd. af þurru kalki.

Yfirlit yfir allt þad undangengna um ſort-tegunda med tilliti til Íslands.

Húdir þær, ſem menn í útlöndum hafa til ſólaledrs, eru af gømlum uxum, og vega í hid minſta fim fjórdúnga á blódvelli, enn minni húdir kalla menn þunnar, enda eru þær verkadar þar eptir; eru þær hafdar til margvíſligra hluta, ſvoſem til ſtígvéla-bola, til ſødla, til bókfells og fl. Vorar húdir munu fleſtar verda á medal hinna þunnri, í ofannefndum ſkilníngi, og því mun vera beſt ad haga ſér þar eptir; en af því ad vér þurfum á ſvo miklu ſkóledri ad halda, og þesſvegna verdum ad brúka vor þunnu ſkinn til þess, megum vér þó eigi med øllu gleyma hvørſu ſólaledr er verkad, og munum vér því verda ad fara bil beggja. En til þess hefi eg ſagt frá ſvo margbreyttum verkunarháttum, ad ſérhvørr gæti ſéd í hvørju þeir eru ólíkir, og ſjálfr reynt hvørr beztr væri. Eg fyrir mitt leiti vildi gera tilraun á eptirfylgjandi hátt. Eg tæki kýrſkinn eda nautsſkinn, ſkoladi þad vandliga og ſkæfi eins og eg hefi ſagt (§. 4) og legdi þad ſídan í fiós; eg legdi húdina ſaman ferfalda og kæmi dálitlu af ſallti á milli brotanna, eg breiddi hey undir hana og ofaná, og léti hana liggja ſvo dægrlangt, en ſídan ſnéri eg henni vid einuſinni á dag, og breytti brotunum þannig, ad þad, ſem ádr viſsi út, ſneri nú inn; þetta léti eg ganga, til þeſs hárid væri ordid ſvo lauſt, ad þad mætti vel kippa út, en lauſt má þad ekki liggja, því þá er húdin ofhlaupin. Þegar eg væri búinn ad ſkafa hárid af, mundi eg leggja húdina í rennandi vatn, ſvoſem dægrlangt, ſkæfi hana ſídan vandliga, einkum holdroſuna, og legdi hana ſídan í børkinn eins og ſídan mun ſagt verda. Hefdi eg nú adra húd færi eg eins ad, nema eg legdi hana ſvoſem vikutíma í mjølgraut eda ſýruvatn eda ſúrt børkunarvatn, eptir ad eg hefdi ſkafid hárid af og ſkolad hana, og ſkæfi ſídan á ſkøfunarbakinu og legdi ſvo i børkunarvatnid. Eg kynni og ad útvega mér ſvoſem tunnu eda hálftunnu af brendu kalki hjá einhørjum kaupmanni, þar þad eigi er ad fá hér í landi, og reyna þad, þó mundi eg ekki láta ſkinnid vera lengr í því, enn þángadtil hárid væri ordid nógu lauſt, og ſvoſem viku tíma eptir þad; og ſídan ſkola þad vel og ſtrjúka, ſem meſt rídr á eptir kalkvatnid. Eg mundi ætíd varaſt ad ſvella þau ſkinn mikid, (hvørr mátinn ſem mér reyndiſt beſtr), ſem eg ætladi til ſkóledrs, því ſvellíngin gerir þau giſnari og veikari, en ſparadi þeſs minna børkunarefnid, er ætíd þarf meira því þéttara ledrid er. Ef eg vildi verka kálfſkinn eda ſaudſkinn til ſkóledrs, þá mundi eg fyrſt raka þau, og ſídan láta ſum ſvoſem 2, eda 3 daga lengſt, í ſkjól; og renna ſkinn ſitt í hvert af hinum, ádur nefndu ſvellingarmedalum, ſem ádr eru talin, ſvoſem vikutíma, og vita hvert bezt væri. Allt þetta gæti eg reynt med 1 eda 2 ſkinnum, ef eg viſſi þau blaut í ſtædi; þá þyrfti eg og mikid lítil ílát, kollu eda fatu eda annad ílát. Öll þeſſi ílát ſkyldi eg láta ſtanda í ſkjóli á vetrum.

Ef eg vildi yrkja ſkinn til ſödla eda til bókfells eda til ſkinnfata, þá ſkyldi eg ſvella þau nokkud meira, því þá rídr meira á ad ſkinnin verdi mjúk og þunn, heldrenn vatnsheld. En á þeſſu mun eg minnaſt ſeinna.

III. um barkun ſkinnanna.

§. 8.

a) um barkun enna þykkri ſkinna.

Þegar búid er ad ſvella ſkinnin ſkafa þau og ſkola, eins og ádr er ſagt. Þá eru þau albúin til barkunarinnar, og þetta er adalatridid vid ſkinnaverkunina; hitt er undirbúningr. Í útlöndum barka menn med eykar eda furuberki, ſem ádr er maladr á mylnu, er líkiſt kaffémylnu, nema hún er ſtærri, og verdr þad á fylgjandi hátt. Menn grafa vídt keröld ofan í jördina, ſvo barmarnir ſéu jafnir gólfinu eda jördunni. Þau eru ſvo ſtór, ad húdir geti lagſt útbreiddar þar. Nú er tekinn gamall börkr er ádr hefir verid brúkadr til barkunar, er honum dreift á botninn ſvoſem 5 eda 6 fíngra þykt; þarnæſt ofaná dreifa menn nýjum berki 1 fíngurs þykt, breida húdina ofaná þetta lag vel út, þannig ad hárraminn viti uppí; ſtrá berki ofaná þeſſa húd, ſvoſem fíngurs þykt; þó minna þar ſem húdin er þunn og meira þar ſem hún er þykk, legg adra húd þar ofaná, hverſama, ef rúmid leyfir, og viti hárrammina upp; ſtrá berki á hana eins og ádur, og fari ſvo fram med þær húdir, ſem til eru og þú ætlar ad barka (og mega þær vera 10 eda 16) unz allar eru lágdar; ofaná hina efſtu húd ſtráir madur berki nokkru þykkra, ſvoſem tveggja fíngra, ſídan er auſid vatni í kerid, einni medalføtu fyrir hvørja, húd og ofaná alltſaman ſtrád gømlum berki; ſídan er kerid byrgt med bordum.

Sumir láta þurrann børk í kerid, en ſumir væta hann dálítid ádur í vatni, og þykir þad betra. Fleſtir hafa 3 eda fleiri barkmarker, er þá látinn minſtr børkr í fyrſta kerid, því annars ſnerpaſt ſvitaholurnar ofmikid ſaman ad utanverdu, ſvo barkvøkvans efnid á bágt med ad komaſt eptir þad inn í húdina; en ſvo er látinn meiri og meiri børkr í þau kerin ſem á eptir koma. Í fyrſta kerinu eru húdirnar í þrjá mánudi, í hinu ødra í 4 eda 5 og í hinu þridja í 4 mánudi. Hjálpa má ſer eins med eitt kér, þarf þá ekki annad enn veida hinn gamla børk uppúr kérinu á tédra tímabila freſti, og láta annann nýjann í ſtadinn; lætr madr minſtann børk í hid fyrſta ſinn, og ſvo meira ſídan. Þegar menn ſkipta um børkinn, hriſta men hinn gamla børk vel af, ſvo hann verdi eigi í veigi fyrir hinum nýa. Þad er gott ad láta holdroſuna ſnúa upp í ødru badinu, og ad ſkipta um legu húdanna, ſvo, ad þær verdi nedſtar er ádr voru efſtar.

Sumir láta ſtrax tøluverdt vatn í kerid og ſtrá ſvo deigum berki útyfir yfirbord vatnſins, ſem á ad verda undirlag, ſídan taka tveir menn hvørja húd, annar í framhlutann og hinn í aptrhlutann, en ſlá ſídum húdarinnar upp beggja vegna ofaná midjuna; þeir bera húdina á milli ſín, ſinn hvørju megin kérſins, ſvo húdin er yfir því midju, ſídan gefr annar þeirra teikn, ſvo bádir ſleppi henni á einu, og hún falli fløt ofan á vatnid. Þegar hún er þar komin, ſlær annar þeirra ſídum húdarinnar út med ſtaur, ſem hann rekur í gøt, er til þeſs eru gerd yzt í húdina, enn hinn heldr húdinni med ødrum ſtaur í mótſetta átt, til þeſs ad gera móta ſtødu, og hinn geti betr nótid afls. Þegar húdin er ordin øldúngis fløt, þá er ſtrád berki ofaná hana, og ſvo ønnur húd løgd þar ofaná og ſvo hvør af annari, á ſama hátt, uns allar eru búnar, og lokſins er berki ſtrád ofaná þá efſtu. Sumir hafa eigi þeſſa adferd fyrri enn vid ſeinni børkunarvatnin.

Um børkun hinna þynnri húda og ſkinna.

Børkun enna þynnri húda og ſkinna er mjøg áþekk børkun hinna þykkri; hellzti munurinn er ſá, ad ſkinnin eru látin í þynnra barkvatn í fyrſtu, Ilka þarf miklu ſkemri tíma til ad barka þau enn þykkar húdir, og margir nýa ekki børkunarvatnid upp nema einuſinni. Menn láta þau liggja 2, 3 eda 4 mánudi í børkunarvatninu eptir áſigkomulagi.

§. 10.

Á hvørju marka er, nær ſkinn eru fullbørkud.

Á øllum ſkinnum má ſjá hvørt þau eru børkud nóg eda ekki; þad ſeſt á ſárinu þegar í þau er ſkorid, einkum þar ſem þau eru þykk; ſé þad jarpt í gegn, þá er ſkinnid fullbarkad, en ſé hvítleit eda døkkleit rák eptir midju ſárinu, þá vantar þad ſkerpu. Þykir mønnum betra ad víſa til þeſsa merkis enn ad tiltaka viſsann tíma er húdir eda ſkinn ſkuli vera í børkunarvatninu, því þad er mjøg miſjafnt.

§. 11.

Um ad flýta børkuninni.

Af því ſem hér á undan er ſagt er þad audſært, ad ſkinnaverkanin er mjøg lángſøm, einkum hvad hinar þykkri húdir ſnertir, þar ſem hálft annad ár til 2 ár þarf, til ad verka þær til fulls, en 4 til 8 mánudir, til ad verka hin þynnri ſkinn. Menn hafa þeſsvegna á ſeinni tímum hugſad uppá ymſum medölum til ad hrada ſkinnaverkuninni, en fleſt eru þau ſvo margbreytt og umſtángsmikil, ad eigi er líkligt ad vér Íslendíngar ſetum oſs þau í nyt ad ſinni; eigi ſídr vil eg geta tveggja, ſem einfölduſt eru. Á annad þeſs eg minnzt, nefnilga St. Reals máta ad ſvella ſkinnin í heitu vatni, en þad var ekki nema byrjunin; eptir þad lét hann ſkinnin barka vid eins mikinn hita nefnil. allſtad 60° R. og urdu þykkar húdir fullbarkadar á hálfum mánudi, en þunnar húdir og ſkinn í 2 til 4 daga. Hr. Séguin hefir laſtad þeſsa adferd, og ſagt hana ónyta, enda hefir hann og kent adra betri, og hljódar hún ſvona:

Hann þvær og ſkolar húdirnar eins og vanaligt er í rennandi vatni (ef til er). Hann lætr hárin loſna med því ad hengja húdirnar í kalkvatn (á þverſlár) ádr. Þegar kalkid ſekkr, þarf ſtrax ad róta því upp aptr. Þarna hánga þær 8 daga, og er þá audveldt bædi ad ná hárinu af, og ad fá húdirnar til ad ſvella. Séguin rædr annars til ad rota húdirnar til ad ná hárunum af. Hann ſvellir ſkinnin í tré ílátum, kerhöldum eda balum, og kemr í fyrſtu $\frac{1}{15000}$ (einum fimtánþúſundaſta parti) af brennuſteinsſýru í ſvellíngarvatnid, en ſídan bætir hann ſmámſaman vid, þángadtil ſýran er ordin $\frac{1}{1000}$ (einn þúſundaſti partr) af vatninu; á tveim [illegible] er húdin fullſprúttin. Þad er annars hægt ad ſiá á ſkinnu, hvort ſkinnid ſé fullſprúttid; þegar þad er ſvellt í brennuſteinsſýru, þad er þá gult ígegn, annars ſér hvíta rák í þad midt í ſkinni, ad þad vanti útherzlu.

Séguin leggr hvorki húdir nè ſkinn í bark, heldr í lögin af barkinum, ſvo ſem barkunarefnid rennr í vatni, þegar hvörttveggja er ſaman, innihalda þad eru lögnar ſvatn. Húdin fær lögin eda barkunarvatnid á eptirfylgjandi hátt. Hann ſetr 4 eda 5 ſmá ílát, (ſvoſem bala, ſtórar kollur eda ſlíkt) hvort uppyfir annad, (annadhvört á hillr ſem eru ſettar hvör fyrir ofan adra; eda á grindur ſem búnar eru til á milli á uppſtandara), og lætr bark (eda þær urtir ſem innihalda barkunarefni) í þau öll, nema þad nedſta; ſídan hellir hann vatni á barkinn í efſta ílátinu; þegar þad hefir verid þar nockra ſtund, og dregid til ſín barkunarefnid (er ordid raudleitt og barkandi). Láte madr þad renna ígegnum gát, er borad er nidr vid botninn á ílátinu ofan í ílátid ſem er næſt fyrir nedan, þar er þad látid ſtanda nockra ſtund, (líkliga dægrlángt), og látid ſídan renna ofan í, hid næſta ílát fyrir nedan eda 3ja ílátid, og er þeſsa

---

*) Macbride heldr, ad ſvellingin ſé ekki öldúngis naudſynlig; hann ſegiſt hafa fengid margar óſollnar húdir eins vel barkadar eins og hinar.

haldid fram, uns løgrinn er kominn ofan í hid nedſta; ſem enginn børkr er í. Eptir þetta fyrſta rennſli, er hellt vatni á børkinn í efſta ílátinu, og farid ad øllu eins og ádr, og er þetta ítrekad, til þeſs vatnid eigi barkar lengr og kemr hreint aptr; þá er allt børkunarefnid runnid. Þad er adgætandi, ad vid ſérhvert af hinum fyrſtu þrem rennſlum ſkal ſkipta um hid nedſta ílát, ſvo hid fyrſta, annad og þridja rennſli eigi blandiſt ſaman, en ſéu fleiri rennſli, mega þáu øll koma í þad ílátid er þridja rennſlid er í. Þegar børkurinn er ordinn úttæmdr, þá er hann tekinn úr ílátunum og nýr børkr látinn í ſtadinn, og farid ſvo ad ſem ádr. Einúngis er þeſs ad gæta ad fyrſta rennſlid komi í ſama ílát, og ſvo hvørt af ødru. Er þetta ítrekad til þeſs nægiligt børkunarvatn er fengid; og er þad geymt vandliga.

Af húdunum er ſkorid þad ſem lakaſt er og þynnſt, ſvoſem høfudledrid (því útlendir ſlátrmenn láta þad vera áfaſt vid húdina), og ræmr ſína af hvørri hlid húdarinnar, og þad látid í ílát ſér til børkunar. Þad ſem eptir er af húdinni, er ſkorid þverſum í tvo hluti, og eru þeir heingdir upp um þverſlár ſem liggja á barmum børkunar kerſins, tveggja fíngra hvørr frá ødrum, ſvo þeir ſnerti hvørugr annann. Menn byrja á þridja og daufaſta rennſlinu, og hengja húdirnar í þad, eins og þær koma úr brennuſteinsſýru-vatninu, nema það ſem af þeim er ſkorid eins og ádr er ſagt. Í þeſſu rennſli eru húdirnar í 2 eda 3 klukkuſtundir, og hefir þá hárramrinn fengid barkunarlit; en ſídan eru þær hengdar í annad rennſlid, og ſeinaſt í hid fyrſta; (hér þurfa þá þrjú barkunarker).

Med þeſſum hætti hafa þykkar húdir ordid fullbarkadar í 6 eda 8 daga, og þær þykkuſtu og þjóluſtu í 14 til 25 daga.

Það ſéſt á ſárinu hvært húdin er fullbarkud eins og ádr er ſagt, er þá bezt ad ſkera ſvoſem fíngrs eda tveggja fíngra pjötlu framan eda aptanaf húdinni í hvært ſkipti. Eigi má hrada þurk húdanna, ſvoad barkunar efnid hafi tíma til ad brjótaſt.

Hinar þynnri húdir og ſkinn má vel barka med þeſſu móti á 2 til 4 dögum. Fyrſt eru þau vandliga ſkolud í vatni og hreinſud, en ekki ſvellt, og eru ſvo ſtrax látin í barkunarvatn, þó ſkal það vera daufara enn handa þykkum húdum. Þeſſi barkunarmáti hefir það gott vid ſig á medal annars, ad menn geta jafnan ſéd á ſárinu hvad barkuninni lídr; en ekki dugar ſama ſárid nema einuſinni. Þar gering hleypr í barkunarvatnid med tímanum, fyrſt víngeríng, og ſídan ſýrugeríng, má eigi tilbúa meira vatn, enn brúka ſkal í hvært ſkipti, því vid gerínguna miſſir það allann ſinn barkunarkrapt.

[illegible] yfir þær [illegible] med villitum til Íslands.

§. 12.

Um urtir þær ſem barka ſkinn.

Þad er fullljóſt af því, er eg nú hefi um barkunina ſagt, ad eigi munum vér geta fengit útlendra barkara hættum á alla, ſem þar ad lúta, því þeir munu gera ſkinnabarkun ad adalatvinnuvegi ad ſinni, enda væri þeim hæpt, þó þeir vildu, ad læra ſkinnaverkun til fulls í ödrum löndum. En fyrir þeim er heldr ráð ad gera, ad búhöldar reyni til ad barka nokkr ſkinn hverr fyrir ſig á ſínu heimili, og muni þeir eigi vilja gera mikinn tilkoſtnad til ſlíks, heldr hjálpa ſér vid þau ſlát og önnur áhöld, ſem til eru á heimilinu; en ádr enn eg læt meiningu mína í ljóſi um þad, hverſu bezt mundi ad haga ſkinnabarkun á bæum, vil eg minnaſt á annann hlut, ſem mjög er áríðandi.

Í útlöndum hafa menn meſt megnis barkad ſkinn med eykar og furuberki, en af því ad menn á ſumum ſtödum hafa verid hræddir um, ad ſlíkr barkr yrdi vandfenginn med tímanum, og hann aptr á ödrum ſtödum ekki hefir verid til, þá hafa menn á ſeinni tímum rannſakad, hvert eigi fleiri urtir innihéldi barkunarefni, enda hafa menn fundid margar ſlíkar. Þad kemr oſs og í gódar þarfir ad margar af þeſſum urtum eda gröſum vaxa hér í landi, þarſem vèr höfum [illegible] ſumu, og vil eg nú telja þær helztu:

1) **Birki, Bjørk, Rifhrís** (Betula alba. Sjá O. Hjaltal. graſafrædi blſ. 284—5.). Eigi einaſta börkrinn, heldr og einnig blødin og hinar úngu greinir innihalda barkunarefni, og má vel barka med þeim hin þynnri ſkinn.

2) **Sortulýng, Mulníngr** (Arbutus uva ursi. O. H. grfr. blſ. 184). Þeſsari plöntu ſkal ſafna nokkru eptir Jónsmeſsu, og er þeſs vel ad gæta, ad blødin eigi falli nidr, því þau innihalda meſt barkunarefni. Med ſortulýngi hafa Svíar barkad ſkinn um lánga tíma. Norſkir eru líka farnir ad nota þad til þeſs, þótt þeir hafi nægann fúrubörk. Einkanliga kvad ſortulýng vera gott til ad barka kálfſkinn, og í Rúſslandi þykir þad öllum urtum betra til ad barka ſaffían.

3) **Beitilýng** (Erica vulgaris — O. H. graſafr. blſ. 175). Sumir ſegja ad þeſsi urt ſé eins góð eins og eykarbörkr til ad barka ſkinn, nema hún barkar nokkud ſeinna. Enſkr madr Thómas Rankín ad nafni, flýtti barkuninni med því, ad ſjóda hana í koparkatli í þrjár klukkuſtundir, hella ſídan ſeydinu í ílát, og láta ſkinnin þarofaní, þegar þad var ordid ſvo kólnad ad hitinn var eigi meiri enn 54° C. eda 42° R.

eptir nokkra daga hellti hann ſeydinu af ſkinnunum og lét koma nýtt ſeydi í ſtadinn, og fór ſvo fram uns ſkinnin voru fullbørkud. Hann ſagdi, ad eigi mætti hafa ſterkara til þeſsa ſeydis, þá yrdu ſkinnin óſlétt og þyrrin. Beutſch ſegir ad ſkinnin verdi ætíd nokkud þyrrin og vilji ſpríngja eptir børkun í beytilýngi, en þad megi vel varna med því, ad láta nokkud af vel ſøxudu blódbergi (Thymus ſerpyllum. D. H. grſr. blſ. 126 — þad reiknaſt og á medal børkunarurta í C. T. Kümmers Hand-Encyclopädie 1830.) ſamanvid; þá verdi ſkinnin mjúk og hvít. Reyna mætti ad ſeyda lýngid í járnpotti þegar blódberg væri látid ſamanvid, og mundi þá bezt ad hafa þridjúng af hinu ſídarſtnefnda.

4) Mjadurt (Spiræa ulmaria — D. H. grſr. blſ. 209). Gleditſch og Klein ſøfnudu þeſsari urt í blómſtrtímanum, og børkudu ſaudſkinn med henni á hálfs mánadar tíma.

5) Adalbláberjalýng (Vaccinium myrtillus — D. H. grſr. blſ. 173). Allt, nema rótin, inniheldr børkunarefni. Beutſch barkadi kálfſkinn med þeſsu lýngi eingaungu, og var þad í allann máta gott.

6) Blódrót (Tormentilla erecta — D. H. grſr. blſ. 216). Þad er ſagt ad rót þeſsarar urtar

ſé betri enn öll önnur ſortunarmedal, og barki á ſkemri tíma, einkum ſegja hún ſé grafin upp á vorin.

7) Af víditegundunum nefnaſt a) Sandvídir (Salix arenaria — O. H. blſ. 294). b) Selja eda Seljuvídir (S. caprea — O. H. blſ. 292) og c) Lárberjavídir (S. pentandra — O. H. blſ. 294). Af vídirbark ſkad ſkinn verda mjúk.

8) Maríuſtakkr (Alchemilla vulgaris — O. H. blſ. 124).

9) Engjarós, Mýratág, Blódſóley (comarum palustre — O. H. blſ. 215.)

10) Blódarfi, Oddvari (Polygonum aviculare — O. H. blſ. 176).

11) Einir (juniperus communis — O. H. blſ. 297). Berin, og hrýſlurnar blandaſt ſaman.

12) Almennt bláberjalýng (Vaccinium uliginosum — O. H. blſ. 174).

13) Mýra bláberjalýng (V. oxycoccos — O. H. blſ. 175).

14) Jardberjalýng (Fragaria vesca — O. H. blſ. 211).

15) Fjalldæla, Fjallafífill (Geum rivale — O. H. blſ. 214).

16) Mura, Muruſóley (Potentilla anserina — O. H. blſ. 212).

17) Burki; Burkni, Hellahnodrauſt (Rhodiola rosea — D. H. bls. 290).

18) Vallarſúra (Rumex acetosa — D. H. bls. 165); eindaſta rótin er brúkanlig.

19) Reinir.

Þad er ætlan mín, ad betr mundi ad ſeyda þær urtir er menn vilja barka med; þá gengi barkinin greidara, þad flýtir og fyrir, ad ſkipta mörgum ſinnum um ſeydid, og ad láta barkunarſtádin ſtanda í hlýi, ſvoſem í fjóſi. Fleſtar barkunarurtir eru þurkadar, ádr enn menn brúka þær.

§. 13

Hvörſu bændr geti barkad ſkinn án tilkoſtnadar

Eptir ad eg þannig hefi talid urtir þær er ſkinn barka, ætla eg nú ad láta mína meining í ljóſi um þad, hvörſu bændr geti barkad ſkinn á heimilum ſínum, án mikils tilkoſtnadar. Væri eg bóndi og vildi engu tilkoſta, þá færi eg ad á fylgjandi hátt: Þegar búid væri ad ſkola og hreinſa og raka húdir og ſkinn, og ſvella þau, ef eg ſvo vildi, þá mundi eg ſaxa þær urtir er eg ætladi ad barka med, ſeyda þær ſídan og hella ſeydinu í kerhald. Ef eg ætladi mér ad velgja löginn ſmátt og ſmátt, til ad flýta barkuninni, þá léti eg kerhaldid ſtanda í eldhúſi; en ef eg ætladi mér þad ekki, þá léti eg kerhaldid ſtanda í fjóſi. Kerhaldid veldi eg ſvo vítt ſem eg hefdi ſtad [illegible] Ef [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] hefdi, þá ſkæri eg þau í ſvo marga hluti, ad hvǫrt þeirra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ketilhaldinu; [illegible] [illegible] [illegible] dreifdi eg ſvo [illegible] [illegible] [illegible] urt er eg barkadi med, ſvo ſkinnin eigi lægi ſaman [illegible] [illegible] og vid ſaudſkinn, ef [illegible] eigi ſegid, útbreidd í ketilhaldinu, þegar eg hefdi ſkorid af þeim [illegible] [illegible]. Ef eg hefdi [illegible] [illegible] eldhúſi, og vildi flyta barkuninni med hita; þá [illegible] eg einuſinni eda tviſvar á dag nokkud af barkunarvatninu úr kerinu í ketil og heitti þad [illegible] 60° R., og hellti því ſvo ſtrax aptr í kerid; ſtundum kynni eg ad láta dálítid af ſeiddum urtum í barkunarvatnid í katlinum til þeſs ad gera þad ſterkara. Ef þad væri [illegible] eda hroſshúdir, ſem eg barkadi, þá léti eg þau liggja þannig herumbil í viku. Þá mundi eg taka þau upp, hella barkunarvatninu út og hella ødru nyju og ſterkara í kerid í ſtadinn, og láta ſkinnin liggja þar adra vikuna; þá mundi eg taka þau upp aptr, ſkera [illegible] fingurs eda tveggja fingra [illegible] af einu eda fleirum ſkinnanna, þar ſem þau væri þykkſt, til ad ſjá hvad þeim lidi (ſjá §. 8); eptir því ſem [illegible] eda [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] væri breid eda mjó, eptir því léti eg ſterkara eda daufara barkunarvatn á ſkinnin [illegible] [illegible] ſinn, og léti þau liggja í því unz þau væru fullbarkad. En væru þad kálfſkinn eda ſaudſkinn, ſem eg barkadi, þá [illegible] og [illegible] [illegible] [illegible] og [illegible] [illegible] uppúr því fyrsta sinn ad fjegra daga fresti og skipta þá um vatn ef skyldi, unda mundi eg eigi þurfa ad skipta optar um þau, og léti eg skinnin liggja í hinu seinna vatni unz þau væru fullbörkud, en nýja heldr seydit upp [illegible] ad láta ósigtadar urtir í seydid; [illegible] og velgdi þad, en þá þyrfti þad ad sjóda, en kólna þó aptr nockud álltad 60ᵘ R. ádr því væri helt á skinnin aptr.

Léti eg barkarmarkerid standa til þess, eda geri og geri hvort eg heldr vildi, ad seyda urtirnar, edr ad láta þær ósoddnar í kerid, og hella svo köldu vatni á, en varla mundi eg geta komid því til, ad velgja seydid optar; ef léti eg skinnin liggja nockud lengr, ádr eg vitjadi um og skipti um vatn og urtir, annars mundi eg láta sjálft segja mér hvenær tími væri til umskiptanna.

Þess er ad gæta, ad [illegible] sé þad vatn barkad er skinnin koma fyrst í, en sídan skal gera þad sterkara. Vilji menn fá mikid sterkt barkarvatn, þá má þad verda á þennan hátt. Seyd barkarurtir í potti, hvorsem 3 klukkustundir, tak svo urtirnar burt, og lát adrar nýjar urtir í seydid, og lát sjóda eins lengi; vilji þú gera barkarvatnid enn sterkara, svo seyda þetta optar med hinu sama seydi; eigi þarf ad [illegible] [illegible] af vatni í katlinum í hvort skipti, svo [illegible] [illegible] [illegible] (eda [illegible] [illegible] eda [illegible] þvott).

Eg vil eigi ſkrifa framar um þetta; ſérhverr getr ſjálfr ſundid upp á hentugum mótum, til ad herda þegar hann hefir ſkilid það, ſem hér ad framan er ſagt; og hann veit hverju barkinn [illegible].

IV. Um ſútun ſkinnanna.

Alla þá medferd, kalla eg ſútun, er ſkinnunum er veitt, frá því þau eru fullverkud, og til þeſs þau eru albúin til hverrar brúkunar ſem vera ſkal. Þeſſi medferd er [illegible] margvíslig á hinum ýmſu ſtödum, og ſlíka eptir því til hvörs ſkinnin eru ætlud. Þó má ſvo ad ordi kveda um fleſta atburdi þá, er hér ad lúta, ad þeir fremur mida til fegurdar og [illegible], enn til eginligrar nytſemi; einkanliga hvad ſólar eda ſkóledr ſnertir. En þótt fegurdin ſé mikilsvirdi þar hún ſkemtir augum [illegible], þá er hún ſamt ekki [illegible] naudſynlig á [illegible] hlut, fyrr enn hann gengr í verglán. Med því eigi er ſkadlegt ad herda ſkinnanna [illegible] verglan ad ſinni á Islandi, þá vil eg eingöngu ſegja frá þeim allra einfaldaſta ſútunarmáta; læt eg þeſs hellr í þetta ſkipti þarvid lenda, ſem handhægaſt er ad lýſa öllum verkfærum þeim og áhöldum, er þurfa vid hinn margbreytilegri máta, og hvad koſtnadarſamt og ómaks mikid er ad útvega ſér það allt, er þar ad lýtr.

Eptir ad húdirnar eru teknar upp úr [illegible]inum hengja menn þær til þerris í forſælu. Þegar þær eru ordnar hálfþurrar, eru þær teknar og breiddar út á ſjalir eda vel ſlétt gólf, og makadar í heitann brædíngi. Brædíngrinn ſkal vera tveir þridjúngar tólg og einn þridjúngr lýſi. Sumir láta brædínginn vera brádheitann og hella honum á ſkinnid, og núa honum ſídan inní þad í ákafa med ullarlepp, og er tekinn einn bletter eptir annan, en ekki öll húdin í einu. Húdin er mökud beggja megin, fyrſt á holdroſuna og ſídan á háramegin, ſídan er hún lögd ſaman ferfold ſvo ad holdroſan ſnúi inn, og lögd í bleyti ſvoſem 8 klukkutíma eda 3 eyktir, nú er hún tekin upp og barin eda trodin med fótunum, og lokſins dreifa menn vatni yfir hana. Sídan er hún hengd til þerris í forſælu eins og ádr er ſagt. Sumir þarámóti núa brædíngnum köldum inní húdirnar, leggja þær ſaman ferfaldar, eins og ádr er ſagt, og láta þær liggja ſvo í nockra daga, en ſídan eru þær hengdar upp til þerris. Sumir berja ſkinnid med tréſleggjum, þegar þad er þykt og óþjált, og þykir þad bæta.

Ef menn vilja ſverta ſkinnin, þá verdr þad á eptirfylgjandi hátt: Tak ridgud járnabrot og lát í ſkál, kollu eda fötu, eda annad ſlíkt, og hell þaryfir ſýru ſvo mikilli, ad hylji járnaruſlid; lát ſvo ſtanda í 3 mánudi í yl, hell ſídan ſýrunni frá, og er hún þá raudleit ad lit. Tak nú ſkinnid er ſverta ſkal, breid á fjalir og ſtrjúk hárameginn deigann med barkarvatni, tak ſídan þurrku ef til er, eda ullarlepp og dýf í téda ſýru, og nú ſkinnid med honum, og verdr þad ſvart. Eptir þad ſkal hengja ledrid út í forſælu og láta þad þorna ad meſtu, ſídan er þad núid á hárrameginn med vel ſléttum ſteini eda gleri, ſem til þeſs er gert *), og þaráeptir makad; ad nýu med ſýrunni; hid þridja ſinn er farid alla ad einu; lokſins er gott ad leggja ſkinnid í farg. Þegar þad er ordid þurt, og maka þad lítid eitt med feiti á eptir, þá verdr litrinn glæſiligri.

Nú er ſkinnid med öllu undirbúid til ſkógerdar edr ſtígvéla, þegar ſá einfaldaſti ſútunarmáti er vidhafdr; ſamt ſem ádr vil eg geta þeſs, ad ſkinnid er albúid til ſkó gerdar ádr þad er ſvert, en hinn ſvarti litr gerir þad áſjáligra; þad er eigi heldr naudſynligt ad ſlétta ledrid á milli þeſs ſem ſortan er borin á þad, og er þá audſéd, ad medferd ſkinnanna er audveld eptir ad þau eru tekin uppúr berkinum.

---

*) Þad er herum $\frac{1}{3}$ þumlúngs á þykt med tréſkapti. Sú rødin ſem ſkinnid er núid eda ſtrokid med, er ávøl og ſlétt, og ſtrýkr madr frá ſér, likt og madr hefli. Þetta verkfæri kallaſt ſléttari, og mætti kanniſke vera af hördu tré.

Þegar hér var komid, kalladi Þjódólfr hátt ſvo allir heyrdu: hættu nú, ſkinnamadr! hættu nú, nóg er komid af ſvo gódu! Ekki held eg geti farid ad barka ſkinnin mín, ekki gerdi hann fadir minn, ſálugi þad og ekki hann afi minn, og urdu þeir þó aldrei ſkædaſkinslauſir, og ef mér búnaſt héreptir eins og híngadtil, þá máttu vera aldeilis óhræddr um þad, ſkinnabjálfi! ad eg ſkal aldrei koma og ſnókja útúr þér børkud ſkinn edr ſútud; allraſízt mun eg ógyrnaſt ſkinnin þau ſem þú hefir makad og bakad í hundakúk; eg ætla þad muni vera nógu fúlleg lykt af þeim greiunum þeim. Nú er líka ordid ſvo framordid, komid af nóni, eg má ekki vera lengr.

Sútarinn. Meira talar þú nu af kappi, Þjódólfr minn! enn af athuga, því ſvo er mér ſagt frá þér, ad þú ſért nýtinn madr og farir vel med muni þína; veit eg þad því fyrir víſt, ad þú villt upptaka ſérhverja adferd þá, er gerir ſkinn þín haldbetri og dýrari, því þá getr þú ſelt fleiri ſkinn enn ǫdr og færd líka meira fyrir þau, og þetta gerir børkunin.

Þjódólfr. Ef þad er ſatt, ſkinnamadr; þá er børkunin gód og bleſſud, en ef eg á ad ſegja þér eins og er, þá ætla eg ad þú munir ljúga þeſſu (eptir nokkra þøgn). Ekki er þad fyrir þad, eg ſkal reyna ſkinnabørkun þína og ſjá hvad hún dugar.

Ønundr. Þú ſkyldir hafa kent oſs ad gera gott bókfell og gylt ſkinnbindíngaledr, ſem danſkir brúka, og ſaffían eda ſlíka ſkinnid ſmikkta í kambpúngunum, og ſvoddan nokkud, en ekki þetta gróſa tøl, ſem ekkert er uppí módinn.

Sútarinn. Hann Þjódólfr ſegir ad nú ſé ordid ſvo framordid, ad eigi tjáir mér ad hafaſt hér vid lengr, en ad ári ſkal eg kenna þér þetta alltſaman, Önundr minn! ef Gud lofar, og muntu þá undraſt hvad audveldt þad er.

Í þeſſu bili ſáſt mannareid, og kendu menn þar hinn Útlenda mann, er komid hafdi á þíngid tvø hin fyrirfarandi ár. Hann ſté af heſti ſínum, gekk til ſteinſins og heilſadi Ármanni hæverſkliga; Ármann tók vel kvedju hans, og bad hann ad ſtíga uppá ſteininn; hinn gjørdi þad og heilſadi þíngheiminum blídliga; en Þjódólfr vard fyrri til orda enn hann, og mælti á þeſſa leid:

Hvad ſegir þú oſs frétta frá útløndum, gódr madr! er kólera ſóttin ſkæd ennþá, eda hvørt er hún komin núna?

Utl. Hún er nú komin til Bretlands ens mikla, og hefir hún farid þángad lángleidum yfir lønd og ſjó, án þeſs ad gera vart vid ſig á leidinni, því hvørki er hún komin til Hollands eda Frakklands ennþá. Ofrekki þeſſarar ſóttar minkar og tøluverdt eptir því ſem hún eldiſt, enda hefir hún aldrei verid háſkalegaſt víd í Evrópu. Menn telja ad hún hafi ſýkt 3 af hundradi hvørju, þar ſem hún hefir komid; og deydt hérumbil helfínginn af þeſsum, eda 1½ af hundradi og er hún þó eigi ſkædari enn kvefſóttir eru ſtundum á Íslandi; og nú í Englandi er hún miklu vægari eptir ſøgn.

Þjód. Heldurdu hún komi híngad nokkurntíma, gódr madr?

Utl. Ekki veit eg þad; en líkligt þykir mér ad hún komi í ſumar, ef hún verdr ekki komin til Kaupmannahafnar ádr ſkip fara þadan af ſtad út híngad. Eigi er heldr líkligt ad hún komi med Hauſtendíngum í þetta ſinn, þar ſóttin er enn eigi komin þángad, þó mun bezt ad hafa ſem meſta varhygd á ſér.

Þjódólfr. Ef ad hún kólera kemr, þá ſkal eg gera henni bragd, eg ſkal hafa ſvo mikid hreinlæti ſem eg get. Eg ſkal láta allt fólkid ſofa úti í ſkemmum í ſumar, ſvo þad verdi ekki fýla eda óholt lopt í badſtofunni, og ef einhvørr verdr veikr á mínu heimili, þá ſkal eg láta hann ſofa einſamlann í einhvørri ſkemmunni og hlynna þar ad hønum ſem bezt.

Utl. Gerdu þad ſem þú villt, eg held þad ſé óſkarád.

Þjódólfr. Hannanú! (lítr uppí ſólina) Þad er ordid ſvo framordid! Sleppum þeſsu. En heyrdu! hvad gengr ullin og tólgin þarna utanlands núna;

eg á nokkud af ruſli núna, og vildi eg vita hvad eg muni fá fyrir þad.

Ulf. Segja ſkal eg þér þad, Þjódólfr minn! en ekki er von þú fáir eins mikid fyrir þad í kaupſtadnum hérna eins og utanlands, þad koſtar nokkud ad flytja þad þángad.

Þjódólfr. Þú munt ſatt ſegja, þeir munu vilja hafa nokkud fyrir ſnúd ſinn kaupmennirnir, en láttu mig nú heyra, eg má ekki bída lengr.

Ulf. tók blad uppúr vaſa ſínum og las þetta:

Verdlag á íslenzkum varníngi í Kaupmannahöfn vetrinn 1831 og 32.

	Verd.			
	lægſta.		hæðſta.	
	Rbd.	ß.	Rbd.	ß.
Hardr fiſkr				
ſtór 1 Skpd.	14	=	16	=
minni 1 Skpd.	13	=	=	=
Klipfiſkr af þilſkipum	20	=	26	=
af bátum.	15	=	20	=
Ull hvít nordlenzk 1 pd. . . .	=	24	=	27
ſunnlenzk 1 pd. . . .	=	21	=	24
Tólg 1 pd.	=	18	=	20
Lýſi 1 tunna	24	=	27	=
Tvinnabandsſokkar				
nordlenzkir 1 pr.	=	24	=	34
ſunnlenzkir 1 pr. . . .	=	18	=	28

	Verd.			
	lægsta.		hædsta.	
	Rbd.	ß.	Rbd.	ß.
Eingirnissokkar 1 pr.		18		28
Tvinnabands peisur		64	1	
Eingirnis peisur		48		64
Vetlingar		5		7
Lambskinn		6		10
Ædardún 1 pd.	2	32	2	64
Fidr 1 pd.		24		
Tóuskinn				
mórauð	1		1	
hvít		49	1	

Hér sjáid þér eins og hin fyrirfarandi ár hvört munur er á vöndudum varníngi, og vekja eg ydr til þeirrar hugvekju er eg gaf ydr í því skyni í fyrra (Árm 3 árg. bls. 189. 191).

Á útlendum varníngi var verdlag álíka og í fyrra; eg vil adeins geta þessa.

Rúgtunna	5	64	6	48
Mjöltunna			6	48
Baunatunna			6	48
Grjónatunna			7	64
Brennivín 1 pttr.				24
Kaffe 1 pd.				32
Sikr 1 pd.				30

Af þessu sjáid þér ad kornvörur muni kosta nokkru minna enn í fyrra, og muni því líkligt þad verdi med nokkud betra verdi í ſumar.

Þegar hinn ókendi madr hafdi þetta ſagt, hneigdi hann ſig og fór ofanaf ſteininum, og gekk út í mannþraungina, en þegar mönnunum vard litid aptr til ſteinſins, þá leid Ármann frá augum þíngheimſins ofan í Almannagjá, og var hann þegar horfinn. Þegar Þjódólfr ſá þetta, fór hann uppá ſteininn og kalladi hátt ſvo allir heyrdu:

Fyrſt hann Bóndaſon hefir verid ſú bleyda ad hlaupa í felur, og hefir ekki viljad tala um túna og engjaræktun eins og hann lofadi, þá ſkulum vid nú hugſa okkr um þángadtil ad ári, og bera okkr ſaman ſem bezt um þad efni, því þad er mikilvægara enn allt annad. Þid megid vera óhræddir um þad, ekki kemr hann Bóndaſon aptr, hann er gengin aptr úr ſkaptinu til fulls, enda þykir mér einu gilda. Hananú! hugſum vid nú allir um engja og túna ræktun þángadtil ad ári! Eg vona vid getum haft miklu fleiri ær og kýr á eptir og fyrnt hey til frambuda í hallærum.

Allr þíngheimrinn æpti:

Vér ſkulum allir yfirvega túna og engja ræktun, og rækta þau ſvo á eptir.

Prentvillur

í þeſsum árgángi.

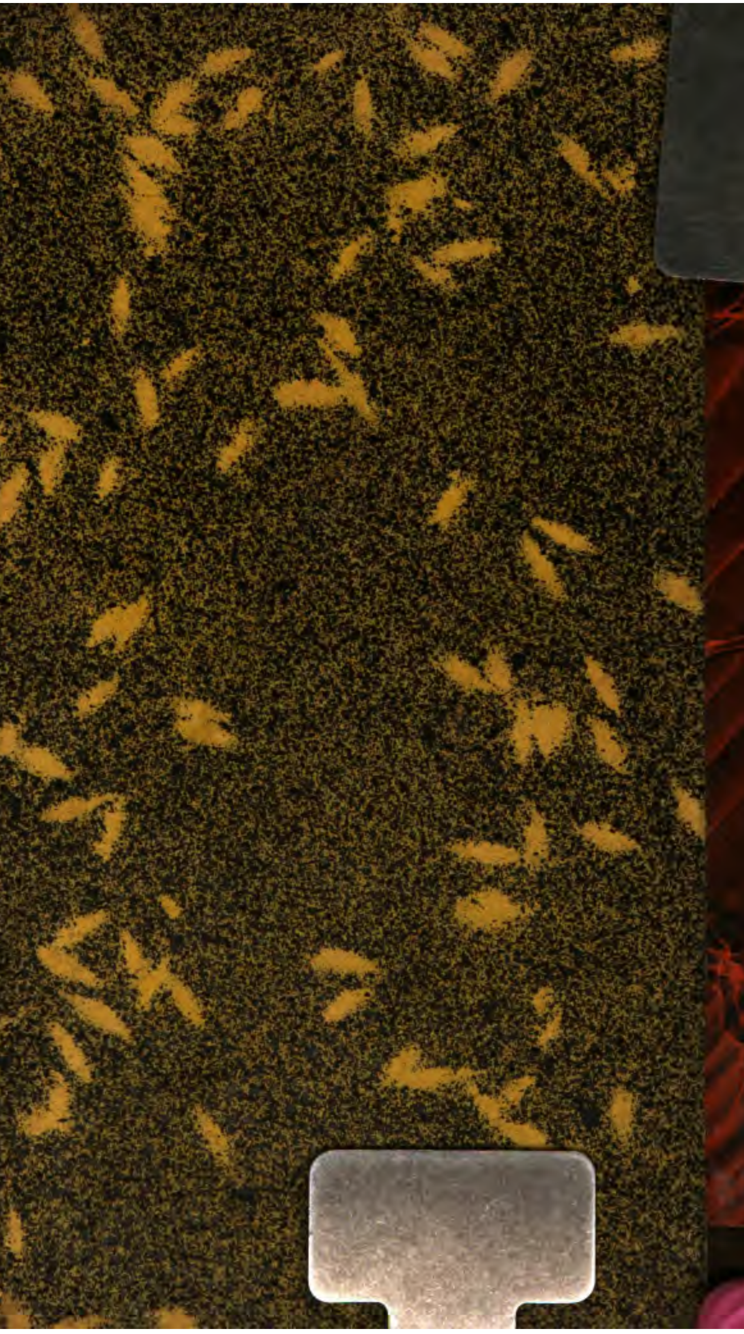blſ. lín.
13, 1 nedſt embættismønunnum l. embættismønnunum
14, 15 hertagadæmunum l. hertogadæmunum
15, 20 løgbíſa l. løgbýla
18, 6 og 7. En ádr enn nokkrt framvarp til þeſsara nakvæmari lagaboda verdi framløgd fyrir oſs. l. – nokkrt algjørt framvarp – – verdi framlagt, og ſ. frv.
41, 4 þanka l. þánka
50, 1 í ſkýrgr. vitna dómara l. vitna og dómara
51, 8 nýung l. nýúng
63, 1 nedſt: malefni l. málefni
65, 11 mikilu l. miklu
66, 3 veit og l. veit eg og
67, 7 uú l. nú
68, 12 framengt l. framgengt
72, 20 enginn, læs l. enginn læs
74, 13 ſjálfar l. ſjálfr
77, 15 þád l. þad
80, 6 ſrik l. ſtrik
82, 24 gangn l. gagn
85, 9 margkvíſtradi l. margkvíſladri
90, 3 brukun l. brúkun
93, 9 fyrirhe imaverandi l. fyrir heimaverandi
94, 1 útgjølt l. útgjøld
118, 21 veitur l. veilur
128, 15 mikud l. mikid
139, 16 hreinada l. hreinſada
150, hrædri l. hrærdri
155, hvørja, búd l. hvørja búd
156, nótid l. notid
167, 16 herumbil l. hérumbil
169, 1 rettara l. réttara.